

IMRICH NAGY
VALE
ET
ME,
UT SOLES,
AMA

HUMANISTICKÁ KOREŠPONDENCIA MIKULÁŠA OLÁHA

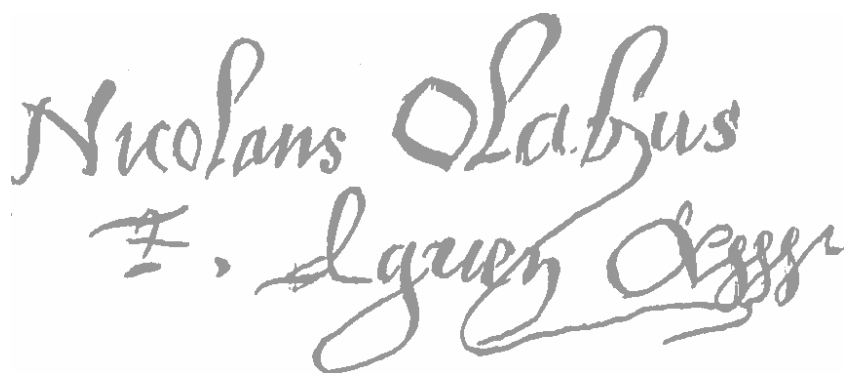

Nicolaus Olahus
Nicolaus Olahus

VALE ET ME, UT SOLES, AMA

HUMANISTICKÁ KOREŠPONDENCIA
MIKULÁŠA OLÁHA

IMRICH NAGY

Nicolans Olahus
F. Imrich Nagy

 ELIANUM

BANSKÁ BYSTRICA 2022

Vale et me, ut soles, ama – Humanistická korešpondencia Mikuláša Oláha

© Imrich Nagy, 2022 <https://orcid.org/0000-0002-1963-5255>

© Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – BELIANUM, 2022

Táto publikácia bola finančne podporená grantom VEGA č. 2/0020/19 „Renesančné vplyvy na novovekú spoločnosť vo vzťahu k Slovensku“

Recenzentky: PhDr. Eva Frimmová, DrSc.

Doc. Mgr. Erika Juríková, PhD.

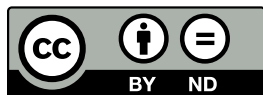
Jazykový redaktor: Mgr. Lubomír Gábor, PhD.

Preklad resumé: Bc. Marianna Nagyová

Grafický návrh obálky: Róbert Malček

ISBN 978-80-557-2021-0

<https://doi.org/10.24040/2022.9788055720210>

Táto publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-ND (uviedenie autora - bez odvodeného obsahu).

OBSAH

Mikuláš Oláh – humanista v pomoháčskej realite Uhorska.....	8
Zoznam dokumentov	25
<i>Nicolai Olahi Compendiarium suae aetatis chronicon</i>	30
Krátka kronika Mikuláša Oláha o svojej dobe.....	31
<i>Item thudyatth en yo fjam</i>	38
Tiež vedz, môj dobrý synu	39
<i>Nicolaus Olaus amico diu absentis salutem</i>	40
Mikuláš Oláh posielala pozdrav dlho vzdialenému priateľovi	41
<i>Ad Iohannem Brassicanum responsio</i>	42
Odpoveď Jánovi Brassicanovi	43
<i>Ad Emericum Kalnay archidiaconum Transilvanensem</i>	44
Imrichovi Kálnaimu, sedmohradskému archidiakonovi	45
<i>Ad Ioannem Henkellum parochum Cassoviense</i>	48
Jánovi Henkelovi, košickému farárovi.....	49
<i>Ad Thomam Nadasdinum</i>	50
Tomášovi Nádašdymu	51
<i>Ad Ladislaum Macedonem episcopum Waradiensem</i>	54
Ladislavovi Macedónskemu, veľkovaradínskemu biskupovi	55
<i>Ad regem Ferdinandum Hungariae et Bohemiae</i>	58
Uhorskému a českému kráľovi Ferdinandovi	59
<i>Ad papam Clementem VII.</i>	64
Pápežovi Klementovi VII.	65
<i>Ad Stephanum Brodericum episcopum Sirmiensem</i>	78
Štefanovi Brodaričovi, sriemskemu biskupovi.....	79
<i>Ad Paulum archiepiscopum Strigoniensem</i>	80
Ostrihomskému arcibiskupovi Pavlovi	81

<i>Ad Ladislaum Macedonem episcopum Waradiensem</i>	82
Ladislavovi Macedónskemu, varadínskemu biskupovi	83
<i>Oratio extemporaria ad caesarem Carolum Quintum, nomine status Hungariae et Sclavoniae anno MDXXX. prima octobris Augustae habita</i>	84
Nástojčivý príhovor cisárovi Karolovi V. v mene uhorských a slavónskych stavov, prednesený 1. októbra 1530 v Augsburgu	85
<i>Reverendissimi in Christo patres, ceterique illustrissimi domini electores, aliique principes sacri huius Romani Imperii</i>	92
Dôstojní otcovia v Kristu, vznešení páni kurfirsti a ostatné kniežatá tejto Svätej ríše rímskej	93
<i>Ad eundem</i>	102
Grófovi Pavlovi	103
<i>Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae</i>	104
Jágorskému biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska	105
<i>Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae</i>	106
Jágorskému biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska	107
<i>Ad Emericum Kalnay</i>	108
Imrichovi Kálnaimu	109
<i>Ad Ioannem Venceslaum amicum</i>	110
Priateľovi Jánovi Václavovi	111
<i>Ad Michaelem praepositum Colocensem</i>	112
Kaločskému prepoštovi Michalovi	113
<i>Ad Laurentium praepositum Albensem</i>	114
Stoličnobelehradskému prepoštovi Vavrincovi	115
<i>Ad Franciscum Reway</i>	118
Františkovi Révaiovi	119
<i>Ad Paulum Iovium</i>	120
Paolovi Gioviovi	121
<i>Idem Turzo Nicolao Olao salutem</i>	122
Znovu Turzo zdraví Mikuláša Oláha	123

<i>Nicolai Olai ad Gasparem Ursinum Velium</i>	
<i>historicum et praeceptorem filiorum regis Ferdinandi</i>	126
Mikuláš Oláh Gašparovi Ursinovi Veliovi, historikovi a vychovávateľovi synov kráľa Ferdinanda	127
<i>Iohannes Henkel Nicolao Olao thesaurario Albensi</i>	
<i>secretario etc. reginae Mariae</i>	134
Ján Henkel Mikulášovi Oláhovi, stoličnobelehradskému pokladníkovi, tajomníkovi atď. kráľovnej Márie	135
<i>Ad Marcum Pemfflinger comitem Cibiniensem</i>	138
Marekovi Pemfflingerovi, grófovi zo Sibine	139
<i>Ad Sthephanum Brodericum episcopum Sirmiensem</i>	140
Sriemskemu biskupovi Štefanovi Brodaričovi	141
<i>Nicolai Olai ad Sebastianum Pemfflinger</i>	144
Mikuláš Oláh Sebastiánovi Pemfflingerovi	145
<i>Ad Hadrianum Amerocium responsio</i>	146
Odpoveď Hadriánovi Amerotiovi	147
<i>Ad N. Gerendi episcopum Transylvanensem</i>	148
Sedmohradskému biskupovi M. Gerendimu	149
<i>Ad eundem responsio</i>	154
Odpoveď Františkovi Craneveltovi	155
<i>Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae</i>	162
Jágerskému biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska	163
<i>Ad Lodovicum Pekry</i>	166
Ludovítovi Pekrymu	167
<i>Verancius et Zay Nicolao Olaho</i>	168
Vrančič a Zay Mikulášovi Oláhovi	169
<i>Magnifico domino Francisco de Batthyán consiliario S. regiae</i> <i>maiestatis etc. domino et amico nobis honorandissimo</i>	174
Veľkomožnému pánovi Františkovi Battyánymu, radcovi svätého kráľovského veličenstva atď., pánovi a nášmu veľactenému priateľovi	175
Poznámky a vysvetlivky	176

Pramenné edície a paleotypy	192
Literatúra.....	196
Summary	201
Zoznam použitých vyobrazení	204
Menný register	206
Miestny register.....	216

EFFIGIES R: D. NICOLAI OLACHI ARCHIEPI: ET COAL-
 TIS PERPETVI STRIGONIEN: PRIMATIS
 LEGATI NATI AC SVMMI SECRETARII ET CANCELLARI REGI
 IN HUNGARIA ETC ANNO ETATIS SVÆ LXV.

INSIGNIA EIVSDEM HOMINI STRIGO
 NIEN SIS.

Mikuláš Oláh – humanista v pomoháčskej realite Uhorska

Myšlienky zaalpského humanizmu sa na územie dnešného Slovenska začali šíriť v prvej štvrtine 16. storočia, teda v časoch silnejúceho osmanského tlaku na Uhorsko, pričom spolu s nimi už prichádzali aj reformačné idey Martina Luthera. Prvá generácia ich nositeľov tak musela reagovať na tieto špecifické podnety a prispôbiť sa okolnostiam, ktoré múzam neboli príliš naklonené. Napriek tomu na jagelovskom budínskom dvore nachádzajú prajné prostredie, ktoré sa stáva prvým ohniskom pre distribúciu tzv. *renatae litterae*, t. j. humanistickej vzdelanosti. Medzi jej nositeľmi sa objavuje aj meno Mikuláša Oláha, ktorý zanechal nezmazateľnú stopu v pomoháčskom období uhorských dejín. V slovenskej historiografii si ho podrobnejšie všimol cirkevný historik Vojtech Bucko, ktorého monografia *Mikuláš Oláh a jeho doba*, vydaná ešte v roku 1940,¹ je doposiaľ jediným uceleným pohľadom na Oláhov život a pôsobenie s dôrazom na jeho činnosť v pozícii ostrihomskeho arcibiskupa. Aj pre Bucka sa však najdôležitejším zdrojom pre poznanie Oláhovho myšlienkového sveta stala zbierka jeho korešpondencie obsahujúca šesť stoviek listov z rokov 1527 – 1538, t. j. z obdobia ešte pred jeho pôsobením v uhorskej cirkevnej hierarchii. Ak by sa Oláhova životná púť skončila v týchto rokoch, niet pochyb, že by sa dočkal jednoznačného hodnotenia ako uhorský humanista erazmovského razenia. Jeho ďalšia cirkevná a politická kariéra však z neho urobila výraznú postavu katolíckej obnovy a konsolidácie v pomoháčskom reformačnom období. Táto dichotómia je odrazom Oláhových životných osudov, ktoré sa odohrávali na pozadí búrlivých zmien v Uhorsku na prahu novoveku.

Mikuláš Oláh sa narodil 10. januára 1493 v sedmohradskom Sibiu v urodzenej rumunskej rodine, ktorá sa si zakladala na svojom pôvode. No práve tento pôvod bol pre vtedajšiu uhorskú humanistickú elitu skôr dôvodom pre znevažovanie.² Oláh preto zámerne zdôrazňoval, že pochádzal z oblasti, kde žila saská enkláva.³ Hoci Oláha radíme k humanistom, nikdy neabsolvoval tradičnú humanistickú peregrináciu za vzdelaním na zahraničných univerzitách. Na druhej strane v rokoch 1505 – 1510 bol žiakom varadínskej kapitulskej školy, ktorá mala vynikajúcu úroveň a v tom čase nadobudla renomé humanistickej vzdelávacej ustanovizne.⁴ V roku 1510, ako 17-ročný, prichádza na dvor Vladislava II. Jagelovského,⁵ kde slúži ako páža šesť rokov až do Vladislavovej smrti v roku 1516. Vtedy prijal funkciu tajomníka päťkostolskeho biskupa a neskoršieho ostrihomskeho arcibiskupa Juraja Satmáriho.⁶ Po jeho smrti v roku 1524 ostal bez zamestnania, ale s pomocou poľského kancelára Krzysztofa Szydłowieckého sa mu podarilo vstúpiť do služieb uhorského kráľa Ludovíta II.: 16. marca 1526 sa stal najprv kráľovým a 21. marca 1526 aj kráľovným tajomníkom a súčasne ho prijali medzi členov kráľovskej rady.⁷ Jeho cirkevná kariéra sa rozvíjala paralelne s tou politickou: ešte ako

začínajúceho zamestnanca svojej kancelárie ho päťkostolský biskup J. Satmári v roku 1518 vysvätil za kňaza. V roku 1521 sa stáva ostrihomským kanonikom a v roku 1527 kanonikom-kustódom v Stoličnom Belehrade.⁸

Po správe o moháčskej porážke Oláh odchádza spolu s kráľovnou najprv z Budína do Prešporku.⁹ Oláhova voľba medzi dvomi kandidátmi na uvoľnený uhorský trón – Jánom Zápoľským a Ferdinandom – bola jednoznačne v prospech Ferdinanda Habsburského. Hlavným dôvodom (okrem samotnej lojality voči svojej kráľovnej) bolo osobné presvedčenie, že vo Ferdinandovej osobe je jediná možná záruka úspešnej odvety proti Osmanom a vyslobodenia Uhorska z ich rúk. Podobne ako mnohí ďalší sa totiž nazdával, že zvolením Ferdinanda za uhorského kráľa môže krajina automaticky počítať s vojenskou pomocou jeho brata – cisára Karola V. Po víťazstve Ferdinandovho vojska nad Jánom Zápoľským pri Tokaji 26. septembra 1527 sa vracia s kráľovnou Máriou a Annou Jagelovskou do Budína, odkiaľ na začiatku novembra odchádzajú do Stoličného Belehradu, aby sa tu 3. novembra 1527 zúčastnili na korunovácii Ferdinanda a na druhý deň na korunovácii jeho manželky Anny. Po korunovácii brata Mária definitívne opúšťa krajinu a Oláh ju odprevádza, ale iba po Altenburg (Mosonmagyaróvár), odkiaľ sa už ponáhľa naspäť do Ostrihomu, aby bol čo najbližšie Ferdinandovi, ktorý sa tam rozhodol prezimovať.¹⁰ Prejavujú sa tu Oláhove osobné ambície: očakáva odmenu za svoju vernosť a služby Ferdinandovej strane. V zozname čakateľov na biskupskú hodnosť však pred ním figurujú ešte iní, a tak sa musí uspokojiť s menej významnými prebendami.

Ostáva preto v službách kráľovnej Márie a v roku 1529 ju sprevádza do Znojma a Linzu, odkiaľ sa na začiatku mája 1530 vydávajú na cestu do Augsburgu, kam cisár zvolal ríšsky snem. Pre kráľovnú išlo o dôležitý moment, lebo sa mala prvýkrát stretnúť so svojimi súrodencami už v postavení monarchov, s ktorými sa chcela dohodoriť na svojej novej pozícii v rámci habsburského impéria. Rovnako dôležitý však bol snem tiež pre Oláha, a to tak vo vzťahu k svojej vlasti okupovanej Osmanmi, ako aj vo vzťahu k svojej vlastnej osobe. Do tohto obdobia sa datuje nadviazanie kontaktov Oláha s vtedajšou mimoriadne vplyvnou a so všeobecne akceptovanou nekorunovanou hlavou učenej humanistickej obce – s Erazmom Rotterdamským.¹¹ Habsburskej panovníckej rodine na prebiehajúcom sneme v Augsburgu obzvlášť záležalo na tom, aby sa vo svojej snahe pacifikovať vzrástajúce sa reformačné hnutie mohli zaštitíť Erazmovou autoritou, a preto sa pokúšali docieľiť jeho príchod do Augsburgu všetkými možnými prostriedkami. Svoje tu mohol zohrávať osobný záujem kráľovnej Márie, známej svojou sčítanosťou, ktorá bola nadšeným priaznivcom Erazmovho diela, pričom jej prišlo vhod, že jej tajomník – humanista Oláh – mohol vystupovať ako prostredník.

Po skončení snemu kráľovná Mária so svojím dvorom odchádza z Augsburgu 27. novembra 1530 najprv do Rezna a odtiaľ do Kremsu. Pre Oláha sa tak črtala možnosť návratu do Uhorska. Do týchto plánov však zasiahlo rozhodnutie Karola V., ktorý sa po správe o smrti svojej tety Margaréty Habsburskej, ktorá zomrela 1. decembra 1530 a pred smrťou zastávala funkciu nizozemskej regentky, do tejto pozície menoval Máriu (3. januára 1531). Oláh sa napokon rozhodol zotrvať v službách kráľovnej a už ako tajomník regentky Nizozemska ju sprevádzať do nového pôsobiska. Iba tri dni pred svojím odchodom ešte váhajúci Oláh adresoval svojmu priateľovi sedmohradskému archidiakonovi Imrichovi Kálnaimu list, v ktorom ho žiadal o radu, ako má postupovať.¹² Rozhodovanie mu uľahčil fakt, že jeho majetky, ktorými disponoval ako ostrihomský kanonik a stoličnobelehradský kustód, zabrali a vyplienili Bubekovci patriaci k strane Jána Zápoľského.¹³ Počas tohto svojho deväťročného nizozemského pobytu získal Oláh mimoriadny priestor na rozvíjanie humanistických štúdií. Pomohli mu a inšpirovali ho aj nové kontakty a priateľstvá, ktoré nadviazal s osobnosťami nizozemského humanizmu. Využil predovšetkým blízkosť Collegia trium linguarum v Leuvene a možnosť komunikovať s tamojšími profesormi – Fransom van Craneveltom, Conradom Gocleniom, Petrom Nanniom a Rutgerom Resciom. Listy, ktoré si s nimi vymieňal, svedčia o charakteristickej humanistickej činnosti: čítanie, posudzovanie a komentovanie vlastných prác a diel antických autorov, štúdium jazykov, najmä gréčtiny, či obdarovávanie sa knihami. Napríklad spomínaný Rescius, ktorý bol aj kníhtlačiarom, obdaroval Oláha knihami z vlastnej produkcie. Podľa dnešných poznatkov o zložení Oláhovej knižnice bolo minimálne 25 titulov z Resciovej produkcie, medzi nimi viacero exemplárov diel antických gréckych autorov.¹⁴

V Nizozemsku vznikli aj dve Oláhove historické práce *Hungaria* (1536) a *Atila* (1537). Dielo *Hungaria* prvýkrát publikoval Matej Bel v rámci svojej zbierky prameňov k uhorským dejinám *Adparatus* v roku 1735¹⁵ a spis o hunskom kráľovi Atilovi publikoval Ján Sambucus vo svojej edícii Bonfiniho spracovania dejín Uhorska *Rerum Ungaricarum decades* z roku 1568, pričom ho na rozdiel od iných menších historiografických prác, ktoré pripojil v apendixe, zaradil chronologicky do hlavného textu Bonfiniho *Dekád* v rámci VI. knihy I. dekády,¹⁶ čím podčiarkol význam, aký mu pripisoval. Obe diela, najmä však *Atila*, nesú znaky humanistickej učnosti a spoločensko-politickej aktualizácie. A tak, hoci historiograficky neraz doslovne preberá z *Kroniky* Jána z Turca, dôrazom na systém antických hodnôt v mentalite Hunov vytvára v skutočnosti odlišný (humanistický) obraz o Atilovi.¹⁷ Napríklad svojho Atilu a Hunov charakterizoval znakmi rímskej civilizácie a antickej vzdelanosti, doslova píše, že „Huni ctili ako bohov Jupitera, Marta, Merkúra a Venušu“.¹⁸

107
NICOLAI OLASHI, METROPOLITAE STRI-
GONIENSIS, PRIMATIS HUNGARIE, LEGATI
Summi & Secretarij & Cancellarij S. Caf. Regiez. M. ac Locumte-
nensis Regni, &c. uiri doctissimi,

A T I L A.

CAPVT I.

QVO primū tempore Hunni, sub ducibus Bela, Cheua, & Cadica, & in ripa Ti-
bifci castra posuere, Pannonias incolebāt diuerſe gētes: quarū limitib. ad arcen-
dos barbarorū excuſus, aduerſa Danubiꝝ ripa, Maternus, aut (ut aliꝝ tradūt) Matrī-
nus præfectus fuit. Hic nō eas modoꝝ prouincias quę nūc Hungaria appellatur, ſed e-
tiam Dalmatiā, utraſq; Myſias, Achaia, Thraciā & Macedoniā adminiſtrabat. Igitur
certior a ſuis factus, Hunnorū gentis antea incōgnitæ multitudinē intra prouinciam
ſuā magna ui in ripa Tibifci caſtra poſuiſſe, ſtatuit Detrici, qui id tēporis nō minimæ
Germaniæ parti præerat, quod ſe obijcere tantæ barbarorum multitudini uereretur,
auxilium implorare. Is conſcripto celeriter magno uicinarum omnium gentium ue-
lut ad commune extinguedum incendium exercitū, in Pannoniam adueniens, in eo
10 qui nunc Zaazhalom uocatur campo, non longe a meridionali ripa Danubiꝝ conſe-
dit. Vrbs nō multum ab eo loco aberat Potentiana, inter campum memoratū, & op-
pidum Thethem, ad eiufdem fluminis ripam ſita, loco aliꝝſq; cōmoditatibus memo-
rabilis. Hic quū Maternus ageret, copiasq; ad arcēdum repentinū hoſtium aduentū
cōſcriptas haberet, eo profectus eſt Detricus, ut quid facto opus eſſet, cū eodem con-
ſultaret: decernerentq; præſtaret ne traiecto Danubio Hūnos in caſtris imparatos a-
doriri, an aliā rationē eos opprimendi intrē, quiſue modus cū hoſtib. tam inopinatis
atq; incognitis eſſe deberet pugnādī. Qua re per exploratores Hunnis nūciata, dum
cōſultatio iuſto diutius inter Imperatores protrahitur, relicto in caſtris ad uxores &
20 res ſuas tutandas præſidio, Hunni cum cætera militum multitudine, Tibiſco traiecto
ad loca Danubio propinqua peruenere. Licet autē Detricus & Maternus ab explo-
ratorib. accepſſent, hoſtes appropinquare: arbitrati ſunt tamē inter eos murū fortē
interiectum eſſe, Danubiꝝ flumen, quē barbari nō facile eſſent ſuperaturi. Hac ducti
fiducia, quum ſegniore in re ſua curāda eſſent: Hungari, haud multi laboris eſſe rati,
poſt tot arduos plurimoſq; inuios montes, præcipitia & flumina ſuperata, Danubio
traſuehūt: utribuſ, quorū magnū numerū ad uſum caſtrorū habebant, Danubiū, præ-
ter ſpē hoſtiū, infra Budā ciuitatē traiecere. cui loco, ubi nūc oppidum eſt, ob hūc tra-
iectū poſtea Hungaricē Kelenfeulde, id eſt terra traiectus, nomē eſt inditū. Hic coa-
ctis & in ordinem redactis militib. Maternū & Detricū in tentorijs ad urbem Poten-
30 tianā, tūc quietos, ſomnoq; deditos nocte in tempeſtate ſubito inuaſere. Qui inſuetis
Hunnorū, quos more Scythico edebant, clamorib. exciti, quid facerent, quā erumpere-
rent, quā hoſtibus reſiſterent, non ſatis ſciebant. Milites quoque & ſocij eorum non
minus quā ducēs, tam repentina hoſtium irruptione percuſſi, arma & caſtra deſe-
rere. Hunni fugientes perſequi, tota nocte cædere, trucidare, & ferro omnia delere.
Luceſcente die inſequētī, Hūni, ut ſe & milites cæde hoſtium nocturna iam feſſos re-
ſicerent, in ualle Tharnok, nō longe a Potentiana urbe, caſtra metātur. Hac clade &
interneſione ſuorum Detricus & Maternus uehementer perturbati, uerſabant dies
& noctes animo, quo modo acceptā ignominia inſigni aliquo facinore delerent. Con-
tractis igitur qui adhuc a clade ſuper erant militibus, & hiſ ac omnib. alijs quoq; qui
40 in præſidio urbis atque alijs in locis erant, in ordinem redactis, antequam Hunni ui-
res recenti cæde fatigatas recuperare poſſent, eos in ipſa ualle Tharnok inuadunt.
Hunni tum clade noctis præteritæ, ſine magno labore hoſtibus a ſe illata, animati,
tum ſuorum multitudine conſiſi, ſtrenuo animo contra hoſtes tendere, acriter ſe de-
fendere. Ducēs partitis inter ſe exercitus ordinibus, quiſque nunc monendo, hortan-
do, nunc hoſtium impotentiam & paucitatem eleuando, ut milites acrius fortius ue
hoſtibus

V spise *Atila* sa objavujú formulácie s politickým nádychom, ktorých pomyselným adresátom mohol byť cisár Karol V. Takou je aj pasáž obsahujúca reč galského kresťanského pustovníka predvedeného pred Atilu, ústami ktorého Oláh de facto formuluje požiadavky na ideálneho vladára v duchu humanistických zásad. Zároveň odsudzuje súvekých panovníkov, skorumpované vládne systémy a to, že neprejavujú súcit s chudobnými, ako si to žiada kresťanské učenie.¹⁹ Oláh tu charakteristickým humanistickým jazykom načrtol program morálnej obnovy Európy,²⁰ nie nepodobný erazmovským ideálom, a jeho realizáciu – opäť v súlade s postojom hlavnej autority humanistických kruhov – očakával od cisára Karola V.

Podmienky veľkovaradínskeho mieru z roku 1538 na jednej strane stabilizovali politické pomery v Uhorsku, na strane druhej stanovili, že zabraté majetky sa majú vrátiť svojim pôvodným a legálnym držiteľom, čo okrem iného znamenalo tiež potvrdenie nárokov kráľovnej Márie na svoje vdovské majetky. V dôsledku toho prepukla neistota najmä na strane banských miest. Kráľovná Mária preto považovala za vhodné, aby sa jej osobitný komisár presvedčil o príčinách týchto problémov, pričom jej voľba logicky padla na osobu Mikuláša Oláha, ktorému maximálne dôverovala.²¹ Pre Oláha to bola najmä výzva pripraviť si pôdu na svoj definitívny návrat do vlasti. V roku 1540 sa síce ešte znovu vracia do Nizozemska k svojej kráľovnej, na žiadosť Ferdinanda a so súhlasom Márie ju však už o dva roky neskôr definitívne opúšťa, aby zaujal pozíciu pri dvorskej kancelárii. Postupne sa mu otvárajú prístupy do vyšších cirkevných funkcií, na ktoré tak dlho čakal. Tak napríklad 30. marca 1542 bol konečne fakticky vymenovaný za jágerského veľkoprepošta, teda do funkcie, ktorú mu kráľovná Mária formálne pridělila svojou listinou už 24. augusta 1526.²² V lete 1543 získava napokon od Ferdinanda záhrebské biskupstvo a v jeho živote, a kariére sa tým začína nová etapa. V skutočnosti funkciu biskupa reálne nevykonával a v nasledujúcich rokoch trávil väčšinu času pri panovníkovi, ktorého sprevádzal na rôznych cestách: v roku 1545 s ním bol na wormskom ríšskom sneme, v roku 1546 zas na mühlbergskom bojisku. O víťazstve nad protestantskými kniežatami píše 29. mája 1547, t. j. mesiac po bitke, vo svojom liste manželke českého šľachtica a vodcu českej stavovskej nekatolíckej opozície Jana IV. z Pernštejna Magdaléne Székely z Ormošdu:²³ „Po definitívnej porážke protestantských nepriateľov viery a po zajatí saského kurfirsta sme obsadili aj domov kacírov – mesto Wittenberg.“²⁴ Väčšinu času však Oláh trávil so svojím panovníkom vo Viedni, kde si v roku 1550 kúpil dom za 3800 zlatých.²⁵ Pri panovníkovi zostal aj po tom, ako ho Ferdinand v roku 1548 vymenoval za jágerského biskupa. Ako biskup-zemepán však zohral dôležitú úlohu pri organizácii obrany Osmanmi ohrozovaného Jágerského hradu, hoci ho sám nevyužíval ako svoju rezidenciu. Z pozície pána Jágerského hradu vymenoval za hlavného hradného kapitána Štefana Dobóa, ktorý v roku 1552 hrad hrdinsky

ubránil proti osmanskej presile.

Vrchol svojej kariéry dosiahol Oláh 7. mája 1553, keď získal menovanie za ostrihomského arcibiskupa. Pričom v dôsledku osmanskej okupácie časti Uhorska (Ostrihom padol do osmanských rúk v lete 1543) sa jeho sídlom stala Trnava.²⁶ Potom sa už bezprostredne neviazal na panovníka, hoci ani vtedy sa vedenia dvorskej kancelárie nevzdal, veď ostrihomskému arcibiskupovi už tradične prislúchal aj titul hlavného kancelára a Oláh to naplno využíval. K jeho svetskej kariére ešte náleží dodať, že v roku 1558 mu Ferdinand I. udelil barónsky titul a od roku 1562 až do svojej smrti bol kráľovským miestodržiteľom.

S plnou vážnosťou sa však chopil predovšetkým funkcie arcibiskupa. Z humanistu, úradníka, diplomata sa stal angažovaným prelátom, ktorý si za hlavný cieľ svojej činnosti vytýčil konsolidáciu katolíckej cirkvi v Uhorsku, oslabenej a miestami dokonca rozvrátenej následkami pomoháčskej osmanskej okupácie časti krajiny a najmä reformačným hnutím. Jeho úsilie postaviť hrádzu šíriacej sa reformácii či dokonca zvrátiť jej postup sa zvykne dávať do protikladu s jeho humanistickými názormi, ktoré prezentoval najmä vo svojich listoch z obdobia pôsobenia v službách kráľovnej Márie. Pri bližšom pohľade na jeho reformné kroky v rámci katolíckej cirkevnej organizácie a jej fungovania v Uhorsku²⁷ však zistíme, že Oláh-arcibiskup nikdy nepoprel Oláha-humanistu. Hlavným nástrojom a prostriedkom jeho plánu obnovy sa stáva (humanistické) vzdelávanie. S týmto účelom zakladá a rozvíja v Trnave plán vyššej katolíckej vzdelávacej ustanovizne s podporou funkčnej kníhtlačiarne (1558). Na zabezpečenie tohto plánu pozýva jezuitov, v ktorých oprávnené vidí najschopnejších učiteľov (1561). Záujem poznať problémy cirkevného života aj na tých najnižších miestnych stupňoch ho priviedol k zorganizovaniu vizitácií (od roku 1559), pričom zistené problémy sa mali riešiť na diecéznych synodách (1560 – 1566). Problémom sa ukázali byť najmä viditeľné prejavy reformačného hnutia – manželstvá kňazov a prijímania pod obojím spôsobom. Oláh preto chcel presadiť u pápeža a na Tridentskom koncile ich povolenie, no neúspešne. Synodálne závery, ktoré de facto implementovali v uhorskom rámci ustanovenia Tridentského koncilu a dávali príslušníkom katolíckej cirkvi návod pre praktické uplatňovanie ortodoxie, dal vydať pod názvom *Catholicae ac chistianae religionis praecipua quaedam capita*.²⁸ Zodpovedne pristúpil aj k realizácii uznesenia Tridentského koncilu, ktoré žiadalo každého biskupa, aby vo svojej diecéze založil seminár pre kňazov. Po dôkladných prípravách, ktoré zahrňovali finančné a materiálne zabezpečenie seminára (okrem iného zriadil preň základinu, dal postaviť budovu a podporoval vydávanie liturgických textov a učebníc v kníhtlačiarňi Mikuláša Telegdyho), mohol 19. mája 1566 vydať zakladaciu listinu prvého kňazského seminára v Uhorsku so sídlom v Trnave.²⁹

Ako typický humanistický patrón taktiež podporoval početných zástupcov

mladej cirkevnej a svetskej inteligencie. Pre impulz rozvoja trnavskej školy v roku 1558 pozval do Uhorska absolventa Collegia trilingue v Leuvene Nicasia Ellebodia Casletana z Nizozemska, ktorého v roku 1560 vymenoval za ostrihomského kanonika a ktorý vďaka arcibiskupovej podpore mohol ďalšiu dekádu stráviť v Padove zdokonaľovaním svojich znalostí gréčtiny a štúdiom medicíny. Podporoval však aj viacerých ďalších nizozemských humanistov: napríklad obnova bratislavskej školy a pozdvihnutie jej úrovne sa stali úlohou Nizozemčana Arnolda Gerarda Laurentiana, ktorého vymenoval v roku 1557 za bratislavského kanonika. Z Nizozemska bol i Guilelmus Sulenius, ktorý sa dostal do bratislavskej kapituly v roku 1564. Oláh sa pri tom evidentne spoliehal na svoje kontakty a skúsenosti, ktoré nadobudol počas pôsobenia po boku nizozemskej regentky Márie. Podporoval inštaláciu Chorvátov a Dalmátov do uhorského cirkevného života (Anton Vrančič, Andrej Dudith, Juraj Draškovič a ďalší).³⁰ Hoci sám nikdy neštudoval v zahraničí, podporoval zahraničné štúdiá uhorských mladíkov z cirkevného a zo svetského prostredia: ešte ako jágerský biskup vymenoval neskoršieho historika Františka Forgácha za jágerského kanonika-kustóda a umožnil mu odísť na štúdiá do Padovy. Kryl aj náklady na padovské štúdiá Mikuláša Ištvánfiho, ktorého vo svojom testamente potom označil za svojho tajomníka a odchovanca (*secretarius et alumnus meus*).³¹ Za zmienku však stojí, že napriek tejto Oláhovej štedrosti a prajnosti sa po jeho smrti (Oláh umiera 15. januára 1568 vo svojom arcibiskupskom sídle v Trnave) práve z kruhov jeho chránencov objavujú útočné a posmešné invektívy na svojho bývalého patróna.³²

Oláh zanechal výraznú stopu všade, kde žil a pôsobil, pritom však akákoľvek snaha o etnické uchopenie Mikuláša Oláha – predovšetkým rumunské, maďarské, no hovoriť môžeme rovnako aj o slovacikálnom kontexte – môže vyznieť kontraproduktívne,³³ ak opomenieme fakt, že v prvom rade máme pred sebou humanistického vzdelanca, ktorý vyznával univerzalizmus kresťanského humanizmu, ktorý svoje meno používal výlučne v latinizovanej (humanistickej) podobe *Nicolaus Ola(h)us* a ktorý sa plne stotožnil so svojou vlasťou, ktorou bolo Uhorsko. Ako učený humanista si vybudoval aj ojedinelú zbierku kníh, ktorú vo svojom testamente z roku 1562 ju odkázal cirkvi a trnavským študentom.³⁴ Najdôležitejšou časťou jeho literárnej pozostalosti, ktorá naplno podčiarkuje Oláhov univerzalistický humanistický charakter, je kniha listov *Epistolae familiares N. Olahi ad amicos*, v ktorej je zhromaždených vyše šesť stoviek listov, ktoré si vymieňal (pri viac ako dvoch tretinách z nich je autorom Oláh, pri zvyšku je adresátom) s rôznymi reprezentantmi cirkevnej a svetskej hierarchie, politickými činiteľmi, so zástupcami humanistickej a vedeckej obce počas jeho pobytu v Nizozemsku. Pri dramaturgii ich výberu si Oláh evidentne zobral za vzor obdobné epistoláriá iných humanistov, ktorí publikovaním svojej korešpondencie, ktorá pre nich – *nota bene* – nikdy nemala

vyslovene súkromný charakter, chceli v prvom rade spropagovať svoje názory a postoje. V Oláhovom prípade však táto zbierka listov ostala iba v rukopisnej podobe v dedičstve Esterházyovcov. Vytlačená tak bola až v edícii Arnolda Ipolyiho v roku 1876.³⁵

Medzi Oláhovými adresátmi nachádzame pápeža Klementa VII., cisára Karola V., kráľa Ferdinanda I., prelátov (dopisoval si takmer s každým uhorským biskupom svojej doby), magnátov, radových kňazov a rehoľníkov, humanistických učencov a ďalšie osoby. Z jeho listov sa zrkadlí tvár humanistu s mimoriadne širokým záberom, ktorý sa okrem politických záležitostí z okolia kráľovnej dokáže zaoberať nielen tými najvšednejšími vecami, materiálnymi starosťami, ale aj tými najšpecifickejšími filologickými otázkami. Je zaujímavé, že hoci po bitke pri Moháči ostal Oláh verne slúžiť habsburskej strane, po celý čas udržiaval priateľskú korešpondenciu so svojimi priateľmi z mladosti, ktorí podporovali opačnú stranu – spolužiakom z varadínskej školy I. Kálnaim či s hlavným diplomatom Jána Zápoľského Štefanom Brodaričom. Veľkú výpovednú hodnotu o miere Oláhovej akceptácie v elitných humanistických kruhoch majú tri desiatky listov, ktoré si v rokoch 1530 – 1534 vymenil s Erazmom Rotterdamským.³⁶ Pri čítaní Oláhových listov sa pred nami sprítomňuje postava stredoeurópskeho humanistu zo 16. storočia, ktorého životné postoje a názory formovali dva veľké zážitky – erazmovské *bonae litterae*, t. j. antická vzdelanosť, a osmanská okupácia Uhorska, ktorú považoval za prehru celého kresťanského sveta a imanentnú pretrvávajúcu hrozbu pre celú Európu. Zároveň sa nám odhaľujú jemné nuansy dobovej diplomacie, do popredia vystupuje drobnokresba dvorského života s neutíchajúcimi ambíciami jednotlivcov, ktoré prepája síce kostrbatá, ale v konečnom dôsledku veľmi úspešná kariéra Mikuláša Oláha.

Predkladaný výber dokumentov viažucich sa k Oláhovej osobe ponúka čitateľovi možnosť nahliadnuť za oponu histórie a poodhaliť detaily z jeho života, uvidieť jeho očami udalosti, ktoré ho ovplyvňovali, a spoznať ľudí, ktorí ho posúvali a formovali. Na úvod sme zaradili Oláhovu autobiografickú *Krátiku kroniku o svojej dobe*. Tento rozsahom nevelký text historiografického charakteru obsahuje kronikárske záznamy o udalostiach v dejinách Uhorska z rokov 1464 – 1558, ktoré prepojil s vlastným životopisom.³⁷ Oláhov život sa v tejto perspektíve začína odvíjať na pozadí veľkých dejinných udalostí, pričom postupne sa jeho osoba posúva do popredia, aby sa nakoniec stal ich aktívnym účastníkom a spolutvorcom. Zaiste, výber udalostí a zúčastnených osôb je subjektívne ovplyvnený týmto zámerom, práve preto však veľmi dobre rámcuje nasledujúcu korešpondenciu, jej obsah, adresátov či autorov. Text Oláhovej *Krátkej kroniky o svojej dobe* vydal po prvýkrát až Matej Bel v rámci svojho *Adparatus ad historiam Hungariae* (1735)³⁸ ako prílohu k Oláhovmu hlavnému dejepisnému dielu *Hungaria*. Belova edícia pôvodného

tatisque notam, inusturi. His a nobis, breuius modestiusque, quam Hungariæ est fertilitas, expositis, rem iam s) institutam adgrediamur.

NICOLAI OLÁHI,

Compendiarium suæ Aetatis

CHRONICON,

Ex manuscripto, nunc primum editum.

*Sorte noua redit Hunnorum clarissima quondam,
Tempore quæ fuit Atilæ victoria Regis.*

Nlli clarissimo Regum fideri, MATTHIÆ de Hunyad, JOANNIS quondam, inelyti regni Hungariæ Gubernatoris filio, per *Dionysium* Cardinalem, Archi-Episcopum Strigoniensem, regalis corona imponitur, Anno CHRISTI MCCCCLXIV. Die 29. mensis Martii.

ANNO CHRISTI MCCCCLXV. Die 1. Februarii, DIONYSIVS de Zeeb, Archi-Episcopus almæ Ecclesiæ Strigoniensis, obiit.

Anno Domini MCCCCLXVII. die 1. Julii, Venerabilis Magister D. D. Cantor & Vicarius Strigoniensis obiit: qui alias fuit auditor caussarum Socii Concilii Basiliensis.

Anno Domini MCCCCLXXII. IX. die mensis *Augusti*, JOANNES Archi-Episcopus Strigoniensis, obiit.

Anno Domini MCCCCLXXIII. die XVIII. Julii, Martinus de Pesth, Canonicus Quinque Ecclesiarum, spiritum exhalauit.

MATTHIAS REX, mortuus *Viennæ*, Anno MCCCXC. & sepultus in *Alba Regali*.

NICOLAUS OLAHVS, Archi-Episcopus Strigoniensis, natus est *Cibinii*, ciuitate principali Saxonum Transyluanicæ, in mense *Januario*, Anno Domini MCCCXCIII.

LVDOVICVS, Vladislai Regis filius, natus *Budæ*, ex ANNA Regina, Anno MDVI.

MARIA Regina sponsa eius, nata fuit Anno MDV.

DICTUS NICOLAUS OLAHVS, Anno MDX. in mense *Masio*, venit ad aulam *Vladislai* Regis.

Anno MDXIV. Bellum cruciatum, siue rusticum, ortum fuit.

r) Crederes, imitatione *Hunnorum*, id factitasse *Simândienses*; de quibus AMMIANVS MARCELLINVS Lib. XXXI. Cap. II. p. 473. edit. *Iac. Gronouii*, Lugduni Batav. An. 1693. fol. sic scribit: *Quoniam, ab ipsis nascendi primitiis, infantum altius sulcantur gena, ut pilorum vigor tempestiuus emergens, corrugatis cicatricibus bebe-*

VLA-
setur, &c. Sed contra se res habet. Nam, *Hunni* quidem, lacerabant infantum genas, vt truci essent adpectu: *Simândienses*, corrumpebant suos, deturpabantque, vt mendicabula facerent.

s) ATTILAM intelligit: qui, quod in omnium est manibus, editione nostra, iam quidem non eget.

Oláhovho latinského textu sa stala predlohou pre náš preklad a pre jeho latinskú edíciu, ktorú sme však upravili podľa súčasných pravidiel transkripcie latinských textov.³⁹

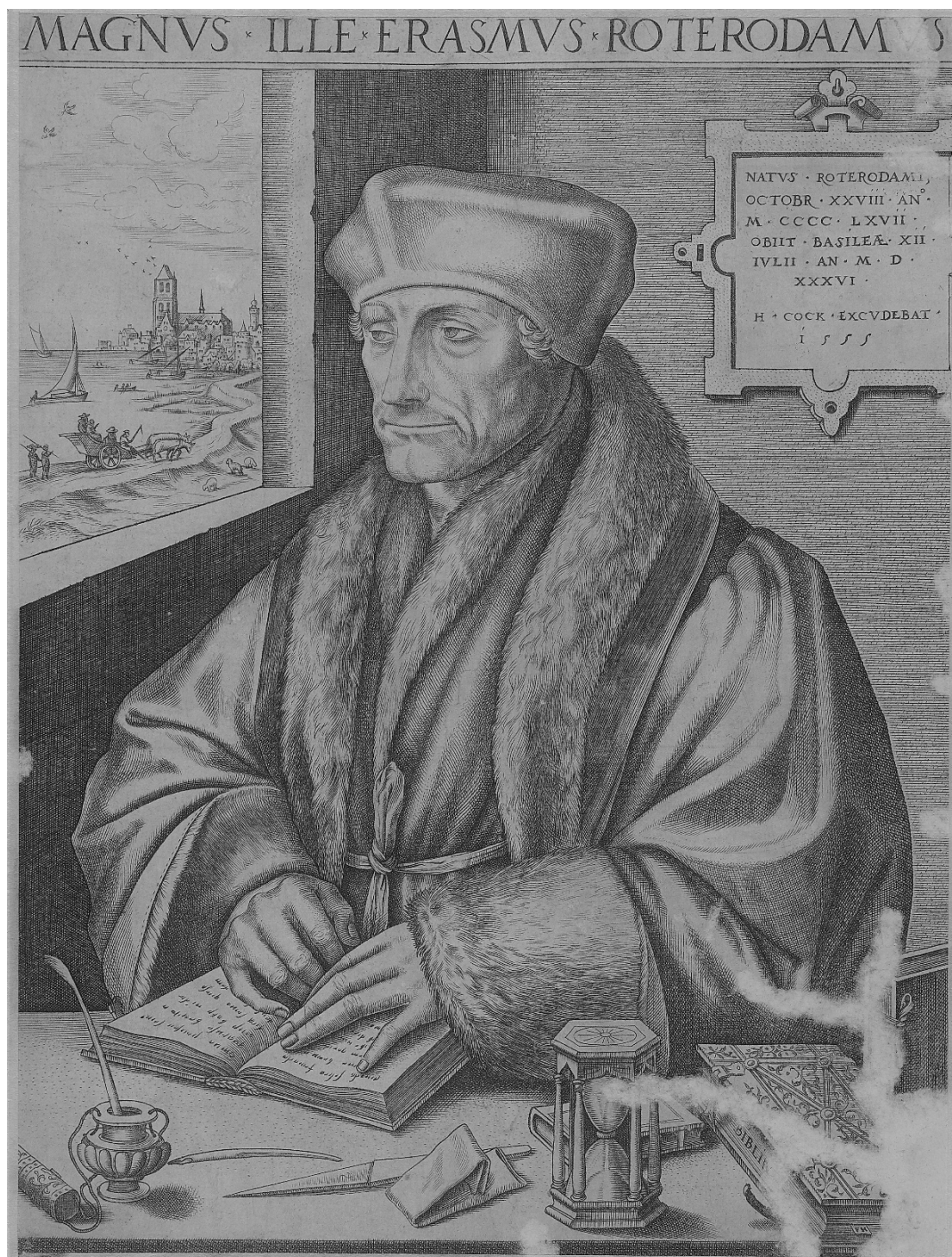
Do výberu korešpondencie sme zaradili tridsiatku listov, ktoré Oláh sám napísal, a doplnili sme ich štvoricou listov adresovaných jemu. Do výberu týchto dokumentov sme zaradili aj dve Oláhove reči určené pre augsburský snem v roku 1530.⁴⁰ Texty sú radené chronologicky a spadajú do obdobia rokov 1520 – 1555. Adresáti je dvadsaťpäť rôznych osôb, ktoré reprezentatívne zastupujú Oláhových hlavných, resp. dôležitých korešpondenčných partnerov osobného a oficiálneho charakteru. Nájdeme medzi nimi už spomínaného pápeža Klementa VII. aj panovníka Ferdinanda I., zahraničných humanistov Johanna Alexandra Brassicana, Paola Giovia, Gašpara Ursina Velia, Hadriána Amerotia, F. Cranevelta, biskupov Ladislava Macedónskeho, Š. Brodariča, Pavla z Várady, Tomáša Szalaházyho, Mikuláša Gerendiho, prepoštov – kaločského Michala a stoličnobelehradského Vavrince Kretschmera, uhorských humanistov a osobných priateľov Jána Henkela, I. Kálnaiho, Tomáša Nádašdyho či Františka Révaia alebo jednotlivcov, ktorých potreboval na vybavenie svojich záležitostí, ako to bolo v prípade Mareka a Sebastiana Pemfflingerovcov či Ludovíta Pekryho. V dvoch prípadoch (list priateľovi a grófovi Pavlovi) adresáti nie sú bližšie identifikovateľní, čo bolo bez pochyb Oláhovým zámerom. Autormi štyroch listov napísaných Oláhovi sú jeho otec Štefan, Alexej Turzo, Ján Henkel a humanisti A. Vrančič a František Zay, pôsobiaci v čase napísania listu ako Ferdinandovi vyslanci pri Porte.

Pokiaľ sa pozrieme na obsah Oláhových listov, nájdeme v nich niekoľko hlavných motívov, ktoré sa väčšinou navzájom prelínajú. Prvou hlavnou témou je osmanská okupácia Uhorska – najmä reflexia bitky pri Moháči – niekedy až s kronikárskou podrobnosťou, ako je to v liste pápežovi Klementovi VII. či v poznámkach pre pripravovanú historickú prácu Ursina Velia. Oláha však veľmi zaujíma aj aktuálny vývoj vojenských akcií, ktoré spája s politickými výzvami k Ferdinandovi I., cisárovi Karolovi V. či ríšskemu snemu. V úzkom súvisi s týmto námetom je politický rozvrat Uhorska po bitke pri Moháči na dve strany podporujúce dvoch pretendentov o uprázdnený uhorský trón. Oláh ako verný stúpenec Habsburgovcov, a teda Ferdinanda I., znáša veľmi ťažko, že sa na opačnej strane barikád, t. j. na strane Jána Zápoľského, dočasne ocitli jeho viacerí veľmi dobrí priatelia, ako boli napríklad Kálnai, Nádašdy, Ladislav Macedónsky či Brodarič. Druhou veľkou témou Oláha sú jeho nenapĺňajúce sa osobné ambície prejavujúce sa najmä v listoch z obdobia, keď pôsobil po boku kráľovnej Márie ako nizozemskej regentky, ale čiastočne aj v listoch, ktoré napísal po svojom návrate naspäť do Uhorska. V prvom rade sú poznamenané obavami o svoje uhorské majetky, rozhorčením nad ich rozkrádaním a násilným zaberaním, ale najmä márnym čakaním na udelenie

biskupského titulu, ktorý mu mal byť prisľúbený za verné služby Ferdinandovi. Oláh ako charakteristický reprezentant svojej doby a zaužívaných pomerov videl biskupstvo ako vec honoru a majetku. Išlo mu teda o titul a funkciu. Veľmi explicitne to vyjadruje v liste z roku 1535 svojmu priateľovi, sedmohradskému biskupovi Gerendimu, ktorý sa tešil Ferdinandovej priazni. V ostrom kontraste s tým sa potom javí Oláhovo faktické pôsobenie vo funkcii ostrihomského arcibiskupa, keď sa naplno stotožnil s touto funkciou a jej vykonávanie urobil svojím poslaním.

Napokon poslednou dôležitou oblasťou, ktorú Oláh pertraktuje vo svojich listoch, sú humanistické témy: od štúdia gréčtiny cez zháňanie diel antických autorov, komentovanie a opravovanie vlastných literárnych diel až po nadväzovanie a udržiavanie kontaktov v rámci *res publica litteraria*, teda siete humanistov. Určite najdôležitejšiu skupinu listov medzi nimi tvorí korešpondencia s Erazmom Rotterdamským. Do tohto výberu sme ich nezaradili, keďže sú dostupné vo veľmi kvalitnom slovenskom preklade Daniela Škovieru,⁴¹ a po obsahovej stránke sme ich podrobili samostatnej – už publikovanej – analýze.⁴² Erazmovo meno sa však napriek tomu objavuje aj v našom výbere: či už je to v liste nizozemskému humanistovi J. Brassicanovi, alebo nášmu J. Henkelovi, vždy platí, že Erazmus je spoločná najvyššia autorita pre autora listu i pre adresáta. Oláhovu náklonnosť, oddanosť, ba až bázeň voči tomuto kniežaťu zaalpského humanizmu najlepšie a najvýrečnejšie vyjadrujú smútočné elégie, ktoré napísal po jeho smrti v roku 1536 a zaslal v prílohe listu ďalšiemu z radu svojich nizozemských priateľov-humanistov F. Craneveltovi, s ktorými si pravidelne vymieňali svoje literárne práce a vzájomne si ich posudzovali. Oláhov list je datovaný 16. septembra 1536 v Bruseli, teda dva mesiace po Erazmovej smrti (zomrel 12. júla 1536 v Bazileji). Už z tohto relatívne krátkeho časového úseku možno odvodiť, ako táto správa bleskovo a bolestne zasiahla humanistické kruhy a akú horúčkovitú aktivitu v podobe literárneho vyjadrenia bolesti nad stratou milovaného majstra formou smútočných elégií vyvolala po celej Európe. Oláhove epitafy na Erazma spolu s tými, ktoré napísal Cranevelt, v roku 1537 pripravil na vydanie u R. Rescia v Leuvene ich priateľ, nizozemský humanista Petrus Nannius (vlastným menom Pieter Nanninck) pod názvom *Desiderii Erasmi Epitaphia per Clarissimos aliquot Viros conscripta*.⁴³ Preklad týchto elégií sme ponechali v prílohe spomenutého Oláhovho listu Craneveltovi. Ich znenie v origináli sme upravili podľa moderného textovo-kritického vydania Oláhovho básnického diela.⁴⁴ Podobnú prílohu nachádzame v Oláhovom liste adresovanom Szalaházymu, ktorý je datovaný 17. novembra 1539 už vo Viedni, teda v čase, keď sa Oláh vracia do svojej vlasti, vtedy ešte len plniť úlohy povereníka kráľovnej Márie. Ako sa dočítame z tohto listu, tešil sa najmä na osobné stretnutia s priateľmi, s ktorými sa tak dávno nevidel. Okrem iného mal dohodnuté osobné stretnutie so vtedajším vacovským biskupom Š. Brodaričom, ktorý však niekoľko dní pred

dohodnutým stretnutím – 7. novembra 1539 – umiera. Opäť teda máme dočinenia s okamžitým pohnutím Oláhovej mysle nad stratou osobného priateľa a jeho bezprostredným umeleckým vyjadrením v krátkej smútočnej elégii.⁴⁵

Pri osobnej korešpondencii, ktorá bola dodatočne publikovaná kníhtlačou (prípadne bolo takéto publikovanie zamýšľané), ako je to potrebné brať do úvahy pri Oláhovej korešpondencii z rokov 1527 – 1538, si historik kladie otázku, nakoľko ide o pôvodnú, autorsky neupravenú textáciu listov, t. j. nakoľko vyjadrujú skutočné názory ich pôvodcu, resp. či ten už pri ich formulovaní nepamätal na zámer zverejniť ich formou kníhtlače, čomu mohol potom prispôbiť svoje formulácie. Veď napokon takýto prístup bol v kruhoch humanistov vcelku bežný a populárny. Pars pro toto možno pripomenúť práve mimoriadne bohatú korešpondenciu Erazma Rotterdamského, u ktorého je zmieňovaný zámer jej zverejnenia evidentný a preukázaný. Časť Oláhových listov má naozaj charakter takýchto verejných manifestov adresovaných vplyvným monarchom.

Takýmito prípadmi sú listy pápežovi Klementovi VII., v ktorých vychádza z vtedajšieho všeobecného presvedčenia humanistov, že ohrozenie Uhorska Osmanmi je ohrozením celého kresťanstva a Osmanov v ich postupe môže zastaviť iba jednota všetkých európskych kresťanských štátov na čele s pápežom: „... ak tvárou v tvár spojeným nepriateľom, s ktorými sa už mnoho rokov s veľkými stratami borí kresťanský svet i jednotliví kresťanskí panovníci z takmer celej Európy, ktorí sa zároveň sporia medzi sebou, ak týchto svojou autoritou neprivedieš k svornosti a pevnému priateľskému zväzku, bojím sa, že v najbližších časoch postihne všetky kresťanské štáty tá najhoršia katastrofa, z ktorej sa už potom vôbec nedokážu pozviechať alebo ak, tak iba za cenu nesmiernych škôd.“⁴⁶ Takmer identické myšlienky zazneli už dávnejšie v podobnom verejnom politickom manifeste – liste, ktorý pápežovi Levovi X., predchodcovi Klementa VII., adresoval 21. mája 1515 z Londýna Erasmus Rotterdamský: „Hoci sa zdá, že neopomínaš ani druhú moc svojej osobnosti, že uzmierení všetkých kresťanských vladárov a zjednotením ich síl vybuduješ tú najkrajšiu a najbezpečnejšiu cestu k podrobeniu alebo k zapudeniu bezbožného tureckého národa.“⁴⁷

Na túto výzvu Oláh nadviazal v ďalšom liste, ktorý poslal pápežovi (tento sme zaradili aj do nášho výberu). Vložil doň podrobný opis udalostí, ktoré viedli v Uhorsku k moháčskej bitke, a prepojil to s vlastným hodnotením diplomatického pozadia dejov, ktoré s tým súviseli. Oláh tu expressis verbis formuluje pápežovi všeobecné očakávania z mnohých strán, najmä však z uhorských kruhov, že uplatní svoju autoritu a zvolá križiacku výpravu proti Osmanom. Túto Oláhovu aktivitu môžeme spájať s nádejami, ktoré on a vedno s ním prohabsbursky orientovaná časť uhorskej šľachty vkladali do chystaného ríšskeho snemu. V tomto duchu sa Oláh napokon odvažuje obrátiť priamo na cisára Karola V. a vyjadriť očakávanie, že po urovnaní pomerov v ríši obráti uvoľnené sily proti Osmanom: „Lebo po uzatvorení mieru takmer so všetkými kresťanskými vladármi a po slávnostnej korunovácii cisárskou korunou, ktorá ti už bola predtým prisúdená a ktorú ti teraz

24. februára v Bologni položil na hlavu sám pápež, si otvoril cestu k ríšskemu snemu, aby si tam podobným spôsobom uzmieril všetky nezhody, potlačil vzájomnú rivalitu ríšskych kniežat a ich odbojnosť a potom ich vyzval k vyhláseniu vojny proti Turkom.⁴⁸ Rovnaké očakávania potom Oláh vyjadril v liste cisárovmu bratovi Ferdinandovi, datovanom 29. apríla 1530 v Linzi: „[Cisár Karol, tvoj brat...] si teraz praje obnoviť výpravu proti Turkom, o ktorú sa predtým márne pokúšali mnohí cisári, a s tým cieľom ide na ríšsky snem, aby tam priviedol ku skutočnej svornosti, k uzmierneniu a vzájomnému porozumeniu aj mysle rozsvárených ľudí a kniežat a podujal sa práve na takúto výpravu proti Turkom, aby vyzval k účasti na nej všetkých skutočných kresťanov a otvoril im oči, aby uvideli, akú obrovskú škodu už utrpelo kresťanské náboženstvo od vyznávačov bezbožnej mohamedánskej sekty bez akejkolvek odplaty, pretože kresťanské kniežatá sa doteraz nezmohli ani len na slovo.“⁴⁹

V Oláhovej korešpondencii však napriek uvedenému nájdeme aj veľmi osobné až emotívne listy. Príkladom je list, ktorý adresoval svojmu dávnemu priateľovi Tomášovi Nádašdymu a ktorý sme zaradili aj do nášho výberu. Dôverný vzťah medzi nimi a schopnosť navzájom si čítať myšlienky medzi riadkami paradoxne potvrdzuje Oláhova formulácia z listu: „Nerozumiem celkom, čo mi píšeš o doručovateľovi listu. Napíš mi to jasnejšie...“ Je zaujímavé, že v celom korpuse Oláhovho epistolára nájdeme iba dva listy z ich vzájomnej korešpondencie, ktoré zjavne nezodpovedajú veľmi blízkeho vzťahu, ktorý medzi sebou udržiavali. A tak sú skôr dôkazom toho, koľko toho Oláh zamlčal a nechcel zverejniť.⁵⁰

Veľmi osobný tón by sme mohli predpokladať v liste otca synovi, ktorým uvádzame náš výber Oláhovej korešpondencie. Výnimočný je tým, že jeho adresát mal v tom čase iba 27 rokov, a ide teda o ojedinelý dokument viažuci sa bezprostredne k jeho mladosti. Z jeho formulácií je jasné, že otec odpovedá na synove otázky týkajúce sa pôvodu rodiny, ktorý evidentne už vtedy – ako tajomník vtedajšieho päťkostolského biskupa a budúceho ostrihomského arcibiskupa J. Satmáriho – loboval za rodinné záležitosti a myslel už na predpoklady pre svoju vlastnú budúcu kariéru.⁵¹ Mimo tohto kontextu je však tón i obsah listu veľmi vecný.

Ďalší list v poradí adresovaný Oláhovi je napísaný jedným z najvplyvnejších uhorských magnátov – Alexejom Turzom. Nadradenému postaveniu pisateľa zodpovedá tón listu, explicitne očakávajúci bezpodmienečnú poslušnosť zo strany adresáta, konkrétne, že Oláh ustúpi Turzovým požiadavkám ohľadom svojej benefície z farnosti v Miškovci. Úplne v inom postavení je adresát a autor v prípade Henkelovho listu Oláhovi z 24. septembra 1532. Henkel ho píše z miesta svojho exilového pôsobenia v sliezskej Świdnici, kde získal pozíciu spojenú s finančným a existenčným zabezpečením vďaka milostivosti kráľovnej Márie, sprostredkovanej práve Oláhom. Henkel svoju vďačnosť náležite vyjadruje, hoci pre svoje zdravotné

problémy, ktoré bližšie opisuje, musí sa miesta farára vzdaf.

Posledným z listov adresovaných Oláhovi, ktoré sme zaradili do tohto výberu, je list Ferdinandových vyslancov pri tureckej Porte Vrančiča a Zaya z roku 1554. Pripomeňme, že jeho prijímateľ je už vtedy ostrihomským arcibiskupom a zároveň uhorským kancelárom. Pisatelia listu sa teda obracajú na Oláha ako na kráľovho dôverníka a najvplyvnejšiu politickú osobu Uhorska, aby ho tajne⁵² informovali o priebehu vyjednávani s Osmanskou ríšou o jej vzťahu k Jánovi Žigmundovi Zápoľskému a jeho matke Izabele.

Z hľadiska jazykového sú listy písané humanistickou latinčinou, výnimkou sú dva listy v maďarčine – list otca Štefana synovi Mikulášovi z roku 1520 a Oláhov list uhorskému magnátovi Františkovi Battyánymu z roku 1555. Oláhova latinčina vyniká čistým štýlom – nedovolí si používať väzby v rozpore s klasickou normou a vyhýba sa používaniu latinizovaných výrazov prevzatých z iných jazykov. Svoju humanistickú erudíciu rád prezentuje najmä v listoch s humanistickým obsahom uvádzaním gréckych výrazov či citovaním antických gréckych autorov v origináli. Cituje či parafrázuje však, samozrejme, aj tých latinských. V súlade s humanistickými zvyklosťami neváha používať odkazy na profánnu antiku namiesto zaužívaných a tradičných kresťanských pojmov a frazém, a tak neraz volá na pomoc bohov, namiesto svätcov vzýva antických hrdinov a miesto raja spomína záhradu Hesperidiiek.⁵³

Originálne verzie listov z Oláhovej korešpondencie sme do nášho výberu prevzali z jej moderného textovo-kritického vydania, ktoré vychádza v edícii pracovníčky Literárnovedného ústavu Maďarskej akadémie vied Emóke Rity Szilágyi. Dosiaľ vyšiel prvý zväzok obsahujúci korešpondenciu z rokov 1523 – 1533.⁵⁴ Pri našej bilingválnej edícii sme však prihliadali tiež na pôvodnú Ipolyiho edíciu Oláhovho epistolára z roku 1875.⁵⁵ Zdrojom listov z neskoršieho obdobia boli ďalšie vybrané edície prameňov. Ich kompletný prehľad ponúkame v zozname dokumentov. Kde to bolo potrebné, sme pre lepší prehľad text listov rozčlenili do paragrafov. Pri preklade sme sa usilovali zachovať duch Oláhových listov a jeho elegantnej humanistickej latinčiny a zároveň ho pretlmočiť do moderného jazyka, čo znamená, že sme sa nedržali latinskej väzby a slovosledu, ale v maximálnej možnej miere sa prispôbili zásadám slovenskej syntaxe. Oláhovu časomernú poéziu písanú v elegickom dvojverší prevádzame do slovenčiny podľa odporúčaných zásad prekladania gréckej a latinskej poézie prízvučnou prozódou.⁵⁶

Táto publikácia vychádza s podporou Vedeckej grantovej agentúry ako výstup z riešenia výskumného projektu *Renesančné vplyvy na novovekú spoločnosť vo vzťahu k Slovensku*, ktorý pôvodne pripravila, viedla a koordinovala bývalá vedecká pracovníčka Historického ústavu SAV v Bratislave dr. Eva Frimmová. Ďakujem jej za mimoriadne obohacujúcu a inšpiratívnu spoluprácu, ako aj cenné rady

a postrehy, ktorými prispela k výslednej kvalite tohto textu pri jeho recenznom posúdení. Moja úprimná vďaka patrí i dr. Rite Szilágyi za ochotu, všestrannú pomoc a konzultácie pri zostavení tejto publikácie. Rovnako ďakujem za dôležité rady a korekcie druhej recenzentke doc. Erike Juríkovej a v neposlednom rade za pozorné, prísne, ale pritom chápané odborné oko jazykového redaktora dr. Ľubomíra Gábora. Aj vďaka nim sa môže slovenský čitateľ po prvýkrát začítať do listov Mikuláša Oláha.

Zoznam dokumentov

1. Nicolai Olahi Compendiarium suae aetatis chronicon / Krátka kronika Mikuláša Oláha o svojej dobe.
BEL 1735, 38 – 41; KULCSÁR 2007, 57 – 60
2. *Item thudyatth en yo fjam* / Tiež vedz, môj dobrý synu (Štefan Oláh Mikulášovi Oláhovi) (*Orăștie 22. apríla 1520*)
SZILÁGYI 2021, 211 – 212
3. Nicolaus Olaus amico diu absentis salutem / Mikuláš Oláh posiela pozdrav dlho vzdialenému priateľovi (*Znojmo 14. mája 1529*)
SZILÁGYI 2018, 57 – 58; IPOLYI 1875, 4 – 5
4. Ad Iohannem Brassicanum responsio / Odpoveď Jánovi Brassicanovi (*Znojmo 28. mája 1529*)
SZILÁGYI 2018, 62 – 63; IPOLYI 1875, 9
5. Ad Emericum Kalnay archidiaconum Transilvanensem / Imrichovi Kálnaimu, sedmohradskému archidiakonovi (*Znojmo 31. mája 1529*)
SZILÁGYI 2018, 63 – 65; IPOLYI 1875, 10 – 11
6. Ad Ioannem Henkellum parochum Cassoviense / Jánovi Henkelovi, košickému farárovi (*Znojmo 19. júla 1529*)
SZILÁGYI 2018, 68 – 70; IPOLYI 1875, 14 – 15
7. Ad Thomam Nadasdinum / Tomášovi Nádašdymu (*Linz 7. januára 1530*)
SZILÁGYI 2018, 82 – 83; IPOLYI 1875, 22 – 24
8. Ad Ladislaum Macedonem episcopum Waradiensem / Ladislavovi Macedónskemu, veľkovaradínskemu biskupovi (*Linz 25. januára 1530*)
SZILÁGYI 2018, 86 – 87; IPOLYI 1875, 26 – 27
9. Ad regem Ferdinandum Hungariae et Bohemiae / Uhorskému a českému kráľovi Ferdinandovi (*Linz 4. februára 1530*)
SZILÁGYI 2018, 95 – 96; IPOLYI 1875, 32 – 34
10. Ad papam Clementem VII. / Pápežovi Klementovi VII. (*Linz 15. februára 1530*)
SZILÁGYI 2018, 97 – 103; IPOLYI 1875, 34 – 41
11. Ad Stephanum Brodericum episcopum Sirmiensem / Štefanovi Brodaričovi, sriemskému biskupovi (*Linz 18. februára 1530*)
SZILÁGYI 2018, 106; IPOLYI 1875, 43 – 44
12. Ad Paulum archiepiscopum Strigoniensem / Ostrihomskému arcibiskupovi Pavlovi (*Linz 25. februára 1530*)
SZILÁGYI 2018, 109 – 110; IPOLYI 1875, 46

13. Ad Ladislaum Macedonem episcopum Waradiensem / Ladislavovi Macedónskemu, varadínskemu biskupovi (*Innsbruck 27. mája 1530*)
SZILÁGYI 2018, 137; IPOLYI 1875, 67
14. Oratio extemporaria ad caesarem Carolum Quintum, nomine status Hungariae et Scavoniae anno MDXXX. prima octobris Augustae habita / Nástojčivý príhovor cisárovi Karolovi V. v mene uhorských a slavónskych stavov, prednesený 1. októbra 1530 v Augsburgu (*Augsburg 1. októbra 1530*)
IPOLYI 1875, 75 – 79
15. Reverendissimi in Christo patres, ceterique illustrissimi domini electores, aliique principes sacri huius Romani Imperii / Dôstojní otcovia v Kristu, vznešení páni kurfirsti a ostatné kniežatá tejto Svätej ríše rímskej (*Augsburg 1. októbra 1530*)
IPOLYI 1875, 79 – 84
16. Ad eundem / Grófovi Pavlovi (*Augsburg 1. októbra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 150 – 151; IPOLYI 1875, 84 – 85
17. Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae / Jágerskému biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska (*Augsburg 4. októbra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 151 – 152; IPOLYI 1875, 85 – 86
18. Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae / Jágerskému biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska (*Augsburg 10. októbra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 158; IPOLYI 1875, 90
19. Ad Emericum Kalnay / Imrichovi Kálnaimu (*Augsburg 13. októbra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 160; IPOLYI 1875, 91 – 92
20. Ad Ioannem Venceslaum amicum / Priateľovi Jánovi Václavovi (*Augsburg 14. októbra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 161; IPOLYI 1875, 92
21. Ad Michaellem praepositum Colocensem / Kaločskému prepoštovi Michalovi (*Augsburg 17. októbra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 163 – 164; IPOLYI 1875, 93 – 94
22. Ad Laurentium praepositum Albensem / Stoličnobelehradskému prepoštovi Vavrincovi (*Augsburg 3. novembra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 173 – 175; IPOLYI 1875, 101 – 103
23. Ad Franciscum Reway / Františkovi Révaiovi (*Krems 10. decembra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 193 – 194; IPOLYI 1875, 117
24. Ad Paulum Iovium / Paolovi Gioviovi (*Krems 23. decembra 1530*)
SZILÁGYI 2018, 200; IPOLYI 1875, 122

25. Idem Turzo Nicolao Olao salutem / Znovu Turzo zdraví Mikuláša Oláha
(*Praha 23. júna 1531*)
SZILÁGYI 2018, 218 – 219; IPOLYI 1875, 135 – 136
26. Nicolai Olai ad Gasparem Ursinum Velium historicum et praeceptorem
filiorum regis Ferdinandi / Mikuláš Oláh Gašparovi Ursinovi Veliovi,
historikovi a vychovávateľovi synov kráľa Ferdinanda (*Brusel 10. marca
1532*)
SZILÁGYI 2018, 219 – 222; IPOLYI 1875, 205 – 209
27. Iohannes Henckel Nicolao Olao thesaurario Albensi secretario etc. reginae
Mariae / Ján Henkel Mikulášovi Oláhovi, stoličnobelehradskému poklad-
níkovi, tajomníkovi atď. kráľovnej Márie (*Šwidnica 24. septembra 1532*)
SZILÁGYI 2018, 354 – 356; IPOLYI 1875, 250 – 252
28. Ad Marcum Pemfflinger comitem Cibiniensem / Marekovi Pemfflingerovi,
grófovi zo Sibine (*Mons 30. decembra 1532*)
SZILÁGYI 2018, 380 – 381; IPOLYI 1875, 267 – 268
29. Ad Sthephanum Brodericum episcopum Sirmiensem / Sriemskemu bisku-
povi Štefanovi Brodaričovi (*[Brusel] 2. februára 1533*)
SZILÁGYI 2018, 393; IPOLYI 1875, 277
30. Nicolai Olai ad Sebastianum Pemfflinger / Mikuláš Oláh Sebastiánovi Pem-
fflingerovi (*Brusel 5. júna 1533*)
SZILÁGYI 2018, 490 – 491; IPOLYI 1875, 372
31. Ad Hadrianum Amerocium responsio / Odpoved' Hadriánovi Amerotiovi
(*Brusel 5. marca 1534*)
IPOLYI 1875, 471 – 472
32. Ad N. Gerendi episcopum Transilvanensem / Sedmohradskému biskupovi
M. Gerendimu (*Brusel 10. januára 1535*)
IPOLYI 1875, 539 – 540
33. Ad eundem responsio / Odpoved' Františkovi Craneveltovi (*Brusel 16. sep-
tembra 1536*)
IPOLYI 1875, 582 – 585
34. Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae / Jágerskému
biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska (*Viedeň 17. novembra 1539*)
ETE III, 419 – 421
35. Ad Lodovicum Pekry / Ludovítovi Pekrymu (*Worms 15. apríla 1545*)
ETE IV, 417 – 418

36. Verancius et Zay Nicolao Olaho / Vrančič a Zay Mikulášovi Oláhovi (*Konštantínopol 3. mája 1554*)
SZALAY, 257 – 258
37. Magnifico domino Francisco de Batthyan consiliario S. regiae maiestatis etc. domino et amico nobis honorandissimo / Veľkomožnému pánovi Františkovi Battyánymu, radcovi svätého kráľovského veličenstva atď., pánovi a nášmu veľactenému priateľovi (*15. mája 1555*)
BALOGH – TÓTH, 139 – 140

Nicolai Olahi Compendiarium suae aetatis chronicon

*Sorte nova redit Hunnorum clarissima quondam
tempore quae fuit Atilae victoria regis.*

Illi clarissimo regum sideri Matthiae de Hunyad Joannis quondam incltyi regni Hungariae gubernatoris filio per Dionysum cardinalem, archiepiscopum Strigoniensem regalis corona imponitur, anno Christi MCCCCLXIV. die 29. mensis Martii.

Anno Christi MCCCCLXV. die I. Februarii Dionysius de Zeech, archiepiscopus almae ecclesiae Strigoniensis obiit.

Anno Domini MCCCCLXVII. die I. Julii venerabilis magister D. D. cantor et vicarius Strigoniensis obiit: qui alias fuit auditor causarum socii concilii Basiliensis.

Anno Domini MCCCCLXXII. IX. die mensis Augusti Joannes archiepiscopus Strigoniensis obiit.

Anno Domini MCCCCLXXIII. die XVIII. Julii Martinus de Pesth, canonicus Quinque Ecclesiarum spiritum exhalavit.

Matthias rex mortuus Viennae anno MCCCXC. et sepultus in Alba Regali.

Nicolaus Olahus, archiepiscopus Strigoniensis, natus est Cibinii, civitate principali Saxonum Transilvaniae in mense Januario anno Domini MCCCXCIII.

Ludovicus, Vladislai regis filius, natus Budae ex Anna regina anno MDVI.

Maria regina sponsa eius nata fuit anno MDV.

Dictus Nicolaus Olahus anno MDX. in mense Maio venit ad aulam Vladislai regis.

Anno MDXIV. bellum cruciatum sive rusticum ortum fuit.

Vladislaus, rex Hungariae, mortuus est Budae, anno MDXVI. et sepultus in Alba Regali. Quo anno Nicolaus Olahus factus est secretarius Georgii Zathmar, episcopi Quinque Ecclesiensis.

Idem Nicolaus Olahus anno MDXVIII. creatus in canonicum Quinque Ecclesiensem in mense Julio.

Thomas Bakocz de Erdeodi, cardinalis Strigoniensis, mortuus in mense Junio, anno MDXXI. cui successit Georgius Zathmar eodem anno.

Eodem anno Maria regina deducta in Hungariam, excepta fuit Budae a rege Ludovico in mense Junio.

Solymanus imperator Turcarum primo in Hungariam eodem anno venit et Nándoralba sive Belgradium ab eo obsessum a Blasio Oláh et Joanne Morgay propter victualium inopiam vigesima nona Augusti ei deditum est. Qui tamen detruncati fuere contra fidem eis a Turca datam.

Nicolaus Olahus anno MDXXII. creatus est in ecclesia Strigoniensi archidiaconus Comaromiensis et canonicus Strigoniensis.

Krátka kronika Mikuláša Oláha o svojej dobe

*Vďaka novému údelu znovu prichádza sláva
Hunov žiariaca z doby víťazstiev Atilu kráľa.*

Roku Krista 1464, dňa 29. marca, kardinál Dionýz,⁵⁷ ostrihomský arcibiskup, korunoval onú výnimočnú hviezdu kráľov – Mateja Huňadiho,⁵⁸ syna Jána, voľakedajšieho regenta vznešeného Uhorského kráľovstva.⁵⁹

Roku Krista 1465, dňa 1. februára, umrel Dionýz zo Seče, arcibiskup matky cirkvi ostrihomskej.

Roku Pána 1467, dňa 1. júla, umrel dôstojný pán majster kantor a ostrihomský vikár, ktorý bol popritom vyšetrovacím sudcom spoločného bazilejského koncilu.⁶⁰

Roku Pána 1472, dňa 9. augusta, umrel ostrihomský arcibiskup Ján.⁶¹

Roku Pána 1473, dňa 18. júla, vydýchol naposledy Martin z Pešti, päťkostolský kanonik.⁶²

Kráľ Matej zomrel v roku 1490 vo Viedni a bol pochovaný v Stoličnom Belehrade. V januári roku Pána 1493 sa v Sibini, hlavnom meste sedmohradských Sasov, narodil Mikuláš Oláh, ostrihomský arcibiskup.

V roku 1506 sa v Budíne kráľovnej Anne⁶³ narodil Ludovít, syn kráľa Vladislava.⁶⁴ Jeho snúbenica kráľovná Mária⁶⁵ sa narodila v roku 1505.

Spomenutý Mikuláš Oláh prišiel v roku 1510, v mesiaci máji, na dvor kráľa Vladislava.

V roku 1514 sa začala križiacka alebo sedliacka vojna.⁶⁶

V roku 1516 umrel v Budíne uhorský kráľ Vladislav a bol pochovaný v Stoličnom Belehrade. V tomto roku sa Mikuláš Oláh stal tajomníkom päťkostolského biskupa Juraja Satmáriho.⁶⁷

V roku 1518, v mesiaci júli, ustanovili toho istého Mikuláša Oláha za päťkostolského kanonika.

V mesiaci júli v roku 1521 umrel ostrihomský kardinál Tomáš Bakóc z Erdődu,⁶⁸ po ktorom v tom istom roku nastúpil Juraj Satmári.

V júni toho istého roku priviedli kráľovnú Máriu do Uhorska, ktorú v Budíne prijal kráľ Ludovít.⁶⁹

V tom istom roku prišiel po prvýkrát do Uhorska turecký sultán Sülejman⁷⁰ a obľahol Belehrad, ktorý mu Blažej Oláh a Ján Morgay pre nedostatok potravín vydali 29. augusta.⁷¹ Napriek prísľubu, ktorý im dal Turek, boli sťatí.

Mikuláša Oláha v roku 1522 ustanovili v ostrihomskej cirkvi za komárňanského archidiakona a ostrihomskeho kanonika.

V roku 1524, v siedmy aprílový deň, umrel v Budíne ostrihomský arcibiskup Juraj Satmári, 6. mája po ňom nastúpil Ladislav Salkai.⁷²

Anno MDXXIV. Georgius Zathmar, archiepiscopus Strigoniensis Budae septima die Aprilis mortuus, cui successit Ladislaus Zalkanus VI. Maii.

Dictus Nicolaus Olahus die XVI. Martii anno MDXXVI. creatus est in secretarium et consiliarium Ludovici regis et postea eiusdem regis voluntate similiter Mariae reginae XXI. Martii.

Ludovicus rex in conflictu ad Mohach cum Solymano Turca habito periit anno eodem MDXXVI. die XXIX. Augusti, ubi simul perierunt: Ladislaus Zalkanus Strigoniensis; Paulus Tomory Colocensis archiepiscopi; Franciscus Perényi Waradiensis; Philippus Morae Quinque Ecclesiensis; Blasius Paxy Jaurinensis; Georgius de Zapolya comes Scepusiensis, frater Joannis regis; Joannes Dragfy; Thomas Zeechy et Matthias Zluny comes de Zlun; ac infiniti nobiles potiores in Hungaria.

Eodem anno Solymannus victor post conflictum ascendens civitatem Budensem cepit, combussit et arcem integram quidem, sed vacuum reliquit in mense Octobri.

Eodem anno serenissimus Ferdinandus, archidux Austriae, electus et coronatus est in regem Bohemiae: et in Hungaria quoque Posonii electus in regem Hungariae.

Eodem similiter anno Joannes rex in Tokay per alteram factionem praelectus est in regem, qui antequam coronaretur, corpus regis Ludovici, quod regina Maria Albam Regalem deduci fecerat, in mense Novembri ibidem fecit sepeliri.

Anno MDXXVII. praefatus serenissimus rex Ferdinandus in mense Julio ingressus Hungariam, cum exercitu exceptus est in Ovar prima die mensis Augusti, quo die natus filius suus Viennae serenissimus Maximilianus, nunc rex Bohemiae et postea Buda ei tradita vigesima Augusti et in Alba Regali die Dominico ante festum S. Martini in mense Novembri coronatus est.

Eodem anno Nicolaus Olahus factus est custos et canonicus ecclesiae Albae Regalis.

Anno MDXXIX. reversus Solymannus secundo Buda rursus capta Viennam frustra obsedit.

Anno MDXXXI. serenissima regina Maria voluntate Caroli V. imperatoris, fratris sui, ex Lincio fuit profecta in mense Martio ad gubernationem Flandriae suscipiendam. Cum qua etiam Nicolaus Olahus simul profectus fuit.

Anno MDXXXII. Solymannus tertio in Hungariam reversus Ginsium civitatem, Hungarice Keuszegh vocatam, frustra obsedit discessitque vigesima quinta die Septembris non expectato adventu Caroli V.

Anno MDXXXVIII. Solymannus cum exercitu contra vayvodam Moldaviensem quarto venit in mense Augusto.

Anno MDXXXIX. Nicolaus Olahus rediit ex Flandria Viennam et Hungariam.

Anno MDXL. Carolus, filius caesaris nostri Ferdinandi natus est: quo anno etiam Joannes Sigismundus, filius Joannis regis natus est.

Joannes rex eodem anno mortuus in Szaszsebes vigesima prima Julii, cuius corpus frater Georgius episcopus Varadiensis XV. die Septembris Budam adducens,

Spomenutý Mikuláš Oláh bol dňa 16. marca v roku 1526 ustanovený za tajomníka a radcu kráľa Ľudovíta a z vôle tohto kráľa 21. marca podobne za tajomníka a radcu kráľovnej Márie.

V tom istom roku 1526, dňa 29. augusta, kráľ Ľudovít zahynul v bitke, ktorú zvie-dol pri Moháči s Turkom Sülejmanom; spolu s ním tam zahynuli: ostrihomský arcibiskup Ladislav Salkai, kaločský arcibiskup Pavol Tomori,⁷³ varadínsky biskup František Peréni,⁷⁴ päťkostolský biskup Filip Móre,⁷⁵ rábsky biskup Blažej Paksy,⁷⁶ spišský župan a brat kráľa Jána⁷⁷ Juraj Zápoľský,⁷⁸ Ján Dragfi,⁷⁹ Tomáš Séchy,⁸⁰ gróf zo Slunju Matej⁸¹ a bezpočet popredných uhorských šľachticov.

V tom istom roku po bitke víťazný Sülejman v mesiaci októbri pritiahol k mestu Budín, ktoré dobyl, vypálil a hrad nechal bez úhony, ale prázdny.

V tom istom roku najjasnejší Ferdinand,⁸² arcivojvoda rakúsky, bol zvolený a koru-novaný za českého kráľa: a aj v Uhorsku bol v Prešporoku zvolený za uhorského kráľa.

Podobne v tom istom roku bol v Tokaji aj kráľ Ján druhou stranou zvolený za kráľa, ktorý pred tým, ako ho mali korunovať, dal v Stoličnom Belehrade pochovať telo kráľa Ľudovíta, ktoré tam predtým nechala priviezť kráľovná Mária.

V roku 1527 spomenutý najjasnejší kráľ Ferdinand vstúpil v mesiaci júli s vojskom na územie Uhorska a prvého augusta ho prijali v Starom hrade.⁸³ V tento deň sa mu vo Viedni narodil syn najjasnejší Maximilián,⁸⁴ terajší český kráľ. Potom dvad-siateho augusta mu odovzdali Budín a v nedeľu pred sviatkom sv. Martina v me-siaci novembri ho v Stoličnom Belehrade korunovali za kráľa.⁸⁵

V tom istom roku ustanovili Mikuláša Oláha za kanonika-kustóda stoličnobe-lehadskej cirkvi.

V roku 1529 sa po druhýkrát vrátil Sülejman, ktorý opätovne dobyl Budín a bez-úspešne obliehal Viedeň.⁸⁶

V roku 1531 najjasnejšia kráľovná Mária z vôle svojho brata cisára Karola V.⁸⁷ sa v mesiaci marci vydala na cestu z Linzu, aby prevzala regentstvo Nizozemska.⁸⁸ Spolu s ňou vedno odišiel aj Mikuláš Oláh.

V roku 1532 sa Sülejman po tretíkrát vrátil do Uhorska a neúspešne obliehal mesto Ginsium,⁸⁹ po maďarsky zvané Kőszeg.⁹⁰ Odtiahol dvadsiateho štvrtého septem-bra, nevyčkajúc príchod Karola V.⁹¹

V roku 1538, v mesiaci auguste, prišiel Sülejman po štvrtýkrát s vojskom proti mol-davskému vajdovi.

V roku 1539 sa Mikuláš Oláh vrátil z Nizozemska do Viedne a Uhorska.

V roku 1540 sa narodil Karol,⁹² syn nášho cisára Ferdinanda: v tomto roku sa naro-dil aj Ján Žigmund,⁹³ syn kráľa Jána.

V tom istom roku, dvadsiateho prvého júla, umrel v Sebeši⁹⁴ kráľ Ján. Jeho telo ne-chal varadínsky biskup fráter Juraj⁹⁵ 14. septembra priviezť do Budína a potom ho

postea sepelivit in Alba Regali.

Anno MDXLI. Solymanus, Turcarum imperator quinto in Hungariam reversus, Budam e manibus reginae Isabellae pro se occupavit vigesima sexta Augusti.

Idem Solymanus anno MDXLIII. reversus sexto in Hungariam, arce Walpo XXIII. Junii occupata ingressus Budam XXI. Julii; Strigoniensi arce nostrorum turpi deditione potitur IX. die Augusti.

Serenissimus rex Ferdinandus, nunc imperator, eodem anno et mense Augusti creavit Nicolaum Olahum Pragae in episcopum Zagrabiensem et cancellarium Hungariae.

Eodem anno die IV. Septembris Alba Regalis capta per Turcam.

Anno MDXLVII. serenissima regina Anna ex partu Joannae filiae suae moritur Pragae die XXV. mensis Januarii et ibidem sepulta trigesima eiusdem mensis.

Serenissimus rex Ferdinandus profectus Praga tertia die Februarii eiusdem anni ad expeditionem Saxoniam conveniensque fratrem suum Carolum V. imperatorem in oppido Hirsham intravit in civitatem Egram et illinc XIII. die Aprilis discendens auxilio mille equitum Hungarorum profligavimus et cepimus, vulneratum in facie Joannem Fridericum ducem Saxonie ultra oppidum Mylpergh XXIV. die Aprilis, quae fuit dies S. Georgii. Ac deinde IV. die sequentis mensis Maii Vittembergam civitatem obsedimus ac XXIX. eiusdem mensis cepimus, ac reversi Pragam II. die Julii Pragenses, ut aliae civitates Bohemiae rebelles cum baronibus aliquot et nobilibus octava die eiusdem mensis Julii iuridico processu per maiestatem regiam bene fuerunt castigati decollatione non nullorum et privatione omnium bombardarum et rerum bellicarum ac confiscatione bonorum suorum.

Anno MDXLVIII. prima Aprilis mortuus est Sigismundus rex Poloniae, frater Vladislai regis olim Hungariae, patris Ludovici regis.

Eodem anno MDXLVIII. creavit serenissimus rex Ferdinandus Posonii Nicolaum Olahum in episcopum Agriensem XXVIII. Novembris et postea ibidem publicavit XII. Decembris.

Anno MDXLIX. serenissimus Maximilianus archidux Austriae electus est Pragae in regem Bohemiae XIX. die Februarii.

Eodem anno D. Paullus de Várda, archiepiscopus Strigoniensis XII. die Octobris annum agens sexagesimum sextum Posonii mortuus est et ibidem sepultus.

Anno MDLII. Vesprimium prima die Junii Turcis proditum et Dreghel IX. Julii per Turcas expugnata, Themesvar quoque XXVII. eiusdem mensis decollato ibidem Stephano Lossonczy, comite et capitaneo eiusdem arcis.

Eodem anno capto fortalio Zolnok arx Agriensis per Amhath Passam et Beglerbegum obsessa est et oppugnata, quadraginta duobus diebus virtute tamen et fortitudine Stephani Dobo de Ruzska ac Stephani de Mechke, capitaneorum ac aliorum servitorum Nicolai Olahi, episcopi Agriensis, caeterorumque militum regionum

dal pochovať v Stoličnom Belehrade.

V roku 1541 sa Sülejman vrátil po piatykrát do Uhorska a dvadsiateho šiesteho augusta prevzal Budín z rúk kráľovnej Izabely⁹⁶ do svojej moci.

V roku 1543 sa ten istý Sülejman po šiestykrát vrátil do Uhorska a po obsadení hradu Valpovo⁹⁷ 23. júna vstúpil do Budína 21. júla. Po hanebnom vzdaní sa našich dňa 9. augusta prevzal do svojej moci Ostrihomský hrad.⁹⁸

V tom istom roku, v mesiaci auguste, najjasnejší kráľ Ferdinand, teraz cisár, ustanovil v Prahe Mikuláša Oláha záhrebským biskupom a uhorským kancelárom.

V tom istom roku, dňa 4. septembra, Turek dobyl Stoličný Belehrad.

V roku 1547, dňa 25. januára,⁹⁹ v Prahe počas pôrodu, keď sa jej mala narodiť dcéra Jana,¹⁰⁰ umrela najjasnejšia kráľovná Anna. V Prahe bola aj pochovaná tridsiateho toho istého mesiaca.

V tom istom roku, tretieho februára, najjasnejší kráľ Ferdinand odišiel z Prahy na saské ťaženie a v mestečku Hiršava¹⁰¹ sa stretol so svojím bratom cisárom Karolom V. Vstúpil do mesta Cheb,¹⁰² odkiaľ 13. apríla odišiel. Dňa 24. apríla, ktorý bol dňom sv. Juraja, sme s pomocou tisíc uhorských jazdcov za mestečkom Mühlberg¹⁰³ zahnali na útek a zajali saského vojvodu Jána Fridricha,¹⁰⁴ ktorý utrpel zranenie na tvári. A potom 4. dňa nasledujúceho mesiaca máj sme obľahli mesto Wittenberg a 29. toho istého mesiaca sme ho dobyli. Dňa 2. júla sme sa vrátili do Prahy a kráľovské veličenstvo ôsmeho dňa toho istého mesiaca júl dalo po súdnom procese prísne potrestať Pražanov, ako aj ďalšie vzbúrené české mestá vedno s niekoľkými barónmi a šľachticmi: niekoľkých z nich dal sťaf, nechal zabaviť všetky delá a vojenské vybavenie a tiež zhabať ich majetok.

V roku 1548, prvého apríla, umrel poľský kráľ Žigmund,¹⁰⁵ brat voľakedajšieho uhorského kráľa Vladislava, otca kráľa Ludovíta.

V tom istom roku 1548, 28. novembra, v Prešporku najjasnejší kráľ Ferdinand ustanovil Mikuláša Oláha za jágerského biskupa a potom na tom istom mieste to 12. decembra zverejnil.

V roku 1549, 19. februára, najjasnejší arcivojvoda Rakúska Maximilián bol v Prahe zvolený za kráľa.

V tom istom roku, 12. októbra, pán ostrihomský arcibiskup Pavol z Várady¹⁰⁶ umrel vo veku šesťdesiatšesť rokov v Prešporku, kde bol aj pochovaný.

V roku 1552, prvého júna, zapredali Vesprém Turkom a 9. júla Turci dobyli Drégel¹⁰⁷ a 27. toho istého mesiaca aj Temešvár. Župana a kapitána tamojšieho hradu Štefana Lošonciho¹⁰⁸ tam sťali.

V tom istom roku Ahmed paša¹⁰⁹ a beglerbeg po tom, čo dobyli pevnosť Szolnok, obklúčili Jágerský hrad a obliehali ho štyridsaťdva dní,¹¹⁰ ale vďaka statočnosti a odvahe kapitánov Štefana Dobóa z Ruskej¹¹¹ a Štefana Mecskeyho¹¹² a ďalších služobníkov jágerského biskupa Mikuláša Oláha a ostatných kráľovských vojakov ho

viriliter defensa.

Anno MDLIII. die VII. Maii sacra maiestas Romanorum et Hungariae rex Sopronii in publica dieta creavit et publicavit Nicolaum Olahum archiepiscopum Strigoniensem: quo anno XXV. Junii serenissimam etiam dominam Catharinam filiam suam, viduam ducis Mantuae, serenissimo regi Poloniarum Sigismundo Augusto desponsavit Viennae ministerio ipsius archiepiscopi in monasterio B. Augustini.

Dominus Thomas Nadasdy Posonii creatus est in palatinum et nomine regio publicatus per Nicolaum Olahum, archiepiscopum Strigoniensem XV. die mensis Aprilis anno MDLIV.

Franciscus Wylaky, episcopus Agriensis mortuus Posonii prima Februarii anno MDLV.

Caposujvar periit die XIV. Septembris anno Domini MDLV.

Anno Domini MDLVI. die XIII. Junii obsessa Szygeth frustra et vigesima septima Julii fuit obsidio soluta.

Eodem anno Matthias Zaberminus episcopus Varadiensis, vir bonus et militaris, mortuus est XII. die mensis Augusti Varadini.

Eodem anno caesar Carolus V. quinquagesimum agens annum ex Hollandia discessit in Hispaniam XVII. die mensis Septembris quieturus in monasterio.

Matthias, filius Maximiliani regis Bohemiae, natus Viennae XIV. Februarii anno MDLVII.

Divus Ferdinandus Carolo Quinto fratre eius cedente imperio Romano Franckfordiae electus imperator est in locum fratris XIV. Martii anno MDLVIII.

obrancovia hrdinsky ubránili.

V roku 1553, 7. mája, sväté veličenstvo, rímsky a uhorský kráľ v Šoproni na vyhlásenom sneme ustanovil a uviedol Mikuláša Oláha za ostrihomského arcibiskupa: 25. júna toho roku vo Viedni, v kláštore sv. Augustína, za prisluhovania tohto arcibiskupa dal zasnúbiť svoju dcéru, najjasnejšiu pani Katarínu,¹¹³ vdovu po vojvodovi z Mantovy, najjasnejšiemu poľskému kráľovi Žigmundovi Augustovi.¹¹⁴ Dňa 15.¹¹⁵ apríla roku 1554 bol pán Tomáš Nádašdy¹¹⁶ v Prešporku ustanovený palatínom a ostrihomský arcibiskup Mikuláš Oláh ho v kráľovom mene uviedol do úradu.

V roku 1555, 1. februára, umrel v Prešporku jágerský biskup František Újlaky.¹¹⁷

Roku Pána 1555, dňa 14. septembra, padol Kapošvár.¹¹⁸

Roku Pána 1556, dňa 13. júna, začali márne obliehať Szigetvár a dvadsiateho siedmeho júla od obliehania upustili.¹¹⁹

V tom istom roku, dňa 12. augusta, umrel vo Veľkom Varadíne¹²⁰ dobrý muž a vojak, varadínsky biskup Matej Zaberdi.¹²¹

V tom istom roku, 17. dňa mesiaca september, cisár Karol V. vo veku päťdesiat rokov odišiel z Nizozemska do Španielska, aby si oddýchol v kláštore.

V roku 1557, 14. februára, sa vo Viedni narodil Matej,¹²² syn českého kráľa Maximiliána.

V roku 1558, 14. marca, vo Frankfurte bol božský Ferdinand po tom, čo mu jeho brat Karol V. prenechal Rímsku ríšu, zvolený namiesto brata za cisára.

Item thudyatth en yo fjam

Item thudyatth en yo fjam hol otth en thevlem ackarodh thudnja mynemev ackzyamfya wolt en Neckem Myhne wajda, tudyadh hogj Myhne anynya es en anjam ackzjafyasok woltak Illyen ackzyamfya wolt etc

Item az en bakzyanak newe wolt stanczhvl cravttemflas ez wezetyk newet attak neckj az olah Bojarekh, myjrtth zazok kevet lackott az kravttemflas

Item holott az falv newecket ackarod megj thvdnja, moztth en Nalam nynczhen az regystrum ha nem zebemben wagyon ez yvwendev zent kest nappjara ha isten halalomat halasztja ott ffen lezekh Zebemben es mynthevl hamarab legett el kyvldem Neckedh

Item az byrosaghfevl megj ertedetdh palvram lewelebevl es az en lewelebevl myt kel thenned es mj modon kel benne el yarnodh de az en lewelemet es pal vram lewlyt elevb kelwala el kyvldenem de embert nem lelhettem neckj, de hallotham Mathe ackzyafyatol hogy pal vram es gevrgh vram lewelekett kyvltekh necked, azyrt ha elyarthal benne yo, ha- nem yarthal benne ymar el yarhacz benne <meg.h> mert megj ertheted az leweleckebev mj modon kel benne elyarnodh etc

Item kyrlekh yo fjam hogj kyvlgh en Neckem egj oracomualist Nyjmethevl evregh nyjasal es egj Iudycjallesth, nagj bethev nyomaschal

Item pinzed wolna tahat kyrnelek hogj kyvldenel fekethe poztodh ackarmjnemev wolna egj haczoganak walott, es walamyt lukaczh neckedh mond en felevlem the megj hegedh zawatth etc

Datum zazwaroson heftvn sent albyrt nappyanek elevthen 1520 Stephanus olah etc

Tiež vedz, môj dobrý synu

Tiež vedz, môj dobrý synu, ak to chceš vedieť odo mňa, že ako mi bol príbuzný vajda Mihnea,¹²³ vedz, že Mihneova matka a moja matka boli sestry, takým príbuzným mi bol atď.

Tiež môj brat sa volá Stanczhul Krautemflas,¹²⁴ toto priezvisko mu dali valašskí bojari, pretože tento Krautemflas býval medzi Sasmi.

Tiež pokiaľ sa chceš dozvedieť mená dedín, teraz nemám pri sebe register, ale mám ho v Sibini,¹²⁵ ak Boh odloží moju smrť, na nadchádzajúci deň Svätého Kríža¹²⁶ budem tam hore v Sibini a čo najskôr ti ho pošlem.

Tiež ohľadom súdu môžeš porozumieť z listu môjho pána Pavla, čo máš urobiť a ako máš v tom postupovať, avšak bolo potrebné, aby som ti poslal svoj list a list môjho pána Pavla, lež nenašiel som na to človeka. Ale počul som od brata Matúša, že môj pán Pavol a môj pán Juraj ti poslali listy, preto ak si v tom konal, dobre, ak si v tom nekonal, teraz už môžeš konať, pretože z listov môžeš porozumieť, akým spôsobom máš v tom konať atď.

Tiež ťa, môj dobrý synu, prosím, aby si mi poslal jedno oraculum¹²⁷ v nemčine, v starej tlačí a jeden judicialis¹²⁸ vytlačený veľkými písmenami.

Tiež, ak by si mal peniaze, prosím ťa, aby si poslal čierne súkno, jedno aké by bolo, ale aby bolo na jednu hazuchu,¹²⁹ a čo ti Lukáš povie o mne, uver jeho slovu atď.

Dané v Brose¹³⁰ v pondelok večer pred dňom sv. Vojtecha¹³¹ 1520, Štefan Oláh atď.

Nicolaus Olaus amico diu absenti salutem

[1.] Quibus in terris agas, neminem adhuc audire potui, qui me certe edoceret. Tua absentia multum licet, ut ego arbitror, commodi tibi sit paritura, tamen non parum certe damni his omnibus tuis, qui a te pendent, patrocinium, auxilium et opem expectant tuam, potest afferre. Nam tametsi laude sit dignum aliquando a patria procul vitam agere, laudatissimum tamen est suis domi prodesse, et eos, qui in opem agunt vitam, nutrire. Sed sis procul licet, modo aliquid a te certi habeamus. Ubi gentium agas, quae te tamdiu detineant loca vel sua amoenitate, vel aliis suis illecebris, vel quid tibi commodi afferat diuturna haec tua absentia.

[2.] Alii hac de re nihil nobis referre potuerunt. Tu vero tam taciturnus vel (si id concedis) animi elati esse videris, ut de te tuaque conditione ac habitatione ne minimum quidem nobis hactenus significaris. Sunt multi, qui domi magno tui teneantur desiderio, propter iucundissimam illam familiaritatem et sodalitatem, quam ab ineunte aetate tecum una suavissime peregerunt, sunt item non pauci, qui te perpetuo abesse velint propter simultatem cum eis multos annos habitam. Tamen hos te contemnere, et eorum in te malevolentiam virtute tua superare, illis te satisfacere si sapias convenit: et scito ubi sis, te reverti oportere, ut veterem illam vitae consuetudinem ac familiaritatem iucundissimam renovare possis, cum maxima omnium tuorum laetitia, oro igitur te et obtestor, ut quibuscumque habites in terris et quaecumque te detineant deliciae, quodcumque te habeat oblectamentum, fac, ut cito redeas, vel si redire nequaquam poteris, litteris saltem nos tuis fac certiores, ubi sis et in quem locum nostrae ad te litterae dari possint.

Znoymae oppido Moraviae 14. Maii anno 1529.

Mikuláš Oláh posíela pozdrav dlho vzdialenému priateľovi

[1.] Doteraz sa mi nepodarilo rozprávať sa s nikým, kto by mi s istotou povedal, v akých krajoch pobývaš. Hoci tvoja neprítomnosť, ako sa domnievam, ti prinesie mnoho osohu, napriek tomu niet pochyb, že môže byť na škodu všetkým tým, ktorí vkladajú svoj osud do tvojich rúk a očakávajú tvoju ochranu, pomoc a podporu. Lebo aj keď je niekedy hodné chvály tráviť život mimo vlasti, oveľa viac chvály si zasluhuje, ak je človek k prospechu svojich najbližších doma a stará sa o tých, ktorí sú na pomoc odkázaní. Ale nech si aj preč, len keby sme vedeli niečo istého, aké miesta na svete ťa na tak dlho dokázali k sebe pripútať svojou krásou či inými lákadlami alebo inak, aký osoh ti prináša táto tvoja dlhodobá neprítomnosť.

[2.] Ostatní nám o tom nemohli nič povedať a ty si taký mlčanlivý alebo (s твоjím dovolením) javíš sa byť taký povýšený, že si sa s nami vôbec nepodelil o to, ako sa máš a kde bývaš. Tu doma sú mnohí, ktorých sa pre tie chvíle povznášajúceho dôverného priateľstva a kamarátskeho spojenectva, ktoré s tebou od rannej mladosti radostne zažívali, stále drží veľká túžba po tebe. No je aj nemálo tých, ktorí by pre sváry, ktoré si s nimi po celé roky viedol, nedbali, keby si sa už nikdy nevrátil. Ale patrí sa, aby si sa nad nich, ak máš jasnú myseľ, povzniesol a ich zloprajnosť voči sebe prekonal svojím charakterom a tým druhým urobil po vôli. Lebo vedz: kdekolvek si, je načase sa vrátiť, aby si mohol k veľkej radosti svojich najbližších obnoviť starý spôsob života a také milé priateľské styky. Preto ťa úpenlivo prosím, kdekolvek na svete pobývaš, akákoľvek nádhera ťa tam zadržiava a bársakej zába-ve si sa oddal, zariad', aby si sa čo najskôr vrátil, alebo ak to nebudeš môcť urobiť, aspoň svojím listom nás oboznám, kde si a kam ti môžeme poslať náš list.

V moravskom mestečku Znojmo 14. mája v roku 1529.

Ad Iohannem Brassicanum responsio

Quod tu Erasmi famulum, mi Brassicane, mihi tantopere commendas, facis tu quidem amici officium, qui soleas facere amicos apud me commendatos, et tua igitur commendatione, et Erasmi nomine fuit Poliphemus satis apud me commendatus, saneque cognovit nec tuam commendationem, nec domini sui amorem, quo illi iam pridem ob eius magnas virtutes, ut tu te scis, mirifice sum devinctus, apud me fuisse vulgarem, quibus in rebus indiguit meae operae, liberaliter eam est expertus, quod ab eo, dum ad te venerit, intelliges. Erasmi virtutes non in hemicyclo, ut tu scribis, solum, sed in aliis quoque omnibus locis, dum fuit usus, mirifice celebravi. Est enim dignum, ut ab omnibus rara ipsius virtus, et divinum ingenium praediceatur. At cur ego illius virtutes, doctrinam et miram eruditionem non suspicerem? Qui a tot illustribus viris et celebratus iam olim est, et nunc quoque in ore bonorum omnium versatur? Viderer, ni id facerem, omnium esse incivilius, daturus sum ad eum meas, ut tu cupis, litteras.

Tu et frater tuus scient, quid de me ad illum scribant. Credo ambos, quae vera erunt scripturos, non est opus, cur vos scriptionis admoneam, satis superque mei nominis observantissimos et mihi amicissimos. Vale.

Znoymae 28. Maii 1529.

Odpoveď Jánovi Brassicanovi¹³²

Tým, že mi tak vrúcne odporúčaš Erazmovho človeka, môj Brassicanus, robíš ty priateľskú službu mne. Veď z tých, ktorých mi odporúčaš, zvykneš robiť mojich priateľov, takže tvoje riadky a Erazmovo meno bolo pre mňa dostatočným odporúčaním na Poliphema.¹³³ Zaiste už zistil, že tak vďaka tvojmu odporúčaniam, ako aj vďaka vrúcnemu citu k jeho pánovi, ktorým, ako dobre vieš, už oddávna som pre jeho vynikajúce cnosti úplne očarený, mi nebol ľahostajný: v záležitostiach, v ktorých potreboval moju pomoc, ju mohol dosýta okúsiť, čo sa od neho zaiste dozvieš, keď k tebe príde. Erazmove cnosti som s obdivom velebil nielen v úzkom kruhu, ako píšeš, ale aj na všetkých ostatných miestach, kde bolo treba. Veď si plne zaslúži, aby všetci oslavovali jeho zriedkavú veľkosť ducha a nadanie, čo mu dal Boh. A prečo by som práve ja nemal hľadiť s obdivom na jeho vynikajúci charakter, múdrosť a obdivuhodnú vzdelanosť? Toho človeka, ktorému už dávno toľko slávnych mužov vyjadriло svoj obdiv a aj dnes ho všetci dobrí spomínajú. Keby som to nerobil, patril by som k tým najväčším neokrôchancom zo všetkých. Hodlám mu napísať, ako si praješ.

Ty a tvoj brat¹³⁴ budete vedieť, čo mu o mne napísať. Verím, že mu obaja napíšete iba pravdu. Vlastne vonkoncom nie je potrebné, aby som vás povzbudzoval do písania, veď viac ako dosť prechováate v úcte moje meno a ste mojimi najvernejšími priateľmi. Buď zdravý.

V Znojme 28. mája 1529.

Ad Emericum Kalnay archidiaconum Transilvanensem

[1.] Non possum non mirari, mi Kalnay, hanc tuam diuturnam, qua uteris, taciturnitatem, credo te omnino vel malam habere valetudinem, vel veteris nostrae amicitiae et familiaritatis suavissimae esse oblitum; causam, cur ita tamdiu taceas, nec cogitare nec suspicari possum. Provocatus aliquot meis iam litteris, ne iotam quidam ad me rescripsisti, hanc ne putas amici hominis debere esse, aut naturam, aut consuetudinem, ut perpetuo apud amicos sileat, id si ita esse arbitraris, erras mirum in modum, an ignoras hominem nihil reddere magis commendabilem, quam humanitatem, comitatem et in amicos singularem benevolentiam, benevolentiae autem non minima pars in eo pendet, si amicis de nobis benemeritis in tempore responderimus, his maxime a quibus crebris litteris ad scribendum provocamur. Fortassis otium te domesticum delectat, eo amicis scribendo suavior esse deberes, quo plus habes otii; sed te movet, quod desciveris a nostra parte, et pudet rursus redire, vel vereris aliquid litteris committere, quod alteri factioni molestum esse possit. Hoc si cogitas et huius rei dolor te angit, non parum a vero aberras.

[2.] Non novum est, quod fecisti, multi praeclari et sapientissimi viri tempori cessarunt, et eam quisque secutus est partem, quae sibi visa est optima. Nonne legisti Marcum Tullium parentem patriae suae partem Pompei, cui multum ob illius in se beneficia debebat, deseruisse, cessisseque tempori, et in aliqua parte Iulio Caesari adhaesisse. Itidem multi etiam alii praestantissimi fecere viri, quos tibi nunc ideo non enumero, quod sciam te illorum optime meminisse. Si igitur tu quoque lapsus es, secutus animi tui iudicium, et tempori non nihil tribueris, non ideo perpetuo tacere et maerere debes. Resipiscendum est aliquando, et post errorem commissum sanius consilium amplectendum, ne studiorum et rationis nostrae, qua a Deo optimo ornati sumus, omnino oblitum, in inhumanitatem quandam relabamur. Quod tu meo iudicio facere et facilius et commodius poteris, si te ab otio domestico in hanc curiam, laboribus licet non omnino vacuum, otii contuleris, et non tantum commodo tuo, quantum utilitati patriae inservieris.

[3.] Scio te magnum habere matris fratrumque tuorum desiderium, non parum quoque te hac re movere, ut procul a curia, et tu vitam domi agere cum illis possis, et illi tua se oblectent praesentia. Tamen non tam difficiles eos esse arbitror, quin te ad tempus exiguum tui potius, quam alterius commodi causa, facile careant, haec eos facere, eorum in te amor benevolentiaque, qua ubi afficiuntur, admonent. Nam si perpetuo delitesces domi, vitam acturus otiosam, nullique aliquam utilitatem allaturam, nec eis nec tibi ipsi proderis, sed procul dubio et te et eos facti poenitebunt te, quod non veneris patriaeque, dum opus erat, non inservires, ipsos quod facultatem tam bonam rem faciendi ubi eripuerint.

[4.] Non premaris ea cura, quod hic Hungari sint pauci, quibuscum familiaritatem habere possis, pauci licet sint, sunt tamen omnes, qui hic sunt verae amicitiae

Imrichovi Kálnaimu,¹³⁵ sedmohradskému archidiakonovi

[1.] Musím sa veľmi čudovať, môj Kálnai, tomuto tvojmu dlhotrvajúcemu mlčaniu, ktorým si sa obrnil. Vedie ma to k domnienke, že buď máš podlomené zdravie, alebo si zabudol na naše dávne priateľstvo a také milé spoločné chvíle. Nedokážem si rozumne odôvodniť, ba ani si domyslieť, prečo tak dlho mlčíš. Hoci som ťa už niekoľkými svojimi listami vyzval, ty si mi ani mäkké f neodpísal. Nemysli si však, že povaha či obyčaj ľudského priateľstva je taká, že si priatelia nikdy nič nepovedia. A ak si to myslíš, neuveriteľne sa mýliš. Či azda nevieš, že nič nerobí človeka viac prijateľným ako prítivnosť, srdečnosť a bezpríkladná náklonnosť voči priateľom? Nemalá časť tejto náklonnosti však závisí od toho, či včas odpovieme priateľom, ktorí si získali u nás zásluhy, najmä však tým, ktorí sa na nás často obracajú svojimi listami, aby sme im odpísali. Azda ťa uspokojuje domáce zátíšie, ale čím viac pokoja máš, o to viac by si mal byť ochotný napísať priateľom. Teba však znepokojuje, že si sa odvrátil od našej strany, a hanbíš sa vrátiť späť alebo sa bojíš zveriť listu niečo, čo by mohlo druhej strane pričať. Ak nad týmto premýšľaš a sužujú ťa z toho obavy, potom si poriadne ďaleko od pravdy.

[2.] Čo si vykonal, nie je žiadna novinka. Mnoho slávnych a mimoriadne rozumných mužov sa prispôsobilo okolnostiam doby a pridali sa k strane, ktorú považovali pre seba za najlepšiu. Vari si nečítal o Marcovi Tulliovi,¹³⁶ otcovi svojej vlasti,¹³⁷ ktorý sa odvrátil od Pompeia,¹³⁸ ktorému bol zaviazaný za mnohé dobrodenia voči svojej osobe? Aj on sa prispôobil dobe a pridal sa na opačnú stranu k Iuliovi Caesarovi.¹³⁹ Rovnako konali mnohí ďalší významní muži, ktorých ti tu teraz nebudem vymenúvať, lebo viem, že si na nich veľmi dobre pamätáš. Ak si sa teda aj ty potkol, konajúc podľa svojho najlepšieho vedomia, a prispôobil si sa okolnostiam doby, za to ešte nemusíš naveky mlčať a horekovať. Raz sa už treba spamätať a po chybe si s odstupom všetko premyslieť s jasnejšou myslou, aby sme sa úplne, pozabudnúc na našu vôľu a schopnosť myslieť, ktorými nás obdaroval najlepší Boh, nepoklesli na úroveň zvierat. Podľa môjho názoru to budeš môcť urobiť ľahšie a pohodlnejšie, ak by si zo svojho domáceho zátíšia pekne potichu prišiel sem na dvor, hoci tu život nie je práve bezstarostný, a venoval sa viac tomu, ako môžeš byť na prospech vlasti, ako sám sebe.

[3.] Viem, že by ti veľmi chýbala matka a tvoji bratia a že ťa tiež naplňňa citmi, keď mimo dosahu dvora môžeš tráviť čas s nimi doma a oni sa môžu tešiť z tvojej prítomnosti. Napriek tomu si myslím, že nie sú takí zarputilí, že by sa na krátky čas bez teba poľahky nezaobišli, keď by si z toho mal viac osohu ty sám ako niekto iný. Urobiť to ich pomkýna ich láska a náklonnosť k tebe, ktorú pociťujú, nech si kdekoľvek. Lebo ak sa navždy schováš doma, prežiješ pokojný život bez toho, aby si bol komukolvek nejakou úžitok. Nijako tým neprospeješ im ani sebe, ba teba aj ich to bude mrziť: teba, že si neprišiel a nedal sa do služieb vlasti, keď to bolo

amantes. Illi quoque Germani, quorum maior est numerus, usque adeo sunt humanissimi, ut non secus tecum vivant, quam si Hungari essent, et vetusta maximaque tecum iuncti familiaritate; si sapis igitur, scribe ad me deinceps crebrius, vel venias citissime. Vale.

Znoymae ultima Maii anno 1529.

potrebné, a ich, že Ťa vtedy obrali o príležitosť urobiť takú dobrú vec.

[4.] Nech Ťa netrápi starosť o to, že je tu málo Uhrov, s ktorými by si sa mohol zblížiť. Hoci je ich málo, všetci sú to vyznávači skutočného priateľstva. A aj tí Nemci, ktorých je tu väčšina, sú do takej veľkej miery srdeční, že budú s tebou spolunažívať s Ťa Uhri, takže sa združíte, akoby ste odjakživa boli tými najväčšími priateľmi. Ak máš teda rozum, napíš mi čo najrýchlejšie alebo čím skôr príď. Buď zdravý.

V Znojme posledný májový deň v roku 1529.

Ad Ioannem Henkellum parochum Cassoviense

[1.] Dum nihil de te certi audire possemus, venit tandem ad nos triste nuntium, quo accepimus te in manus quorundam praedonum, cum iter non longe a Vratislavia faceres, incidisse, et viatico, quod ferebas, equoque a me tibi donato, esse privatum. Id incredibile certe tristitiam et mihi et tuis omnibus id concitavit, verum non parum rursus deposita tristitia laetati sumus, tibi nihil in corpore contigisse periculi. Iacturam rerum compensabit corporis incolumitas. Gratulor igitur tibi, mi Henkelle, te evasisse incolumem manus latronum, et agere Vratislaviae, si iactura rerum tuarum ablatarum maeres. Facis tu quidem humanis id affectibus, ut omnes homines damno accepto tristari solent, sed si apostolorum Christi, quorum tu vires geris, disseminando verba domini, acta recordaberis, si calamitates, pericula viarum, quae latissime Paulus noster percenset, cogitaris, nihil erit, quod magno tenearis rerum amissarum maerore.

[2.] Optime tibi provisum fuit, te reculas illas tuas discendentem apud me reliquisse, fortasse illis quoque tecum habuisses, privatus fuisses. Nunc laetari potes te talem habere rerum tuarum conservatorem, qui eas, dum redieris, salvas tibi reddat, non omnino tamen tuae id fortunae tribuo, sed Erasmi potius nostri, cui poculum apud me relictum iam pridem designasti, privatus eo et ille, et tu fuisses. Si hoc tecum detulisses, dum salvus es corpore, nihil plus de te audire concupiscimus, adeo nihil nos movet rerum temporalium iactura, pro quibus amissis, si in praeceptis Dei perseveraverimus, mutuam amplexi fuerimus caritatem, spem nostram universam sincera fide in Deo collocaverimus, centuplum in vita illa caelesti et saepe etiam in hac praesenti consequemur.

[3.] Nihil tibi aliud est curandum, quam ut confectis istic tuis rebus, cito ad nos revertare. Regina, ut fuit semper in te benigna, nunc quoque non parvum suae erga te benevolentiae indicium declaravit, iussit enim, ut Sawormanus centum ducatos Vratislaviae numerari tibi curaret. Quos istic ab ipsius liberis accipies. Vale.

Znoymae 19. Iulii anno 1529.

Jánovi Henkelovi, košickému farárovi

[1.] Dosiaľ sme nič určitého o tebe nemali ako počuť, ale konečne k nám dorazila smutná zvesť, z ktorej sme sa dozvedeli, že si padol do rúk akýchsi zbojníkov, keď si na svojej ceste prechádzal neďaleko Vratislavi a bol si ozbýjaný o hotovosť, ktorú si mal pri sebe, a o koňa, ktorého som ti podaroval. Samozrejme, vzbudilo to u mňa a u všetkých tvojich priateľov neuveriteľný smútok. Vzápätí sme však smútok zahnali a začali sa radovať, že sa ti osobne nič zlé nestalo, lebo zdravé telo bez zranení vynahradí akúkoľvek stratu majetku. Radujem sa teda, môj milý Henkel, že si sa bez zranenia dostal z rúk zbojníkov, a ak žiališ nad stratou vecí, o ktoré si bol olúpený, robíš tak už vo Vratislavi. Konáš tak zaiste pre ľudské pocity ako všetci ľudia, ktorí zvyknú smútiť nad utrpenou škodou, ale ak si pripomenieš skutky Kristových apoštolov, ktoré oživuješ tým, že šíriš slová Pána; ak vezmeš do úvahy nehody a hrozby, ktorými si musel prejsť na svojich cestách náš Pavol,¹⁴⁰ nebudeš mať dôvod na veľký žal za ničím, o čo si prišiel.

[2.] Mal si výbornú predtuchu, že si svoje drobnejšie cennosti nechal pri odchode u mňa: pravdepodobne by ťa boli olúpili aj o ne, keby si ich mal pri sebe. Teraz sa môžeš radovať, že máš takého opatrovateľa svojich vecí, ktorí ti ich neporušené odovzdá späť, keď sa vrátiš. Predsa to však celkom neprisudzujem iba tvojmu šťastiu, ale aj šťastene nášho Erazma, ktorému si sa rozhodol už predtým venovať čas,¹⁴¹ ktorú si nechal u mňa: ukradli by ju teda nielen tebe, ale aj Erazmovi. Aj keby si si ju odniesol so sebou, pokým sa ti nič nestane na tele, nič viac nepotrebujeme o tebe počuť. Vôbec nás totiž nezaujíma strata pomimuteľných vecí. Ak vytrváme v dodržiavaní Božích prikázaní, budeme si navzájom prejavovať lásku k blížnemu a všetku našu nádej v úprimnej viere vložíme do rúk Boha, potom za takúto stratu pozemských vecí dostaneme v posmrtnom živote v nebi, ba často už v tomto našom pozemskom stonásobnú odplatu.

[3.] O nič iné sa nemusíš starať, len aby si sa potom, čo si tam vybavíš svoje záležitosti, čo najrýchlejšie vrátil k nám. Kráľovná tak, ako vždy k tebe prejavovala svoju náklonnosť, prejavila aj teraz nezanedbateľný dôkaz svojej náklonnosti k tebe: prikázala totiž Sauermannovi,¹⁴² aby ti vo Vratislavi vyplatili dvesto dukátov. Dosta-neš ich tam od jeho detí. Buď zdravý.

V Znojme 19. júla v roku 1529.

Ad Thomam Nadasdinum

[1.] Non potui nec a te, nec ab aliis intelligere, quid tu in rebus tuis, de quibus iam dudum ad me scripseras, agendum constitueris. In eo si permanes proposito, quod mihi significas, minus sapere videris, nam quid tibi commodi illud afferre posset, non satis potui hactenus tecum cogitare, quid vero rursus incommodi, multas tecum perpendi rationes, de quibus alio tempore tecum copiosius sum acturus. Nunc causa requirit ipsa, ut hac de re ad te scribam. Scis te ab ineunte nostra aetate semper fuisse mihi amicissimum, semper nos duxisse et prospera et adversa pro nostra mutua familiaritate communia, et nihil esse inter nos admissum, quod nostram mutua diremisset coniunctionem. His de causis videor esse obligatus, ut si quod in tuis rebus tibi dare sanum possem consilium, id facerem accurate. Sanius autem nullum dare possum, quam quod te ab pristino proposito avertere, et amicorum tuorum exhortationes, bonorum virorum praesertim admitte. Nihil igitur meo iudicio praeclarius et tuae conditioni conducibilis facere poteris, quam si quam ocissime huc advolaris, principisque gratiam et tuapte virtute et amicorum tuorum praesidiis tibi reconciliaris. Quae quamvis bono cuique est prompta et obvia, facilius tamen consequi potest illius praesentia, qui eam habere velit, fitque in eos propemodum proclivior, qui illam videntur efflagitare. Nihil autem tibi defuturum esse video, si veneris. Ea es virtute praeditus, hac morum honestate et modestia, accessione etiam tanta amicorum munitus, ut facile omnia sis impetraturus tum a principe, tum ab his, quibuscum agere habes, ni tute tibi deesse velis.

[2.] Quae mihi nuper per tuum Ioannem mandaras, memoria teneo, ea mihi non excident, sed curabo exsequi diligenter. Ne sis sollicitus, si quid a me in commodum tuum fieri poterit, perinde curabo ac rem meam utinam amici in me quoque essent tam officiosi quam ego sum erga eos profecto alter alterius officium non requireret. Tua igitur negotia non secus erunt mihi commendata, quam mea propria. De tabellario quid mihi scribas, non satis intelligo. Scribe ad me de eo certius, si quem tuorum ad me mittere voles, gratanter eum expectabo, vel si neminem mittere volueris, significa mihi, cuius sis voluntatis, et in quam partem mihi litteris tuis scripseris de tabellario, nam eas non possum intelligere. Ioannes noster quid tibi retulerit, scire cupio, potuit enim talia dixisse, quae a me non habuit in mandatis. Vidi eum esse varium, et in rebus, quae ei demandantur, plerumque negligentem, vereor, ne ea tibi dixerit, quae a me non acceperit. Facies igitur mihi gratum, si ipsius verba mihi significaris, ut si legationem ei commissam fideliter peregerit, possim eum de diligentia et fidelitate commendare, sui secus mentem meam, quam per eum tibi significaram, aperte declarare et errorem ab eo commissum reformare. Mi Thoma, non possum non gratulari tuis domesticis commodis, quae te habere intelligo. Quae ut diuturna sint, precor Deum optimum, mallet tecum in ista tua felicitate etiam mediocri vivere, si meae servitutis iampridem initae conditio

Tomášovi Nádašdymu

[1.] Ani od teba, ani od iných neviem zistiť, ako si sa rozhodol konať vo veciach, o ktorých si mi už dávnejšie napísal. Ak zotrvávaš pri tom zámere, ktorý mi naznačuješ, potom sa mi javí, že nekonáš rozumne, lebo nedokázal som si dostatočne vysvetliť, akú výhodu ti to môže priniesť; zato veľakrát som sa vo svojich úvahách dopracoval k záveru, koľko škody ti to spôsobí. Podrobnejšie to však s tebou preberiem pri inej príležitosti. Teraz si samotný prípad vyžaduje, aby som ti o tom napísal. Vieš, že od našej mladosti si mi bol veľmi blízkym priateľom, že v dobrom aj v zlom sme sa vždy riadili v mene nášho vzájomného blízkeho vzťahu tým, čo bolo osožné pre oboch, a nikdy sme nedopustili, aby sa medzi nás dostalo niečo, čo by tento náš vzájomný súlad narušilo. Preto si myslím, že ak ti v týchto tvojich záležitostiach môžem dať správnu radu, som povinný to urobiť bez vytáčok. Žiadnu lepšiu radu ti však nedokážem dať ako tú, aby si sa odklonil od svojho pôvodného úmyslu a vypočul si odporúčania svojich priateľov, obzvlášť ak sú to dobrí muži. Podľa môjho názoru teda nemôžeš urobiť nič lepšie a vzhľadom na tvoju situáciu ani nič užitočnejšie ako to, že čo najrýchlejšie sa sem priženieš a svojím výnimočným charakterom a pomocou svojich priateľov si znovu získaš náklonnosť panovníka. Táto možnosť je otvorená a prístupná každému dobrému človeku, ale je pravda, že kto ju chce využiť, dosiahne to ľahšie, ak bude osobne prítomný: tak povediac sa prikláňa k tým, ktorí sa jej domáhajú. Viem, že ti nič nebude chýbať, ak prídeš. Vynikáš takým charakterom, poctivosťou a skromnosťou v mravoch, ba dokonca sa na tvoju obhajobu stavia taký veľký zástup priateľov, že poľahky dosiahneš u panovníka aj u ostatných, s ktorými sa máš pokonať, všetko, čo chceš, ak si sám sebe nebudeš škodiť.

[2.] Mám na pamäti to, čím si ma prostredníctvom tvojho Jána¹⁴³ poveril, nevypadlo mi to, naopak, starostlivo sa postarám o vybavenie. Neznepekuj sa, ak budem môcť niečo urobiť v tvoj prospech, postarám sa o to rovnako, ako by malo ísť o moju vlastnú vec. Kiežby boli priatelia voči mne takí ochotní, ako som ja voči nim, potom by si veru nevyžadovali jeden od druhého služby. Tvoje záležitosti teda nebudú pre mňa menej dôležité ako moje vlastné. Nerozumiem celkom, čo mi píšeš o doručovateľovi listu. Napíš mi to jasnejšie: ak chceš niekoho zo svojich ľudí vyslať ku mne, s otvorenou náručou ho budem očakávať, alebo ak nechceš nikoho vyslať, napíš mi, čo máš za lubom v tej časti listu, v ktorej mi píšeš o doručovateľovi listu, lebo tomu nedokážem porozumieť. Rád by som vedel, čo ti porozprával náš Ján, lebo ti mohol povedať aj také veci, ktorými som ho nepoveril. Zistil som totiž, že je nespoľahlivý a zväčša pristupuje k veciam, ktorými je poverený, nedbanlivo. Bojím sa, aby ti nenatáral niečo, čo odo mňa nepočul. Preto ti budem zaviazaný, ak mi prepíšeš jeho slová, aby ak verne splnil poverenie, ktoré mu bolo uložené, mohol som ho za jeho úsilie a vernosť odporučiť, a ak by bol svojvoľne prekrútil moju

pateretur, quam hic in altissima plena curis et variis affectibus, si quid certi habes
de patria nostra communi, rogo, fac me certiolem vale.
Ex Lincio 7. Ianuarii anno 1530.

mienku, ktorú ti mal tlmočiť, som ju objasnil a chybu, ktorej sa dopustil, napravil. Môj milý Tomáš, myslím, že môžem oprávnene vyjadriť svoju veľkú radosť nad tým, ako sa ti doma darí. Vyprosujem u dobrotivého Boha, aby to tak vydržalo čo najdlhšie. Keby mi to podmienky mojej služby, do ktorej som už dávno vstúpil, dovolili, sám by som radšej chcel okúsiť toto tvoje šťastie, hoci aj v skromnejších pomeroch, ako žiť tu v plnom prepychu, ale uprostred starostí a rozbúrených emócií. Ak sa niečo dozvieš o našej spoločnej vlasti, prosím, informuj ma. Buď zdravý. Z Linzu 7. januára v roku 1530.

Ad Ladislaum Macedonem episcopum Waradiensem

[1.] Non possum tuis non commoveri querelis, qui usque ab ineunte nostra aetate fui tibi amicissimus, ut carior fueris meo fratre. Et nunc me multis agitas querelis, nihil certe aliud, quam mutuum odium inter nos parituris. Arbitraris fortasse me his rebus futurum meliorem, vel tui observantiozem, vel te id omnino effecturum, ut et pedibus et manibus tua curem negotia. Id si sentis, erras mirum in modum. Nam scis amorem benevolentia comparari inter amicos verum et sincerum, simulatus amor, his artibus, quibus tu mecum agis, conciliari consuevit. Quare si sapis, desine me his lacessere querelis, nullus est apud me querelarum locus, qui meminerim me a pueritia non inter querimonias et altercationes, sed inter suavia, blanda et iucunda amicorum colloquia esse educatum.

[2.] Mirabar, quid nuper sibi vellet Ioannes tuus ad me missus, qui cum vesperi tempore suspectissimo ad me venisset, defatigatis ut ipse simulabat equis et servitoribus suis, inter coenandum multa mecum communicare de tuis maioribus coepit, referre ea, quae iam a multis annis erga te praestitisset amicitiae officia, teque in eum multis modis fuisse ingratum, et palam te declarasse, quod omnium beneficiorum, quae amici in te tuamque dignitatem augendam conferre soleant, frequenter sis immemor; his omnibus affatim recensitis, subinde veniebat in mei mentionem commemorans, quantis te semper affecissem ornamentis, quas pro te accepissem inimicitias, quae multorum odia, et non odia modo, sed etiam quam difficulter aliquoties, cum tuis ornamentis studerem, evitaverim personae meae periculum. Quae cum audivissem mox animadverti, cum non recta via incedere, sed a te praeparatum, ut mecum de te his ageret artibus. Quem, ut potui ex mea facultate, tractavi liberaliter, et refectum cibariis, introduxi in cubiculum, ut se a lassitudine, quam simulabat, recrearet. Dilucescente die eum humaniter eduxi et tua gratia comitatus sum ad satis magnum loci spatium. Ubi autem nunc sit, ignoro. Existimo, si nunc non est apud te, propediem eo venturum.

[3.] Haec ipsius facta et verba volui tibi significare, ut intelligeres me bene accepisse vestras practicas et non esse ignarum earum rerum, quas contra me nunc tenditis, non possum autem non mirari, quid sit causae. Cur haec moliri cogiteris, an nescitis me quoque aequae et vos esse hominem et humanitate potius et bonis artibus quam malis, et severitate delectari, humanitate certe sola non eiusmodi practicis vinci sum solitus. Quam si mihi praestiteris, nihil erit tam grave, quod non sim facturus. Contra, si aliter mecum rem tuam tractaris, nihil tam facile, quod faciam etiam quantumvis vel rogatus vel admonitus. Vale.

Ex Lincio 25. Ianuarii 1530.

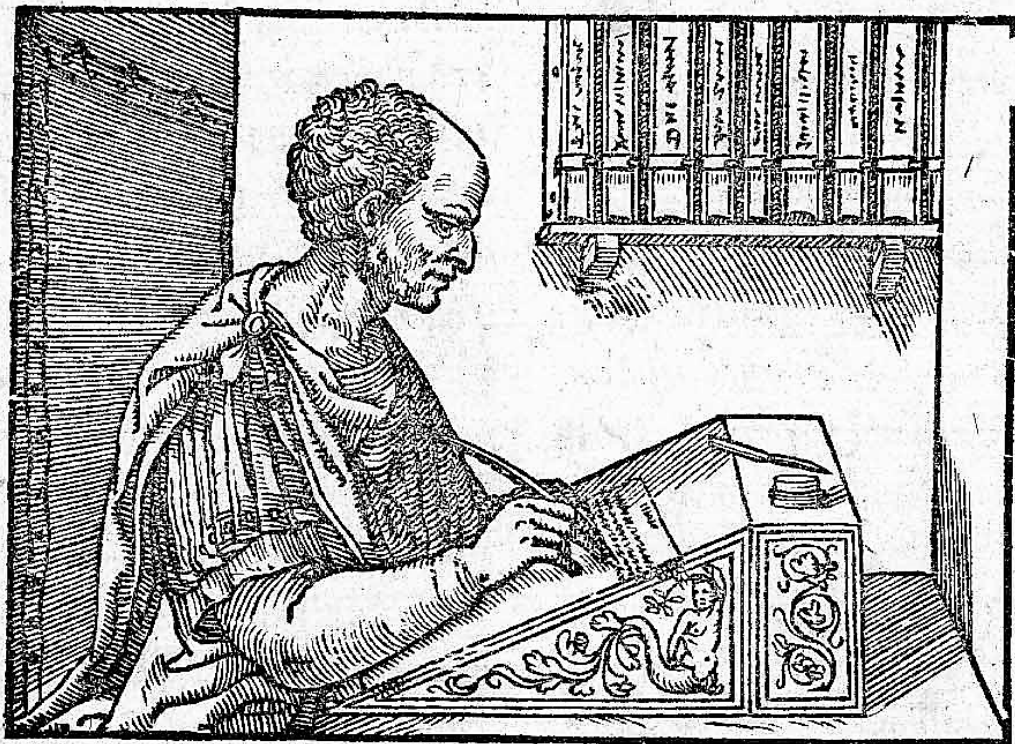
Ladislavovi Macedónskemu,¹⁴⁴ veľkovaradínskemu biskupovi

[1.] Nad tvojimi ponosami sa musím rozhorčiť – ja, ktorý som bol od našej ranej mladosti tvojím najbližším priateľom, takže si mi bol drahší ako môj vlastný brat! A teraz na mňa útočíš množstvom ponôs, ktoré sú síce len na to, aby zasiali medzi nás vzájomnú nenávisť. Azda sa domnievaš, že budem vďaka tomu lepším alebo pozornejším voči tebe, alebo skrátka, že sa ti podarí dosiahnuť, aby som sa nohami aj rukami staral o tvoje problémy? Neuveriteľne sa mylíš, ak si to myslíš. Lebo dobre vieš, že pravá a úprimná láska medzi priateľmi sa snúbi s dobroprajnosťou. S týmito výstupmi, ktoré mi tu predvádzaš, však bývalo zvykom spájať predstieranú lásku. Preto ak máš rozum, prestaň ma zasypávať týmito ponosami: pre ponosy u mňa niet miesta, ja si totiž pamätám, že ma od útleho detstva vychovávali uprostred príjemných, zdvorilých a srdečných rozhovorov s priateľmi, nie medzi sťažnosťami a škriepkami.

[2.] Čudujem sa, o čo ide tvojmu Jánovi,¹⁴⁵ vyslanému nedávno za mnou, ktorý ma vyhľadal večer vo veľmi podozrivú hodinu s úplne vyčerpanými – aspoň to tak predstieral – koňmi a so svojimi služobníkmi a uprostred jedla mi začal zoširoka vykladať o tvojich predkoch, ďalej rozprával o tom, ako už mnoho rokov ti prejavuje priateľské služby a ty si mu v mnohých ohľadoch prejavil len nevďak a otvorene ti vytkol, že príliš často zabúdaš na všetky dobrodenia, ktoré ti tvoji priatelia zvykli preukazovať na zvýšenie tvojej dôstojnosti. Keď už túto tému úplne vyčerpal, odrazu prešiel v hovore k mojej osobe pripomenúc, ako som ňa vždy vyzdvihoval, koľkých nepriateľov som si pre teba urobil, koľkí ma za to znenávideli a že nešlo len o nenávisť, ale niekoľkokrát, keď som sa mal usilovať o tvoje vyznamenanie, aj o bezprostredné ohrozenie mojej osoby, ktorému som len s ťažkosťami unikol. Keď som to počúval, rýchlo som si uvedomil, že nekráča po priamej ceste, ale že si ho dopredu pripravil, aby so mnou hovoril o tebe podľa tohto dohovoru. Bavil som sa s ním srdečne, nakoľko som toho bol schopný, a keď sa dosýta najedol, odprevadil som ho do spálne, aby sa mohol zotaviť z únavy, ktorú predstieral. Len čo sa rozvidnelo, milo som ho vyprevadil a s ohľadom na teba som ho ešte na hodnom kuse cesty sprevádzal. Kde je však teraz, neviem. Domnievam sa, že ak ešte nie je u teba, čochvíľa tam musí prísť.

[3.] Chcel som ti pretlmočiť jeho skutky a slová, aby si pochopil, že som zreteľne rozpoznal vaše praktiky a veľmi dobre viem aj o tom, čo teraz proti mne chystáte. Čomu sa však neprestávam čudovať, je, prečo to robíte. Prečo ste sa rozhodli toto na mňa strojiť? Vari neviete, že som rovnako ako vy iba človek, ktorý má radosť skôr z láskavých a dobrých skutkov, nie zo zlovoľných činov a zatrpknutých prejavov? Veru, získať sa ma dá jedine ľudskosťou, nie takýmito praktikami. Ak mi ju preukážeš, nič mi nepadne zaťažko, aby som vykonal. Naopak, ak by si mi svoju záležitosť predostrel iným spôsobom, odrazu nič nebude také jednoduché, aby som

to vedel urobiť, hoci o to budeš prosiť a žiadať. Buď zdravý.
Z Linzu 25. januára 1530.

Ad regem Ferdinandum Hungariae et Bohemiae

[1.] Quorsum res nostrae tendant, et quem habiturae sunt finem, nemo est omnium, qui non modo sciat, sed ne cogitare quidem possit. A multo iam tempore, Rex Serenissime, magna alimur spe, magnam habemus in te uno fiduciam, omnium regum vicinorum maximo, ut ab his quas iamdiu et a Turcis Christiani nominis hostibus et a Ioanne rege severissimas perpassi sumus calamitates et miserias, te protectore, te propugnatore liberemur, et ab exilio tam diuturno in patriam ad amicos, fratres et propinquos nostros reducamur. Ea spes licet hactenus in nobis fuerit firmissima, quam etiam tuae nobis factae promissiones, tua sollicitudo, cura et labor diurnus et nocturnus in nobis mirum in modum auxerunt, tamen omnia videmus nescio in quod praecipitium tendere. Exercitus is tuus exiguus, qui iamdudum sine ullo timore et sine ulla etiam periculi suspitione Budam usque descendere, et trepidantibus Ioanne rege et suis, qui cum eo sunt, omnibus amissas quasque arces libere recuperare poterant, circum Tirnaviam sine utilitate agit, colonos miseros praedatur, tempus terit inutiliter, stipendium tuum consumit sine commodo. Imperator illius nihil magis in animo habet, quam cunctationem, qua sola Ioannis vires se posse frangere frustra certe cogitat. Ea cogitatio mirum in modum eum fallit. Nam posteaquam ille semel ex Hungaria fuerat elapsus, Poloniae fines omnes sine ulla sui quiete pertentavit, nullibi sibi reperiens requiem. Non certe cunctatione nostrorum et terriculamentis his inanibus monetur. Inest et magnitudo et vis animi, nihil non, ut eum ego novi, in se ante non exspectabit periculi, quam loco cedat et alienis cursitet regionibus; si eum fatigare velis, praesentibus opus est viribus, qui eum extrudant sedibus.

Omnes, qui tibi iam ab initio faverunt, qui tuas secuti sunt partes, cum illis una quos ad servitia tua trahere potuere, tensis ad sidera palmis te ceu numen aliquod exspectant, malunt sub te perpetuam servire servitutem, quam sub Turcarum imperio vivere. Venerunt frequentes his diebus ad me litterae ab amicis meis ex Hungaria missae, quae omnes declarant colonos quoslibet pertaesos iam tam exitiabilis tyrannidis uno omnium consensu ad exercitum tuum advolatueros, si quem modo in Hungariam properantem videant.

[2.] Tu vero, Rex Serenissime, quid agas rerum et quid etiam tuus exercitus molitur, incertum habemus. Exercitus, ut dixi, tuus cunctatur, nescio, quibus in locis, tu autem conventum ex conventu agis, nihil quod ad salutem nostram pertineat allaturum. Nunc es in Bohemia, nunc in Moravia, nunc in Silesia, conveniunt illarum omnium provinciarum primores et proceres, et tamen nihil deliberari audimus, in quo liberationis et defensionis nostrae radicem et spem figere possemus. Age igitur, Rex Serenissime, libera nos ab hoc metu et calamitate, memineris tuae promissionis. Non aliorum quam tua causa, hoc suscepimus exilium, nostrasque omnes facultates hostibus diripiendas reliquimus. Ingratus igitur iudicaberis, si

Uhorskému a českému kráľovi Ferdinandovi

[1.] Neexistuje nikto, kto by nielenže vedel, ale dokonca si dokázal predstaviť, kam smerujú naše záležitosti a aký budú mať koniec. Už dlhú dobu nás, najjasnejší kráľ, drží pri živote veľká nádej a jedine do teba, najväčšieho zo všetkých susedných kráľov, vkladáme veľkú dôveru, že nás ty, náš ochranca a obranca, oslobodíš od tých ukrutných pohrôm a biedy, ktorými nás už dlho sužujú na jednej strane Turci – nepriatelia kresťanstva – a na strane druhej kráľ Ján a konečne sa budeme môcť vrátiť z tak dlho trvajúceho vyhnanstva do vlasti – k priateľom, k bratom a k našim blízkym. Hoci táto nádej v nás doteraz neochvejne zotráva, ba tvoje prísluby, ktoré si nám dal, tvoja starosť, opatera a neúnavná práca, ktorú vo dne v noci pre nás vykonávaš, ju obdivuhodne zväčšili, napriek tomu vidíme, že všetko smeruje na pokraj akejsi priepasti. To tvoje neveľké vojsko, ktoré už dávnejšie bez akéhokoľvek strachu a pocitu ohrozenia preniklo až k Budínu, teraz nečinne hlivie pri Trnave, okráda chudobných sedliakov, bezcieľne zabíja čas, bez úžitku prejedá tvoj žold a kráľ Ján vedno so spojencami, ktorí tam s ním boli, hoci sa len presúvali z miesta na miesto, mohli bez odporu získať späť všetky hrady, o ktoré predtým prišli.¹⁴⁶ Veliteľ tvojho vojska¹⁴⁷ nemá v úmysle nič iné, ako váhavo čakať. Samozrejme, márne si domýšľa, že takto bude môcť zlomiť odpor Jánových vojenských síl. Táto jeho domýšľavosť ho neuveriteľne sklame. Raz už sa to stalo, keď Ján utiekol z Uhorska, nedoprial si pre seba pokoja a bez prestania dorážal na hranice z Poľska po celej ich dĺžke. Zaiste ho teda váhavosť našich vojsk ani tieto bezzubé zastrašovania k ničomu nedonútiť. Má v sebe veľkosť aj silného ducha, a ako ho ja poznám, ohrozenie začne pociťovať až potom, ako ustúpi zo svojej základne a začne sa rýchlo presúvať po cudzích krajoch. Ak ho chceš unaviť, potrebné sú jednotky, ktoré mu budú v päťoch a vyženú ho z jeho sídiel.

Všetci, ktorí ti už od počiatku prejavujú priazeň a pridali sa na tvoju stranu, spolu s tými, ktorých si dokázal pritiahnúť do svojej služby, ťa s rukami vzpínajúcimi k nebesiam vyčkávať priam ako nejaké božstvo: radšej chcú slúžiť naveky v tvojich službách, ako žiť pod tureckou nadvládou. Akurát v týchto dňoch mi prišlo množstvo listov od mojich priateľov z Uhorska a všetky jasne vyjadrujú, že už väčšina obyvateľov je znechutená z tejto ich takej zhubnej krutovlády, takže sú jednohlasne odhodlaní zutekať do tvojho vojska, len keby už videli, že bez zdržania postúpajú do Uhorska.

[2.] Nemáme však istotu, aké kroky robíš ty, najjasnejší kráľ, ani na čo sa chystá tvoje vojsko. Ako som spomenul, tvoje vojsko nečinne vyčkáva na neznámom mieste a ty zvolávaš snem za snemom, ale nič na nich nesmeruje k tomu, aby nám priniesli záchranu. Raz si v Čechách, potom na Morave a hneď nato v Sliezske, všade zvolávaš na zasadnutia najvyšších predstaviteľov a predákov menovaných krajín, ale na týchto rokovaniach nepočujeme nič, čo by v nás mohlo zasiať

nobis primo quoque tempore, ut promisisti, non succurreris. Vale.
Ex Lincio quarta Februarii 1530.

semienko nádeje na našu obranu a oslobodenie. Začni teda konať, najjasnejší kráľ, oslobod' nás od tohto desu a pohromy, spomeň si na svoj sľub. Nie kvôli druhým, ale kvôli tebe sme sa podujali na toto vyhnanstvo a prenechali všetky naše majetky na vyplienenie nepriateľom. Ak sa nám teda nebudeš náhliť na pomoc, ako si to prisľúbil, stanem sa v tvojich očiach nevďačníkom. Buď zdravý.
Z Linzu štvrtého februára 1530.

FERDINAND · D · G · ROMAN · IMP · SEMPER AVG ·
GERMAN · VNGAR · BOHEMIÆ · DALM · CROAT · REX
ARCHID · AVSTRIÆ · DVX BVRGVND · COM · TIROLIS · ZC

M · D · LXXV

Mar. Rol. f.

Ad papam Clementem VII.

[1.] Magna affecti sumus laetitia, Pater Beatissime, cum te tuosque omnes sacros cardinei coetus ordines ad extremas usque Italiae oras Germaniae propinquos, salvos atque incolumes advenisse cognovissemus, quippe cum omnibus malorum generibus calamitatum saevissimarum turbinibus, tota laboraret Christianitas, hac una re, his malis provisum iri arbitrabamur, si tu, qui caput es Christiani populi et vicarius Ihesu in terris, propius accessisses, et conventu cum principibus Christianitatis habito, aliquid decerneres, quo tot malis mederi posset. Id nunc nobis, Pater Beatissime, omnibus votis optantibus contigisse ex Dei omnipotentis gratia videmus, nam tu nobis appropinquasti, convenisti cum Carolo caesare cum aliisque Italiae principibus in paterno amore, clementia, mansuetudine et benignitate, dissidentem multos iam annos populum redegisti in concordiam, et civitates ab oboedientia tua et caesaris iamdudum elapsas, ad veram reduxisti oboedientiam, et non reduxisti modo, sed foedus cum eis pepigisti perpetuum. Quo pie, sancte et religiose observato, communis Christianitatis hostibus resistere possetis viribus Christianorum coniunctis et firmiter connexis. Destinerant a te Florentini tui municipes, homines factionibus pessimis studentes, parere suo nolebant superiori privati commodi causa, quos caesar ipse Carolus tuo hortatu, tuis monitis usque eo induxit, tum prece, tum formidine, ut iam non gravatim in coetum aliorum oboedientium subditorum venerint, omnia, quae illis iubet, paratissimo facturi animo. Cum autem hanc animorum concordiam et unionem audivimus, Pater Beatissime, in spem ducimur maximam, futurum propediem ut religio Christiana iam a multis annis internis principum seditionibus labefactata renovetur, et suum pristinum consequatur pacis statum. Illud quoque non minimam spem Christianitatis parandae nobis attulit, quod intelleximus te Romam iam coepisse regredi cum caesare, ut tuis auspiciis et beneficio coronam istic accipiat caesaream. Haec omnia boni sunt signa futuri et venturae pacis indicia, verum enimvero, Pater Beatissime, res moram nullam patitur Christiana, ad extremum iam usque eo contrita, ut et unicus dies sit illi periculosus. Nam etsi sciam, te statum et conditionem rerum nostrarum iamdiu a multis intellexisse, et non intellexisse modo, verum etiam experientia ipsa didicisse, tamen ut a me quoque periculi nostri communis commemoratio apud te aliqua fiat, et malorum nostrorum initium intelligas, volui de nostra immo totius Christianitatis calamitate ad te haec pauca litteris dare. Si altius rem incepero, quae tua est, Pater Beatissime, erga omnes clementia et mansuetudo, facile id mihi condonabis.

[2.] Initio rerum, dum rex adhuc Ludovicus felicitatis memoriae dominus meus in humanis ageret, et si erat adolescens, bonam indolem in suis omnibus prae se ferens actionibus, nihil tamen praeclarius ducebat, quam omnia sua dicta et facta eo dirigere, consilia tendere, vires parare, ut Turcis religionis Sacrosanctae hostibus obviam ire, et eos ab impia ad fines Christianos eruptione procul arcere posset; dum

Pápežovi Klementovi VII.

[1.] Svätý Otec, veľmi sme sa zaradovali, keď sme sa dozvedeli, že ty aj tvoj celý svätý zástup zboru kardinálov s blízkym vzťahom k Nemecku ste v zdraví a bez úhony dorazili až na hranice Talianska.¹⁴⁸ Nazdávali sme sa totiž, že keď celý kresťanský svet trpí azda všetkými druhmi zla a zmieta sa v smršti tých najväčších pohrôm, možno sa postarať o toto nešťastie jedine tak, ak ty ako hlava všetkých kresťanov a zástupca Ježiša na zemi pristúpiš bližšie a na sneme s kresťanskými panovníkmi prijmeš nejaké rozhodnutie, ktorým sa bude dať toľko zla vyliečiť. Teraz vidíme, Svätý Otec, že to, čo sme si vo všetkých modlitbách vyprosovali, stalo sa naozaj vďaka milosti všemohúceho Boha, lebo ty si sa k nám priblížil, zišiel si sa s cisárom Karolom a ostatnými panovníkmi z Talianska v otcovskej láske, miernosti, láskavosti a добрôte a pokolenie, ktoré už po mnoho rokov žilo v sváre, vrátil si späť k svornosti a štáty, ktoré sa už dávno vyvliekli spod poslušnosti voči tebe a cisárovi, priviedol si späť k pravej poslušnosti a nielenže si ich priviedol späť, ale si s nimi uzatvoril aj trvalé spojenectvo. Ak ho budú zbožne, posvätné a poctivo dodržiavať, pevne spojenými a zjednotenými silami kresťanov sa budete môcť postaviť na odpor spoločným nepriateľom kresťanstva. Zradili Ťa aj tvoji vlastní florentskí mešťania¹⁴⁹ – ľudia nešťiaci sa tých najhorších politických úskokov – pre osobný prospech odmietli poslúchať svojho vodcu. A hľa, cisár Karol na tvoj popud a tvoje výzvy ich raz prosbou, potom hrozbou primäl až k tomu, že sa bez odporu pripojili k zástupu ostatných poslušných poddaných, odhodlaní a pripravení vykonať všetko, čo im rozkáže. Keď sme sa dopočuli o tejto svornosti a jednote v myšliach ľudí, naplnila nás, Svätý Otec, veľká nádej, že kresťanské náboženstvo, ktoré bolo po vnútorných rozbrojoch vladárov pretrvávajúcích už mnoho rokov otrásené, obnoví sa v blízkej budúcnosti a dosiahne svoj pôvodný stav mieru. Nemalú nádej na usporiadanie pomerov v kresťanskom svete nám prinieslo to, keď sme sa dozvedeli, že si sa vydal na spiatočnú cestu do Ríma spolu s cisárom, aby tam z tvojej právomoci a dobrej vôle prijal cisársku korunu.¹⁵⁰ Toto všetko je príslubom lepšej budúcnosti a naznačuje príchod nastávajúceho mieru. Veru tak, Svätý Otec, záležitosť kresťanstva neznesie žiaden odklad. Už bolo do takej miery zoslabené, že aj jediný deň navyše je preň ohrozením. Hoci viem, že si bol o stave a pomeroch našich vecí už dávno a mnohými informovaný, ba neboli to len správy, ktoré si dostal, ale i vlastná skúsenosť, ktorá ňa poučila, no napriek tomu, aby si aj odo mňa mal nejaké upozornenie na našu spoločnú hrozbu a aby si pochopil pôvod našich problémov, chcel som ti v krátkosti napísať o tejto našej pohrome, ktorá je pohromou celého kresťanstva. Ak sa pustím do toho zoširšia, tvoja miernosť a láskavosť, ktorú prejavuješ voči všetkým, odpustí mi to zaiste poľahky.

[2.] Na začiatku udalostí, kým ešte žil môj pán blahej pamäti, vtedajší kráľ Ľudovít, hoci bol mladý, predsa preukazoval vo všetkých svojich skutkoch dobrú povahu

autem dies et noctes hoc versaret animo, et nec animi, nec corporis apud eum quies esset ulla, quin omnes suas vires ad salutare hoc propositum laudabiliter perficiendum protenderat, multosque milites in finibus Hungariae aleret, qui excursionem hostium exciperent, Christianos ab aliorum rapinis immunes conservarent; arcibus quibusdam limitaneis praefecerat Paulum Thomorem Colocensem archiepiscopum virum bonae spectataeque probitatis et ob scientiam rei militaris omnibus probatissimum. Is assiduos hostium experiebatur insultus, non parva mercede suos alebat milites, adiutus et redditibus sui archiepiscopatus et munificentia regis, qui menstruos illi suppeditabat sumptus. Is autem post multas acceptas clades, multos etiam conflictus, quos et ipse et sui milites cum Turcis saepenumero commiserant, certio-rem fecit Ludovicum regem caesarem Turcarum cum suo omni exercitu et viribus iam a duobus aut tribus annis maximo studio comparatis velle invadere Hungariam eo praeposito, ut eam vel ditioni suae totam subigeret, vel sibi faceret tributariam; proinde rex cogitaret frequenti suo consilio de via et modo, quo tanto hosti, multis iam subactis nationibus praepotenti, plurimis victoriis et triumphis elato, resisti posset, viam autem eam esse, ut rex conscriptis suis, quas haberet, viribus, illi obviam, se interea illum suscepturum, et quatenus a se fieri posse, prohibendum, ne tam cito quam ipse cogitavisset, posset ad Hungariae viscera penetrare, providendum tamen esse, ne rex imparatis viribus et minus paribus illi obviam. Nam si quid infortunii experietur, et Mars belli Turcae succederet, proculdubio id futurum esset in periculum non modo regni Hungariae, sed etiam totius Christianitatis. Facile namque occupata Hungaria omne iter suum, in omnem Christianitatis partem pateret. Haec et multa alia regi ille et litteris et certis nuntiis palam fecit, quae cum ad regem et frequens consilium fuissent perlata, multos dies res fuit in disceptatione. Tractabatur in utramque partem, quid esset faciendum, hinc regis et suorum inopia, illinc Turcarum copiae potentes versabantur ob oculos, non videbatur esse modus aliquis, quo rex paribus illi occurrere posset viribus, fiscus et aeraria exhausta erant, praeteritorum annorum bellis, dominorum quisque suas facultates retinebat, et non libenter publicam egestatem privatis opibus sublevabat. Factum itaque nihilominus est, ut coactus sit, ni regnum Hungariae amittere rex mallet, se in campum conferre, omnibus omnium ordinum hominibus ut id faceret, multum vociferantibus.

[3.] Cum itaque ventum esset facili et tardo progressu ad oppidum Mohach, obvius fit nobis ipse Colociensis archiepiscopus, qui Turcarum tyrannum iam affore nuntiabat cum exercitibus suis, hoc nimirum triste erat omnibus et nostras vires quam exiguas esse cogitantibus, placuit tamen omnibus una sententia, ut fortuna belli Deo optimo maximo, qui plerumque etiam res in periculum et desperationem delapsas sublevare consuevit, omni animi devotione commendaretur. Itum igitur est illi praeferoci hosti obviam, et cum castra hostis a castris regis non multum

a nič nepovažoval za slávnejšie, ako keď všetky svoje slová a skutky zameria, úmysly podriadi a sily napne k tomu, aby sa vydal naproti Turkom – nepriateľom svätého náboženstva, a mohol tak zadržať ich bezbožný vpád v dostatočnej vzdialenosti od územia kresťanov. Vo dne v noci si toto premietal v mysli a ani jeho myseľ, ani telo pre to nemali pokoja, lebo všetky svoje sily napínal pre úspešnú realizáciu toho blahodarného pactsavzatia. Preto na hraniciach Uhorska vydržoval množstvo vojakov, ktorí mali zadržať nepriateľský útok a uchrániť kresťanov v bezpečí pred ďalšími lúpežnými prepadmi. Za veliteľa pohraničných hradov ustanovil kaločského arcibiskupa Pavla Tomoriho, dobrého a už odskúšaného spolahlivého muža, ktorého všetci mimoriadne uznávali pre jeho vojenské skúsenosti a poznatky. A veruže aj okúsil sústavné výpady nepriateľov. Za nemalý žold a s pomocou výnosov zo svojho arcibiskupstva a štedrosťou kráľa, ktorý mu mesačne uhrádzal výdaje, vydržoval vojakov. Po mnohých porážkach, ktoré utrpel, ale aj mnohých súbojoch, ktoré on sám a jeho vojaci vo veľkom počte vybojovali s Turkami, informoval kráľa Ľudovíta, že turecký sultán s celou svojou armádou a so všetkými silami, ktoré už dva či tri roky s maximálnym nasadením zhromažďoval, chce vpadnúť do Uhorska s tým zámernom, aby ho buď podriadil svojej nadvláde, alebo z neho urobil svojho daňového poplatníka. Preto si má kráľ za účasti celej svojej rady premyslieť cestu a spôsob, ako by sa takému ohromnému nepriateľovi, ktorý už ovláda mnohé podrobené národy, vystatuje sa po bezpočte víťazstiev a vybojovaných triumfov, dalo vzdorovať. Tým riešením by bolo, aby mu kráľ po zhromaždení všetkých síl, ktoré má k dispozícii, vyrazil naproti, on sám [Tomori] sa na to medzitým podujme a bude Turka zadržiavať, ako sa mu len bude dať, aby nemohol tak rýchlo preniknúť do vnútrozemia Uhorska, ako si to sám naplánoval. Treba sa predsa vystríhať pred tým, aby sa mu kráľ nestaval na odpor s nepripravenými a nevyrovnanými silami. Lebo ak by niečo nedopadlo dobre a boh vojny by sa postavil za Turka, v ohrození sa bez pochyb ocitne nielen Uhorské kráľovstvo, ale aj celý kresťanský svet. Po obsadení Uhorska sa mu totiž otvoria všetky cesty do každého kúta kresťanského sveta. O týchto i mnohých iných veciach informoval kráľa prostredníctvom listov a dôveryhodných poslov. Po tom, čo tieto informácie boli predložené kráľovi a celej rade, viedla sa mnoho dní o tom debata. Preberali z každej strany, čo majú robiť: na jednej strane mali pred očami nedostatočné sily kráľa a svojich vojsk, na druhej strane mocnú armádu Turkov. Zdalo sa im, že nejestvuje spôsob, ako by sa im s vyrovnanými silami mohol kráľ postaviť: boje uplynulých rokov vyčerpali pokladnicu kráľa aj štátu, každý z magnátov si strážil vlastnú hotovosť a svojím súkromným majetkom len neochotne pomáhali štátu v núdzi. Napriek tomu sa to vyvinulo tak, že kráľ, ak nechcel stratiť Uhorské kráľovstvo, bol prinútený postaviť sa na bojové pole. Napokon všetci z každého jedného stavu ho mnohokrát a nahlas vyzývali, aby to urobil.

abessent, iaculari coeptum est tormentis et machinis bellicis utraque ex parte. Ego, Beatissime Pater, licet non affuerim eo momento temporis, quo haec iaculatio facta fuit, remissus enim eram triduo ante eum diem a rege celeri itinere ad reginam, tamen has utrimque factas iaculationes familiares mei, qui rebus ipsis interfuerant, certo mihi retulerunt, crebras vel maximas fuisse. Secutus deinde est clamor validus, nostrum exercitum voce terribili non parum concutiens, post quem consertum est proelium, in quo nostri excurrerunt usque ad ea loca, ubi tormenta composita erant. Cum maxima illorum strage verum repulsi nostri sunt et tandem in fugam versi. Quid multa? Maior pars nostri exercitus partim trucidata, partim in Danubio est periclitata. Rex noster, nescio, quo fato, dum fugere hostes vellet, venit in stagnum quoddam citra Mohach, ex quo evadere non potuit propter equi casum ex freni retractione factum, ibidemque a nemine suorum adiutus miserabiliter interiit. [4.] Rex ipse, dum adhuc incertus esset de Turcarum adventu, tum per litteras crebras, tum per nuntios frequentes admonuerit Ioannem, tunc vaivodam Transilvanensem, nunc regem, ut comparatis in Transilvania viribus cum exercitu in auxilium suum primo quoque tempore veniret. Ille promisit quidem se sine ulla mora in regis sui subsidium cum omnibus Transilvanensis viribus venturum, tamen antequam Turca cum rege confligeret, non venit. Erat fama non vulgaris eum iam ante nescio, quam mutuam cum Turca inivisse confoederationem, non parvamque diu antea de se affectati regni Hungariae multis ex causis praebuerat suspicionem, quae tandem hac sui tarditate omnium testimonio est confirmata. Ioannes ipse rex, cum caesar Turcarum deletis viribus regis Ludovici, combustaque Buda et multis aliis Hungariae locis domum revertisset, ut multorum de eo ferebantur sermones, iam non occulte sed palam coepit agere de regno Hungariae consequendo; indictisque primum comitiis ad arcem suam Thokay, procerum primorumque regni Hungariae eo convocatorum consilio deliberatum istic est, ut in Alba Regali, quae civitas locus est coronationis regis, de creando novo rege consultaretur. Quod cum regina Maria regis Ludovici vidua et Stephanus Bathoreus regni Hungariae palatinus, Stephanus Brodericus episcopus Sirmiensis cancellarius, Thomas Vesprimiensis antistes, Alexius Turzo iudex curiae regiae, ac dominorum Hungariae potior pars quae cum regina tunc Posonii erat, certo intellexissent monere, hortari et rogare Ioannem coeperunt, ne privatum publico commodum anteponeret et ne tam novum pessimumque in regem creando exemplum in rempublicam Hungaricam induceret, sed veniret cum aliis una ad reginam et palatinum (mortuo rege) principem Hungariae, communibusque istic votis transigerent de eo eligendo, qui esset ad gubernamen Hungariae magis idoneus, utilior et sufficientior. Ipse tum a suo proposito non destitit, sed proficiscens in Albam, ab ea portione Hungarorum, qui partes eius sequebantur, in regem creatur, et corona, cuius custodiae praefuerat, coronatur.

[3.] Keď sme bez prekážok pomalým pochodom prichádzali k mestečku Moháč, stretli sme sa so samotným kaločským arcibiskupom, ktorý nám oznámil, že turecký tyran aj so svojimi vojnami mu už je v päťach. Hoci táto správa pri pomyslení na to, aké malé sú naše sily, všetkých mimoriadne rozladila, predsa sa všetci zhodli v názore, že osud bitky modlitbou z celej svojej duše odporučia do rúk dobrotivého a veľkého Boha, ktorý neraz zvykol pomôcť aj v prípade záležitosti, ktorá sa ocitla v úplnom ohrození a beznádeji. Vydali sa teda v ústrety tomuto mimoriadne zúrivému nepriateľovi, a keď už bol nepriateľský tábor na dohľad od kráľovho tábora, obidve strany sa začali ostreľovať delami a vojnovými strojmi. Hoci ja som, Svätý Otec, v čase strelby už nebol prítomný, kráľ ma totiž tri dni pred týmito udalosťami poslal urýchlene späť za kráľovnou, ale moji dôverníci, ktorí sa zúčastnili na bitke, podali mi presné správy o tom, ako sa z obidvoch strán navzájom zasypali mohutnou kanonádou. Potom nasledoval ohlušujúci rev – od tohto desivého zvuku stuhla krv v žilách všetkých našich vojakov – a potom sa spustil boj, v ktorom sa naši prebili až na tie miesta, kde boli rozostavené delá. Za cenu obrovského krviprelievania ich však zatlačili späť, takže sa nakoniec naši dali na útek. Čo viac povedať? Väčšina nášho vojska bola pobitá alebo sa ocitla v ohrození života vo vodách Dunaja, kam ich zahnal nepriateľ. Počas toho, ako náš kráľ chcel utiecť pred nepriateľom, dostal sa v dôsledku ani neviem akej nešťastnej náhody do močiara pred Moháčom, z ktorého nedokázal uniknúť, pretože keď trhol uzdou, jeho kôň spadol a on tam bez pomoci od svojich biedne zahynul.

[4] Samotný kráľ, kým ešte nemal istotu o príchode Turkov, rad-radom posielal listy a vysielal poslov, ktorými vyzýval Jána – vtedajšieho sedmohradského vojvodu, dnešného kráľa –, aby v Sedmohradsku zostavil vojsko a prišiel mu čo najskôr na pomoc. Ten, hoci prisľúbil, že bez otáľania príde so všetkými svojimi sedmohradskými oddielmi na pomoc svojmu kráľovi, predsa neprišiel prv, ako sa Turek zrazil s kráľom v boji. Šírili sa nezvyčajné reči, že už skôr uzatvoril s Turkom neviem akú vzájomnú dohodu o spojeníctve a už dávno predtým budil z nejedného dôvodu podozrenie, že sa chce zmocniť Uhorského kráľovstva, čo napokon týmto svojím oneskorením pred všetkými dosvedčil. Keď sa turecký sultán po zničení vojsk kráľa Ľudovíta a vypálení Budína, ako i mnohých ďalších lokalít v Uhorsku vrátil domov, kráľ Ján, ako to mnohí o ňom rozprávali, začal sám, už nie potajomky, ale úplne otvorene robiť kroky v záujme získania Uhorského kráľovstva: najprv zvolal na svoj hrad Tokaj snem, kde magnáti a poprední šľachtici Uhorského kráľovstva, zvolaní na túto poradu, dospeli k rozhodnutiu, že o zvolení nového kráľa rozhodnú v Stoličnom Belehrade, ktoré je korunovačným mestom kráľa. Keď sa o tom dozvedela kráľovná Mária, vdova po kráľovi Ľudovítovi, ako aj palatín Uhorského kráľovstva Štefan Bátori¹⁵¹, kancelár a sriemsky biskup Štefan Brodarič,¹⁵² vesprémsky biskup Tomáš,¹⁵³ kráľovský dvorský sudca Alexej Turzo¹⁵⁴

[5.] Quae res cum reginae, palatino et aliis dominis Posonii tunc constitutis innotuisset, vix dici potest, quantum maestitiae et tristitiae omnibus attulerit, nam veluti e speculo quodam praevidebant futuram tempestatem, regni Hungariae pestem, cladem et perniciem, et cogitabant quantum incendium ex ipsius coronatione omnibus bonis esset futurum. Conclusum itaque est omnium consiliis, ut in comitiis illis, quae iamdiu litteris reginalibus publicata erant et ad quae ipse etiam Ioannes vocatus erat, quisque conveniret, ac tractaretur legitime de rege vero et legitimo creando. Dies comitiorum advenit, convenerunt domini nobiles et civitates, deliberatum est et conclusum communibus votis, ut Ferdinandus archidux Austriae in regem Hungariae nominaretur, eo consilio, quod iam ante per dominos Bohemos rex Bohemiae coronatus, et dux Silesiae per Silesitas, per dominos vero Moravos marchio Moraviae electus fuisset; neminem namque alium magis idoneum, aptum, sufficientemque arbitrati sunt, qui Hungariae regnum multis iam calamitatibus, periculis et cladibus obnoxium a direptione miseranda Turcarum fratris sui Caroli imperatoris auxilio defendere posset. Cum itaque res sic acta esset, et Ferdinandus ad imperium Hungaricum vocaretur, venissetque postea, ut rem breviter exsequar, cum octo milibus hominum, aliquot vocationem temporibus, Ioannes rex eius adventum praesentens non ausus est Budae eum exspectare, sed Tokay versus, ubi initia regni sui fuerat auspicatus, profugit; in qua arce, dum aliquamdiu cum his, qui eum secuti erant, commoratus est, misit rex Ferdinandus alium rursus contra eum exercitum, qui eum fugavit et coegit Tibiscum traicere, deinde Poloniam migrare. Ipse vero rex Ferdinandus corona regni Hungariae accepta, quae concordibus dominorum Hungarorum animis ei fuerat decreta, reversus est Wiennam. Et cum annum et medium a regno Hungariae abfuisset, omnibus interea viis, modis et laboribus apud exterarum nationum, subditis etiam aliarum provinciarum agebat et laborabat, ut regno Hungariae ad quod occupandum caesar Turcarum cum suis omnibus viribus rursus exire statuerat, suppetias ferrent.

[6.] Ab eo tempore in eum usque diem, quo caesar Turcarum hortatu vel potius ductu nonnullorum Christianorum fines Hungariae attigerat, non destitit rex Ferdinandus omnes principes Christianos urgere, monere et sollicitare, ut ei auxilium ferrent contra tam potentissimum hostem, Christianum sanguinem fundere parantem. Illi tamen omnes has illius sollicitationes pro nihilo habuere, adeo ut ne tunc quidem crederent Turcam advenisse, dum ille iam Wiennam oppugnaret. Factum itaque est principum Christianorum negligentia, ut parum abfuerit, quin Vienna caperetur. Si octo vel ad summum decem diebus prius hostis ad obsidionem venisset, ea capta fuisset; nam nostri milites vix duobus aut tribus diebus ante Turcarum adventum fuerunt Wiennam ingressi. Qui nisi adventum Turcarum praecepissent, actum iam omnium iudicio erat de Vienna. Quam cum frustra diu oppugnassent, viginti vel circiter dierum curriculo, caesar magna ignominia ab illius obsidione

a významnejšia časť uhorských pánov, ktorí boli s kráľovnou v Prešporku, začali napomínať, povzbudzovať a prosiť Jána, aby neuprednostňoval osobný prospech pred verejným a nevnašal takýto veľmi zlý príklad do voľby kráľa v uhorskom štáte, ale vedno s ostatnými prišiel ku kráľovnej a k palatínovi, ktorý je (po kráľovej smrti) vladárom Uhorska, a tam spoločným hlasovaním uskutočnili voľbu toho, kto bude pre vládnutie v Uhorsku vhodnejší, prospešnejší a vyhovujúcejší.¹⁵⁵ Ján však od svojho predsavzatia nechcel upustiť, naopak, pricestoval do Stoličného Belehradu, kde bol tou časťou Uhrov, ktorí sa pridali na jeho stranu, zvolený za kráľa a korunou, ktorej bol pôvodne hlavným strážcom, nechal sa korunovať.

[5] Sotva sa dá slovami opísať, aký veľký žiaľ a smútok to všetkým prinieslo, keď sa táto záležitosť dala na vedomie kráľovnej, palatínovi a ostatným pánom, ktorí sa vtedy zdržiavali v Prešporku. Lebo sľaby v akomsi zrkadle zazreli prichádzajúcu búrku, skazu, porážku a záhubu Uhorského kráľovstva a premietali si, aký veľký požiar vzplanie z jeho korunovácie pre všetkých dobrých ľudí. Po spoločnej porade sa teda uzniesli na závere, že na snem, ktorý už dávnejšie ohlásila svojím listom kráľovná a na ktorý bol pozvaný aj samotný Ján, nech príde každý a nech sa tam v zmysle zákonov prerokuje voľba pravého a zákonitého kráľa. Keď nadišiel deň snemu, zišli sa urodzení páni a mestá a po porade sa spoločným hlasovaním uzniesli, že za kráľa Uhorska vymenujú rakúskeho arcivojvodu Ferdinanda, berúc na zreteľ, že už predtým ho českí páni korunovali za kráľa Čiech, Slezania zvolili za vojvodu Sliezska a moravskí páni za markgrófa Moravy. Lebo podľa ich mienky nikto iný nebol vhodnejší, povolanejší a vyhovujúcejší, kto by Uhorské kráľovstvo, ktoré už utrpelo mnohé pohromy, hrozby a porážky, dokázal s pomocou svojho brata cisára Karola ubrániť pred zbedačujúcim plienením Turkov. Preto keď záležitosť takto uzatvorili a Ferdinanda pozvali na uhorský trón, ten potom, aby som to stručne zhrnul, prišiel s ôsmimi tisíckami mužov, ktorých za ten čas povolal. Kráľ Ján, tušiac jeho príchod, neodvážil sa ho vyčkávať v Budíne, ale utiekol smerom k Tokaju, kde svojho času položil základy svojho kráľovstva. Kým sa na Tokajskom hrade nejaký čas nečinne zdržiaval vedno s tými, ktorí sa pridali na jeho stranu, kráľ Ferdinand vyslal proti nemu znovu ďalšie vojsko, ktoré ho zahnilo na útek a prinútilo prekročiť Tisu a nakoniec odísť do Poľska. Samotný kráľ Ferdinand sa po tom, čo dostal korunu Uhorského kráľovstva, ktorú mu jednomyselne prisúdili uhorskí páni, vrátil do Viedne. Počas poldruha roka, keď bol preč z Uhorského kráľovstva, usiloval sa pri cudzích národoch aj u vlastných poddaných z ostatných provincií zo všetkých síl a robil všetko preto, aby poskytli pomoc Uhorskému kráľovstvu, na obsadenie ktorého sa turecký sultán rozhodol znovu vyraziť so všetkými svojimi silami.

[6] Od tých čias až do dňa, keď turecký sultán na popud či skôr pod vedením niekoľkých kresťanov dosiahol uhorské hranice, kráľ Ferdinand neprestal naliehavo

discessit, praeteritarumque rerum a se praeclare gestarum gloriam hoc suo conatu frustra tentato non parum imminuit. Interea autem dum ipse in Wiennensi obsidione magno conatu occuparetur, procursores sui aliquot millia Turcarum, maiorem fere partem Inferioris et Superioris Austriae partim igne, partim gladio vastarunt, homines senes trucidarunt, quidquid virorum, puerorum, puellarum et mulierum aetate florentium capere potuerunt non solum ex Austriis, sed ex Hungaria reversi domum miserabiliter abduxerunt, latamque omnium rerum fecerunt stragem, ut memoriam eius calamitatis et ruinae acceptae multa secula meminerint.

[7.] Haec mala Christianorum ruinamque, Pater Beatissime, quis unquam arbitratus fuisset futuram? Quae Christianis nequaquam evenissent, si principes Christiani sepositis mutuis odiis, inimicis et diuturnis conflictationibus concordii voto rebus nostris succurrere, et quod officii eorum erat, exsequi curassent. Nimirum Dei in nos admissum esse arbitror flagellum, qui ex sua bonitate, ut nos a peccatis nostris ad poenitentiam revocaret, his tribulationibus corrigere voluit. Quos putat Beatitudo Vestra esse emissos ad caelum usque eiulatus, quas lacrimas fusas, cum Turcarum tyrannus et Germanas et Hungaras gentes, viros, matresfamilias, virgines, viduas, puellas, vincitis post tergum manibus ad miserabilem servitutem impune abduceret, et eos omnes spurcissimae suae dominationi servire per omnia servitiorum et etiam libidinum genera ad nutum suum sollicitet, urgeat et cogat. Si aliquis inesset principibus Christianis sensus, caritas erga Deum et proximum, non profecto, Pater Beatissime, se ex maximo maerore ac lacrimis abstinerent; cum talia si non viderint corporeis oculis, at ex litteris intelligant, et ab his, qui crudelem hanc Turcarum rabiem vix evasi, in eorum regnis inopem agunt vitam, saepe audiant.

[8.] Et si autem sciam Tuam Beatitudinem omnibus curis, studiis et laboribus ab initio eo fuisse propensam, ut coniunctis principum Christianorum, iamdiu cum summa peste reipublicae Christianae dissidentium animis, omnes illi vires Christianas contra tyrannum tam ferocem et crudelem hostem converterent, nescio tamen, quo fato nostro hactenus id nullum progressum habere potuit, deditique sint magis omnium animi pompis, nescio, quibus et domesticis otis, quam huic rei tam salutari et Christianae. Non deesse video vires Christianas, modo animus et voluntas non deesset. Quam ob rem, Pater Beatissime, miserere reipublicae Christianae tam diu internis divulsae controversiis, moveat te populi Dei tam crudelis et miserabilis in servitutem abductio, excitent lacrimae viduarum et virginum honestarumque matrumfamilias, quibus Turcae impune abutuntur; tuum id est officium. Tibi Deus eum tribuit statum, ex quo tamquam ipsius vicarius, rebus Christianorum multos iam annos contrariis, bene et laudabiliter primo quoque tempore compositis, principes alios, quibuscum nunc conventum agis, inducere possis ad expeditionem generalem contra Turcos suscipiendam, ut in nomine Ihesu Christi, qui sanguine suo pretioso nos et omnes fidei suae subiectos a servitute illa perpetua

žiadať, vyzývať a podnecovať všetkých kresťanských vladárov, aby mu poskytli pomoc proti tomuto hrozivo mocnému nepriateľovi, ktorý sa chystá preliať krv kresťanov. Kresťanské kniežatá však všetky tieto jeho výzvy nebrali ani len do úvahy, a to až tak, že dokonca ani vtedy neverili, že Turek prichádza, keď už ten obliehal Viedeň. Stalo sa to teda v dôsledku nedbanlivosti kresťanských kniežat, že nechýbalo veľa a Viedeň mohla byť dobytá. Keby bol nepriateľ začal obliehanie o osem alebo nanajvýš o desať dní skôr, Viedeň by bola padla, lebo naši vojaci vstúpili do Viedne sotva dva alebo tri dni pred príchodom Turkov. Všetci sa zhodujú, že by už bolo po Viedni, keby takto neboli prekazili príchod Turkov. Keď sultán dlho – v slede približne dvadsiatich dní – márne dobýjal Viedeň,¹⁵⁶ s veľkým ponížením upustil od jej obliehania a týmto svojím márnym pokusom v nemalej miere ohrozil slávu, ktorú mu pripisovali za dovtedy vykonané výnimočné skutky. Medzitým, čo sa sám s veľkým nasadením pokúšal o dobytie Viedne, jeho niekoľko tisíc tureckých nájazdníkov ohňom a mečom plienili väčšiu časť Dolného a Horného Rakúska: starých ľudí pozabíjali a z mužov, chlapcov, dievčat a zo žien v rozkvete síl, čo mohli pochytať, v zúboženom stave odviedli nielen z Rakúska, ale aj z Uhorska. Zanechali za sebou rozsiahlu skazu všetkého, aby pamiatka na túto pohromu a ničenie ostala živá po mnoho storočí.

[7] Kto by si bol kedy pomyslel, Svätý Otec, že takéto zlo a skaza čaká na kresťanov? Pritom sa to kresťanom vôbec nemuselo prihodiť, keby boli kresťanské kniežatá odložili vzájomnú nenávisť, osobné nepriateľstvá a pretrvávajúce sváry, svorne by boli prejavili vôľu prísť nám na pomoc a postarali sa tak vykonať to, čo vyplývalo z ich funkcie. Myslím si, že až príliš na nás dopadol bič Boha, ktorý nás chcel vo svojej добрote týmito strádaniami napraviť, aby sme sa od našich hriechov odvrátili k pokániu. Vaša svätosť si zaiste vie predstaviť tie náreky vyslané do neba a tie preliate slzy, keď turecký tyran Nemcov i Maďarov, mužov, matky, panny, vdovy i dcéry s rukami zviazanými za chrbtom beztretno odviedol do otroctva, aby ich všetkých pod svojím najšpinavším panstvom podľa svojej ľubovôle vyzýval, nástojil a nútil poskytovať služby všetkého – aj chlipného – charakteru. Keby bol v kresťanských vladároch kúšik citu, za náprstok lásky k Bohu a k blížnemu, veru, Svätý Otec, nedokázali by to zniesť bez obrovského žiaľu a náreku. Aj keby tie strašné veci na vlastné oči nevideli, museli sa o nich dozvedieť z listov a neraz počuť od tých, ktorým sa horko-ťažko podarilo uniknúť z tohto ukrutného tureckého rabstva a ktorí teraz trú biedu v ich kráľovstvách.

[8] Hoci viem, že Tvoja Svätosť sa so všetkou starostlivosťou, s úsilím a námahou od počiatku upína k tomu, aby sa už tak dávno nejednotné úmysly kresťanských vladárov, ktoré sú tou najväčšou plagiou pre celý kresťanský svet, spojili a títo všetci spolu obrátili sily kresťanov proti tyranovi – tomuto divému a krutému nepriateľovi, napriek tomu, neviem akým príčinením nášho osudu, nepodarilo sa v tomto

liberavit, hostibus obviam progrediatur, liberentur miseria tanta calamitate duriore quavis morte. Si omni conatu, omnibus viribus et votis id complexus fueris, in eaque re elaboraveris, nemini est dubium, quin iam pro dimidia parte Christianus populus, maxime vero Hungari, Turcarum et diuturnis et nocturnis excursionibus obnoxii liberati sint ab his teterrimis crudelissimisque cruciatibus. In manu tua est salus omnium, si voles, libertas nobis erit, si noles, prompta est servitus perpetua. Utrum malis, tuae est voluntatis. Malle autem debes salutem potius et quietem populi Dei, quam servitum, nam quid tuum officium expetat, nemo melius quam tu ipse diiudicare potes, nempe id, ut non modo curas, cogitationes et labores omnes pro populo tibi commisso subeas libentissime, sed etiam mortem, si casus ita ferat. Haec, Pater Beatissime, volui tibi nota esse, quae ideo longiora sunt, quam decreveram, quod ex maximo meo, cum tanta Christianorum pericula videam et aspiciam, profecta sunt maerore. Quae in bonam partem accipe, supplico. Vale.

Ex Lincio 15. Februarii 1530.

smere dosiahnuť žiaden pokrok: mysle všetkých vladárov viac zamestnávajú pompézne oslavy, ani neviem čoho, alebo sa prosto oddávajú domácemu leňošeniu, než aby venovali pozornosť tejto takej prospešnej a kresťanskej veci. Vidím, že kresťanom nechýbajú vojenské sily, len keby mali vôľu a odhodlanie. Preto, Svätý Otec, zmiluj sa nad kresťanským svetom, ktorý je už tak dlho roztrieštený vnútornými spormi, nechaj sa pohnúť takým krutým a žalostným zahnaním Božieho ľudu do otroctva, podvoľ svoju myseľ rozrušeniu nad slzami vdov a panien i počestných matiek, ktoré Turek beztrešne zneužíva – veď je to tvoja úloha. Tebe Boh prideliť postavenie, z ktorého ako jeho zástupca po tom, čo správne a chvályhodne po prvýkrát usporiadaš záležitosti kresťanov, ktoré boli po mnoho rokov sporné, môžeš primäť ostatných vladárov, s ktorými teraz rokuješ, aby sa podujali na všeobecné ťaženie proti Turkom. Aby sa aj títo úbožiaci oslobodili z tejto takej veľkej skazy, horšej ako smrť, v mene Ježiša Krista, ktorý nás, ako aj všetkých, ktorí prijali jeho vieru, svojou vzácnu krvou vyslobodil z večnej poroby, nech vykročí v ústrety nepriateľom. Ak to s plným nasadením, zo všetkých síl a z presvedčenia urobíš svojou vecou, v záujme ktorej budeš vyvíjať všetko úsilie, potom nikto nebude mať pochybnosti, že pre kresťanský ľud, najmä však pre Uhrov vystavených sústavným tureckým útokom to je polcesta k oslobodeniu od týchto najohavnejších ukrutných múk. V твоjich rukách je spása všetkých: ak chceš, budeme mať slobodu, ak nechceš, núka sa nám večná poroba. Na tebe je voľba, čo z toho radšej chceš. Avšak pre Boží ľud by si mal radšej chcieť skôr spásu a pokoj ako porobu, lebo nikto nemôže posúdiť lepšie, čo sa žiada od tvojho úradu, ako ty sám, že totiž za ľud, ktorý ti bol zverený, ochotne podstúpiš nielen všetky starosti, obavy a útrapy, ale aj smrť, ak si to osud bude žiadať.

Toto som ti chcel dať na známosť, Svätý Otec. Bolo to dlhšie, ako som zamýšľal, lebo som musel vyjadriť obrovský žiaľ, ktorý sa ma zmocnil, keď vidím a pozorujem tieto hrozby číhajúce na kresťanov. Prijmi to, prosím, v dobrej viere. Buď zdravý.

Z Linzu 15. februára 1530.

CLEMENS VII.

CLEMENS VII PAPA FLOREN

Ad Stephanum Brodericum episcopum Sirmiensem

Multi sunt, qui tibi succenseant, quod a tua constantia, probitate et integritate si non omnino deflexeris, at aberrasse videaris, et illum, quem prius habueris animum, nescio, quo pacto quibusve tuis cogitationibus immutaris. Constantem te omnes antea virum iudicarunt, et nec minis, nec pretio a virtute integritateque morum deflectentem, sed nunc in tantam omnium venisti criminationem, ita ab omnibus tua improbantur facta, ut reperiri posse arbitror neminem, qui de te cum magno meo dolore non mala dicat et sentiat. Satius tibi erat nomen integritatis retinere, quam nescio, qua spe commodi consequendi a recta via deduci. Ubi nunc sis terrarum, quid agas, quidve moliaris, vel quid cogites, nemo non modo scire, sed ne audire quidem potest. Cuperem te pro nostra vetere amicitia sanum esse ubicumque ageres, sed ita, ut aliquando resipisceres. Vale.

Ex Lincio 18. Februarii 1530.

Štefanovi Brodaričovi, sriemskemu biskupovi

Sú mnohí, ktorí sa na teba ponosujú, lebo aj keď si sa úplne neodklonil od svojej neochvejnosti, poctivosti a čestnosti, zdá sa, akoby si stratil smer a svoje názory, ktoré si mal predtým, zmenil si, neviem pod akým vplyvom alebo po akých úvahách.¹⁵⁷ Predtým ťa všetci považovali za pevného muža, ktorý z cesty cnosti a mravnej bezúhonnosti neuhne ani pre hrozby, ani pre odmenu. Avšak teraz si sa u všetkých dostal do takého veľkého podozrenia, a tak ti vyhadzujú na oči tvoje skutky, že veru nedokážem nájsť nikoho, kto by o tebe – a bolí ma z toho srdce – nehovoril a nezmýšľal zle. Lepšou voľbou bolo pre teba uchovať si dobré meno, ako zísť z cesty, ani neviem z akej nádeje na osobný prospech. Kde si vlastne teraz, čo robíš, do čoho si sa pustil a nad čím rozmyšľáš, nikto nevie, ba ani nič nemožno začuť. Kdekoľvek pobývaš, ako tvoj dávny priateľ ti prajem, aby si bol zdravý, ale zároveň aby si konečne dostal rozum. Buď zdravý.

Z Linzu 18. februára 1530.

Ad Paulum archiepiscopum Strigoniensem

[1] Offensus sum graviter tuis malis artibus, quibus te contra tuum et nostrum principem usum esse, non rumore ipso, sed certa omnium relatione intellexi, utinam aliquando resipisceres et tuam aliis nocendi naturam in bonam frugem converteres, melius certe rebus tuis foret consultum. Nonne meministi optimos praecessorum tuorum mores, vitam integram, religionem sinceram, hi non modo non adhaeserunt Turcis religionis nostrae Sacrosanctae hostibus, sed eos viribus omnibus sunt persecuti. Qua in re non dubitarunt et facultates suas omnes quascumque habuerunt et vitam suam praeclarissime effundere, cuius rei testes sunt, multae praeteritorum annorum cum Turcis susceptae pugnae, conflictus etiam ad oppidum Mohach, cum magna nostrorum clade et interneccione commissus. Earum rerum si tu memor esses, ut deberes, profecto non modo non descisceres a veris principibus Christianis, sed etiam omne periculum pro tua fide, penes eos, qui illam defendunt, paratissimo animo subires.

[2] Propone tibi eos, quos nominavi, tuos praecessores. Thomas cardinalis Strigoniensis vir omnium cordatissimus, quoties omnes fere facultates suas in milites contra Turcos missos liberaliter elargitus fuit? Hunc secutus est Georgius a Sathmar, vir et animi et corporis dotibus, nec minus vitae sanctimonia illustris, qui ut Hungariae periculis subveniret, me sciente et vidente, omnes suas opes effudit. Postremo omnium Ladislaus Zalkanus, et ingenii et consilii viribus praestans, in campo Mohach Turcarum manibus necatus est. Horum igitur imitare facta, quae profecto ab omnibus, qui religionem hanc Christianam amplectuntur, sunt imitanda. Id si feceris, numquam a vera via aberrabis.

[3] Postremo nonne te monent tuae promissiones interveniente iuramento sanctissimo fidelitatis observandae in frequenti consilio me et aliis multis viris optimis praesentibus, regi nostro factae. Ea unica res, si non plures essent aliae, quae tamen sunt innumerabiles, te ab defectione ista abducere deberent. Quare si sapis, et nomini tuo perpetuas tenebras offundere non cupis, resipisce et consule honori tuo. Vale.

Ex Lincio 25. Februarii 1530.

Ostrihomskému arcibiskupovi Pavlovi¹⁵⁸

[1] Vážne ma pohoršili tvoje zlovoľné kroky, ktoré si podnikol proti svojmu aj proti môjmu vladárovi.¹⁵⁹ A neboli to len reči, z ktorých som sa o tom dozvedel, ale aj konkrétne hlásenia zo všetkých strán. Kiež by si sa už konečne spamätal a svoje nutkanie škodiť druhým nahradil dobrým správaním – zaiste to lepšie prospeje aj tvojim zámerom. Vari si zabudol na najlepšie zvyky, bezúhonný život, úprimnú nábožnosť svojich predchodcov? Oni sa nielenže nezbližovali s Turkami – nepriateľmi nášho svätého náboženstva, naopak, zo všetkých síl proti nim bojovali. Pre túto vec neváhali obetovať všetky majetky, ktoré mali, ba i vlastný život. Svedectvo o tom vydáva množstvo bitiek, ktoré sa viedli v uplynulých rokoch, ako aj boj pri mestečku Moháč, ktorý sa skončil veľkou porážkou a pozabíjaním našich ľudí. Keby si to mal na pamäti – čo by si aj mal mať –, potom by si nielenže nezradil skutočných kresťanských vladárov, ale pre svoju vieru by si po boku tých, ktorí ju bránia, bol pripravený podstúpiť akékoľvek nebezpečenstvo.

[2] Pozri sa na tých, ktorých som menoval, tvojich predchodcov. Ostrihomský kardinál Tomáš,¹⁶⁰ najmúdrejší muž svojej doby, koľkokrát ušľachtilo daroval takmer celý svoj majetok na vojakov vyslaných bojovať proti Turkom? Po ňom nasledoval Juraj Satmári, muž s duševnými i telesnými danosťami a rovnako výnimočný svätosťou života, ktorý aby pomohol Uhorsku v nebezpečenstve – sám som mal možnosť to zažiť a vidieť –, vzdal sa celého svojho majetku. Ako posledný z nich bol Ladislav Salkai, vynikajúci schopnosťami ducha a umu, ktorého zabili turecké ruky na moháčskom poli. Vezmi si teda za vzor ich činy, ktoré by mali napodobniť všetci, ktorí považujú kresťanské náboženstvo za svoje. Ak to urobíš, nikdy nezídeš zo správnej cesty.

[3] Napokon vari ťa nenapomínajú ani tvoje sľuby, ktoré si dal pred celou radou za mojej prítomnosti aj prítomnosti mnohých ďalších vynikajúcich mužov nášmu kráľovi, svätosväte odprisahajúc, že mu zostaneš verný? Táto jediná vec, aj keby neboli mnohé ďalšie, ktorých je však bezpočetné množstvo, ťa musí zadržať od takéhoto odpadliverstva. Preto ak máš rozum a nechceš naveky pošpiniť svoje meno, spamätaj sa a myslí na svoju česť! Buď zdravý.

Z Linzu 25. februára 1530.

Ad Ladislaum Macedonem episcopum Waradiensem

Multis iam admonitus rebus cogor licet invitus ad te litteras dare. Nam etsi decreveram hoc toto biennio futuro silere propter taciturnitatem tuam, vicit tamen necessitas meos cogitatus. Stephanum Bathorium palatinum Hungariae fato concessisse audivi. Mors eius incredibilem omnibus nobis attulit tristitiam. Nam ex obitu eius nihil aliud nos consecutos arbitramur, quam ad pristinas sollicitudines nostras non parum additum esse calamitatis. Magnus ad eum a Ioanne rege et ipsius sequacibus habebatur respectus. Nostrarum rerum Hungaricarum bene erat conscius, libertatis publicae erat defensor acerrimus. Nunc eius morte non parvam res nostra coepit iacturam.

Hac igitur causa coactus sum has meas ad te dare litteras, ut cum sciam te non parva palatino fuisse necessitudine coniunctum, tuis rebus cogitares, et si saperes, sine mora ulla ad regem, in quo et tua et nostra pendet salus, venires. Vale et me ama.

Ex Inspruck 27. Maii 1530.

Ladislavovi Macedónskemu, varadínskemu biskupovi

Mnohé veci ma k tomu už vyzývali, takže hoci proti svojej vôli, som prinútený ti napísať list. Lebo hoci som sa rozhodol, že pre tvoje mlčanie sa ti po celé tieto dva roky neozvem, moje predsavzatia však predsa len premohla nevyhnutnosť. Dopotul som sa, že zomrel uhorský palatín Štefan Bátor. ¹⁶¹ Jeho smrť vyvolala u nás všetkých neuveriteľný žiaľ. Nazdávame sa totiž, že jeho smrť pre nás neprinesie nič iné ako to, že k našim doterajším starostiam sa pridá ďalší nezanedbateľný problém. Kráľ Ján a jeho prívrženci k nemu prechovávali veľký rešpekt. Dobré sa vyznal v uhorských pomeroch a bol najoddanejším obrancom slobody štátu. Teraz jeho smrťou utrpela naša vec veľkú stratu.

Pre túto príčinu som bol donútený napísať ti list, aby si – nakoľko viem, že si mal veľmi blízky vzťah s palatínom – premyslel svoje veci, a ak máš rozum, aby si bez akéhokoľvek odkladu prišiel ku kráľovi, od ktorého závisí tak tvoja, ako aj naša prosperita. Buď zdravý a zachovaj mi priazeň.

Z Innsbrucku 27. mája 1530.

Oratio extemporaria ad caesarem Carolum Quintum, nomine status Hungariae et Sclavoniae anno MDXXX. prima octobris Augustae habita

[1] Praelati, comites, barones, nobiles caeterique status Hungariae et Sclavoniae, caesar invictissime, sua servitia, oboedientiam, fidem, et omnia quaecumque praestare possunt servitutis officia, tuae maiestati humiliter commendata esse cupiunt, felicitatemque omnem, vitam incolumem, rerum omnium tuarum fortunatissimum progressum et exitum summis votis desiderant, et Deum precantur optimum, maximum, ut pro christianitatis salute diuturna te frui patiatur felicitate. Gratulantur autem tuis virtutibus, felicitati et auspicatissimis successibus, quod ab omnibus, quoscunque ad haec usque tempora habueris, hostibus spolia amplissima reduxeris, ut non modo occidentalis orbis plagam, quae clarissima est, inclitissimo tuo imperio adieceris, et trophaeis decoraveris, sed etiam non antea auditam illam insulam maritimam, novum quem appellant orbem, tuae subegeris ditioni. Quod vero praeclarius est et salutaris: illius insulae populis, ferarum ritu hactenus sine ulla religione, lege et iustitia viventibus, religionis nostrae christianae regulam notam feceris, leges inter eos sanciveris, et curaveris, ut veritas evangelica illis innotesceret. Quarum rerum causa, omnium mortalium, qui res tuas tam praeclare gestas, non modo cognoverit, sed saltem audiverit, nemo est, qui spem non conceperit firmissimam, tuam maiestatem fore, quae vexillo Iesu Christi redemptoris nostri satis munita, Turcarum tyrannum copiosissimo et robustissimo exercitu sit invasura, amissa christianorum dominia summa cum laude recuperatura, et postremo tyrannum ipsum crudelissimum sedibus suis expulsura.

[2] Non minimam etiam habent nostri, caesar potentissime exultationem, quod tu post habitis tuis omnibus privatis commodis, malueris pacem amplecti et principes christianos mutuis iam dudum caedibus madentes, in concordiam reducere, quam tuis tuorumque liberorum et regnorum inservire emolumentis, statuque totius Italiae in summam tranquillitatem reducto, imperialia ornamenta et insignia, a pontifice maximo Clemente septimo (quod felix faustumque sit) more maiorum praeclarissime acceperis. Ex quibus omnibus nos nostrique proceres vitam suam hanc temporariam se tibi debere fatentur, quod tot rebus brevi tempore, cum summa omnium tranquillitate feliciter confectis, et dum opus fuit propter futuram christianitatis pacem, iuribus etiam tuis nonnullis tua sponte neglectis, ex Italia in Germaniam magnis itineribus celeriter adveneris, Austriaeque provinciae tuae avitae, quae crudelitatem Turcicam dies ac noctes anxie ferebat, subvenire curaveris, et Hungariae iamiam periturae spem certam liberationis suae praestiteris.

[3] Qui quidem tuus adventus, quae tua caesar optima benignitas et cura defendendae christianitatis, tanto fuit omnibus nobis desideratior et iucundior, quo maiorem spem et fiduciam tam diuturnis malis miserisque attriti habebamus, tuam scilicet maiestatem solam nobis a Deo datam, in quo uno omnis nostra salus, quies et

Nástojčivý príhovor cisárovi Karolovi V. v mene uhorských a slavónskych stavov, prednesený 1. októbra 1530 v Augsburgu

[1] Nepremožiteľný cisár! Preláti, grófi, baróni a ostatné urodzené osoby uhorských a slavónskych stavov chcú ponížene ubezpečiť tvoje veličenstvo, že sú tvojimi poslúšnymi a vernými poddanými, pripravenými poskytnúť ti akúkoľvek službu, ktorá je v ich silách; zároveň ti čo najúprimnejšie prajú všetko šťastie, zdravie a celej tvojej vláde priaznivý úspech! U dobrotivého a všemocného Boha orodujú za to, aby ti pre spásu kresťanstva dovolil čo najdlhšie sa tešiť z jeho priazne. Sami sa radujú z tvojich hrdinských činov a radosť majú aj z tvojich veľkých úspechov. Všetkých nepriateľov, akých si len doposiaľ mal, obral si o veľkú korisť, lebo pod svoju slávnu vládu si pripojil nielen to toľko spomínané územie na západe, ale podmanil si si aj donedávna neznámy zámorský ostrov, ktorý volajú všetci Novým svetom. Ale ešte viac slávy a spásy si si zaistil tým, že obyvateľom tohto ostrova, ktorí doposiaľ žili ako divé zvieratá bez akéhokoľvek náboženstva, zákona a spravodlivosti, zvestoval si zásady nášho kresťanského náboženstva, uviedol si im do života zákony a postaral si sa o to, aby pochopili význam evanjeliovej pravdy. Preto každého, kto spoznal tvoje slávne činy či aspoň o nich počul, musí premknúť neotrasiteľná nádej, že to bude tvoje veličenstvo, dostatočne zaštitené zástavou nášho vykupiteľa Ježiša Krista, kto s tým najväčším a najmocnejším vojskom vytiahne do boja proti tureckému sultánovi, s veľkou slávou dobyje späť územia, o ktoré kresťania doteraz prišli a napokon tohto ukrutného tyrana vyženie zo všetkých svojich miest.

[2] Najmocnejší cisár! Vyvolať si u nás nemalé nadšenie, lebo po tom čo si už dosiahol všetky svoje osobné úspechy, rozhodol si sa radšej oddať veci mieru. Kresťanských vladárov, ktorí sa už od nepamäti zadúšajú vzájomne preliatou krvou, prinavrátil si na cestu svornosti. A toto si dokázal obrátiť na prospech svoj vlastný i prospech svojich detí a svojich kráľovstiev. Napokon, keď si prv rozvrátené pomery úplne upokojil v celom Taliansku, s veľkou pompou si podľa starodávnych zvyklostí prevzal z rúk pápeža Klementa VII. (nech sa mu darí čo najlepšie) cisársku korunu a insígnie.¹⁶² Na základe všetkých týchto udalostí my aj naši veľmoži slávnostne vyhlasujeme, že sme tvojimi dlžníkmi za tento náš pominuteľný život. V krátkom čase si totiž s rozvahou, aká nemá páru, urovnal veľmi veľa sporov, a keď bolo treba uprednostniť rodiaci sa mier medzi kresťanmi, neváhal si sa vzdať aj niekoľkých vlastných nárokov. Potom si rýchlo prekonal dlhú cestu z Talianska do Nemecka, aby si mohol prísť na pomoc Rakúsku, svojej dedičnej zemi, ktorá zo dňa na deň s väčšími obavami sledovala tureckú rozpínanosť. Vďaka tomu si dal určitú nádej na vyslobodenie Uhorsku stojacemu na pokraji úplnej záhuby.

[3] Tento tvoj príchod, cisár, tento tvoj najlepší prejav dobrej vôle a starosti o obranu kresťanského sveta nám všetkým poskytol vytúženú úľavu rovnajúcu sa veľkosti

tranquillitas pendeat, et qui nostram pristinam libertatem recuperare possit; divinae autem misericordiae munus esse, non nos modo sed omnes orthodoxi, quibus tua maiestas est cognita, arbitrantur: quod relicta domi imperatrice charissima tua coniuge, tuis liberis, ex Hispania ad hunc usque locum appuleris, non tam iuvandi fratris tui serenissimi et clementissimi regis nostri, quam imperii christiani recuperandi, defendendi et proferendi causa.

[4] Cuius quidem iam pridem de te conceptae spei, iam olim a nostris praebitum est testimonium. Nam etsi non deerant nostris multae et insignes occasiones, amisso rege Ludovico felicitis memoriae, regem suo more eligendi quemcumque placuisset alium, tua tamen sacratissime caesar potentia, tuae virtutes, tua clementia, quibus omnibus huius temporis principibus facile praestas, nos et nostros incitarunt, ut fratrem tuum germanum serenissimum in regem suum deligerent, crearent et coronarent, sperantes ut tuis et ipsius viribus, potentia ert virtutibus, se in pristinam libertatem facilius vindicare possent, totusque orbis christianus depulsa Turcarum a cervicibus suis tyrannide, veram libertatem, religionem et tranquillitatem sit consecuturus.

[5] Verum ut omissa hac virtutis et fortunarum tuarum longa commemoratione, eo redeat nostra oratio, unde ceperat evagari: quid opus est multis commemorare verbis nostras et miserae patriae nostrae a centum et triginta annis crudeliter acceptas clades, calamitates, ruinas et vastitates. Nam cum omnibus sunt ea nota, tum maxime tibi caesar invictissime, qui a fratre tuo serenissimo rege nostro, incendia Austriae et vicinarum illi provinciarum, innumerabiliumque christianorum in servitutum perpetuam per summos cruciatus abductionem, iam pridem plane cognoveris: consideret tua maiestas, quot milia christianorum Turca anno superiore, tum ex provinciis avitis tuis, tum ex Hungaria nostra, unico adventu abduxerit. Quod si fecerit, facile animadvertet magnitudinem calamitatum miseriarumque nostrarum, quas nos a centum et triginta ut dixi annis, a Turcis fuerimus (pro dolor) perpepsi, quae prae tam potente hoste fuerunt quam maxima. Moveat itaque tuam maiestatem caesaream, nominis et domus tuae inclytiae splendor maiorumque tuorum gloria. Cogitet omnium spem et defensionem a tua maiestate pendere, omniumque oculos in te unum esse conversos. Quem hanc maxime ob causam Deus suo praeesse populo, tot virtutibus ornare, tot trophaeis insignem reddere, innumerabilesque illi subesse regiones et nationes voluit, ut tyrannum crudelissimum a finibus christianitatis arceat, christianos in sua libertate conservet, dominia christiana ampliet et extendat.

[6] Nunc, nunc est caesar inclytissime tempus, nunc opportunitas rei bene gerendae, nunc occasio hostis si non exterminandi, at procul a finibus repellendi. Nam si tuos et aliorum principum christianitatis exercitus Turca viderit, fractus procul dubio, propter praeteritam expeditionem viribus, terga dare, arces a nobis occupatas

nádeje a viery, ktorú sme si doteraz uchovali, aj keď nás tie najhoršie rany osudu už tak dlho gniavia. Boh nám zoslal tvoje veličenstvo, od ktorého závisí všetka naša spása, pokoj a prosperita. Jedine ty nám môžeš vydoberiť späť našu slobodu! Nielen my, ale aj všetci pravoverní, ktorí mohli spoznať tvoje veličenstvo, sú presvedčení, že si zosobneným darom Božieho milosrdenstva. Veď cisárovnú, svoju najdrahšiu manželku, nechal si doma spolu s deťmi a zmysel pre povinnosť ťa zo Španielska priviedol sem ani nie tak preto, aby si pomohol svojmu bratovi, nášmu najjasnejšiemu a najmilostivejšiemu kráľovi, ale preto, aby si ríšu kresťanstva obnovil, obrátil a ďalej rozšíril.

[4] Naši ľudia už raz ponúkli svedectvo o tejto nádeji, ktorá sa už dávno s tebou snúbi. Lebo aj keď po tom, čo prišli o svojho kráľa, v blahej pamäti Ľudovíta, mali nejednu vhodnú príležitosť k tomu, aby si podľa svojho zvyku zvolili za kráľa niekoho iného, kto by sa im zapáčil. Napriek tomu tvoja moc, najsvätejší cisár, tvoje schopnosti a tvoje milosrdenstvo, ktorými poľahky vynikneš nad všetkými terajšími vladármi, nás a našich ľudí podnietili k tomu, aby sme za nášho najjasnejšieho kráľa vybrali, zvolili a korunovali tvojho milovaného brata. Urobili sme tak v nádeji, že vďaka jeho i tvojim silám, moci a schopnostiam sa môžeme ľahšie vyslobodiť z terajšej poroby a že sa napokon celý kresťanský svet zbaví pút tureckej tyranie a dosiahne skutočnú slobodu v zbožnosti a v mieri.

[5] Ale teraz, keď už sme ukončili tento dlhý výpočet tvojich chrabrych a vznešených skutkov, môže sa náš príhovor vrátiť k téme, pre ktorú vlastne vznikol. Lebo na to, aby sme pripomenuli naše porážky a pohromy, zbúrané príbytky a vyplienené zeme našej vlasti, ktoré sme utŕžili za posledných stotridsať rokov, nevystačí nám ani záplava slov. Ale veď všetci už o tom počuli, najpodrobnejšie však ty, neporaziteľný cisár! Tvoj brat, náš najjasnejší kráľ, oboznámil ťa už prv obsérne so záhubou hroziacou Rakúsku aj okolitým krajinám a s odvlečením nesčíselného množstva kresťanov do večného otroctva, sprevádzaného tými najhroznejšími mukami. Veď pred tvojím zrakom v uplynulom roku Turek počas jedinej výpravy odvliekol z tvojich dedičných zemí a z nášho Uhorska desiatitisíce kresťanov. Ak si však toto videl, poľahky už dokážeš pochopiť rozsah našej biedy a pohrôm, ktoré sme si za posledných stotridsať rokov, ako som už uviedol, naozaj vytrpeli od Turkov. Lebo veľkosť nášho utrpenia je daná hrozivou mocou tohto nepriateľa. Tvoje cisárske veličenstvo, spomeň si však na jas svojho chýrneho mena a rodu, maj na pamäti slávu svojich predkov! Pomysli, že od tvojho veličenstva závisí nádej a záchrana všetkých, že k tebe sa upierajú pohľady všetkých! Práve preto ťa Boh postavil na čelo svojho ľudu, vyzdobil toľkými cnosťami, opakovane dal do rúk víťaznú zástavu a pod tvoju vládu priviedol nesčíselné množstvo nových krajín a ich národy, aby zadržal tohto najukrutnejšieho nepriateľa na hraniciach kresťanského sveta, uchránil slobodu kresťanov a kresťanské štáty rozmnožil a rozšíril.

vacuas relinquere, et ad extremas regni sui oras, uti speramus, retrocedere cogetur. Nunc potissimum, dum principes imperii una sunt, tractandum est, finiendum et deliberandum, quid contra hostes geratur, quomodo illorum rabiei resistatur, quibus artibus hostium vires debilitari possent. Nam si conventus is, in quem omnium stant fixi oculi, frustra dissolvetur, quid ulterius miseri Hungari et Sclavi sperare poterunt? Venient procul dubio in summam desperationem, ex qua cogentur etiam nolentes omnibus viis modum cogitare, ne ad extremum periclitentur. Qua ex re non parum hostium vires capient incrementi, nam adhaerentibus illis et Hungarorum et Sclavorum copiis, nihil est crudelitatis, quod in Germaniam, quam multos iam annos sitiverunt, reliquamque christianitatem, quam totam tyrannidi suae subiicere cupiunt, animo fortissimo intendant.

[7] Faciat igitur tua maiestas caesarea, ut sentiamus eam calamitatum et aerumnarum nostrarum misertam esse. Qui si patrocinio et defensione tuae maiestatis adiuti et protecti fuerimus, nihil erit dubitandum, quin plus adhuc tuae maiestati et christianitati contra hostes fidei inservire possimus, quam quaevis alia natio, nec quempiam movere debet, Hungarorum nonnullos sentire cum Turcarum praefectis, hii enim nec admodum multi sunt, nec ita animati, ut cum videant rem hinc per maiestatem tuam et serenissimum regem nostrum serio agi, non ultro ad obedientiam veniant, et cum regiis copiis hostibus sese opponant, una et contra illos viriliter arma capiant. Nam etsi Hungarorum aliquis sit numerus Turcorum praefectis faventium, partim tamen metu ad id insaniae delapsi sunt, partim desperatione rerum, quod tuam maiestatem caesaream iam christianitatis defendendae immemorem, serenissimum vero regem nostrum, fratrem tuum, ad tam memorabile facinus obeundum insufficientem esse, arbitrati fuere.

[8] Quamobrem invictissime caesar per eius, qui populum suum suo sanguine praetioso a perpetua tyrannide diabolica liberavit, inexplicabilem amorem, per salutem populi christiani te obtestamur et precamur, cures Hungariae et partibus ei subiectis, primo quoquo tempore suppetias ferre. Non patiaris eam non vexatam solum, sed iam penitus attritam diuturnis malis, penitus concidere. Id autem quod facere te tuus in rempublicam christianam amor cogit, fac citius et dum tempus patitur. Nam frustra postea dum occasio praeterierit conaberis tempus elapsum revocare. Si ergo tempore opportuno rebus nostris in extremum discrimen prolapsis, succurrere non curaveris, veremur ne nos primum, deinde Austria, postremo tota Germania iugum Turcarum suis cervicibus sit susceptura. Quod ut caesar inclyte repellas, te iterum atque iterum supplices obtestamur, tibi que nostram salutem, vitam, opes et fortunam unice comendamus. MDXXX.

[6] Práve teraz, najslávnejší cisár, nadišiel ten čas, teraz je tá príhodná doba vyriešiť tento problém, teraz je tu príležitosť, ak aj nie naveky sa zbaviť tohto nepriateľa, tak ho aspoň zahnať ďaleko od našich hraníc. Lebo ak Turek, bez pochyb sám už zoslabnutý po poslednej výprave,¹⁶³ zbadá tvoje šíky vedno s vojskami ostatných kresťanských vladárov, bude sa musieť obrátiť na útek, opustiť hrady, ktoré predtým od nás dobyl, a ustúpiť, ako dúfame, až za hranice svojej ďalekej ríše. Práve teraz, keď sa tu ríšske kniežatá zhromaždili, treba prerokovať, navrhnúť riešenia a rozhodnúť, čo sa ide podniknúť proti týmto nepriateľom, ako sa postaviť na odpor proti ich besneniu a akými prostriedkami by sa dala táto nepriateľská prevaha zlomiť. Lebo ak sa tento snem, na ktorý sa v tomto momente upierajú pohľady všetkých, rozíde bez výsledku, aká nádej vôbec ostane pre biednych Uhrov a Slovanov?¹⁶⁴ Bez pochyb sa ich zmocní úplné zúfalstvo, čo ich prinúti aj proti svojej vôli nájsť všetkými možnými spôsobmi, aby sa vyhli hrozbe záhuby. Nepriateľom to zas dodá nemálo odvahy, lebo keď sa k nim pridajú vojská Uhrov a Slovanov, potom všetky ukrutnosti so zúrivým odhodlaním nasmerujú nielen voči Nemecku, po ktorom už mnoho rokov dychtia, ale aj voči ostatným kresťanským štátom, ktoré túžia všetky podriaďiť svojej krutovláde.

[7] Nech teda tvoje veličenstvo koná tak, aby sme vnímali, že stojí pri nás v nešťastiach a strádaniach, ktoré nás postihli. Ak sa nás tvoje veličenstvo zastane a zaštití nás svojou podporou a ochranou, bez pochyb budeme môcť poslúžiť tvojmu veličenstvu a kresťanskej viere v boji proti týmto nepriateľom viac ako akýkoľvek iný národ. Nikto sa nemusí znepokojsť, že niektorí z Uhrov si rozumejú s tureckými vezírmi. Takých totiž nie je veľa a nie sú ani takí odhodlaní. Preto len čo uvidia, že tvoje veličenstvo spolu s naším najjasnejším kráľom začalo v tejto veci s plnou vážnosťou konať a že ste s kráľovským vojskom vytiahli proti nepriateľom, vedno s vami sa proti nim statočne chopia zbraní aj oni. Treba priznať, že istý počet Uhrov naozaj nadržia tureckým vezírom, ale k tomuto šialenstvu ich dohnal jednak strach a jednak zúfalstvo, lebo sa nazdávali, že tvoje cisárske veličenstvo už zabudlo na obranu kresťanstva a že náš najjasnejší kráľ, tvoj brat, nemá na to, aby vykonal taký pamätihodný skutok.

[8] Preto ťa, nepremožiteľný cisár, pre neuhasínajúcu lásku toho, kto svoj ľud vyslobodil spod trvalej a ukrutnej nadvlády diabla vlastnou prevzácnou krvou, a pre blaho kresťanského ľudu úpenlivo prosíme, aby si svoje zbrane čo najskôr priniesol na pomoc Uhorsku a jeho súčasťam. Veď hádam nestrpíš, že táto krajina toľko stráda a že už od toľkého utrpenia sa takmer úplne vyčerpala a dostala na pokraj zániku. Teda to, čo ťa zaväzuje vykonať tvoja láska ku kresťanskému svetu, urob čo najskôr, kým je ešte čas! Márne totiž budeš po tom, čo túto príležitosť premrháš, naháňať stratený čas. Máme obavu, že ak neurobíš všetko preto, aby si v príhodnom čase prišiel na pomoc našej krajine, ktorá sa už ocitla na pokraji záhuby,

turecké jarmo doľahne najskôr na nás, potom na Rakúsko a nakoniec na celé Nemecko. Úpenlivo ťa preto, slávny cisár, opätovne prosíme, aby si nás ho zbavil. Do tvojich rúk zverujeme našu spásu, životy, majetky aj osud. 1530.

Reverendissimi in Christo patres, ceterique illustrissimi domini electores, aliique principes sacri huius Romani Imperii

[1] Salutant vos praelati, barones, comites, nobiles aliique ordines regnorum Hungariae et Sclavoniae, domini ac fratres nostri, ac sese singularemque eorum in vos observantiam vobis commendant, et cupiunt vos domi unanimes concordisque esse, foris contra hostes Deum fortunare, felicemque praestare rerum vestrarum successum. Tametsi omnis narratio deplorandae nostrae calamitatis et miseriae supervacanea esse videatur, tum quod, quae multos iam annos et Hungari et Sclavi perpassi ab hostibus fidei fuere, et rumore ipso satis sint vobis cognita, et per crebros oratores nostros patefacta; tum etiam quod per serenissimum regem nostrum clementissimum Ferdinandum anno superiore abundantissime vobis sunt declarata, et mala illa ac pericula, quae in vos et christianitatem, nisi in tempore rebus nostris christianaeque reipublicae prospiceretis, ventura, essent explicata: tamen nostra interesse putavimus extremo iussu dominorum et fratrum nostrorum, a quibus ad vos missi sumus: suppliciter vos admonere, prospiceretis salutem nostram et christianitatis, curaretis auxilium ferre et vires, quibus nos et per nos reliqua christianitas, a periculis iam iam imminentibus liberari posset.

[2] Revocate in memoriam quoties serenissimi reges nostri vos admonuerint, et summis praecibus fuerint exhortati, ut cum ipsi non modo ad sustinendos propriis suis viribus impetus hostium nulla parte sufficientes essent, sed etiam ad tutanda vada, ne hostes illa superare traicereque possent, longe impares: cogitaretis vos principes illustrissimi modum, quo hostium impetus coerceri potuissent, regibus eisdem nostris ferentes auxilia, quibus illi remorarentur. Id tamen nequaquam consequi a vobis potuerunt, fortasse, quod nostrorum regum sollicitas praeces parvi feceritis, aut quod salutem regni Hungariae nihil ad vos pertinere fueritis arbitrati. Et quamvis oratores nostri non parvis promissis acceptis a vobis redierint, effectus tamen promissorum nullus fere unquam re ipsa apparuit. Non cum Belgradum expugnatum fuit, non cum rex noster Ludovicus cum proceribus fere omnibus et maiore regni sui parte in campo Mohach pro fide christiana praeclarissimam obivit mortem, non quando superiore anno Turcus advenisset, cum a serenissimo rege nostro diu ante praenunciatum vobis fuisset, illum per Hungariam in Austriam venturum. Si oratorum nostrorum, regis nostri, et nostrae querelae aliquem apud vos locum habuissent, principes illustrissimi, et nostris subvenire calamitatibus placuisset, diutissime profecto vos pace optata frui licuisset, neque timendum fuisset a Turcarum irruptione.

[3] Si nunc quoque eadem tarditate, qua prius, res ageretur, et expeditio Turcica differetur, nobis non fuerit subventum, nihil certe restabit, quin et Germania, eandem quam prius Hungaria, deinde Austria sensit, cum maximo periculo sentiat calamitatem et ruinam. Satis cognitum apud vos esse arbitramur, quantas ruinas,

Dôstojní otcovia v Kristu, vznešení páni kurfirsti a ostatné kniežatá tejto Svätej ríše rímskej

[1] Pozdravujú vás preláti, baróni, grófi, šľachtici a ďalšie stavy Uhorského a Slavonskeho kráľovstva, naši páni a bratia, a uisťujú vás o svojej úcte, ktorú k vám prechováva každý z nich, a želajú vám, aby ste boli doma jednotní a svorní a aby vám Boh na bojovom poli doprial úspech proti nepriateľom a zaistil šťastlivý výsledok vašich podujatí. Zdá sa, že je už zbytočné vám znovu pripomínať našu žalostnú pohromu a biedu. Veď Uhri a Slovania už museli pre svoju vernosť vystáť od nepriateľov mnoho rokov útokov, o ktorých dobre viete vďaka zvestiam, ktoré vám sprostredkoval hojný počet našich vyslancov. A minulý rok vám milostivý Ferdinand, náš najjasnejší kráľ, veľmi podrobne vysvetlil tie hroziace pohromy a nebezpečenstvá, ktoré na vás a na celé kresťanstvo doľahnú, ak neprevezmete zodpovednosť za náš štát i celý kresťanský svet. A predsa aj po ostatnom poverení našich pánov bratov, ktorí nás k vám vyslali, sme tej mienky, že je veľmi dôležité, aby sme vám ponížene pripomenuli, že musíte prevziať zodpovednosť za existenciu našu i celého kresťanstva, musíte poslať pomoc a sily, ktorými nás aj celý kresťanský svet oslobodíte od hrozieb, na pokračí ktorých už stojíme.

[2] Spomeňte si, koľkokrát vás už naši najjasnejší králi upozorňovali a úpenlivými prosbami vyzývali, keď nielenže sami vlastnými silami nikde nevládali zadržať útoky nepriateľov, ale zďaleka nemali ani na ubránenie brodov pred nepriateľmi, ktorí sa ich chceli zmocniť a prejsť cez ne. Uvedomte si, vznešené kniežatá, že zabrániť nepriateľským vpádom by sa bolo dalo, keby ste boli týmto našim kráľom poslali pomoc, na ktorú tak čakali. Napriek tomu to od vás nijakým spôsobom nemohli dosiahnuť. Asi preto, že obavami premknuté prosby našich kráľov ste zľahčili, alebo preto, že ste usúdili, že vám vôbec neprislúcha zachraňovať Uhorské kráľovstvo. A tak napriek tomu, že sa naši vyslanci vracali od vás s nemalými prísľubmi, skutočnosť ukázala, že sa z nich takmer nič nenaplnilo. Ani vtedy, keď padol Belehrad!¹⁶⁵ Ani vtedy, keď náš kráľ Ľudovít s takmer všetkými magnátmi a veľkou časťou svojho kráľovstva na Moháčskom poli slávne obetovali životy v mene kresťanskej viery!¹⁶⁶ Ani vtedy, keď k nám pred rokom vpadol Turek, hoci náš najjasnejší kráľ Vás už dávno predtým upozorňoval, že má v úmysle zaútočiť cez Uhorsko na Rakúsko.¹⁶⁷ Keby prosby našich vyslancov a nášho kráľa mali u vás, vznešené kniežatá, nejakú odozvu a boli by ste prijali rozhodnutie ísť nám na pomoc, boli by ste sa mohli ešte dlho radovať z vytúženého mieru a neboli by ste sa museli strachovať pred tureckým vpádom.

[3] Ak sa rozhodnutie bude aj teraz oneskorovať tak ako prv a výprava proti Turkom sa odloží, už nám nemusíte ísť na pomoc. A Nemecko sa celkom iste nevyhne tomu, aby zistilo, ako chutí hrôza pred pohromou a pádom, čo už okúsilo ako prvé Uhorsko a po ňom i Rakúsko. Veríme, že máte dostatok správ o tom, koľko

labores, pericula et mala, per hos centum et triginta annos Hungaria et Sclavonia fuerit perpressa, cum nulla in ea sit domus aut minorum aut nobilium, quae non aliquot ex suis magnis cum lacrimis desideret, nulla ecclesia, quae non post aliam innumerabilem populi multitudinem, partim in servitutem abductam, praelatum suum amissum lacrimetur. Id quoque pariter intellexisse vos credimus, principes amplissimi, quantas rebus eorum adhuc integris et salvis victorias, quantos triumphos Hungari et Sclavi cum magna sanguinis eorum effusione praeclarissime obtinuerunt. Qui quomodo quibusve artibus cum Turcis christianitatis hostibus, bellum sit gerendum, suo cum periculo didicerunt, ob quam rem hae nationes minus negligi debent: si velitis eas dum expeditionem in Turcam generalem susceperitis, auxilio vobis rebusque vestris futuras. Quam necessarium autem sit contra Turcas, principes clarissimi, arma rapere, bellum gerere, licet credamus vos ipsa periculi magnitudine satis esse edoctos, putarunt tamen domini et maiores nostri, per nos quoque obtestari vos et precari, per nomen domini nostri, cuius sanguine redempti sumus, et aeternae vitae, quam quilibet sperat christianus, felicissimum praemium, ut praeteriti temporis negligentiam, in rebus fidei defendendis commissam, iam iam diligentia et maiore promptitudine resarcire velitis. Quis scit an Deus optimus maximus expeditionem hanc Turcicam a multis seculis licet saepe numero paratam, non tamen hactenus impetratam, ad haec usque tempora invictissimae caesareae maiestati, serenissimo regi nostro, et vobis principes clarissimi reservaverit: ut auxilio, consilio, viribus, et facultatibus vestris rabies hostium contundatur, victoria de eis referatur, et sic in summa christiani populi pace nomen salvatoris nostri et gloria exaltetur.

[4] Quae quidem expeditio numquam alias, nostro iudicio, commodiore et opportuniore tempore, quam nunc incipi, prosequi et perfici poterit. Turco enim praeteriti anni expeditione, inedia, labore, frigore et multis aliis incommoditatibus fracto et debilitato, et magna irrecuperabiliaque fere damna in equis, camelis et iumentis accepto, si aliquem nunc coegeritis exercitum et paulo diligentius incubueritis, victoriam certe in manu habetis, et nos vosque, et christianitatem facile a periculis liberabitis. Quod si cessaveritis et subito more expeditionem ipsam ab hoc tempore commodo prolongaveritis, sentietis procul dubio hostem ipsum brevi multo maiore et potentia et viribus, quam antea brevi venturum, et vestra imperia, dominia et terras in ditionem suam redacturum. Si vero expeditionem facere curaveritis, accedent ad vos ultro Hungaricae et Sclavonicae vires, quae pro salute tum vestra tum ipsorum, omne subire periculum non formidabunt, satiusque ducent se hostibus acriter resistendo, foris praeclarissime mori, quam domi hostium tyrannidi servitutem servire perpetuam. At vero si Turci expeditionem, quam molimini, anteverterint, et priores ad fines Hungariae pervenerint, cogentur velint nolint Hungari et Sclavi cum eis insurgere et una vestram hanc nobilissimam, et maiorum vestrorum

porážok, koľko strádania, koľko zla a koľko nešťastia si muselo za posledných stotridsať rokov vytrpieť Uhorsko a Slavónsko, keď v nich nezostalo jediné panské či šľachtické sídlo, v ktorom by neoplakávali niekoľkých zo svojich hrdinských mužov, ani jediný kostol, ktorý by po tom, čo už žialil nad stratou ďalšieho nespočetného množstva ľudí sčasti odvráteného do otroctva, neprelieval slzy aj nad stratou svojho biskupa.

Veríme, že ste si, ctihodné kniežatá, uvedomili, ako veľa víťazstiev doposiaľ Uhri a Slovania slávne vybojovali, kým na to mali sily, pretože každý jeden z týchto triumfov ich stál obrovské množstvo preliatej krvi. Za cenu vlastného ohrozenia sa naučili, že s Turkami, týmito nepriateľmi kresťanstva, treba viesť vojnu, nech by to stálo čokoľvek. Preto už tieto národy nesmiete ďalej zanedbávať, ak chcete, aby vám a vašim záležitostiam boli nápomocní, kým sa podujmete na spoločnú výpravu proti Turkovi. Hoci veríme, že sama veľkosť hrozby vás, slávne kniežatá, dostatočne dobre poučila o tom, ako veľmi je potrebné sa chopiť zbraní a viesť vojnu proti Turkom, predsa sa naši páni a magnáti rozhodli, že vás pre meno nášho Pána, ktorého krvou sme boli vykúpení, a pre najšťastnejšiu odmenu večného života, v ktorý dúfa každý kresťan, úpenlivo poprosia aj prostredníctvom nás, aby ste ráčili napraviť nedávnú nečinnosť pri obrane záležitostí viery okamžitou horlivosťou a väčšou pripravenosťou. Azda Boh, náš najlepší a najväčší Pán, nad touto výpravou proti Turkom, na ktorú ste sa doposiaľ nepodujali, hoci ste ju celé roky neraz pripravovali, v prospech nepremožiteľného cisárskeho veličenstva, nášho najjasnejšieho kráľa a vás, slávne kniežatá, ešte aj v terajších časoch podrží ochrannú ruku, aby sa s vašou pomocou, múdrosťou, silou a vašimi schopnosťami podarilo urobiť prietrž nepriateľskému besneniu, aby sa vybojovalo nad nimi víťazstvo, a nastolil sa tak všeobecný mier medzi kresťanmi a my sme mohli velebiť meno a slávu nášho Spasiteľa.

[4] Podľa našej mienky je práve teraz ten najvhodnejší čas začať, uskutočniť a úspešne dokončiť túto výpravu. Nedostatok potravín, namáhavé presuny, zima a ďalšie ťažkosti totiž výrazne oslabili Turka počas minuloročnej výpravy, pričom utrpel veľké, takmer nenahraditeľné straty na koňoch, ťavách a ťažných zvieratách. Ak teda teraz zhromaždíte nejaké vojsko a urobíte to aspoň s akým-takým zápalom, víťazstvo máte dopredu isté a seba, nás i celé kresťanstvo poľahky oslobodíte od tejto ťaživej hrozby. Lebo ak budete otáľať a podľa zaužívaného zvyku výpravu napriek tejto príhodnej dobe odročíte, zakrátko okúsíte, že tento nepriateľ príde omnoho silnejší a nebezpečnejší, ako bol pred chvíľou, a podmaní si vaše ríše, panstvá a zeme. Ak sa však rozhodnete uskutočniť výpravu, ochotne sa k vám pridajú aj uhorské a slovanské voje, ktoré sa pre vašu i vlastnú záchranu nezľaknú podstúpiť akékoľvek nebezpečenstvo a v nepoddajnom ľútom boji s nepriateľmi si radšej zvolia hrdinskú smrť na bojovom poli než život doma v trvalej porobe pod

virtute ac gloria florentem patriam invadere, igne ferroque vastare. Cogitate itaque per Deum immortalem principes illustrissimi, hoc tantum avertere facinus, et quae Turcis preberi posset occasio, eam vos praeripite, ne tam rerum bene gerendarum opportunitatem praetermisisse frustra vos postea poeniteat. Quae autem iussu nostrorum a vobis petamus principes inclyti, ex articulis sequentibus cognoscite.

[5] Articuli caesari praesentati et aliis principibus Imperii.

Dignetur maiestas vestra caesarea, serenissimus rex noster Ferdinandus et caeteri domini principes electores, ea praesidia in Hungariam et Sclavoniam nunc mittere, ut eorum robore et viribus hac instanti hieme, universi eorundem regnorum status parari, et confinia Turcis vicina ita firmari possint, ut adveniente vere, quo Turcus cum sua omni potentia egredi contendit, possint illius vires et copiae remorari. Interea dum exercitus maiestatum vestrarum ad Hungariam descendere poterunt. Si enim id neglectum fuerit, et Turcarum vires, maiestatum vestrarum copias prevenerint, arcibus ipsis finitimis sine praesidio inventis, timendum erit, ne et Hungaros et Sclavos cogat secum arma capere, et vicina illis regna christiana invadat, eosque in primo congressu viribus vestrarum maiestatum obiiciat, ut tandem eas caedibus Hungarorum et Sclavorum defatigatas militibus quietis invadere et frangere possit.

[6] Quoniam fecimus de Hungaria et Sclavonia hac hieme pacanda aliquam superius mentionem, necessarium imprimis videtur, ut gentes et exercitus, qui ad nos per maiestates vestras mittentur, sint bene soluti et in disciplina contineantur militari, ne et divina et humana promiscue vertant in praedam, et bonos fidelesque maiestatum vestrarum ab malis et infidelibus discernant, hos poena illos proemio et honore afficiant. Cum autem Sclavonia paucis viribus in concordiam reduci, arces nonnullae, ex quibus pax turbatur, Turcis auxiliatur, fidelibus regiis resistatur, non magnis sumptibus ad oboedientiam revocari possint, maiestates vestrae caesarea et regia, vosque principes clarissimi, dare velint in Sclavoniam tria peditum milia et quattuor tormenta bellica muris apta perfringendis, totidemque minora campis idonea. Regnicolae adiungent equitatum huic peditatui, quorum viribus spem habent certam se hac hieme totam Sclavoniam posse pacare et unanimes reddere eius accolae, ita ut nihil sit vere adveniente istic timendum, quod futurae expeditioni generali resistere possit. Quoniam per totam fere Hungariam et Sclavoniam divulgatum est inter omnium statuum homines, copias vestras caesareas, regias et imperiales potius ad discindendam abolendamque, quam defendendam gentem Hungaricam et Sclavoniam defensuras, pernecessarium itaque videtur ad eos rumores de medio nostri exstirpandos, et ad omnium mentes pacandas, maiestatumque vestrarum clementiam inter nostros propagandam, ut dare velint et suas et imperii litteras, quibus assecurant Hungaros, Sclavos et alios illis subiectos, ut quilibet in suis iuribus libertatibus, privilegiis conservabitur, neminemque

nepriateľskou krutovládou. Ak však Turci chystané ťaženie urýchlia a dosiahnu hranice Uhorska ako prví, voľky-nevoľky sa Uhri a Slovania budú musieť k nim pridať a vedno s nimi napadnúť a spustošiť ohňom a mečom vašu hrdú a vďaka statočnosti a sláve vašich predkov stále prekvitajúcu vlasť. Pre večne živého Boha, vznešené kniežatá, nedopustíte takýto zločin a vyrviete Turkom príležitosť, ktorá sa im núka, aby ste potom neoľutovali, že ste tak nadarmo premrhali možnosť obrátiť udalosti vo svoj prospech! Slávne kniežatá, čo od vás žiadame na rozkaz našich stavov, si vypočujte v nasledujúcich článkoch!

[5] Články predložené cisárovi a ostatným ríšskym kniežatám.

Nech vaše cisárske veličenstvo, náš najjasnejší kráľ Ferdinand a ostatní páni kurfiristi ráčia okamžite poslať do Uhorska a Slavónska také posily, aby s ich pomocou sa ešte počas nastávajúcej zimy mohli všetky stavy Uhorského kráľovstva pripraviť a opevniť pomedzie s Turkami tak, aby sa na budúcu jar, keď sa sem bude Turek s celou svojou armádou pokúšať vtrhnúť, podarilo jeho vojská zadržať. Medzitým budú mať jednotky vašich veličenstiev čas, aby dorazili do Uhorska. Pretože ak sa to neurobí a turecké sily predbehnú vojská vašich veličenstiev a zistia, že pohraničné hrady ostali bez zosilnených posádok, je na mieste obava, že prinútiť jednotky Uhrov a Slovanov pridať sa k nim a zaútočiť na susedné kresťanské kráľovstvá, aby pri prvom strete so silami vašich veličenstiev práve oni stáli v prvých radoch. S vlastnými čerstvými vojakmi by potom Turek mohol poľahky zaútočiť a prelomiť obranu vašich zborov, vyčerpaných zo zabíjania Uhrov a Slovanov.

[6] Keďže sme sa vyššie zmienili o upokojení situácie v Uhorsku a Slavónsku počas tejto zimy, javí sa byť nadovšetko nutné, aby jednotky a oddiely, ktoré k nám pošlete, boli dobre zaplatené a disciplinované, aby nedostali chuť drancovať majetky, neberúc ohľad na to, či patria cirkevným alebo svetským pánom. Dobrých a poslušných voči rozkazom vašich veličenstiev potom treba odmeniť na rozdiel od vierolomných darebákov zasluhujúcich tresty.

Keďže v Slavónsku je len niekoľko hradov, ktoré s tureckou pomocou znepokojujú svoje okolie a odporujú jednotkám verným kráľovstvu, s pomerne nízkymi nákladmi a nevelmi početným vojskom ich bude možné prinútiť k poslušnosti, a zjednotiť tak celú krajinu. Nech teda vaše cisárske a kráľovské veličenstvá a vy, najjasnejšie kniežatá, ráčia poskytnúť Slavónsku tritisíc pešiakov a štyri delá súce na rozbíjanie hradieb a rovnaký počet menších diel vhodných do poľných bitiek. Slovania pripoja k tejto pechote svoju jazdu. S takouto pomocou bude reálna nádej, že sa počas tejto zimy podarí uzmierniť celé Slavónsko a zjednotiť jeho obyvateľov, takže sa s príchodom jari nebude treba ani trocha obávať, že by sa práve Slavónsko mohlo postaviť na odpor proti veľkej protitureckej výprave. Keďže sa takmer v celom Uhorsku a Slavónsku medzi ľuďmi zo všetkých stavov rozšíril chýr, že vaše

oppriment, qui fuerunt et futuri sunt in fidelitate regia, et penes exercitum vestrarum maiestatum contra Turcos arma capient, illorumque maiestates vestrae miserentur, qui hactenus non mala arte ingenioque coacti Turcis adhaeserunt.

[7] Quod si maiestates vestrae et vos principes illustrissimi, hac hieme Hungariam et Sclavoniam pacare non curaveritis, hostesque ex eis non exterminaveritis, cogentur, velint nolint, Turcarum tyranni tributum dare, ut vastitatem et desolationem regni sui utcumque vitare et vitam suam aliquantisper proferre possint. Qui licet pro pacanda aliqua in regnis suis pace, tranquillitate et libertate omnia extrema a multis iam annis tentare non formidarint. Tamen externo praesidio frustrati, non possunt iam ulterius spectaculum tam triste et lamentabile toti orbi praestare, ut mutua caede sese contaminent, et patrem filius, frater fratrem, affinis cognatum intra domos et parietes proprios trucident, et reliquias suas quae a praeteritis caedibus paucae supersunt, soli internecioni dedant. Quia saepenumero Hungariae et Sclavoniae proceres christianitatis principibus supplicarunt, nunc per litteras, nunc per suos oratores, ut eis suppetiae contra tam potentem hostem Turcam mitterentur, easque impetrare raro vel potius numquam potuerunt, volunt medio nostri sollemniter protestatum esse omnibus vobis, reliquisque christiani nominis hominibus, hac extrema nostra legatione, quod nisi maiestates vestrae vosque principes inclyti eos iuveritis, et eis subsidium praestiteritis in rebus eorum tam periculosis, cogentur non livore, odio, aut malignitate aliqua, sed magis desperatione externi auxilii, et propter defensionem non iam sedium suarum, quae pro maiori parte distractae sunt et desolatae, sed salutis et vitae huius temporalis, quacumque via et conditione id fieri possit, cum Turcis societatem inire. Ex qua quid in christianitate sequatur, viderit Deus optimus, maximus, iudicent etiam boni principes christiani. Augustae I. Octob. MDXXX.

cisárske, kráľovské a ríšske jednotky majú v úmysle uhorský ľud či Slavónsko skôr rozvrátiť a ozbijať, než obraňovať, bude naozaj potrebné tieto povedačky medzi našimi ľuďmi vyvrátiť. Preto na upokojenie rozrušených myslí a na utvrdenie našich magnátov o milostivosti vašich veličenstiev nech tieto ráčia vydať listiny v mene svojom, ako aj v mene ríše, ktorými uistia Uhrov, Slovanov a ďalších svojich poddaných, že každý z nich si uchová svoje práva, slobody a výsady, že o ne ani nikoho nepripravia, kto si uchoval a uchová vernosť kráľovstvu a so zbraňou v ruke sa pripojí k vojsku vašich veličenstiev proti Turkom, pričom sa vaše veličenstvá zmilujú nad tými, ktorí sa prv pridali k Turkom bez zlého úmyslu a zlej vôle.

[7] Preto ak vaše veličenstvá a vy, vznešené kniežatá, počas najbližšej zimy nepri-nesiete pokoj do Uhorska a Slavónska a nevyženiete stadiaľ nepriateľov, voľky-nevoľky budú títo musieť odvieť daň tureckému sultánovi, aby sa aspoň takto dokázali vyhnúť vyplieneniu a spustošeniu svojho kráľovstva a nejakou predĺžiť svoje životy. A to napriek tomu, že už mnoho rokov sa bez strachu pokúšali urobiť všetko možné pre navrátenie mieru, pokoja a slobody do svojich kráľovstiev. Teraz však, keď sa nedočkali cudzej pomoci, už celému svetu nemôžu ponúknuť ďalšiu takú smutnú a žalostnú tragédiu, v ktorej sa pošpinia vzájomným vraždením, keď vo vlastnom dome zabíja syn otca, brat brata, svokor zaťa a keď aj zvyšok detí, ktoré zázrakom prežili predošlé vraždenia, je vydaných napospas tomuto bezuzdnému zabíjaniu. Predstavitelia Uhorska a Slavónska už veľmi často prostredníctvom listov a vyslanectiev orodovali u vladárov kresťanského sveta, aby im proti takému mocnému nepriateľovi, ako je Turek, poslali pomoc. Keďže však sa im to takmer nikdy nepodarilo dosiahnuť, teraz chcú, aby týmto posolstvom, ktoré je našou poslednou možnosťou, bolo vám všetkým, ako aj ostatným reprezentantom kresťanstva prostredníctvom nás slávnostne potvrdené, že ak vaše veličenstvá a vy, slávne kniežatá, ich nepodporíte a neposkytnete im vojenskú pomoc v takej nebezpečnej situácii, v akej sa ocitli, budú prinútení uzatvoriť spojenectvo s Turkami bez ohľadu na to, ako a za akých podmienok na to pristúpia. Učinia tak nie z podlosti, nenávisťi či inej zlovôle, ale skôr zo zúfalstva, že sa nedočkali cudzej pomoci, a už ani nie pre obranu svojich vlastných sídiel, ktoré sú beztak z väčšej časti rozkradnuté a vyvrátené, ale výlučne pre záchranu svojich pominuteľných životov. Čo to bude znamenať pre kresťanský svet, vie len Boh, náš najlepší a najvyšší Pán, ale nech to zväžia aj znamenité kresťanské kniežatá!

V Augsburgu 1. októbra 1530.

Ad eundem

Multis sumus curis anxietatibusque solliciti, nam cum a multis iam temporibus spem habuissemus non minimam fore, ut caesar cum principibus imperii in negotio fidei, in quo etiam satis diu est sudatum, bonum facere posset finem. Consumptis hic frustra multis bonis temporibus nihil est finitum. In medio tractatus primum lanthgravius Hessiae, demum in exitu Ioannes dux Saxoniae senior caesare nolente hinc discesserunt. Quid aliud finitum sit, praeterquam quod materiam fomitemque belli futuri praebuerint, neminem scire video. Vereor, ne in Germania tale oriatur incendium, quod non facile restringi possit, pauci licet sint principes Lutheranae sectae fautores, magna tamen est multitudo vulgi, quae non modo sequi hanc videtur doctrinam, sed mordicus tenere, ut quicumque eos ab hac eorum doctrina avertere velit, eum mox vice hostis habeant. Nihil ergo aliud expectare possum, quam in Germania magnos tumultus futuros animis omnium mirum in modum concitatis. Civitates non paucae imperiales et locis et munitionibus fortissimae huic sectae adhaeserunt. Helvetii favere eis multas ob causas videntur, communis vulgus ita novitatibus studet, et ita iam libertatem hanc Lutheranam, quam ipsi Evangelicam appellant, manu tenet libertatis alioqui semper cupidissimus, ut vix credibile sit eum ab hac opinione eorum abduci posse.

Nostrum est, mi frater, temporibus his periculosis vitam agere in tranquillo aliquo loco honestam et lectioni et scriptioni continue dare operam proculque abesse ab his tumultibus. Vale.

Ex Augusta I. Octobris anno MDXXX.

Grófovi Pavlovi¹⁶⁸

Sme znepokojení mnohými starosťami a obavami, lebo už dlhú dobu prechováva-
me nemalú nádej, že cisár¹⁶⁹ vedno s ríšskymi kniežatami by mohli v otázke viery,
nad ktorou sa už dostatočne dlho vytrápili, dospieť k dobrému koncu. Koľko dra-
hocenného času už na tom premárnili a nič ešte neuzatvorili. Uprostred debaty¹⁷⁰
najskôr odišiel hesenský landróf¹⁷¹ a potom na konci proti vôli cisára aj saský voj-
voda Ján starší.¹⁷² Ako vidím, nikto nevie, či sa okrem dôvodu a zámienky pre
vojnu dohodlo i niečo iné. Bojím sa, že sa v Nemecku rozhorí taký požiar, ktorý sa
nebude dať len tak skrotiť, lebo hoci prívržencami Lutherovej strany je iba málo
kniežat, avšak veľké je množstvo pospolitého ľudu, ktoré, ako sa zdá, nielenže
sleduje túto náuku, ale sa jej aj zubami-nechtami drží, takže každého, kto by ich
chcel odvrátiť od ich náuky, hneď vyhlásia za svojho nepriateľa. Keď sú vášne
všetkých tak mimoriadne vybičované, nemôžem teda čakať iné ako veľké nepokoje,
ktoré sa objavia v Nemecku. K tomuto vierovyznaniu sa pridali mnohé ríšske
mestá, ktoré vďaka svojej polohe a opevneniam majú veľkú moc a vplyv. Zdá sa,
že z viacerých príčin ich podporujú Švajčiari. Pospolitéy ľud tak prahne po novotách
a túto Lutherovu slobodu, ktorú sám volá evanjeliovou, si – beztak vždy dychtivý
po slobode – tak osvojil, že sotva možno uveriť, že by sa od tohto svojho
presvedčenia mohol dať odvrátiť.

Na nás je, môj brat, aby sme život v týchto nebezpečných časoch prežili v počest-
nosti na nejakom pokojnom mieste, kde by sme sa v ústraní od týchto búrlivých
udalostí mohli bez prerušenia venovať čítaniu a písaniu. Buď zdravý.

Z Augsburgu 1. októbra v roku 1530.

Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae

[1.] Ubi laetitiam exspectabamus, non parvam accepimus animi turbationem. Nam cum serenissimus rex noster nuper exercitum suum duce Wilhelmo de Rogendorff insigni viro et in arte militari utcumque exercitato nobis omnibus eam expeditionem sollicitantibus in Hungariam expeditisset et in horas famam alicuius praeclari facinoris exspectaremus, subito venit nuntius: Turcas ad viginti millia itineribus et secretis et magnis irruptionem fecisse ad eam Hungariae partem, quae terra Mathiae appellatur, ubi combusta civitate Tirnaviensi et aliis oppidis locisque plerisque in finibus adhuc Moraviae, quae contermina est illi Hungariae parti, agere, igne ferroque omnia vastare, senes trucidare, virgines, puellas, iuenculas, honestas matresfamilias captas praemittere in Turciam, frumenta omnia et alios commeatus in horrea iam congestos incendere, ut nostris in futuram hiemem desint victualia.

[2.] Haec res quam acerbitatis et calamitatis plena sit, non facile est explicatu. Principes, qui hic sunt imperii, in primis autem caesar et rex non parum sunt hoc nuntio commoti, cogitatuos eos spero proculdubio, quo pacto tantae crudelitati hostium primo quoque tempore obviam eatur. Sed hoc unum vereor, ne cogitatio ista non multum nobis adferat commodi. Dum enim nos cogitamus, consulimus, tractamus et deliberamus Turco obviam ire et resistere, interea ille omnes suos conatus perficit et securus domum suam praedaque onustus, multis inter Christianos prius commissis caedibus absque formidine aliqua revertitur. Hae Turcarum conditiones licet tibi ob propinquitatem magis sint quam mihi cognitae, et opus non erat me multis eorum mores explicare, tamen volui has ad te dare litteras, tum ut principum animum, tum ut meum quoque maerorem ex hac Christianorum clade susceptum cognosceres. Vale.

Augustae IIII. Octobris anno MDXXX.

Jágorskému biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska

[1] Tam, kde sme čakali na radosť, dostalo sa nám rozrušenia. Lebo keď náš najjasnejší kráľ na úpenlivé naliehanie nás všetkých nedávno vyslal do Uhorska svoje vojsko pod velením vynikajúceho muža a dá sa povedať, že ostrieľaného vo vojenskom remesle, Wilhelma z Roggendorfu,¹⁷³ a my sme čochvíľa čakali na zvesť o nejakom skvelom úspechu, znenazdajky sa tu objavil posol, že do dvadsaťtisíc Turkov vďaka utajenému a rýchlemu presunu urobilo vpád do tej časti Uhorska, ktorú volajú Matejova zem,¹⁷⁴ kde vypálili mesto Trnavu a ďalšie mnohé mestečky a lokality pri hraniciach s Moravou, ktorá susedí s tamojšou časťou Uhorska, vyplienili, ohňom a mečom spustošili, starcov pobili, panny, dievčatá, devy aj početné matky rodín zajali a odvliekli do Turecka, všetko obilie a sýpky už naplnené zásobami podpálili, aby naši cez nadchádzajúcu zimu nemali čo vložiť do úst.¹⁷⁵

[2] Je ťažké vysvetliť, koľko trpkosti a nešťastia sa s tým spája. Táto správa veľmi rozrušila aj kniežatá, ktoré sú tu na ríšskom sneme, v prvom rade však samotného cisára a kráľa. Dúfam, že bez ďalšieho pochybovania rozmýšľajú o tom, akým spôsobom sa pri prvej príležitosti postavia na odpor takejto ukrutnosti nepriateľov. Toho jedného sa však obávam, aby nám toto rozvažovanie neprinieslo príliš málo osohu. Kým totiž my rozmýšľame, radíme sa, rokujeme a zvažujeme, či sa vzchopíme a postavíme na odpor Turkovi, medzitým on dokoná všetky svoje úmysly a po tom, čo sa bez zábran medzi kresťanmi dopustil toľkého vraždenia, bezpečne sa vráti, obťažkaný korisťou, k sebe domov. Hoci správanie Turkov ti je pre blízkosť viac známe ako mne a pre mnohých nie je potrebné, aby som vysvetľoval ich zvyky, predať som ti chcel napísať list, aby si spoznal jednak postoj kniežat, jednak môj žiaľ nad touto porážkou kresťanov. Buď zdravý.

V Augsburgu 4. októbra v roku 1530.

Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae

Missis prioribus meis ad te litteris tres horas ingenii exercendi causa ab aliis meis occupationibus, quibus in horas distineor, suffuratus sum, et orationem, quam Variensis episcopus Ladislaus Macedo ad caesarem et principes imperii nomine status nostri Hungarici et Sclavorum habuerat, mutavi non sententia sed verbis. Eam orationem misi ad te, ad quem illius quoque antea miseram, ut pro tuo iudicio et prudentia ingeniique felicitate proferres, quid de utraque sentires. Ea enim es sententia praeditus, reverende praesul, his ingenii dotibus, ut tuo iudicio, quod protuleris, facile omnes locum sint daturi.

De rebus aliis, quas te scire cupere intelligo, non est nunc, quod ad te scribam, cum eas alii tibi abundantissime significarint, hoc unum nolim praeterire regiam maiestatem nihil negligere, quod pertineat ad nostram salutem, quietem et tranquillitatem et ad regni nostri defensionem. Vale.

Ex Augusta X. Octobris MDXXX.

Jágorskému biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska

Po tom, čo som ti poslal svoj predchádzajúci list, som si kvôli cibreniu ducha ukradol pre seba tri hodiny z plnenia iných svojich povinností, ktoré ma inak zamestnávajú na celé hodiny, a upravil som reč,¹⁷⁶ pravda nie vo význame, iba vo výrazoch, ktorú v mene našich uhorských a slavónskych stavov predniesol cisárovi a ríšskym kniežatám varadínsky biskup Ladislav Macedónsky. Túto reč ti posielam tak, ako som ti už prv poslal aj jeho reč, aby si podľa svojho úsudku, poznatkov a bohatého nadania povedal, čo si o oboch verziách myslíš. Ty dôstojný biskup totiž oplývaš takým úsudkom, takými duševnými danosťami, že tvojmu názoru, ktorý vyjadriš, poľahky všetci ustúpia.

O ostatných veciach, o ktorých, ako usudzujem, chceš vedieť, teraz nemám, čo by som ti napísal, pretože ťa o nich už dostatočne informovali iní. To jedno však nechcem opomenúť, že jeho kráľovské veličenstvo¹⁷⁷ nezanedbáva nič, čo sa žiada urobiť pre našu spásu, pokoj, mier a obranu nášho kráľovstva. Buď zdravý.

Z Augsburgu 10. októbra 1530.

Ad Emericum Kalnay

Non possum non conqueri de temporum malignitate principumque inconstantia. Princeps meus temporibus superioribus me hanc certe gratiam nihil petente promiserat, et non vanis sed sollennibus verbis, uti principum est iusiurandum, in verbo suo regio promiserat, inquam, se mihi sacerdotium illud quaecumque in Hungaria nostra primitus vacaret collaturum. Nunc vacavit unus item alter episcopatus, utrumque non servans promissionem, alteri contulit; vide, quanta sit constantia eorum, qui constantiae exemplum aliis praeberere deberent. Haec non mea causa scribo, contentus enim ita vivam, semper fui mea sorte, quae dum pax est, non est inter alias inferior, sed vicem eorum doleo, qui sunt tam varii, cum constantes esse deberent. Vale.

Ex Augusta XIII. Octobris MDXXX.

Imrichovi Kálnaimu

Musím si nahlas poťažovať nad neprajnosťou týchto čias a nestálosťou vôle kniežat. Môj vládár mi svojho času, hoci som o nič nežiadal, milostivo isto-iste prisľúbil, a to nie planými slovami, lež slávnostne, ako zvyknú prisahať panovníci, doslova povedal, že na svoje kráľovské slovo sľubuje, že mi pridelí ktorékoľvek biskupstvo v našom Uhorsku, ktoré sa ako prvé uvoľní. Teraz sa uprázdnilo jedno a hneď aj druhé biskupstvo a obidve, nedodržiac svoj sľub, pridelil iným. Hľa, aké trvácne je slovo tých, ktorí by mali dávať príklad stálosti iným. Toto nepíšem kvôli sebe, ja si totiž žijem spokojný život a vždy som s ním bol spokojný, veď pokiaľ je mier, nie som na tom horšie ako iní, ale mrzí ma to v mene tých, ktorí sú takíto vrtkaví, hoci by mali byť pevní vo svojich názoroch. Buď zdravý.

Z Augsburgu 13. októbra 1530.

Ad Ioannem Venceslaum amicum

Aliquot mensibus daturus sum operam sacris litteris et hanc ob rem his temporibus hibernis concessi in villam optimi principis nostri. Utinam me id facere licuisset te comite, mi Ioannes, et duce Paulo utemur tamen ut in aliis, ita in hac re vulgato illo proverbio: quando non possis, quod velis, id facias, quod possis. Tui est in me amoris Petrum Iacobum urgere, ut me libris aliquot illustret. Ambrosium, Augustinum mittat rogo in Paulum, petat a Paulo Originem in Paulum, et pro me fide iubeat, non decipietur. Si fieri poterit, mittantur Origenis Homiliae, una quas habet Andreas Faber. Chrisostomum vel alium, qui in Paulum scripsit, mittite pariter ad me. Triduo post missurus sum vehiculum, quo hi libri vehantur. Interim cures, ut in eum diem libri sint parati, si Andreas Ioannesque vel alii me inviserint, cupidissime eos videbimus. Vale.

Ex Augusta XIII. Octobris XXX.

Priateľovi Jánovi Václavovi¹⁷⁸

Rozhodol som sa, že niekoľko mesiacov sa budem venovať svätým textom, a preto som sa v tomto zimnom období utiahol na panstvo nášho dobrého vladára. Kiež by mi bolo umožnené to urobiť spoločne s Tebou, môj Ján, a tak podľa Pavlovho¹⁷⁹ vzoru rovnako ako v iných prípadoch aj v tomto si povieme ten známy výrok: keď nemôžeš, čo chceš, rob to, čo môžeš. Je to prejavom tvojej lásky ku mne naliehať na Petra Jakuba, aby ma vyznamenal niekoľkými knihami. Prosím, nech pošle Ambrózove, Augustínove komentáre na Pavla, nech od Pavla vyžiada Origenove komentáre na Pavla a pre moje zmilovanie, nech mu to prikáže, nebude ukrátený. Ak sa bude dať zariadiť, nech sa mi odošlú aj Origenove Homílie, tú, ktorú má Andreas Faber. Rovnako mi pošlite Chrisostoma alebo iného, kto písal komentáre na Pavla. O tri dni vyšlem voz, aby tieto knihy previezol. Medzitým sa postaraj, aby boli knihy na ten deň pripravené. Ak ma Andrej a Ján alebo iní prídu navštíviť, veľmi rád ich uvidím. Buď zdravý.

Z Augsburgu 14. októbra 30.

Ad Michaelem praepositum Colocensem

[1.] Quanta cura, quam magna sit aulicorum molestia et animi perturbatio, neminem esse puto, qui possit explicare. Nunc una, nunc altera re ita commoventur aulici, maxime hi, qui ambitione distrahuntur, ut nullum temporis momentum videatur eis delectabile. Id expertus tibi scribo: a pueritia ferme sum in aula educatus, multas et prosperas et adversas pertuli fortunas, sed nihil in iis tam grave unquam fuit, quam videre praeferrī quempiam talem in honoribus consequendis, qui et tempore et aliis, absit arrogantia, ingenii dotibus videbatur tibi esse inferior. Tu cupis te aulae committere, mihi crede, non mediocriter erras, si curialium status prae tuo fortunatiores et feliciores esse iudicaveris. Nunc contentus parvo domi, illi, cui vis, te dedis studio; si voles, quiescis, si libet, das operam agriculturae laboribusve domesticis, aut studio litterario animum summa afficienti voluptate, vel animi recreandi gratia venationi aucupiisque ac aliis rebus similibus.

[2.] Si futurus es in curia, nihil istarum rerum habere poteris, honoraberis hic a multis virtutibus tuis id exigentibus. Es tamen continue sollicitus, ut aliis praeire, praestare et antecellere possis, quemadmodum principis tui gratiam captes, amicos contineas in te ornando et augendo. Quae tam ingentem curarum molem secum trahunt, ut nullam quietem sis habiturus, non die non noctu. Interim si quae bonae sunt in te litterae, magnis antea laboribus et studiis partae exarescunt, ut curae, sollicitudines et animi cruciatus te bonis dare operam litteris non sinent. Si igitur sapis, fuge aulam et confer te, si domi tuae non est quietus locus, in eum locum, ubi Deo servire et ingenium tuum excolere possis. Vale.

Ex Augusta XVII. Octobris MDXXX.

Kaločskému prepoštovi Michalovi¹⁸⁰

[1] Nemyslím si, že existuje niekto, kto by dokázal osvetliť, s koľkými starosťami, akými veľkými ťažkosťami a rozrušeniami mysle sa musia vyrovnávať príslušníci dvora. Raz to, inokedy tamto dokáže tak rozrušiť dvoranov, najmä tých, ktorí podľahli ambíciám, že už im žiaden okamih nebude pripadať príjemný. Z vlastnej skúsenosti ti to píšem: takmer od útleho detstva som vyrastal na dvore, zažil som veľa priazne aj nepriazne osudu, ale nikdy nič z toho nepadlo tak zaťažko, ako vidieť niekoho, kto je vekom, a teraz naozaj nehovorí zo mňa pýcha, aj vrodennými vlohami pod tebou, a pritom je uprednostnený pri získavaní funkcií. Praješ si dostať sa na dvor, ale ver mi, hlboko sa mylíš, ak si myslíš, že postavenie dvoranov je priaznivejšie a šťastlivejšie ako tvoje. Teraz si doma spokojný i v skromných pomeroch, venuješ sa tomu, čomu chceš. Ak si želaš, odpočívaš, ak máš na to chuť, venuješ sa prácam na poli či v domácnosti alebo humanistickým štúdiám, ktoré vyvolávajú v duši človeka pocit rozkoše, alebo pre rozptýlenie mysle chodíš na poľovačky či sa venuješ chytaniu vtákov alebo iným podobným činnostiam.

[2] Ak budeš na dvore, nič z toho nebudeš môcť mať. Zaiste budú mnohí, ktorí si ťa budú vážiť, veď tvoje cnosti si to priam vyžadujú. Na druhej strane však budeš žiť sústavne v strehu, aby si vystihol okamih, keď môžeš druhých odstrčiť, predbehnúť, prevýšiť, ako získaš priazeň svojho vladára a udržíš si priateľov, ktorí ťa budú velebiť a povyšovať. Toto všetko prináša so sebou takú nesmiernu záťaž starostí, že nebudeš mať ani cez deň, ani v noci chvíľku pokoja. Medzitým všetky humanistické vedomosti, ktoré si doteraz nadobudol namáhavým štúdiom, úplne odumrú, keďže starosti, obavy a súženia ducha ti nedovolia venovať sa humanistickým štúdiám. Ak máš teda rozum, širokým oblúkom sa vyhni dvoru, a ak doma nenájdeš pokoj, utiahni sa na také miesto, kde budeš môcť slúžiť Bohu a ďalej rozvíjať svoje vlohy. Buď zdravý.

Z Augsburgu 17. októbra 1530.

Ad Laurentium praepositum Albensem

[1.] Cupidissimum te esse scio rerum novarum, earum praesertim, quae utilitati reipublicae Christianae aliquid sunt conducturae. Hanc ob causam putavi mei esse officii te certum reddere his de rebus, quae hic agantur. Audivisse te antea credo ex multorum tuorum litteris, satis diu hic per caesarem Carolum, regem Ferdinandum ceterosque principes imperii duabus de rebus tractatum esse, de bello contra Turcos inferendo, et de reformando vivendoque schismate, quod in religione Christiana est ortum, utrisque ita (quod foelix faustumque sit) est provisum rebus, ut arbitrer omnes bonos, ea quae caesar, rex et ceteri principes concluderunt, aequi bonique consulaturos. Admonebat primum caesar pro sua in religionem nostram pietate, ut est princeps Christianissimus, animoque ad religionem colendam propensissimo, admonebat, inquam, principes imperii, ut instituta primum sanctorum, religionem veterem nostram, quam maiores nostri a mille vel pluribus annis sacrosancte observarunt, pluris facerent, quam novas has aliquorum neoteriorum virorum nescio, quas professiones, et a doctrina institutisque maiorum non aberrarent, sed eas sanctissime colerent, observarent et venerarentur. Multis autem et quidem omni pietate, humanitate et benevolentia plenis verbis ad haec principes ipsos fuit exhortatus, inter quos duo fuere vel tres ad summum, aliquot praeterea civitates, ut Nurmberga, Argentina, Ulma, Francfordia et pleraeque aliae quae tam piam non admitterent exhortationem, principes ipsi, qui contrarii fuerunt, Ioannes dux Saxoniae cum filio, Ianthgravius Hessiae et Georgius marchio Brandenburgensis erant, qui non exspectato fine conventus, partim nescio, partim annuente caesare unus post alium discesserunt. Quorum discessu civitates non parum confirmatae sunt in sua pertinacia. Caesar dum ita per eosdem principes rem agi vidisset, etsi mirum in modum, ut debuit, fuerat conturbatus, et omnia quaeque extrema pro rectificando hoc fidei schismate pati intra se deliberaverat, maluit tamen hanc, quaecumque esset, rectificationem aliquantisper differre, quam expeditioni, quae contra Turcas parabatur, aliquid inferre turbationis.

[2.] Ea enim quam necessaria esset, Turca monarchiam totius orbis machinante et quam maximos, quin res contra tam potentem hostem agi deberet, exposceret apparatus, iamdudum animo conceperat. Quamobrem negotium fidei ad futurum prorogavit concilium, ut in eo quod quantocius fieri per communem expeditionem posset, cogeretur, omnium votis postea concluderetur, quo in statu, ordine et constitutione res Christiana permanere deberet. De expeditione vero Turcica conclusum est, ut principes imperii quadraginta millia et octo millia equitum mitterent, caesar, rex et alii principes tantum et ipsi numerum darent. Ea tamen lege imperiales dictas copias polliciti sunt, si usque ad concilium generale pax in Germania servata erit, et ab omni belli terrore interea erunt securi, in eaque re caesaris litteris et promissione adsecurabuntur. Quod caesarem facturum arbitramur, ut enim est

Stoličnobelehradskému prepoštovi Vavrincovi¹⁸¹

[1] Viem, že veľmi dychtivo čakáš na nové udalosti, predovšetkým na tie, ktoré nejakým spôsobom budú na prospech kresťanského sveta. Preto považujem za svoju povinnosť oboznámiť ťa so skutočnosťami, ktoré sa tu odohrávajú. Predpokladám, že z listov svojich početných priateľov si sa už skôr dozvedel, že cisár Karol, kráľ Ferdinand a ostatné ríšske kniežatá tu dosť dlho rokovali o dvoch veciach: o vedení vojny proti Turkom a o usporiadaní pomerov a spolužitia so schizmou, ktorá vznikla v kresťanskej cirkvi. Na obidve záležitosti našli také riešenie (nech má šťastný a priaznivý osud), že podľa môjho názoru budú všetci ľudia dobrej vôle považovať závery, na ktorých sa cisár, kráľ a ostatné kniežatá zhodli, za spravodlivé a dobré. V prvom rade cisár v mene svojej zbožnej úcty voči nášmu náboženstvu pripomenul, že je najkresťanskejším panovníkom¹⁸² a s dušou úplne oddanou vyznávaniu viery napomenul ríšske kniežatá, presne ako hovorím, aby učenie prvých svätých mužov, našu starú vieru, ktorú naši predkovia zachovávali v svätej úcte viac ako tisíc rokov, cenili si viac ako tieto nové, neviem aké vierovyznania niekoľkých novátorov a neodkláňali sa od učenia a princípov, ktoré ustanovili predkovia, ale aby ich aj naďalej pestovali, zachovávali a mali vo svätej úcte. Hovoril obsérne a výrečne, ale samotné kniežatá k tomuto postojovi vyzýval so všetkou úctou, ľudskosťou a dobrou vôľou. Našli sa medzi nimi nanajvýš dvaja alebo traja a okrem toho niekoľko miest ako Norimberg, Štrasburg, Ulm, Frankfurt a ešte viaceré ďalšie, ktoré túto, takú zbožnú výzvu neuposlúchli. Samotné kniežatá, ktoré boli proti, t. j. saský vojvoda Ján so synom,¹⁸³ landgróf Hesenska¹⁸⁴ a brandenburský markgróf Juraj,¹⁸⁵ nevyčkali na koniec snemu a jeden po druhom, niektorí bez vedomia, iní so súhlasom cisára odišli. Ich odchod len napevno utvrdil mestá v ich vzdore. Keď cisár videl, aký postoj zaujali tieto kniežatá, mimoriadne ho to znepokojilo, čo aj muselo, a hoci si pre seba povedal, že pre nápravu tejto schizmy strpí úplne všetko, aj to najkrajnejšie, predsa sa radšej rozhodol túto obnovu, akákoľvek bude, o nejaký čas odložiť, než aby niečo narušilo výpravu, ktorá sa chystala proti Turkom.

[2] Už dávno pochopil, aká potrebná je takáto výprava a aké obrovské prípravy si vyžaduje tento zámer proti takému mocnému nepriateľovi, kým sa Turek strojí na ovládnutie celého sveta. Preto otázku viery odložil na neskorší koncil, ktorý sa zvolá, len čo to umožní spoločná vojenská výprava, aby sa na ňom po vyjadrení všetkých strán prijal záver, v akom stave, poriadku a usporiadaní má kresťanská cirkev ďalej existovať. Ohľadom vojenskej výpravy proti Turkom sa dohodlo, že ríšske kniežatá vyšlú štyridsaťtisíc vojakov a osemtisíc jazdcov a cisár, kráľ a ostatné kniežatá postavia rovnaký počet vojakov. Toto ríšske vojsko však bolo prisľúbené pod tou podmienkou, že sa až do všeobecného koncilu zachová v Nemecku mier a budú až dotedy uchránení pred všetkými vojnovými hrôzami, o čom boli

natura ad pacem reique publicae tranquillitatem, concordiam et quietem natus, ita omnia ultro videbitur facturus, quod facere possit et quod honor et dignitas ipsius feret. Itaque facturum esse existimo, ut optatam quam diu maximis votis moliti sumus expeditionem contra Turcos simus habituri. Et tantam, quae illorum potentiae et viribus toto terrarum orbi formidolosis facile sufficiat.

Non deerit nobis Dei quoque optimi maximi, cuius iram in populum suum propter scelera nostra immissam deprecari debemus, auxilium singulare. Quo freti ac industria, virtute et opera principis nostri, tum viribus non imperialibus modo, sed etiam aliorum principum Christianorum arbitror propediem futurum, ut Turcarum tyrannidem simus propulsaturi, et respublica Christiana, quae tot annis iudicabilibus malis est paene obruta, suum florem, decus et gloriam sit recuperatura. Vale et me ama.

Ex Augusta III. Novembris MDXXX.

uistení cisárovým listom a sľubom. Myslíme si, že cisár to splní, veď ako sa vo svojej povahe prirodzene kloní k mieru a pokoju v štáte, k svornosti a spokojnosti, tak sa zdá, že nakoniec urobí všetko, čo urobiť môže a čo si žiada jeho česť a dôstojnosť. Domnievam sa preto, že naozaj podnikneme vytúženú vojenskú výpravu proti Turkom, ktorú sme tak dlho vyprosovali v modlitbách. A že bude taká, ktorá sa poľahky vyrovná ich moci a vojenskej sile naháňajúcej hrôzu celému svetu. Nebude nám chýbať osobitá pomoc nášho dobrotivého veľkého Boha, ktorý na svoj ľud za jeho hriechy zoslal svoj hnev, ktorý musíme prosbami odvrátiť. Spoliehajú sa na to, ako aj na usilovnosť, statočnosť a obeť nášho vladára a rovnako aj na vojenskú pomoc nielen ríšskych, ale i ostatných kresťanských kniežat, domnievam sa, že čoskoro nadíde ten deň, keď tureckého tyrana vyženieme a kresťanský štát, ktorý bol po toľko rokov pochovaný pod nevýslovnými pohromami, opätovne sa zaskvie v rozkvet, kráse a sláve. Buď zdravý a zachovaj mi priazeň.

Z Augsburgu 3. novembra 1530.

Ad Franciscum Reway

Scis vetus esse, fumum patrium igne alieno esse luculentiorum. Amor patriae etsi iam aerumnis plenae me monuit, ut domum fere reverterer, tum amicorum magna et arctissima familiaritas. Quibus in deliciis versati Augustae fuerimus, nemo melius quam tu vidisti, cum aliquot diebus nobiscum una istic esses. Pecuniae licet non admodum nobis abundabant, usi tamen sumus quoquo modo fieri potuit in summa quiete et voluptate. Quare non erat, cur me deliciae domesticae domum inde raperent, si voluptatis et otii rationem aliquam habuissem, sed, ut dixi, amor et patriae et amicorum, quorum in numero es tu imprimis, coegit, ut tandem vos reviserem. Si quid igitur est, in quo tibi gratificari possum, non patiar meam a te operam et studium desiderari, modo intelligam, quid me facere velis. Vale et me ama.

Ex Cremps 10. Decembris 1530.

Františkovi Révaiovi¹⁸⁶

Poznáš ten starý výrok, že domáci dym zahreje viac ako cudzí oheň. Láska k vlasti, hoci je plná bolesti, ma už takmer primäla k tomu, aby som sa vrátil domov, a rovnako ma k tomu nabádala aj veľká oddanosť a naviazanosť na priateľov. Nikto iný ako ty, ktorý si tu s nami strávil niekoľko dní, nemôže lepšie vedieť, v akých príjemných podmienkach sme žili v Augsburgu. Hoci peňazí sme nemali práve navyš, vyšli sme s nimi takým spôsobom, že sme tu mohli byť v pokoji a pohodlí. Preto keby som bral nejaký ohľad na pohodlie a pokoj, nebol by dôvod, aby ma domáce potešenia odtiaľ odlákali domov. Ale ako som povedal, láska k vlasti a k priateľom, medzi ktorých patriš predovšetkým ty, núti ma, aby som vás znovu videl. Ak je teda niečo, čím by som sa ti mohol zavďačiť, nestrpím, aby ti chýbala moja pomoc a úsilie. Len mi daj vedieť, čo chceš, aby som urobil. Buď zdravý a zachovaj mi priazeň.

Z Kremasu 10. decembra 1530.

Ad Paulum Iovium

Proh pudor, dum aliquid praeclari de nostrorum militum virtutibus audire quotidie exspectaremus, advenerunt tristia, quae mirum in modum nos omnes conturbaverunt: discessum est re infecta a Budensi obsidione, regressae classes cum tormentis et aliis instrumentis bellicis Strigonium, secutus est exercitus et peditum et equitum tam levis quam gravis armaturae. Nihil incommodius accidere rebus nostris potuisset, nam si diutius in obsidione nostri durassent, spes erat omnibus, propter inediae obsessorum Buda omnino potiremur. Nunc frustra istis consumptis diebus et rebus nostris, quid futurum suspicari possimus, non satis intelligo. Certum quidem est hanc nostrorum discessionem non omnino esse sine ratione. Dicunt enim tantam fuisse temporis tempestatem omnibus, quibus ibi fuerunt diebus, ut vix tres dies habuerint nostri serenos, sed semper aut nivium aut pluviarum magnam intemperiem. Fuit igitur necessitati parendum, quae quantam attulerit rerum nostrarum iacturam, vix explicari potest. Vale.

Cremps XXIII. Decembris MDXXX.

Paolovi Gioviovi¹⁸⁷

Aká hanba! Medzitým, čo sme každý deň čakali, že budeme počuť niečo povznášajúce o hrdinstve našich vojakov,¹⁸⁸ prišli smutné správy, ktoré nás všetkých mimoriadne rozrušili: bez dokončenia sa upustilo od obliehania Budína, lode ustúpili s delami a ostatnými vojnovými strojmi do Ostrihomu, nasledovala ich celá armáda – pešiaci, jazdci, ľahkoodenci aj ťažkoodenci.¹⁸⁹ Nič nevýhodnejšie sa vzhľadom na našu situáciu ani nedalo urobiť, lebo keby boli naši dlhšie vytrvali pri obliehaní, všetci mali nádej, že sa pre vyhladovanie obrancov nakoniec zmocníme celého Budína. Teraz keď sme tam premrhali čas a naše prostriedky, nedokážem postihnúť, čo môžeme čakať od budúcnosti. Je isté, že tento náš ústup vôbec nie je bezdôvodný. Hovoria totiž, že počasie bolo počas všetkých tých dní, keď tam boli, také búrlivé, že sotva sa im vyčasil na tri dni, inak ich stále trápil nečas v podobe množstva snehu a lejakov. Preto bolo potrebné sa podriaďiť nevyhnutnosti, ktorá uštedrila našej veci takú veľkú ranu, že sa to sotva dá vyjadriť. Buď zdravý.

Krems 23. decembra 1530.

Idem Turzo Nicolao Olao salutem

Reverende domine, amice nobis honorande! Credimus dominationem vestram esse nostri iam factam immemorem, quandoquidem post eius cum reginali maiestate discessum nihil litterarum a dominatione vestra accepimus. Quamvis non ignoremus dominationem vestram non praetermisisse ad alios scribere, forsitan non fuisset alienum, si etiam ad nos aliquid rerum novarum scripsisset. Exspectamus id, quod hactenus neglectum est, litterarum frequentia resarciri.

Ceterum scimus dominationem vestram compertum esse, quamdiu magister Ladislaus Soklyosi capellanus noster nobis inseruit, supplicavit, ut cum dominatio vestra plebaniam de Myskolcz nunc habeat, nec unquam in illius possessionem se conferat, cum maiora dominatio vestra habeat beneficia, virtuteque sua indies ad ampliora provehatur, pro illius plebaniae resignatione, eidem fieri partes nostras apud dominationem vestram interponemus. Proinde cum servitiorum ipsius magistri Ladislai non vulgaris apud nos habeatur respectus, rogamus dominationem vestram plurimum et ex animo, velit amicitiae nostrae causa plebaniam iam dictam capellano nostro praenominato libere resignare, si unquam nostra opera dominatio vestra indiguerit, propenso animo in rebus suis id dominationi vestrae rependemus et gratificabimur. Sperat capellanus noster autoritate nostra id a dominatione vestra se consecuturum, quod optat. Nos quoque arbitramur indubie, quod in hac re exigua apud dominationem vestram repulsam non patiemur. Quam cupimus feliciter valere.

Pragae in vigilia Beati Ioannis Baptistae anno Domini 1531.

Znovu Turzo zdraví Mikuláša Oláha

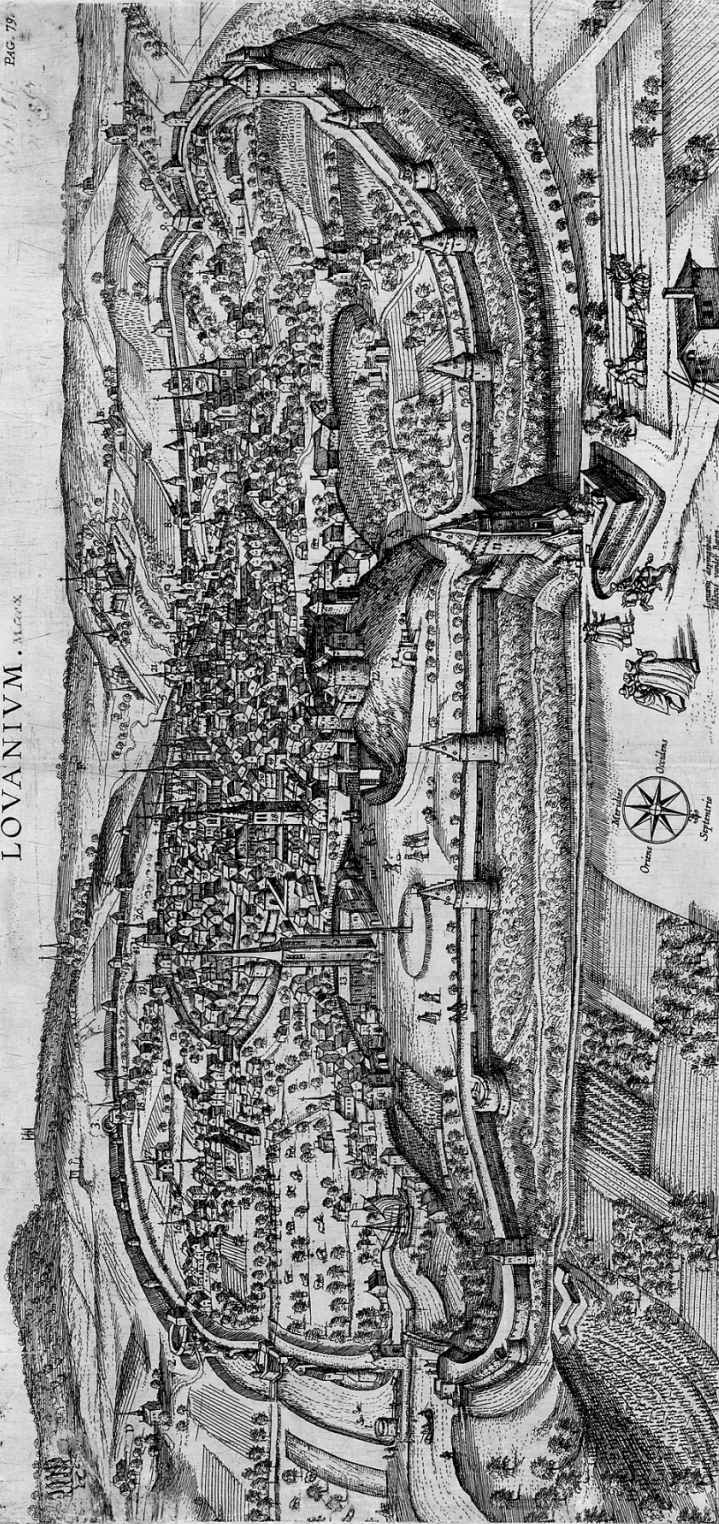
Dôstojný pane, náš ctihodný priateľu! Sme tej viery, že vaša urodzenosť na nás už pozabudla, keďže od vášho odchodu vedno s veličenstvom, kráľovnou sme od vašej urodzenosti nedostali žiadny list. Hoci veľmi dobre vieme, že vaša urodzenosť iným neopomenula napísať. Vari by to nebolo bývalo nepatričné, keby aj nám bola napísala, čo je nového. Očakávame, že čo sa takto zanedbalo, napraví sa početnosťou listov. Mimochodom, vieme, že vašej urodzenosti je známe, že odkedy u nás začal slúžiť náš kaplán majster Ladislav Soklyósi,¹⁹⁰ ponížene prosil, aby sme sa u vašej urodzenosti svojou účasťou prihovorili za odstúpenie z farnosti, ktorú má vaša urodzenosť teraz v držbe v Miškovci, ktorú však nikdy neprevezme do skutočného vlastníctva, keďže vaša urodzenosť má väčšie benefície a cnosti, ktorými vyniká, jej čochvíľa zabezpečia ešte väčšie. A preto, keďže služby tohto majstra Ladislava u nás prechováame vo výnimočnej úcte, úpenlivo a úprimne prosíme vašu urodzenosť, aby spomenutú farnosť s ohľadom na naše priateľstvo ráčila dobrovoľne prenechať už spomenutému nášmu kaplánovi. Ak bude niekedy vaša urodzenosť odkázaná na našu pomoc, vašej urodzenosti to primerane vynahradíme a odvdáčime sa jej. Náš kaplán dúfa, že vďaka nášmu vplyvu dosiahne od vašej urodzenosti, po čom túži, a my sme tiež neochvejne presvedčení, že v takej bezvýznamnej veci, ktorú si prajeme šťastlivo vyriešiť, nebudeme u vašej urodzenosti vystavení odmietnutiu.

V Prahe v predvečer sviatku sv. Jána Krstiteľa roku Pána 1531.

LOVANIVM . M.C.C.X

Pag. 79

- A. Heredia, Praetorium.
- B. Inacum, cenobium.
- C. Floridius, cenobium.
- D. Floridius, Xenodochium.
- E. Parcum, cenobium.
- F. Silla, Hereditas.
- 1. Pons Belgionus.
- 2. Pons Belgionus.
- 3. Pons Threnoidis.
- 4. Pons Paracensis.
- 5. Pons Hereditas.
- 6. Curia minor.
- 7. Curia major.
- 8. Pons Franciscus.
- 9. Pons Vincium.
- 10. Turris impetantis imperatorem.
- 11. Pons Franciscus.
- 12. Pons Burgi.
- 13. Commentaria S. Joannis.
- 14. Diodotum Apollod. Xenodochium.
- 15. S. Joannis, Xenodochium.
- 16. Sancta Genoveva, Xenodochium.
- 17. Sancta Catharina, facellum.
- 18. Sancta Maria exortensis facellum.
- 19. Sancta Maria, Xenodochium.
- 20. Sancta Victoria, facellum.
- 21. S. Quintini templum, parochia.
- 22. Collegium Virgij Zutbecni.
- 23. Pignacium.
- 24. Sancta Agnes, cenobium.
- 25. Sancta Agnes, Xenodochium.
- 26. Sacellum S. Crucis.
- 27. Capicium, cenobium.
- 28. Annuntiar, cenobium.
- 29. Sancta Maria, parochia.
- 30. Sancta Barbara, parochia.
- 31. S. Laurentis, Xenodochium.
- 32. S. Laurentis, parochia.
- 33. Collegium Ysidorum.
- 34. Sancta Maria, cenobium.
- 35. S. Vitae cenobium.
- 36. Bregard, nunc Fiederbeckens, cenob.
- 37. S. Maria, cenobium.
- 38. S. Maria, parochia & cenobium.
- 39. Porta lapidea.
- 40. S. Spiritus post ra.
- 41. S. Michelle porta.
- 42. S. Michelle porta.
- 43. Quiniani porta.
- 44. S. Michaelis, parochia.
- 45. Mohata porta.
- 46. Prataci porta.
- 47. Franciscus, parochia.
- 48. Franciscus, parochia.
- 49. Letidiana, cenobium.
- 49. Caltrafi porta.
- 50. Gallium, pedagogium.
- 51. S. Joannis, parochia.
- 52. D. Petri parochia.
- 53. Christi, cenobium.
- 54. S. Donatiani collegium.
- 55. S. Aures Societatis scilicet collegium.
- 56. Dilecti collegium.
- 57. Semanatum regium.
- 58. Collegium Theologorum duplex, Maior & Minor.
- 59. S. Spiritus, parochia.
- 60. S. Michaelis, parochia.
- 61. S. Michaelis, parochia.
- 62. S. Michaelis, parochia.
- 63. Puletra Dina Virgo.
- 64. Clericorum.
- 65. Franciscus, parochia.
- 66. Franciscus, parochia.
- 67. Franciscus, parochia.
- 68. Franciscus, parochia.
- 69. Franciscus, parochia.
- 70. Franciscus, parochia.
- 71. Franciscus, parochia.
- 72. Franciscus, parochia.
- 73. Franciscus, parochia.
- 74. Franciscus, parochia.
- 75. Franciscus, parochia.
- 76. Franciscus, parochia.
- 77. Franciscus, parochia.
- 78. Franciscus, parochia.
- 79. Franciscus, parochia.
- 80. Franciscus, parochia.
- 81. Franciscus, parochia.
- 82. Franciscus, parochia.
- 83. Franciscus, parochia.
- 84. Franciscus, parochia.

Nicolai Olai ad Gasparem Ursinum Velium historicum et praeceptorem filiorum regis Ferdinandi

[1.] Cum his diebus regina animi gratia, quem plerumque magnis curarum molibus, ut negotia harum ferunt provinciarum, obrutam habet, ad quadriduum fuisset venatum profecta. Ego vero accepta illius venia Lovanium insignem Trium Linguarum Academiam distantem hinc quattuor exiguis milliariibus refocillandi animi causa divertissem, ut sicut regina in nemoribus apros ferasque ita ego Lovanii venarer τὴν ἑλληνικὴν ἐκφώνησιν et lectorum publicorum, quibuscum iam pridem non vulgarem contraxi notitiam, renovarem familiaritatem.

Hyeronimus Gradeus Rhagusius, quem mihi commendas, interea cum litteris tuis huc advenerat me frustra quaerens. Ante meum hinc Lovanio reditum regina uno aut altero die redierat. Nam non poteram ab amicorum meorum docta familiarique consuetudine subito divelli. Interea ille redditis litteris commendaticis, quas a reverendissimo domino Tridentino ad reginam attulerat, hinc Antverpiam se contulit; cui non potui meum, ut amice me admonuisti, officium in rerum suarum initio praestare. Tunc cum, ut spero, huc redierit, quod nunc a me fieri debuit, resartiam cumulate. Scribis ad me ex Pannonio me iam plane factum Belgicum aut Flandrum, et non iam curare Syrmium ac delicias nostras veteres, Budam aliaque loca, fecisseque sapienter, qui procul ab armis et vitam degerem quietam et inservirem tempori. Utinam, mi Ursine, Belgica haec flumina tantam haberent vim, quantam περὶ τῆς λήθης ποτάμου τοῦ Ἰλίου nostri fabulantur, ut praeteritorum et earum, quae audio, rerum obliviscerer, minus laborarem. Hic quidem licet ex Pannonio factus fere Belga τῷ θεῷ χάρις ex principis mei in me favore hactenus non valde incommode, sed ex animi mei sententia vixerim. Putas tamen, mi Ursine, me tam profunda uti posse philosophia, ut patriae meae, quae me genuit et aluit, calamitate non movear, non fratrum et propinquorum, non amicorum periculis? De quibus fere quotidie etiam huc ex meorum litteris fio certior, postremo meis etiam privatis, quas in patria habui, commodis ac facultatibus! Haec me movent amantem patriae salutis, amicorum felicitatis, tandem etiam meorum emolumentorum. Quantumvis tamen me haec moveant, non tamen ἢ μέριμνά τε καὶ ἀθυμία διὰ τὸν τῆς πατρίδος κίνδυνον tam deiectum in me animum fecit, quo minus omnem fortunam, quaecumque me et meos manet, constanti fortique feram animo ἐμοὶ συμβεβηκυῖαν.

[2.] Hoc biduo laeta ex meorum litteris accepi nova, quibus animum constantem constantiorem reddidi. Caesarem scilicet Turcarum misisse nuntium ad serenissimum regem nostrum et petere pacem, ad quam cum sciam regis animum inclinatum esse, arbitror fore propediem, ut illa confecta, in Hungaria si non tota, at in maiori illius parte quietam agere vitam, ac veteres illas nostras delicias revocare possimus, de cuius condicionibus, si certi aliquid acceperis, fac me rogo certiore. Antequam tuas accepissem litteras, arbitrabar te vel Viennae esse vel aulam ipsam regiam terere.

Mikuláš Oláh Gašparovi Ursinovi Veliovi,¹⁹¹ historikovi a vychovávateľovi synov kráľa Ferdinanda

[1.] Kráľovná v týchto dňoch pre úľavu mysle, keďže ju má zavalenú veľkou farchou starostí, ktoré prináša so sebou správa tunajších provincií, išla na štyri dni na lov. Ja som sa však potom, čo som od nej dostal povolenie, vydal pre potechu ducha opačným smerom do významnej trojjazyčnej akadémie v Leuvene,¹⁹² vzdialenej odtiaľto slabé štyri míle, aby kým kráľovná v lesných tóňach poľuje na diviaky a inú divinu, som v Leuvene lovil grécku výslovnosť a s tamojšími prednášateľmi, s ktorými som sa už predtým dôvernejšie spoznal, obnovil priateľské kontakty.

Hieronym Gradeus¹⁹³ z Ragusy, ktorého mi odporúčaš, medzičasom prišiel s tvojím listom, ale hľadal ma tu márne. Kráľovná sa vrátila o deň alebo dva dni pred mojím návratom stadiaľto z Leuvenu. Lebo ja som sa nedokázal tak rýchlo odtrhnúť od učných a dôverných debát s mojimi priateľmi. Medzitým Gradeus po tom, čo odovzdal odporúčacie listy, ktoré priniesol od veľadôstojného pána z Tridentu¹⁹⁴ pre kráľovnú, odišiel odtiaľto do Antverp. Preto som mu pri vybavovaní jeho záležitostí, ako si ma priateľsky požiadal, nemohol na úvod poskytnúť svoje služby. Zato dúfam, že vtedy, keď sa sem vráti, mu mnohonásobne vynahradiť, čo som mu mal zaistiť teraz. Píšeš mi, že som sa už z Panónčana stal dočista Belgičanom či Flámom a že sa už vôbec nestarám o Sriem, naše dávne klenoty, Budín a o ďalšie miesta a že som urobil rozumne, keď som sa prispôbil okolnostiam a rozhodol som sa prežiť svoj život v pokoji, ďaleko od rinčiacich zbraní. Kiež by tieto belgické rieky, môj milý Ursinus, mali takú moc, akú naši¹⁹⁵ pripisujú rieke Léthé¹⁹⁶ v podsvetí, aby som zabudol na minulosť a na správy, ktoré sa mi teraz dostávajú do uší: potom by som sa menej trápil. Hoci je možné, že som sa z Panónčana už stal takmer Belgičanom a vďaka Bohu, pre panovníkovu priazeň voči mne to dosiaľ nebolo príliš nepohodlné, ale mohol som žiť podľa svojho najlepšieho presvedčenia. Napriek tomu si, môj milý Ursinus, myslíš, že sa dokážem ponoriť do filozofie tak hlboko, že sa ma pohroma mojej vlasti, ktorá ma priviedla na svet a vychovala, nijako nedotkne a hrozby, ktoré číhajú na mojich bratov, príbuzných a priateľov, nechajú ma ľahostajným? Aj tu sa o tom takmer každodenne dozvedám správy z listov od svojich ľudí a napokon aj z výnosov a zo stavu svojich súkromných majetkov, ktoré mám vo vlasti. Tieto správy ma ako človeka uprednostňujúceho blaho vlasti, šťastie priateľov a napokon i svoj vlastný zisk naplňajú obavami. A hoci ma naplňajú obavami, predsa obava a sklúčenosť z ohrozenia vlasti nezrazili môjho ducha tak, aby som všetok údel, ktorý mne a mojím blízkym bol prisúdený, znášal menej vyrovnanou a odvážnou myslou.

[2.] Pred dvoma dňami som sa z listu od svojich dozvedel radostiplné zvesti, ktoré moju pokojnú myseľ urobili ešte pokojnejšou. Totiž turecký sultán poslal k najjasnejšiemu kráľovi posla a požiadal o mier,¹⁹⁷ a pretože viem, že tejto myšlienke je naklonená aj kráľova myseľ, domnievam sa, že čoskoro, len čo uzavruť mier, budeme môcť,

Nunc primum intelligo, quid tibi demandatum sit officii, quidve agas et cures. Nescio, mi Ursine, an tibi primum vel ipsis principibus gratuler, his, quod nacti sint insigni eruditione, virtute et moribus honestissimis τὸν διδάσκαλον, cuius institutis si imbuti fuerint, nihil dubitandum, quin innatam ingenii nobilitatem sint illustraturi, tibi vero quod habeas principes bonae indolis, ac ab optimis rarae virtutis parentibus progenitos, in quibus eruditionem, mores tuos honestos, virtutem praeclaram effingere, testatosque relinquere possis.

Quos quantum tua opera brevi iam tempore profecerint, declaravi serenissimae reginae meae, quae et mirum in modum gavisa fuit et tuam hanc curam in suos ex fratre nepotes collatam grato clementique a te accepit animo; feci eidem etiam de libello a te super rebus gestis Ludovici regis conscripto mentionem et, ut ad me scripseras te illum, postquam absolveris ad me missurum; respondit se illum, dum missus fuerit, perlibenter visuram. Praeter haec, ut optasti, tua servitia ei commendavi, quae commendatio ei fuit gratissima. Non permittam etiam posthac, quin tui apud illam faciam sedulo mentionem, dum occasio se obtulerit.

Τὸν εἰκόνα σοῦ nescio, an iam acceperis. Ego ut antea ad te scripseram, pecuniam a te acceptam Coloniensi civi illi, mox cum eo appulissem, integram reddideram. Si nondum eam habes, mitte litteras tuas mihi ad illum. Eas ego eo perferendas hinc curabo, illumque admonebo, ut te diutius tua non frustretur imagine. Omnibus fere diebus ex Oeniponte, si voles tibi que otium erit, ad me per magistrum veredariorum litteras dare poteris.

[3.] Scribis libelli de rebus gestis Ludovici regis nondum a te absoluti causam fuisse, quod interfectorum et captivorum nomina ignoraveris. Ego si recte memini, pro parte maiori eos tibi connumerare possum: ex praelatis Ladislaus Zalkanus Strigoniensis, Paulus Thomoreus Franciscanus Colocensis archiepiscopi, qui et capitaneus belli post regem fuerat; Franciscus a Peren Waradiensis, Philippus More Quinqueecclesiensis, Blasius a Pakos Iaurinesis, Ioannes Benedictinus Chanadiensis, Georgius doctor Bosnensis episcopi sunt in conflictu caesi; Simon Zagradiensis, Stephanus Podmanicus Nitriensis, Stephanus Brodericus Sirmiensis, qui regis erat cancellarius, evaserunt. Ex comitibus et baronibus Georgius a Zapolya frater germanus minor natu Ioannis regis, comes Scepusiensis, qui collega erat in capitaneatu Pauli Colocensis, Ambrosius Sarkan iudex curiae regiae, Petrus a Corlathkew supremus praefectus curiae, Ioannes Dragffy magister tavernicorum et vexillifer regis, Antonius Paloczy, Franciscus Orzag, Gabriel Pereneus, Nicolaus Tarczay cubiculariorum, Michael Podnamicus aulicorum capitaneus, Andreas Trepka, Stephanus Aczeel. Ex nobilibus primoribus maior fere pars est trucidata; Stephanus Bathoreus comes palatinus Hungariae, Petrus Pereneus, Franciscus Bathyany banus Dalmatiae, Sclavoniae, Croatiae, Emericus Orzag magister cubiculariorum, Franciscus a Homona, Ladislaus More, Petrus ab Erdewd, Andreas Bathoreus, hi omnes partim co-

ak aj nie v celom Uhorsku, aspoň v jeho väčšej časti žiť v pokoji a prinavrátiť si tie naše dávne klenoty. Prosím, ak sa niečo dozvieš o jeho podmienkach, daj mi vedieť. Predtým, ako som dostal tvoj list, som sa domnieval, že tráviš čas vo Viedni alebo na samotnom kráľovskom dvore. Teraz konečne viem, akou úlohou si bol poverený, čo robíš a o čo sa staráš. Nevieť, môj milý Ursinus, či mám skôr blahoželať tebe alebo samotným princom: im zato, že dostali takého výnimočne vzdelaného, charakterného a mimoriadne zásadového, čestného učiteľa, ktorého lekcie, ak sa naučia, vôbec nepochybujem, že získajú možnosť rozžiariť vrodenuú urodzenosť ich charakteru; tebe zas zato, že si dostal na starosť princov dobrej povahy pochádzajúcich od najlepších rodičov vynikajúcich zriedkavými cnosťami, do výchovy ktorých budeš môcť pretaviť svoje počestné mravy a žiarivú cnosť a oni ostanú jej dôkazom.

Mojej najjasnejšej kráľovnej som podal správu, aký veľký pokrok vďaka tvojej práci dosiahli za krátky čas. Nadmieru sa tomu potešila a súčasne vďačne a milostivo zobrala na vedomie túto tvoju starostlivosť voči jej synovcom. Zmienil som sa jej o knižke, ktorú si napísal o skutkoch kráľa Ludovíta, a že len čo ju dokončíš, ako si mi napísal, pošleš mi ju. Odpovedala, že len čo ju pošleš, s veľkou radosťou si ju pozrie. Okrem toho, ako si žiadal, som jej odporučil tvoje služby a toto odporúčanie jej bolo veľmi milé. Ani do budúca to neopomeniem, ba zámerne sa o tebe zmienim zakaždým, keď sa na to naskytne príležitosť. Nevieť, či si už dostal svoju podobizeň. Ja, ako som ti už prv písal, som peniaze, ktoré som od teba dostal, odovzdal v plnej výške onomu kolínskemu mešťanovi, hneď ako som sa s ním stretol. Ak si ju od neho ešte nedostal, pošli mi svoj list, ktorý mu napíšeš. Ja sa už postarám, aby odtiaľto dorazil do cieľa, a jeho upozorním, aby ťa dlhšie nezavádzal tvojím obrazom. Ak budeš chcieť a budeš mať na to náladu, budeš mi môcť posielat listy z Innsbrucku takmer každý deň prostredníctvom poštmajstra.

[3.] Píšeš, že knižku o skutkoch kráľa Ludovíta si doposiaľ nemohol dokončiť preto, že nepoznáš mená padlých a zajatých. Ak si to správne pamätám, môžem ti ich z väčšej časti vymenovať. Z prelátov v bitke padli: ostrihomský arcibiskup Ladislav Salikai, františkán Pavol Tomori, kaločský arcibiskup, ktorý bol kráľovým hlavným veliteľom vo vojne, varadínsky biskup František Peréni, päťkostolský biskup Filip Móre, rábsky biskup Blažej Paksy, benediktín Ján, čanádsky biskup¹⁹⁸ a doktor Juraj, bosnianský biskup.¹⁹⁹ Záhrebský biskup Šimon,²⁰⁰ nitriansky biskup Štefan Podmanický,²⁰¹ a sriemsky biskup Štefan Brodarič, ktorý bol aj kráľovým kancelárom, zachránili sa. Spomedzi hlavných županov a barónov [padli]: mladší brat kráľa Jána a spišský župan, ktorý sa spolu s Tomorim delil o vrchné velenie v bitke Juraj Zápoľský, krajinský sudca Ambróz Šarkan,²⁰² hlavný dvormajster Peter Korlátčkovi,²⁰³ taverník a kráľovský zástavník Ján Dragfi, komorníci Anton Pálóczi,²⁰⁴ František Országh,²⁰⁵ Gabriel Peréni²⁰⁶ a Mikuláš Tarczay,²⁰⁷ kapitán kráľovskej osobnej stráže Michal Podmanický,²⁰⁸ Ondrej Trepka²⁰⁹ a Štefan Aczél.²¹⁰ Takmer väčšia polovica

mites, partim barones evaserunt. Capti erant pauci, et hi quoque fere omnes tandem in loco conflictus sine discrimine trucidati. Ex captis fuit Michael Emreffy equorum regis praefectus postea redemptus, Nicolaus Herczegh per Ibraimum bassa, ut nuntius cum duobus aliis Polonis aulicis regiis remissus, per quem caesar Turcarum reginae nuntiarat, ne tristaretur mariti clade, quem si viveret (tunc enim nemini satis constabat regem occubuisse), vellet in regno Hungariae et relinquere et contra suos omnes hostes tutari ob excelsum illius animum, quod non formidaverit parva manu cum eo tantis copiis et viribus instructo congregari; si mortuus esset, aequo animo regina illius casum ferret. Paulus tunc Agriensis, nunc Strigoniensis non interfuit praefectio. Thomas Vesprimiensis nunc vero Agriensis ac Alexius Turzo thesaurarius relictus erant apud reginam.

[4.] Ego vero ante diem conflictus missus eram a regina ad regem, cuius eram pariter et secretarius et consiliarius, ut percontarer a rege, an cum Turcarum copiis, quae numerum ter centum millia hominum excedere dicebantur, pugnam inire vellet etiam eo exiguo exercitu, quem tunc viginti quinque aut circiter millium hominum habebat, aut in locis aliquibus expectaturus esset munitioribus auxiliis externa, quae ex Germania, Austria et Bohemia erant promissa, et quae ex Transilvania quoque duce Ioanne vaivoda expectabantur. Ille me nuntio significavit reginae se fortunam experturum, et non subiturum infamiae hanc notam apud posteritatem, ut hosti iam iam instanti terga dedisset; confisurum in Dei auxilio, cuius clementia parva olim Hungarorum manus magnum fudisset hostium numerum, in se et Hungariam pro delictis punire vellet, ut superior evaderet. Proinde cum belli alea incerta esset, rogare reginam uti amantissimam coniugem, ut Posonium veluti locum ei tutiorem profisiceretur. Ego reversus a rege ad reginam triduo ante conflictum secutum, haec illi retuli omnia. Quae tanto partim amore coniugali in regem, partim tam magnanima constansque fuit, ut maluerit omnia perpeti, antequam ipsa fugae signum prima praeberet, et quam certum haberet post me nuntium de pugnae eventu. Sic quarto post meum reditum die supervenit nuntius, quem ad id ordinaramus, qui retulit pugnam amissam, hostesque esse superiores. Quo accepto regina se ex Buda non tam praebens fugae, quam venationis speciem lento itinire Posonium venit, unde quando huc et quibus ex rationibus venerimus, non est tibi incognitum. Vale et me ama.

Bruxellae decima Martii 1532.

magnátov bola pobitá. Uhorský palatín Štefan Bátor, Peter Perény,²¹¹ dalmátsky, slavonský a chorvátsky bán František Battyány,²¹² hlavný komorník Imrich Országh,²¹³ František Humenský,²¹⁴ Ladislav Móre,²¹⁵ Peter Erdódi,²¹⁶ Ondrej Bátor²¹⁷ – títo všetci, jednak hlavní župani, jednak baróni²¹⁸ – sa zachránili. Niekoľkí padli do zajatia a aj z nich takmer všetkých bez rozdielu pobili. Zo zajatia bol neskôr vykúpený správca kráľovských stajní Michal Imreff, Mikuláša Herczega²²⁰ s ďalšími dvomi poľskými dvoranmi²²¹ zas poslal späť ako posla Ibrahim paša.²²² Turecký sultán cez neho odkázal kráľovnej, aby nesmútila nad porážkou svojho manžela, lebo ak žije (vtedy totiž ešte nikto s istotou nevedel, že kráľ padol), chce ho ponechať v Uhorskom kráľovstve a ochrániť ho pred všetkými jeho nepriateľmi pre jeho výnimočnú odvahu, lebo sa nezľakol so svojou malou jednotkou zaútočiť na neho, hoci on mal takú veľkú a mocnú armádu; a keby bol mŕtvy, nech to kráľovná znáša s pokojnou myslou. Pavol, vtedajší jágerský biskup, terajší ostrihomský arcibiskup,²²³ nezúčastnil sa na bitke. Tomáš, vtedajší vesprémsky, terajší jágerský biskup,²²⁴ a pokladník Alexej Turzo boli zanechaní s kráľovnou.

[4.] Kráľovná ma ešte pred bitkou poslala za kráľom, ktorému som bol rovnako tajomníkom a radcom, aby som sa ho povypytoval, či sa chce postaviť do boja proti tureckým šíkom, ktoré vraj majú viac ako tristotisíc vojakov, s takou malou armádou, ktorá mala vtedy iba niečo okolo dvadsaťpäťtisíc mužov v zbrani, alebo hodlá vyčkať na inom, lepšie opevnenom mieste vojenské zbory, ktoré sľúbili poslať na pomoc z Nemecka, Rakúska a Čiech a ktoré sa pod velením vojvodu Jána²²⁵ očakávali aj zo Sedmohradska. Kráľ ma požiadal, aby som oznámil kráľovnej, že skúsi šťastie a pred budúcimi pokoleniami nezoberie na seba hanbu, že nepriateľovi, ktorý mu už dýchal na krk, ukázal chrbát a že bude veriť v pomoc Boha, z ktorého milosti už raz malý oddiel Uhrov zahnal na útek mnohopočetný zástup nepriateľov a ktorý chce potrestať zločiny spáchané proti nemu a proti Uhorsku, aby on vyšiel z boja ako víťaz. A preto, lebo výsledok vojny je neistý, prosil kráľovnú – svoju milovanú manželku, aby odišla do Prešporku, kde bude vo väčšom bezpečí. Vrátil som sa od kráľa ku kráľovnej tri dni pred bitkou²²⁶ a všetko som jej pretlmočil. Kráľovná však prechovávala takú oddanú manželskú lásku ku kráľovi a sama mala takého veľkého a odhodlaného ducha, že radšej chcela všetko strpieť predtým, ako prvá dá znamenie na útek a ako bude mať správu o výsledku bitky od posla, ktorý bude nasledovať po mne. A tak na štvrtý deň po mojom návrate dorazil posol, ktorého sme tým poverili a ktorý oznámil, že bitku sme prehrali a nepriatelia zvíťazili. Po prijatí tejto správy sa kráľovná z Budína pomaly vydala na cestu do Prešporka, budiac skôr dojem, že je na poľovačke ako na úteku. Kedy a z akých dôvodov sme odtiaľ prišli sem, ti už je známe. Buď zdravý a zachovaj mi priazeň.

V Bruseli 10. marca 1532.

Iohannes Henkel Nicolao Olao thesaurario Albensi secretario etc. reginae Mariae

[1.] Reverende domine et frater carissimel! Si dominatio vestra recte valet, eidemque ad voluntatem succedunt omnia, id ei sincere et ex animo gratulor. Ego, ut soleo, valeo, subinde carnificem meum, pedum dolorem recurrentem et me excruciantem sentiens. Carissime domine ac frater, frequens invaletudo mea et ingravescens aetas facit, ut verear, ne munus pastorale, quod ad mandatum regiae maiestatis domini mei clementissimi et vocationem senatus et communitatis Schveidniciae administro relinquere et Vratislaviam redire cogar, ubi quam aegre et difficulter sumptus tollerare potero, cum praebendam istic meam curtisanus quidam, pontificia nescio qua gratia, oppugnet et controversam faciat. Pensio etiam illa, qua mihi reginalis maiestas domina mea gratiosissima ex Hungaria providit, ad proximum divi Michaelis diem de integro anno soluta et propter praesentium temporum difficultatem repraesentata non sit. Bona insuper pars debiti mei, nempe septuaginta duo floreni debeantur, facile dominatio vestra colligere potest. Ceterum cum secundum Deum omnes spes opesque meae in serenissima principe domina Maria regina, utpote fidelis ministri et clientis maiestatis suae, sint positae, dominatio vestra pro mutuo inter nos et veteri amore, summo studio oro atque obsecro, ut me sacrae suae maiestati fideliter ac diligenter commendet, quo maiestas sua, pro in nata sibi reginali munificentia et liberalitate, mihi aliunde gratiose providere dignetur. Id quod maiestas sua non difficulter aut incommode meo iudicio ex Antwerpia per procuratores seu factores mercatorum Vratislaviensium facere posset. Bona me spes habet id maiestatem suam non gravate facturam, fidelissimorum servitiorum meorum et aegritudinis meae ratione habita, praesertim si legitima dominationis vestrae apud eam mei commendatio, pro ut spero, accesserit.

[2.] Adolescens vero, qui hasce dominationi vestrae litteras reddidit Ioannes Henkellus iunior, nepos ex fratre meo, ab ineunte aetate virtutis et bonarum litterarum studiis, quam feliciter nescio, diligenter certe semper navavit operam. Quapropter maximam optimamque de ingenio suo apud multos concitavit spem atque expectationem, quam ut eum sustinere posse confidam, ingenita naturae eius bonitas ac indoles mihi persuadet. Cum isto ad reginalem maiestatem mittendum putavi, ut maiestatis suae liberalitate ac patrocinio Lovanii aut Coloniae sub bonis praeceptoribus inchoata, coeptaque sua studia absolvat, quo commodius rectiusque deinde maiestati suae servire valeat. Nam famulatio eius plane a me est destinatus. Quemadmodum id quoque in litteris meis maiestati suae insinuavi. Carissime domine et frater observandissime, adiuvet me in hac etiam causa dominatio vestra et ipsum adolescentem reginae de meliore nota commendet, ut id cuius gratia isto venit, eo facilius consequatur. Quicquid studii aut officiorum in me aut illum dominatio vestra contulerit, id eidem ab utroque nostrum pulchre

Ján Henkel Mikulášovi Oláhovi, stoličnobelehradskému pokladníkovi, tajomníkovi atď. kráľovnej Márie

[1] Dôstojný pane a najdrahší bratu! Ak je vaša urodzenosť zdravá a všetko jej ide po vôli, tak jej to úprimne a zo srdca prajem. Ja sa mám dobre ako zvyčajne, hoci z času na čas ma prepadnú muky opakujúcej sa bolesti nôh, ktoré ma trápia. Najdrahší pane a bratu, moje časté zdravotné ťažkosti a pribúdajúce roky mi spôsobujú obavy, že pastoračnú službu, ktorú vykonávam na príkaz kráľovského veličenstva, môjho milostivého pána, a na pozvanie mestskej rady a spoločenstva Świdnice, budem prinútený zanechať a vrátiť sa do Vratislavi, kde iba horko-ťažko budem môcť vyžiť z prostriedkov, pretože na túto moju prebendu istý dvoran, ani neviem z akej kňazskej priazne, útočí a stavia sa proti nej. Podpora, ktorú mi poskytuje kráľovské veličenstvo, moja najmilšia pani z Uhorska, nebude za celý rok pre ťažkosti týchto čias k najbližšiemu dňu sv. Michala²²⁷ uhradená a vyplatená. Okrem toho veľkú časť môjho dlhu, dlhujem totiž sedemdesiatdva zlatých, môže vaša urodzenosť poľahky zobrať na seba. Napokon, pretože hneď po Bohu spočíva všetka moja nádej a podpora v najjasnejšej panovníčke, kráľovnej Márii, ktorej som verným služobníkom a poddaným, snažne a úpenlivo prosím vašu urodzenosť v mene našej starej vzájomnej náklonnosti, aby ma náležite a pozorne odporučila jej svätému veličenstvu, aby ma vďaka tomu ráčilo jej veličenstvo na základe svojej vrodenej prajnosti a štedrosti hodnej kráľovnej aj inak zabezpečiť. Jej veličenstvo to môže podľa môjho názoru urobiť bez ťažkostí a problémov priamo z Antverp prostredníctvom zmocnencov, resp. obchodných zástupcov vo Vratislavi. Mám veľkú nádej, že to jej veličenstvo ochotne urobí, najmä ak, ako dúfam, sa k tomu u nej pripojí náležité odporúčanie vašej urodzenosti na mňa.

[2] Mladík, ktorý tento list doručil vašej urodzenosti, Ján Henkel mladší, ktorý je mojím synovcom zo strany môjho brata, začal sa, hneď ako dospel, sústavne a zaiste aj usilovne, hoci neviem ako úspešne, venovať humanitným štúdiám. U mnohých preto vzbudil veľkú a veľmi dobrú nádej na svoje nadanie a aj očakávanie, pričom jeho vrodená dobrá povaha a charakter ma presviedčajú, aby som uveril, že ich môže naplniť. Na základe toho som si myslel, že by ho bolo potrebné poslať k jej veličenstvu kráľovnej, aby vďaka prajnosti a ochrannej ruke jej veličenstva štúdiá, do ktorých sa už pustil a ktoré začal, dokončil pod vedením dobrých učiteľov v Leuvene²²⁸ alebo v Kolíne nad Rýnom, aby potom mohol užitočnejšie a lepšie slúžiť jej veličenstvu. Lebo jeho službu som vytýčil priamo ja. Takto som to navrhol vo svojom liste jej veličenstvu. Najdrahší pane a vysoko ctený bratu, nech mi v tomto prípade vaša urodzenosť pomôže a pre lepšiu informovanosť odporučí tohto mladíka kráľovnej, aby tým ľahšie získal to, kvôli čomu tam prišiel. Akékoľvek úsilie či službu, ktorú vaša urodzenosť pre mňa alebo pre neho vykoná, zúročí sa mu to od oboch z nás veľmi pekne tak, aby vaša urodzenosť okúsila, že pamätáme

foenerabitur, ut memores et gratos esse dominatio vestra experiatur, reipsa praestabimus. De novis rebus illud dominationi vestrae scribere habeo.

Rumoribus multorum ad nos esse perlatum, Turcam cum innumerabilibus copiis oppidum Austriae Goncz obsidione cinxisse, et aliquoties frustra oppugnatione tentata, ubi nostros milites Viennae congregari audiit, in Hungariam retrocessisse, vastatis tamen prius circumcirca ferro et igne pagis, qui ex priore clade supererant, omnibus. Sunt, qui eum Budae restitisse, isticque nostrorum adventum et congressum exspectare velle nuntiant. Nostris partibus ne cunctatio incommodet, periculum est. Carolus caesar, qui in horas Viennae exspectatur, adhuc Ratisbonae, Ferdinandus rex Lincii, ut aiunt, morantur. Apparatus belli Viennae instructissimus esse perhibetur. Boni omnes optime sperant, optimorum principum et fratrum concordissimorum virtute, pietate, diligentia, industria, alterius etiam felicitate admirabili confisi. Quid tamen futurum sit, magis sperare, quam certo coniiicere licet. Precamur quidem et optamus prospera una voce universi Deus dominationem vestram servet incolumem.

Datum Schveidnicii die Martis post Mauritii 1532.

Haec in lecto recumbens, coactus sum manu alterius scribi facere, nam podagra me premit nunc acrius.

a sme vďační, čo aj skutkom preukážeme. O novinkách môžem vašej urodzenosti napísať toto.

Chýrmi z mnohých strán sa nám donieslo, že Turek s nesčíselným počtom vojenských oddielov obľahol mestečko Güns²²⁹ v Rakúsku a po tom čo sa ho márne niekoľkokrát pokúšal dobyť, keď sa dopyčul, že naši vojaci sa zhromaždili pri Viedni, ustúpil späť do Uhorska. Napriek tomu však najskôr koldokola spustošil ohňom a mečom všetky dediny, ktoré prežili predchádzajúcu pohromu.²³⁰ Nájdú sa takí, ktorí hlásia, že sa zastavil v Budíne, kde chce vyčkať na príchod a zhromaždenie nášho vojska. Hrozí, že toto váhanie poškodí našu stranu. Povráva sa, že cisár Karol, ktorého čochvíľa očakávajú vo Viedni, zdržiava sa doteraz v Regensburgu a kráľ Ferdinand v Linzi. Vraj Viedeň je veľmi dobre pripravená na vojnu. Všetci dobrí, ktorí sa spoliehajú na udatnosť, zbožnosť, nasadenie a činorodosť najlepších panovníkov a zároveň svorných bratov a aj na obdivuhodnú úspešnosť jedného z nich, majú veľmi dobrú nádej. Napriek tomu nám teraz ostáva skôr dúfať, ako s istotou predpovedať, čo sa stane. Modlíme sa a zároveň vyprosujeme šťastný údel, aby Boh veškerenstva uchoval vašu urodzenosť v zdraví.

Dané vo Šwidnici v utorok po spomienke sv. Maurícia 1532.²³¹

Tento list som bol donútený napísať druhou rukou, ležiac v posteli, lebo lámka ma teraz ukrutne mučí.

Ad Marcum Pemfflinger comitem Cibiniensem

Arbitrabar te post Turcae reditum et nostrorum principum mutationem ad Transilvaniam fuisse reversum cum exercitu regio, quem putabam, eo fuisse missum, hanc ob rem nullas meas ad te dedi litteras. Si enim scivissem te vel Posonii agere, vel in curia regis, non commissem, ut nullas meas haberes. Nunc primum ex litteris meorum amicorum accepi te in curia esse. Eodem tempore et illud intellexi, quod ageretur istic de pace Hungarica, quae improbari a nemine potest salutis reipublicae amantissimo, si cum dignitate, subditorum aequo commodo, bono reipublicae nostrae, iam funditus fere desolatae fieri contingat. Si tot mille et bonae occasiones, quibus frangi hostis facile potuit, ab his, quibus opus erat, non fuissent praetermissae, iamdudum ea pace, quam optassemus, frui potuissemus, sed nescio, an negligentiae nostrae vel divinae potius voluntati id praetermissum esse tribuamus. Modica manu Transilvania tota et magna pars Hungariae recuperari meo iudicio potuisset, nisi aut pepercissemus minimis expensis, aut plus iusto negligentiores in rebus nostris fuissemus. Sed haec missa facio; tu omnia haec melius, quam ego, novisti. Tua ab ineunte aetate mea singularis in me benevolentia et meus item in te amor me movet, ut de tuis et meis privatis ad te scribam. Si concordiam aliquam rex faciet, non parvum tibi prodesse potes, cum praesens sis in curia; arces Chycho, et Kykellew permanere apud te et fratres tuos poterit, si rem tuam apud regem sollicitaveris. Ego hinc modo sciam, tuque mihi significes, quid facere debeam. Curabo, ut regina in rebus tuis commendandis ad regem scribat, cuius litteras aliquid apud illum ponderis facturas existimo. Si quid igitur velis, fac me certiolem, de me autem et si sciam te propter benevolentiam, qua in me semper usus est, curam habere etiam in hac mea absentia. Nam ego quoque in absentia tua, si ubi opus esset, libenter in omnibus rebus tibi gratificor. Tamen rogo te, ut si quae concordia tractabitur apud regem, mei memineris, et efficias, ut bona mea remittantur. In quo facies mihi rem gratam. Vale.

Bergis 30. Decembris 1532.

Marekovi Pemfflingerovi, grófovi zo Sibine²³²

Bol som tej mienky, že si sa po návrate Turka a zmene plánov našich panovníkov vrátil do Sedmohradska s kráľovským vojskom, ktoré tam, ako som si myslel, bolo vyslané. Preto som ti nepísal žiadne listy. Keby som však bol vedel, že sa zdržuješ v Prešporoku alebo na kráľovskom dvore, nebol by som býval dopustil, aby si nedostal žiaden môj list. Až teraz prvýkrát som sa dozvedel z listov svojich priateľov, že si na dvore. V rovnakom čase som sa dozvedel aj to, že sa tam rokuje o mieri pre Uhorsko,²³³ čo nikto, komu naozaj záleží na blahu štátu, nemôže zazlievať, ak sa dosiahne dôstojne, so spravodlivým prihliadnutím na poddaných a pre dobro nášho štátu, ktorý bol už takmer od základov vyvrátený. Keby tí, ktorých povinnosťou to bolo, neboli premeškali toľko tisíc dobrých príležitostí, počas ktorých mohli poľahky zlomiť nepriateľa, už dávno by sme si teraz mohli užívať mier, po ktorom túžime. Vlastne neviem, či toto premeškание máme pripísať vlastnej nedbanlivosti alebo skôr Božej vôli. Podľa môjho názoru by sa bolo mohlo celé Sedmohradsko aj s veľkou časťou Uhorska získať späť s nevelkým vojskom, keby sme neboli šetrili beztak zanedbateľné výdavky, alebo spravodlivejšie, keby sme sa neboli stavali tak nedbanlivo k našim vlastným záležitostiam. Ale už to nejdem ďalej rozoberať: ty toto všetko predsa vieš lepšie ako ja. Tvoja výnimočná dobroprajnosť, ktorú prejavuješ voči mne od mojej útlej mladosti, a moja láska k tebe ma pomkýna, aby som ti napísal o tvojich a mojich súkromných záležitostiach. Ak kráľ dosiahne nejakú dohodu, môže ti to priniesť nemalý prospech, keď si na dvore. Hrady Csicsó²³⁴ a Kokelburg²³⁵ budú môcť zostať v držbe u teba a tvojich bratov, ak svoju vec budeš u kráľa pretláčať. Len aby som tu vedel a ty mi to naznačíš, čo mám urobiť. Postarám sa, aby kráľovná v tvojej veci napísala kráľovi odporúčanie. Domnievam sa, že jej list u neho niečo zaváži. Ak teda niečo chceš, informuj ma! Hoci viem, že vďaka svojej dobroprajnosti, ktorú voči mne neustále prejavuješ, máš o mňa starosť i počas tejto mojej neprítomnosti. Lebo aj v tvojej neprítomnosti, všade, kde to bude potrebné, budem ti ochotne vo všetkých veciach k službám. Predsa ňa však prosím, aby si ma spomenul pred kráľom, keď sa bude rokovať o dohode, aby sa mi vrátili moje majetky. Budem ti za to vďačný. Buď zdravý.

Mons 30. decembra 1532.

Ad Sthephanum Brodericum episcopum Sirmiensem

Non possum non laetari audita nuper fama concordiae inter regem nostrum Ferdinandum et Ioannem vaivodam propediem fiendae. Quae utinam felix fortunataque sit et diuturna ac ambabus partibus proficua, regnoque Hungariae diuturnis malis iam penitus attritae saluberrima! Deus miserebitur, ut spero, iam illi oppresso regno, malisque omnibus a septennio fere funditus contrito. Utinam tu laeta nobis huc nova scribere in eisdem rebus Hungariae posses. Gratius nihil nobis hoc tempore continget. Vale.

Secunda Februarii 1533.

Sriemskemu biskupovi Štefanovi Brodaričovi

Po správe, ktorú som sa nedávno dopyčul, že v dohľadnej dobe dôjde k uzavretiu dohody medzi naším kráľom Ferdinandom a vojvodom Jánom, nedokážem nedať najavo obrovskú radosť. Kiež to dopadne šťastne a úspešne a dohoda bude trvaca a výhodná pre obe strany a najviac blahodarná pre Uhorské kráľovstvo, ktoré bolo takými dlhotrvajúcimi vojnami už úplne rozvrátené. Boh sa už, dúfam, zľutuje nad týmto utláčaným kráľovstvom, ktoré sedemročný sled všakových katastrof takmer od základov vyvrátil. Kiež by si nám sem mohol napísať radostné novinky o vývoji tejto záležitosti v Uhorsku. V tomto čase nám nič nepadne lepšie. Buď zdravý.

2. februára 1533.²³⁶

Nicolai Olai ad Sebastianum Pemfflinger

Proximis meis litteris scripseram abundantius, nunc sum brevior scribendo. Regina ex gratia Dei pristinae reddita est sanitati, quam spero diuturnam fore, si cautius deinceps ab immodestis equitationibus se continuerit. Abbatiae de Thapolcza et plebaniae de Myskolcz defensionem ac provisionem scio tibi curae esse, propterea non opus est me multis in ea te rogare, nam non dubito, quin omnia sis facturus, quaeabilia erunt, et quae ad commodum meum pertinere videbuntur; hoc primum a te peto, cures, ut servitia divina non negligentur. Si monasterium destructum est per sacrilegum illum, monachi, quos ordinaveris interea, dum habitationes illis circa monasterium parabuntur, divina servitia in ecclesia de Myskolcz peragere possunt, ut proximis meis litteris ad te latius ea de re scripsi. Rogo deinde, ut constituas meo nomine fidum aliquem hominem, qui tibi placuerit, ad proventus abbatiae pro ratione danda percipiendos, ex quibus fac etiam circa monasterium, si interea exire non potero, ruinas reparari. Viceplebanus de Myskolcz nihil unquam ad me scripsit. Cuperem ab eo, ut non modo scriberet aliquando, sed etiam significaret, quomodo res meae istic starent, de qua re illum, rogo, meo nomine admoneas. Amici tui hic omnes bene valent. Vale tu quoque cum coniuge tua carissima et liberis amantissimis.

Bruxellae quinta Iunii anno 1533.

Mikuláš Oláh Sebastíanovi Pemfflingerovi²³⁷

Vo svojom poslednom liste som písal obšírnejšie, teraz budem pri písaní stručnejší. Kráľovnej sa z milosti Božej vrátilo pôvodné zdravie, ktoré už teraz, ako dúfam, bude trvalé, ak sa odteraz bude zdržovať bezuzdného jazdenia na koni. Viem, že máš starosť o obranu a ochranu opátstva v Tapolci a farnosti v Miškovci, preto nie je potrebné, aby som na teba mal v tej záležitosti veľa požiadaviek. Nepochybujem totiž, že urobíš všetko, čo bude možné a čo sa bude javiť, že je na môj prospech. V prvom rade ťa však žiadam, aby si sa postaral o to, aby sa nezanedbávali služby Božie. Ak ten svätokrádežník²³⁸ rozboril kláštor, rehoľníci, ktorých povoláš do služby medzitým, čo sa pre nich pripraví príbytky okolo kláštora, môžu vysluhovať služby Božie v kostole v Miškovci, ako som ti to podrobnejšie napísal v svojom poslednom liste. Ďalej ťa prosím, aby si v mojom mene ustanovil nejakého spoľahlivého človeka, ktorý sa ti bude pozdávať, aby prijímal výnosy z majetku opátstva a viedol o tom účty. A ak sa mi dovedty odtiaľto nepodarí odísť, postaraj sa, aby sa z nich opravili poškodené časti kláštora. Zastupujúci farár v Miškovci mi ešte nikdy nič nenapísal. Prial by som si od neho, aby mi konečne nielen napísal, ale i podal správu o tom, ako sú na tom moje záležitosti. Prosím ťa, aby si mu to v mojom mene pripomenul. Tvoji priatelia tu sú všetci v poriadku. Buď zdravý aj ty spolu so svojou drahou manželkou a s milovanými deťmi.

V Bruseli 5. júna 1533.

Ad Hadrianum Amerocium responsio

Cum nuper in legendo Luciani περὶ παρασίτου dialogo locus quidam difficilior videretur, mihiq̄ue inter alicas curas et occupationes quibus tunc distinebar, nullum otium esset ad te scribendi, commiseram Levino, ut eum locum, in quo haerebamus exscriberet, et meo nomine de eo te consuleret; quod ipse fecerat. Tu vero meo respondisti voto, eumque Luciani locum tam exquisite, docte et erudite explicasti, ut nihil visus sis praetermisisse, quod ad lucidam illius explanationem pertinerit. Ego vero admonueram M. Claudium familiarem tuum, qui hanc explanationem attulerat, ut me inscio ad te non reverteretur, ut tibi responderem et tuis studiis, laboribus et vigiliis pro me susceptis per eum gratias agere possem. Nescio tamen quo fato contigit, ille ad me non rediit, occupatus fortasse rebus maioribus, et ego quoque inter solitas curialium occupationes non tantum habueram temporis, ut per alium quoque meo in te officio tunc satisfacere potuissem. Ecce autem alia occasio tibi gratias agendi, nescio quo meo infortunio mihi erepta fuit. Veneras medio hoc tempore Bruxellas, et me in aedibus meis quaesiveras semel et iterum. Ego vero simili aulicarum rerum occupatione tunc in aula, apud reginam nostram detentus fueram diutius, ignarus omnino te huc advenisse. Postea vero quam ad hospitium revertissem et Danus mihi retulisset te adfuisse meque quaesivisse, Dii boni, qua sum tristitia affectus, utpote qui tui praesentiam consequi hic non potuissem. Quam ob rem mi Hadriane, quod prius facere debebam, nunc facio. Ago et habeo tibi gratias, qui Levini scriptis imo meis votis abunde responderis. Si quando dabitur occasio ut tibi gratificari possim, certo tibi persuade, me vicissim omnia, quae me facere velis, libentissime tui honoris causa facturum. Quod vero in extremo epistulae tuae adiungis, te in omnibus rebus, quibus tuam operam sim desideraturus meum futurum, vicissim de me quoque ita tibi pollicere, nullam rem me neglecturum, quam mea opera curari volueris. Vale, et me ut soles ama meoque omni ut volueris utere officio ad arbitrium tuum promptissimo. Quod vero tardius ad te rescripserim, quam tuus in me amor requirebat, ignosce, et meis occupationibus, quibus per hos omnes dies maxime fueram obrutus, magis tribue, quam quod tui in me officii fuerim immemor.

Bruxellae V. Martii 1534.

Odpoveď Hadriánovi Amerotiovi²³⁹

Keď sa mi nedávno pri čítaní Lukianovho dialógu *O parazitovi* zdalo jedno miesto príliš ťažké na pochopenie a uprostred dvorských starostí a povinností, ktoré ma teraz zamestnávajú, nemal som chvíľku pokoja, aby som ti napísal, poveril som Levina,²⁴⁰ aby to miesto, na ktorom sme uviazli, prepísal a v mojom mene sa o ňom s tebou poradil, čo aj urobil. A ty si urobil vskutku zadosť mojej prosbe: príslušné miesto v Lukianovi si vysvetlil tak podrobne, múdro a učene, že si zjavne neopomenul nič, čo by sa žiadalo dodať k jasnému výkladu tohto textu. Tvojho priateľa M. Claudia, ktorý tento výklad priniesol, som síce upozornil, aby sa bez môjho vedomia nevracal k tebe, aby som ti mohol odpovedať a za tvoju vykonanú prácu, úsilie a prebdené noci, ktoré si pre mňa obetoval, som sa ti mohol skrze neho poďakovať. Napriek tomu neviem, ako sa to stalo, ale už sa ku mne, pravdepodobne zamestnaný dôležitejšími vecami, nevrátil. A ani ja sám som si uprostred obvyklých dvorských povinností nenašiel toľko času, aby som vtedy mohol cez niekoho iného urobiť zadosť svojej povinnosti voči tebe. A hľa, aj o ďalšiu možnosť ti poďakovať ma pripravila ani neviem aká nešťastná náhoda. Veď medzičasom si prišiel do Bruselu a nie raz si ma hľadal u mňa doma. Mňa však vtedy na dlhšiu dobu zadržali na dvore u našej kráľovnej obdobné dvorské povinnosti, pričom som vôbec nemal tušenia, že si tu. Potom však, čo som sa vrátil domov a Danus²⁴¹ mi oznámil, že si tu bol a hľadal si ma, dobrí bohovia, ako som sa rozľútosťil, že som ňa nemohol zastihnúť. Preto, môj Hadrián, čo som mal urobiť už dávno, robím teraz. Vyslovujem a vzdávam ti vďaku, že si na Levinov list – či lepšie povedané – na moju prosbu dal takúto vyčerpávajúcu odpoveď. Ak sa mi niekedy naskytnie príležitosť, aby som sa ti mohol odvdáčiť, buď si tým istý, že veľmi ochotne, z úcty k tebe urobím na oplátku všetko, čo by si si odo mňa prial. A to, čo si pripojil na záver svojho listu, že vo všetkých otázkach, v ktorých budem potrebovať tvoju pomoc, tu budeš pre mňa, sľúbim ti na oplátku aj ja: nič z toho, o čo by si chcel, aby som sa postaral, nezanedbám.

Buď zdravý a tak ako doteraz zachovaj mi priazeň a podľa svojho uváženia využi moje služby, ktoré sú tu vždy pre teba. A to, že som ti odpísal neskoršie, ako si to žiadal prejav tvojej lásky ku mne, odpusť mi, skôr to pripíš mojim povinnostiam, ktorými som bol počas týchto dní príliš zavalený, ako tomu, že by som zabudol na tvoju priateľskú službu, ktorú si mi preukázal.

V Bruseli 5. marca 1534.

Ad N. Gerendi episcopum Transilvanensem

[1] Accepi tuas litteras. Non possum litteris explicare, quantum et ego tecum una doleam patriae nostrae ruinam. Quae, nisi aut vi adversarius ejiciatur, aut concordia res transigatur, in hac factione paulatim ipsa se consumet. Si statim post necatum Gritti missi fuissent saltem tria milia externorum militum tecum in Transilvaniam, credo tua, et tuorum opera omnis ea regio nunc regi pareret; et nec Maylath esset vayvoda, nec Ioannes Transilvaniae incubaret; ex qua etiam ea Hungariae pars, quae trans Tibiscum est, ad obedientiam praestandam facile cogi potuisset. Sed quot, mi Domine, occasiones commodissimae, quot res rebus regiis faventes sive fato, sive negligentia, vel τῇ πενείᾳ μᾶλλον, hactenus sunt praetermissae! Si nunc, cum Turca omnes suas vires ex Europa ad bellum illud persicum eduxit, et cum paucos habeamus obvios, si modo cum modicis viribus progredieremur, nostri nihil facient. Quae postea spes erit recuperandae Hungariae Turca reversuro? Credo, et certo scio, ut scribis, Hungaros iam fractos esse; idque ob acceptam iam novem annorum fere calamitatem, minime miror; sed hoc potius demiror, quod veteris decoris et fortitudinis nationis suae immemores tot mala, tot utrinque captivitates, caedes, direptiones tamdiu perferre potuerint. Serenissima regina, quae facere posset sine dubio faceret τὰ χρήματα, περὶ ὧν ἔγραψας, quae fieri potuerunt. Non longe absunt ab illis locis, modo aliquid certi incipiant. Ingens ubique telum est, necessitas. Insulae illae orientales Novi mundi, quae nostra aetate repertae sunt, plenae esse dicuntur aureis montibus. Nudius quartus venit huc ex Hispaniis nuntius, qui retulit nunc rursus unam insulam repertam, in qua uniones in quantitate unius ovi gallinacei reperiantur. Infinitus est igitur istic thesaurus, sed ob maris tempestatem minimam eorum partem ad Hesperiam advehi videmus: et quae etiam advehitur, latum regnum magnum consumit thesaurum, ex quo vix aliquid ad nostrum usum pervenire potest. Nihilominus, si unquam aliquid speravi, nunc maxime spero, maxime usque ad aetatis futurae exitum. Dico autem me sperare non in meis privatis, sed publicis rebus Hungariae. Quid enim de meis sperare possum? Duodecim sunt episcopatus in Hungaria; si essent centum, vel eo plures, et vacarent omnes, sive id regis voluntate, sive aliorum procuracione, quod magis credo, fiat, nescio, an magna spes esset mihi locanda. In quaternis litteris regiis, quae mihi ante eos, qui mihi praeponuntur, tam firmatae sunt datae, ut firmiores dari non potuerint, si usquam salva est fides, ex alia parte etiam meis per eos, quibus rex et non adversarius praeest, vi privor. Non inquires parent mandatis regiis; at in Jaurino, in Nitria remittenda parent; parent etiam in aliis, in quibus expressum habet mandatum, in meis tantum rebus non parent; videoque me in ea calamitate versari, de qua Hesiodus conqueritur:

Ἐτερος δὲ ἑτέρου πόλιν ἐξαλαπάξει

Οὐδέ τις εὐόρχου χάρις ἔσσεται οὔδ' δικάϊου

Sedmohradskému biskupovi M. Gerendimu²⁴²

Dostal som tvoj list. Nedokážem vyjadriť písaným slovom, ako veľmi vedno s tebou žialim nad rozkladom našej vlasti. Ak nepriateľa vojenskou silou nevypudia alebo sa pomery neusporiadajú dohodou, potom v týchto vnútorných svároch pomaly samu seba požrie. Keby boli okamžite po zabití Grittiho vyslali s tebou do Sedmohradska aspoň tritisíc zahraničných vojakov, verím, že vďaka tvojmu a ich úsiliu by už celá tá časť krajiny poslúchala kráľa: ani Majláth²⁴³ by už nebol vojvodom, ani Ján by už neovládal Sedmohradsko. Na základe toho by sa bola mohla aj tá časť Uhorska, ktorá leží za Tisou, poľahky prinútiť k poslušnosti. Ale koľko mimoriadne prajných príležitostí, môj pane, koľko okolností naklonených kráľovej veci sa už dosiaľ premrhalo v dôsledku neprajného osudu alebo nedbanlivosti, či skôr nedostatku peňazí. Ak sa teraz, keď Turek všetky svoje vojenské sily z Európy odvelil do perzskej vojny²⁴⁴ a keď máme proti sebe len malý počet z nich, takže by sme proti nim mohli vyraziť hoci aj s neveľkým vojskom, naši nechystajú do ničoho, aká bude potom nádej na znovuzískanie Uhorska, keď sa Turek vráti? Verím a som s tým uzrozmeneý, že Uhri, ako píšeš, sú už zlomení a po utržených pohromách, ktoré nás už takmer deväť rokov stíhajú, vôbec sa tomu nečudujem. Čomu sa však o to viac čudujem, že sme, zabudnúc na dávnu slávu a statočnosť nášho národa, tak dlho dokázali znášať toľko zla, unášanie ľudí do zajatia oboma stranami, vraždenie a lúpenie. Najjasnejšia kráľovná by bez pochyb urobila, čo by urobiť mohla; peniaze, o ktorých píšeš, sú to, čo by sa dalo zaistiť. Nie sú ďaleko od tých miest, len nech už podniknú niečo konkrétne. Potreba po zdrojoch je obrovská všade, kde sa bojuje. Východné ostrovy Nového sveta, ktoré sa objavili až za nášho života, sú vraj plné hôr zo zlata. Sú to štyri dni, čo sem prišiel posol zo Španielska, ktorý priniesol správu, že aj teraz nedávno objavili jeden takýto ostrov, na ktorom sa dajú nájsť jednotlivé perly vo veľkosti slepačieho vajca. Poklady sú tam teda nevyčerpateľné, ale pre rozbúrené more vidíme len minimum z nich privážať do Španielska:²⁴⁵ a čo sa i privezie – rozsiahla ríša vyprázdni aj veľkú pokladnicu –, z toho sa sotva niečo môže dostať pre našu potrebu. Napriek tomu, ak som niekedy v niečo dúfal, teraz dúfam omnoho viac a veľmi budem dúfať až do konca nadchádzajúceho leta. Keď hovorím, že dúfam, nemyslím na svoje súkromné veci, lež na štátne záležitosti Uhorska. V čo už by som mohol dúfať pri svojich veciach? V Uhorsku je dvanásť biskupstiev, ale aj keby ich bolo sto alebo viac a všetky by boli uprázdnené, či už preto, že taká je kráľova vôľa, alebo, čo považujem za pravdepodobnejšie, na zásah druhých, neviem, či by mi bola daná veľká nádej. V štyroch kráľovských listoch som dostal pred tými, ktorí boli predo mnou uprednostnení, taký pevný sľub, že ak je vôbec niekde v úcte viera, tak sa pevnejší sľub ani nemohol dať. Na druhej strane som bol násilím pripravený o vlastný majetok tými, ktorým velí kráľ a nie jeho odporca. Neposlúchajú kráľovské príkazy, vraviš, ale v Rábe,²⁴⁶ v Nitre²⁴⁷

Οὐτ' ἀγαθοῦ, μᾶλλον δ' κακῶν ῥεκτῆρα καὶ ὕβριν
Ἀνέρα τιμήσουσι, δίκη δ' ἐν χερσὶ, καὶ αἰδός
Οὐκ ἔστε, βλάψει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρεῖονα φῶτα etc.

Ob haec igitur sequetur his hominibus, quod idem Hesiodus dicit: Ζεὺς δὲ ὀλέσει τοῦτω γένος μερόπων ἀνθρώπων. Summa mea est in te spes et in episcopo Agriensi. Si vos non praestabitis vestrum favorem, et auxilium me absente in utraque re mea, ne scilicet contra regis promissum negligar semper, sed ut regia promissa mihi serventur, et ne meis, quae habui, tam indigne spolier: nescio in quo ultra sperare possim. Vale. Bruxellae 10-a Januarii 1535.

poslúchajú, keď treba odmietnuť, poslúchajú aj v iných záležitostiach, v ktorých dostanú výslovný rozkaz, iba pri mojich záležitostiach neposlúchajú. Vidím, že som sa ocitol v takej nešťastnej situácii, na akú si sťažuje aj Hesiodos:²⁴⁸

*...jeden druhému vyplienia mestá,
nebudú vážiť si dobro, pravdu, človeka, ktorý
slovo drží, radšej spupného zloducha budú
uctievať, bázeň nikto nespozná, päšťami právo
každý presadí, zločinec bude dobrému škodiť.*

Preto teda pre týchto ľudí príde to, čo vraví spomínaný Hesiodos: *Vyhubí Zeus aj toto plemeno ľudského rodu.*²⁴⁹ V tebe a v jágerskom biskupovi²⁵⁰ spočíva všetka moja nádej. Ak odopriete svoju priazeň a počas mojej neprítomnosti pomoc v obidvoch mojich záležitostiach, to jest aby som v rozpore s kráľovským sľubom nebol ustavične opomínaný, lež aby mi bolo poskytnuté, čo mi bolo kráľom sľúbené, a aby ma tak hanebne neokrádali o môj majetok, potom neviem, v čo ďalšie by som mohol dúfať. Buď zdravý.

V Bruseli 10. januára 1535.

Im Jahr
1600

Die Krone dieses türkischen Königs Mehmet
ist zu sehen mit fünfzehn goldenen Diamanten.

Ad eundem responsio

[1] Subdubius fui aliquandiu, ornatissime Craneveldi, an soluta oratione vel numeris, quorum iam a multis annis in desuetudinem veni, ad tua carmina, ut meum est iudicium, non inconcinna responderem. Ne tamen solus viderer in tanti amici mei morte, mihi ob amicitiam nostram mutuam maxime certe acerba, tacere et eius factum non deflere, hos qualescunque numeros inter meas urgentes et molestas aulicas occupationes effudi potius quam scripsi, quos ad te mitto. Tuum erit eorum ineptias tollere et polire, tandemque ad me remittere litura abunde ornatos.

[2] Caesar Arelato potitus est, interfectis, uti dicunt, omnibus eius praesidionariis militibus et civibus. Exules Florentini, conscriptis in Italia pecunia gallica militibus, aggressi nuper fuere Genuam duabus ex partibus, sed repulsi magna eorum caede. Spes est caesaris exercitum, qui ad Italiam in pace servandam relictus fuit, eos brevi prostraturum. Peronae obsidio soluta est. Et non spero aliquid nobis magnae laudis ex hac nostra expeditione venturum, militibus iam ut audio domum redire cupientibus. Dammum oppidum iam pridem se dedit caesari. Nunc expedita fuit classis satis valida ad oceanum Britannicum, si quid boni nostri facere poterint. Praefecti huic D. de Benuir et Brodarod. Commissarii dati: Cornelius et Gothschalculus nostri, qui nudiustertius in Zelandiam hinc soluerunt. Persae dicuntur Turcis nunc instare acerrime, cuius rei causa Turcarum caesar praesidionarios suos milites ad se ex finibus Hungariae revocasse dicitur. Nunc tempus esset si principes christiani in recuperanda Hungaria Ferdinando regi nostro adessent. Alia nunc nulla habeo. Bene vale. Bruxellae 16. Septemb. 1536.

Elegia ad sepulchrum Erasmi Rotterodami.

Sollicita si mente cupis novisse, viator.

Frigidus hic cuius deprimat ossa lapis,
siste gradum celerem, nostramque attende quaerelam,
spe potiere tua, tu modo siste pedem.

Ut reor, audisti diuinum nomen Erasmi,
quo nihil hic noster notius orbis habet.

Is iacet hac tristi collapso corpore tumba.

Spiritus at laeta vescitur ambrosia.

Ingenii specimen magnum puerilibus annis
praebuerat cunctis non sine laude viris.

Florida quum membris teneris adoleverat aetas,
tunc animi vires exeruere caput.

Crebris huius erat studiis operosa iuventus
dedita, dum voluit Biblia sacra manu.

Ut sapienti animo crevit mentemque virilem

Odpoveď²⁵¹ Františkovi Craneveltovi²⁵²

[1] Nejaký čas som váhal, môj ctihodný Cranevelt, či mám na tvoje básne, podľa mojej mienky vôbec nie neobratné, odpovedať bežnou rečou alebo veršami, od ktorých som si už pred mnohými rokmi odvykol. Aby som však odvrátil zdanie, že pri smrti môjho takého veľkého priateľa,²⁵³ ktorá ma pre naše vzájomné priateľstvo zaiste obzvlášť veľmi rozjatrila, ako jediný mlčím a jeho odchod neoplakávam, posielam ti týchto pár veršov, nech sú, aké sú, ktoré som uprostred svojich naliehavých a únavných dvorských povinností skôr vychrlil, ako napísal. Tvojou úlohou bude odstrániť z nich nevhodné miesta a vycibriť a nakoniec mi ich poslať späť vyšperkované tvojimi opravami.

[2] Cisár sa zmocnil mesta Arles, pričom, ako sa hovorí, dal pozabíjať jeho celú vojenskú posádku a mešťanov. Vyhnaní z Florencie po tom, ako si za francúzske peniaze naverbovali v Taliansku vojakov, nedávno zaútočili z dvoch strán na Janov, ale utrpeli veľké straty a boli odrazení. Je nádej, že cisárske vojsko, ktoré zostalo v Taliansku na zachovanie mieru, rozdrťí ich v krátkom čase. Obliehanie Perrone bolo prerušené.²⁵⁴ A nedúfam, že z tejto našej výpravy vzíde pre nás niečo hodné veľkej chvály, veď ako počúvam, vojaci sa už chcú vrátiť domov. Mestečko Damme sa už predtým vzdalo cisárovi. Teraz bolo vyslané dostatočne silné loďstvo na Britské more, ak by naši mohli niečo dobré dosiahnuť. Velia mu pán de Benuir a Brodarod. Ako vojenský komisári sú tam pridelení náš Cornelius a Gotschalk, ktorí predvčerom odišli odtiaľto do Zeelandu. Peržania vraj teraz veľmi prudko dorážajú na Turkov, preto turecký sultán odvolal z uhorského územia svoje posádky. Teraz by bol vhodný čas, keby kresťanskí panovníci prišli na pomoc nášmu kráľovi Ferdinandovi znovuzískať Uhorsko. Nič viac teraz nemám. Nech Ti zdravie dobre slúži.

V Bruseli 16. septembra 1536.

Elégia na náhrobok Erazma Rotterdamského²⁵⁵

Pútnik s bážňou v mysli, pokiaľ sa dozvedieš túžiš,
koho ostatky tu chráni studený hrob,
spomal rýchlú chôdzu, tento žalospev vyslyš,
odpoveď dostaneš hneď, stačí zastaviť krok.
Tuším, počul si posvätné meno Erazmus, predsa
pozná ho celý svet, nenájdeš známejšie nič.
V tomto smutnom hrobe spočíva schránka jeho,
duša jeho však s bohmi hoduje už.
Ešte ako chlapec prejavil nadanie veľké,
všetci videli to, muži s povestou tiež.
Ako dospel do veku, v ktorom rozkvitá telo,

induit, hoc primum sidus in orbe fuit.
At pede cum tremulo subiit veneranda senectus,
perspicuum mundus non capit ingenium.
Quae minuit vires mentis provector aetas,
omnia in hoc uno fertiliora dedit.
Cur animi referam claras ex ordine dotes?
Nullius has certe lingua referre potest.
Sic celsa virtute viros praecelluit omnes,
sidera ceu coeli sol superare solet.
Omnia sic purae transegit tempora vitae,
exemplum felix praestat ut ipse tibi.
Plurima sunt horum monumenta fidelia testes,
pectore quae sancto scripsit et ingenio.
Haec domini referunt vultus simulachraque viva,
ingenuos mores egregiamque fidem.
Haec rectum monstrant ad summa cacumina cursum
astriferi caeli, regna parata bonis.
Si causam quaeris, quare mea lumina fletu
et lacrimis rorent, accipe pauca, precor.
Caesar in occiduis ageret dum victor Iberis
carolus, hic mundi qui tenet imperium,
magnanimisque soror Flandros cautosque Brabantos
imperio iusto consilioque regit,
tunc Basiliae pio sedem servabat Erasmo,
nomine quae regis sic vocitata fuit.
Iungebant animos nostros virtusque fidesque
suadebantque simul vivere, deinde mori.
Mutua de variis hinc venit epistola rebus
aedes ad nostras nunc reticenda mihi.
Magno etiam regina fuit devincta favore,
huius caelesti scilicet ingenio.
Haec ferventi animo magnum cupiebat Erasmus
cernere et usque simul verba referre sacra.
Tam gratum cunctis igitur mea littera quando
et monet et magnis sollicitat precibus,
ecce suum reditum fuerat iam iamque futurum
pollicitus, chartis pluribus ipse mihi
atque etiam puri reticenda silentia cordis
adscriptis digitis multa notata suis.

ukázal, akú má silu jeho duch.
Sústavným štúdiám mladosť celú snaživo oddal,
Svätú Bibliu rád, ochotne v ruke mal.
Múdrosťou vynikal so vstupom do veku zrelého muža,
najviac rozžiaril jas jeho hviezdy svet.
Potom trasľavým krokom ctihodná staroba prišla,
pre jeho nadanie už nenašla miesta dosť.
Zvyčajne jeseň života oslabuje duševné sily,
v tomto prípade však priniesla plodov viac.
Prečo nejdem menovať, aké zanechal dary?
Lebo jazykom nič z toho nedá sa riečiť.
Všetkých mužov prevýšil vznešený charakter jeho,
ako slnečný deň prežiaril hviezdnu noc.
Každý okamih svojho života v čistote prežil,
skvelý príklad tým poskytuje tebe sám.
Jeho diela dávajú dôkaz najlepší o tom,
zo srdca písal ich, nadanie do nich dal.
Vo všetkých môžeš vidieť pohľad autora, jeho
dušu, vieru, mrav, nájdeš v každom z nich.
Postavil nimi pre seba priamo do výšav cestu,
k hviezdám nebeským, kde kráľovstvo pre dobrých čnie.
Pokiaľ sa pýtaš na dôvod, prečo v náreku oči
slzami zaliate mám, odpoviem krátko, čuj!
Pokým cisár Karol západným Iberom²⁵⁶ vládol
vítazne, celý svet vo svojej moci mal,
jeho šľachetná sestra zatiaľ správkyňou bola,
ako právo chce, Flámom, Brabantom tiež.²⁵⁷
Bazilej stal sa domovom zbožného Erazma vtedy,
mesto, ktorému dal svoje meno kráľ.²⁵⁸
Cnosť a viera naše duše dokopy dali,
naviedli spolu žiť, potom spolu mrieť.
Navzájom listy na rôzne témy písali sme si,
teraz pomlčím, čo obsahom bolo v nich.
Rovnakú veľkú priazeň chovala kráľovná v duši,
lebo jeho duch očaril myseľ jej.
Horlivo, túžobne chcela veľkého Erazma stretnúť,
poznať ho, rozhovor s ním posvätný spolu viesť.
Jeho, ktorého každý túžil privítať, listom,
veľkými prosbami v ňom nabádal, pozýval som.

Iamque parabat iter socios invisere caros
natalesque lares et sibi dulce solum,
invida sed Lachesis fatalia stamina rupit
Atropos et pressit fila resecta manu.
Quare non potuit conceptum absolvere votum
sic volvente dea et sic statuente deo.
Propterea vexor magnis cruciatibus et, qui
solabar maestos, ipse ego tristis ago.
Ergo erit ista dies atro signanda lapillo,
quae tantum nostro dempsit ab orbe decus.
Fundant heu maestos elegos, sacer ordo, poetae,
flete simul Musae Pieridesque deae!
Occidit ille senex claris celebratus Erasmus
eloquiis patrum, decidit orbis honos.
O nimium felix essem, si fata dedissent
cernere viventis lumina cara viri!
Quid iuvat at lacrimis nostros augere dolores
tundere et immiti pectora nostra manu,
Stamina cum filent tristes scindantque sorores
obscuris pariter conspicuisque viris?
Nec datur immoti quemquam transcendere fati
limina, namque hominum stat sua cuique dies.
Quare age, quisquis ad hunc tumulum vestigia tendis,
lector, supremum haec verba benigna refer:
salve perpetuumque vale, praelustris Erasme
civibus aethereis adnumerate, vale.

Epitaphium eiusdem per eundem.

Non fuit insigni praestantior alter Erasmo
hoc Desiderio sole sub aethereo,
sive quis ingenii rarum perpendat acumen,
numinis afflatu quo decoratus erat,
seu quis iudicium cordato in pectore rectum
iustitiamque viri et cum pietate fidem.
Omnibus is toto fulsit virtutibus orbe,
vivere dum Parcae sustinuerunt deae.
Virtutis tantae sunt docta volumina testes,
quae scripsit summi non sine voce dei.
Conditur hoc tumulo corpus, quod talia vivens

Odrazu návrat domov prestal odsúvať, v listoch
mnohých, ktoré sám napísal, prisľúbil to.
Svojimi vlastnými rukami do listov napísal neraz
veci, ktoré skryť hlboko v srdci chcu.
Už-už sa na cestu chystal, zavítať k najdrahším druhom,
rodné kraje zrieť, sladký domov chcel.
Avšak neprajná sudička prefala tetivu žitia,
Atropos²⁵⁹ odťatú niť v rukách svojich má.
Takýto osud určili preňho bohovia v nebi,
slovo, ktoré dal, dodržať nevedel už.
Preto toho, ktorý smútiacich utešiť vedel,
trýzni ohromný žiaľ, smútkom trpím sám.
Navždy čiernym písmom ostane značený dátum,
na ktorý prišiel svet o tento poklad svoj.
Básnici, majstri rehole, skladajte smútočné básne,
Múzy, spustite plač, rozzvučte pierijský²⁶⁰ hlas.
Onen objekt oslavných prejavov predákov zomrel,
ozdobu stratil svet, starého Erazma niet.
Aké veľké šťastie bolo by, keby mi osud
dovolil uprieť zrak na jeho živú tvár.
Načo si zväčšovať svoju bolesť slzami v očiach,
päťou ponuro biť neustále do svojich prs,
pokým smutné sestry²⁶¹ spriadajú, strihajú potom
priadzu života zlým, rovnako dobrým tiež.
Napevno určené hranice osudu prekročiť nejde,
každý človek má zrátané svoje dni.
Preto pocestný, ktorý si pristúpil k tomuto hrobu,
nakoniec tento text prajný prečítaj tu:
Večné zbohom dávam ti, preslávnny Erazmus, ktorý
do neba patíš už, zbohom naveky buď!

Epitaf na tú istú osobu od toho istého autora

Nikto významom väčší ako Erazmus tento
Nebrázdil ešte svet, po nikom netúžil²⁶² viac,
nech sa zamerala na jeho nadanie zriedkavo bystré,
ktorému vnuknutím Boh dodal ozdobný lesk,
alebo jeho správny úsudok v šľachetnom srdci,
ktoré snúbi cit pre rovnosť, vieru, stud.
V každej cnosti jagal sa ako žiarivá hviezda,

ediderat, mentem sed tenet ipse polus.

Aliud eiusdem.

Iussu Pontificis Pauli cum doctus Erasmus
concilio patrum gestit adesse sacro,
tunc Deus omnipotens superas transvexit ad auras,
coetibus ut divum redderet aethereis.
Concilio Pauli poterunt tua scripta probari,
vivere te mecum malo, ait ipse Deus.

Aliud eiusdem.

Non desiderium, sed fato est functus Erasmus,
et tamen amborum nomine nunc gemimus.

bohyne osudu²⁶³ kým nestrihli jeho niť.
Svedkami takeého veľkého nadania učené diela
stali sa, ktorým sám Najvyšší umožnil vznik.
V tejto hrobke telo autora spočíva, ale
duša, ktorá to stvorila, do neba šla.

Ďalší epitaf na tú istú osobu

Na popud pápeža Pavla²⁶⁴ učený Erazmus veľmi
na svätom koncile chcel s otcami cirkvi byť,
avšak všemocný Hospodin ku hviezdám na nebi medzi
zástup svätých chcel, aby učenec šiel.
Pavlovmu koncilu tvoje spisy predstavíť možno,
teba pri sebe chcem, riekol Hospodin sám.

Ďalší epitaf na tú istú osobu

Erazmus našu túžbu²⁶⁵ nenaplnil, ustúpil sudbe,
túžba ostala však menom, ktoré má.

Ad Thomam episcopum Agriensem cancellarium Hungariae

[1] Salutem plurimam et seruitiorum meorum commendatione! Magnifice domine mihi observandissime! Gratulatio dominationis vestrae magnificae, quam litterae ipsius de meo reditu et, ut scribit, felici statu declarant, tam mihi grata fuit, quam gratissima. Vicissim calamus et litterae explicare vix possunt, quam gratuler ego quoque de dominationis vestrae magnificae et felici et tranquillo statu, de quo sermonibus hic, et iam antea litteris amicorum in externis provinciis factus fueram certior. Conservet Deus dominationem vestram magnificam et dominam coniugem suam carissimam in omni et animae et corporis felicitate quam diutissime. Quod scribit se eundem esse meum fratrem et amicum, qui prius fuerat, et deinceps quoque talem futurum. De hoc sincero et amantissimo dominationis vestrae magnificae in me animo habeo eidem gratias cumulatas et ubi meae erit facultatis, etiam re ipsa referam. Nihil dubito, quin eum in me, dominatio vestra magnifica, dum vivemus, praestet semper animum, quem scribit. Nam neque ego causam ullam ab adolescentia nostra praestiti, cur aliud de ea existimarem, neque puto dominationem vestram magnificam ex eorum esse numero, qui crescente facultate et opibus, mores suos mutare consuevere et divitias praeferre verae amicitiae. Quod qui faciunt, quam fluxis haereant rebus, non scripta tantum maiorum, sed etiam ipsa sanae mentis ratio commonstrat. De me vicissim dominatio vestra magnifica certo sibi persuadeat, nulla in re Olahi sui animum non modo in dominationem vestram magnificam, iam beneficio Dei in ea, quam virtute consecuta est, conditione constitutam, sed etiam in pauperes veteres nostros amicos immutatum esse mutatumque unquam iri, sed ubi fieri possit, me cupere dominationi vestrae magnificae libenter inservire.

[2] Verum, ut ad reditum meum, unde digressus eram, revertar, redii quidem auspicio Dei incolumis, tum rebus serenissimae reginae meae quibusdam ita ferentibus, tum ut aliquando amicos veteres, quorum non parvo tenebar desiderio, et patriam tam longo tempore evoluto reviserem. Nihil tamen hic repperi, quod me magno opere delectaret, praeter eorum amicorum meorum, quos adhuc videre potui, commercium. Video rerum omnium faciem tristissimam, rem nostram publicam undique labefactam, concussam, nutantem et vix spirantem. Omnium animos praedis agendis intentos esse, amicos factione distractos, partim iam mortuos, partim male affectos, vel miseros potius et spe sola (quod magnus est amici cruciatus) trahentes spiritum. Eos, qui post principem nostrum clementissimum rebus praesunt agendis, nescio, quo pacto, et leves et sordidos, uno aut altero excepto, vulgum adeo miserandae sortis, ut nihil praeter luctus, lamenta et lacrimas emittant. Haec delectare quempiam possunt? Credo, Deum nobis iratum merito nos his incommodis rebus punire.

[3] Non parvo ducebar desiderio dominum Stephanum nostrum Brodericum

Jágerskému biskupovi Tomášovi, kancelárovi Uhorska

[1] Posielam úprimné pozdravy a odporúčam sa do vašich služieb! Veľkomožný a mnou veľavážený pane! Radosť vášho veľkomožného panstva, ktorú vyjadril vo svojom liste nad mojím návratom a, ako píše, nad mojím úspešným postavením, potešila ma veľmi-preveľmi. Na oplátku sotva môže moje pero písmom vyjadriť, ako veľmi sa radujem aj ja nad šťastlivým a pokojným údelom vášho veľkomožného panstva, o ktorom som sa dozvedel z tunajších rečí a už prv v cudzích krajoch z listov od priateľov. Nech čo najdlhšie uchová Boh vaše veľkomožné panstvo a jeho najdrahšiu pani manželku²⁶⁶ v úplnom telesnom i duševnom šťastí. Pokiaľ ide o to, čo píše vaše veľkomožné panstvo, že je mojím bratom a priateľom, akým bol už predtým a bude takým aj potom, za takýto úprimný a veľmi priateľský prejav priazne voči mne od vášho veľkomožného panstva vzdávam mu veľkú vďaku, a len čo budem mať na to príležitosť, urobím tak aj skutkom. Nepochybujem, že voči mne bude vaše veľkomožné panstvo stále, kým budeme živí, prejavovať priazeň, o ktorej píše. Lebo ani ja som od našej mladosti nenašiel žiaden dôvod, prečo by som mal inak o tom uvažovať, a ani si nemyslím, že vaše veľkomožné panstvo patrí medzi tých, ktorí so vzrastom svojho vplyvu a bohatstva zvyknú meniť svoje mravy a uprednostňovať majetok pred pravým priateľstvom. Tí, ktorí tak činia, akoby lipli na pomínuteľných veciach, poukazujú na to nielen spisy našich predkov, ale i zdravý sedliacky rozum. Na oplátku by sa vaše veľkomožné panstvo malo uistiť, že sa mienka jeho Oláha nielen na vaše veľkomožné panstvo, ktoré vďaka Božiemu požehnaniu už závisí len od toho, čo sa dosahuje statočnosťou, ale aj na našich schudobnených starých priateľov v žiadnom ohľade nezmenila a ani sa nikdy nezmení, a len čo to bude možné, prajem si vášmu veľkomožnému panstvu ochotne poslúžiť.

[2] Avšak aby som vrátil k svojmu návratu, od čoho som odbočil: vďaka prozreteľnosti Božej som sa vrátil bez úhony, aby som mohol vybaviť isté záležitosti svojej najjasnejšej kráľovnej²⁶⁷ a tiež aby som konečne znovu uvidel starých priateľov, po ktorých ma prepadla veľká túžba, a aj svoju vlasť, od ktorej som bol na taký dlhý čas odtrhnutý. Napriek tomu som tu nenašiel nič, čo by ma nejako veľmi potešilo, okrem zblíženia sa s tými mojimi priateľmi, ktorých som doteraz mohol stretnúť. Pred očami mám ten najsmutnejší obraz, aký len existuje: náš štát, ktorý je všade doráňaný, krváca, vrávorá a sotva popadá dych. Mysle všetkých sú upnuté ku koristeniu, priatelia sú rozhádaní pre podporu znepriatelených strán, časť z nich je už mŕtva, ďalší chradnú alebo skôr trú biedu a jedine vďaka nádeji (ktorá sama je veľkým súžením priateľa) ešte lapajú po dychu. Tí, ktorí zastupujú nášho najmilostivejšieho panovníka v spravovaní štátu – neviem, ako sa to mohlo stať – sú s výnimkou jedného či dvoch všetci slabosi a špinavci. Pospolitý ľud má taký biedny údel, že len žiali, narieka a plače. Koho môžu tieto veci potešiť? Verím, že sa na nás Boh

videndi, propter veterem nostram notitiam fraternam et aetatem ipsius provectam. Hanc quoque Deus facultatem mihi praecepit. Nam VII. huius mensis fato ille concessisse dicitur. Scripserat superioribus hebdomadis, se me velle invisere (nam ego propter serenissimae reginae meae negotia hinc hactenus abesse non potui) et significaverat, se venire vel ad Saag, vel etiam ad civitates montanas, si quando eo proficiscerer. Ego vero responderam, me domui suae eum invisurum pauco post tempore, ex principis nostri annuentia. Neutrum tamen mihi fato concessum est. Cuius morte audita, non potui non in lacrimas prorumpere.

Quare, magnifice mi domine, sum quidem incolumis, ut dominatio vestra mihi gratulatur, et in statu priore, mediocri scilicet, sed animo non satis bono affectu, tum ob huius domini Broderici nostri mortem, tum ob ea, quae superius dixi, et patriae, et rerum nostrarum, dico communiter, incommoda. Nec video aliquod, nisi fallar, remedium his adhiberi facile posse, nisi Deus sua potentia aliter res nostras vertat. Dominae Lucretiae hoc triduo litteras ipsas mittendas curabo. Si scriptae sunt de marito aliquo, illi curando scire cuperem. Nam mea quoque refert id scire. Qui, ut iocum seris addam, uxorem circumspiciam etc. Me et servitia mea dominationi vestrae commendo, et cum domina mihi observandissima, domina coniuge carissima

Vivite felices, quibus est fortuna peracta

Iam sua; nos alia ex aliis in fata vocamur.

Vobis parta quies; nobis maris aequor arandum.

Viennae XVII. Novembris Anno 1539.

Eiusdem dominationis vestrae servitor Nicolaus Olahus, custos Albensis.

Epitaphium domini Vacienensis.

Hac iacet inclusus gelida Brodericus in urna,

Cui decus et nomen pulchra corona dedit.

Phoebus in aethereo donec clarescat Olympo.

Dum tenebras densas Cynthia clara fugat,

Semper erit Stephani virtus, doctrina perennis,

Sancta fides, probitas et pietatis amor.

Pontificis sacro vixit decoratus honore,

Cuius in officio sedulus usque fuit.

O felix, claros patriae qui vidit honores,

Illius ast cladem cernere non voluit.

Dum nullam potuit nostris adhibere medelam

Hisce malis, subito migrat ad astra poli.

právom hnevá a tresce nás týmto utrpením.

[3] Viedla ma sem tiež nemalá túžba stretnúť ešte nášho pána Štefana Brodariča, nášho dávneho a dôverného priateľa už v pokročilom veku. Boh mi však aj túto možnosť odňal. Lebo vraj 7. tohto mesiaca umrel.²⁶⁸ V predošlých týždňoch mi pritom písal, že ma chce prísť navštíviť (lebo ja som sa pre záležitosti mojej najjasnejšej kráľovnej nemohol doteraz odtiaľto vzdialiť), a naznačil, že príde buď do Šiah, alebo do banských miest, ak by som sa tam niekedy vybral. A ja som mu odpovedal, že so súhlasom nášho vladára ho za krátky čas navštívim v jeho dome. Ani jedno, ani druhé mi však osud nedoprial. Keď som sa dozvedel o jeho smrti, musel som sa rozplakať.

Preto, môj veľkomožný pane, som síce zdravý, ako mi vaša urodzenosť praje, a môj stav sa nezmenil, teda je uspokojivý, ale myseľ – tá sa tak dobre necíti: jednak je to v dôsledku smrti nášho pána Brodariča, jednak pre to, o čom som sa zmienil predtým, nazvime to všeobecne, pre naše nešťastné záležitosti. A ak sa nemýlim, ani nevidím nijaký liek, ktorý by sa mohol ľahko podať, jedine ak by naše veci nasmeroval inak Boh vďaka svojej moci. Počas najbližších troch dní sa postarám o zaslanie listu pani Lukrécie.²⁶⁹ Ak sa v ňom píše o nejakom ženíchovi, prial by som si vedieť, či už je o neho postarané. Lebo aj mne záleží na tom vedieť to. Veď i ja – aby som to obrátil na žart – sa obzerám po manželke. Vašej urodzenosti odporúčam seba i svoje služby a s veľaváženou paňou, vašou najdrahšou pani manželkou

Žite tu šťastní! Váš osud sa už dávnejšie splnil,
nás však ešte stále z biedy do biedy ženie!
Vy ste už získali mier: vy²⁷⁰ nemusíte už brázditiť
hladiny morí...²⁷¹

Vo Viedni 17. novembra roku 1539.

Služobník vašej urodzenosti Mikuláš Oláh, stoličnobelehradský kustód.

Epitaf²⁷² na vacovského pána²⁷³

Vložený do tejto studenej schránky Brodarič leží,
ktorému zdobí hrob sláva, meno tiež.
Pokým bude Foibos²⁷⁴ na Olymp nebeský žiarit,
v tmavých húštinách zas Cynthia²⁷⁵ hľadať skrýš,
cnosti Štefana: múdrosť, úprimnosť, posvätná vernosť,
láska k vlasti tiež, trvalo ostanú tu.
Život zdobený titulom svätého biskupa prežil,
v úrade každý deň všetko odrobil rád.
Šťastný, ktorý videl jeho zásluhy za vlasť,
na jeho porážku však pozerať nechcel už.
Keďže na tieto naše nešťastia nevedel podať
žiaden nový liek, pobral sa do neba preč.

Ad Lodovicum Pekry

[1] Nova scribere vestre dominationi magnifice haec possumus, quod maiestas regia hic Vormaciae est, agitque et tractat cum imperialibus de futura expeditione, speramusque brevi de futura expeditione conclusuram. Caesarea maiestas autem septima die huius mensis Bruxellis movit se, rectaque dirigit gressum suum huc Vormaciam, sed paulatim incedit, ne ex itinere aliqua molestia afficeretur, nunc enim pristinae valetudini est restitutus, hinc se deinde confert eo, quo salus ac defensio christianitatis postulaverit.

[2] Quod autem scribit dominatio vestra magnifica, quod brevi in Sclavoniam haberet animum eundi, Deus altissimus faxit eidem prosperum iter, sanumque et incolumem ducat et reducat. Rogamusque eandem, ut hominibus nostris, qui in episcopatu nostro sunt constituti a nobis, velit eadem omni auxilio in negotiis omnibus, quibuscunque invenerint, esse, quod nos vicissim omni officio amicitiae studebimus recompensare. In reliquo felicissime dominationem vestram magnificam valere optamus.

Datum Vormaciae, 15 die mensis Aprilis, anno Domini 1545.

Ľudovítovi Pekrymu²⁷⁶

[1] Vášmu veľkomožnému panstvu môžeme napísať tieto novinky, že kráľovské veličenstvo je tu vo Wormse a s ríšskymi stavmi rokuje a vyjednáva o budúcej vojenskej výprave a my dúfame, že sa o nej čoskoro rozhodne. Cisárske veličenstvo sa siedmeho tohto mesiaca pohlo z Bruselu a namierilo si to priamo sem do Wormsu, ale pochoduje len pomaličky, aby mu cesta nespôsobila žiadnu ujmu. Už sa mu vrátili pôvodné sily, odtiaľto sa teda potom vydá tam, kde si to bude žiadať spása a obrana kresťanstva.

[2] Pokiaľ ide o to, čo píše vaše veľkomožné panstvo, že má v úmysle čochvíľa odísť do Slavónska, nech mu najvyšší Boh dopraje šťastlivú cestu a nech ho v zdraví a bez úhony odvedie tam i naspäť. Vaše veľkomožné panstvo prosíme aj o to, aby našim ľuďom, ktorých sme ustanovili do nášho biskupstva,²⁷⁷ ráčilo byť pri všetkých povinnostiach, ktoré na nich budú čakať, po všetkých stránkach nápomocné. Každú poskytnutú službu sa potom na oplátku budeme usilovať priateľsky oplatiť. Napokon vyprosujeme Vášmu veľkomožnému panstvu šťastie a zdravie. Dané vo Wormse dňa 15. apríla roku Pána 1545.

Verancius et Zay Nicolao Olaho

[1] Hic nuncii reginae Isabellae et filii eius videntur egisse et confecisse omnia negotia sua satis ex sententia, si modo expeditionem earum litterariam optati exitus consequentur. Hoc interim nobiscum nihil actum est, tametsi hortati fuerimus per litteras magnificum dominum Achmat passam: ne quid his de rebus velit in summa decernere, donec a maiestate regia expectata nodi intricati resolutio adferretur, nosque etiam adessemus. Nec aliud aut agere aut movere nos ex hoc sequestro potuimus, uti apud alios principes nostrae religionis licite potuissemus. Sed silentio praetermissi, parteque altera minime audita, iam tulere sententiam, quam voluere, quemadmodum ex his adiunctis litteris patebit. Quod quia factum videtur esse non sine et indignitate regiae maiestatis et contemptu quodam nostri, cum in eiusmodi constitutione nos quoque adhibere debuerant, nescimus quid sit maiestas regia cogitatura. At nos remittendo omnia melioribus consiliis, rem non putaremus sine consideratione transeundam. Si enim commissarios suos pro iisdem rebus istic finiendis ad maiestatem regiam legaverunt, hic haerere nos inaniter quid oporteat, eoque potissimum, quod uno veluti sinu prolato, iidem et indignam pacem offerent eius maiestati, si Puero reddet Transilvaniam, et si non reddet, bellum denunciant.

[2] Haec pauca scripsimus ad reverendissimam vestram dominationem pro nostro in eam officio, nihil aliud cupientes, quam regiae maiestati, domino nostro clementissimo pro eiusdem voto, nomineque christiano ac patriae nostrae inservire, quam quidam ingrati eius alumni pessumdare certe non verentur, ut quid minimum consequantur, magno idipsum aliquando eisdem constaturum, si Turcae veteres mores non emutaverunt. Verum Deus haec viderit et maiestas regia, si quando irasci iam incipiet. Quia profecto, nisi istic pisces ultro sese obiicerent, hinc rete et hami non subiicerentur. Reliquum est, ut sciat dominatio vestra reverendissima, multos esse, ut audimus, apud nos, qui dedita opera capi volunt, et credunt beatos se fore, cum eum defensorem habebunt qui non miseretur. Errant igitur toto caelo, et rationes in aliud tempus enumerandas differimus.

[3] De statu nostro nihil adhuc quicquam est immutatum, variis tantummodo exercemur rumoribus, hisque potissimum, quos Turcae, Hungariae finitimi, de bellicis quibusdam regiae maiestatis apparatusibus huc transmittunt. Iam enim dudum et Strigonium et Temeswarum obsedit, et Budam terret, ac trino exercitu rem gerit. Haec tamen eadem cum varie, quotidieque aliter atque aliter, et quandoque etiam contrario modo referuntur, agnoscimus, pacem illi nostram non placere admodum, cupereque potius per occasionem finem Hungariae regno imponere; quod autem fortasse agit providentia, quae saepe numero per adversa feliciora pollicetur. Nos, nostrosque et nostra omnia vestrae reverendissimae dominationi commendamus, omniaque eidem oramus a Deo prospera.

Vrančič²⁷⁸ a Zay²⁷⁹ Mikulášovi Oláhovi

[1] Zdá sa, že vyslanci kráľovnej Izabely a jej syna si tu splnili všetky úlohy vcelku tak, ako si to zaumienili, ak teda dosiahnu písomné potvrdenie vytúženého výsledku vyjednávania. Toto sa s nami za ten čas nijako neprerokovalo, hoci listom Ahmeda pašu sme boli uistení: v týchto záležitostiach nechce definitívne rozhodnúť, pokým od kráľovského veličenstva nedorazí očakávaný návrh riešenia tejto zauzlenej situácie, a aj my by sme mali byť pri tom. Na základe tejto záruky sme nemohli nič urobiť ani sa nijako hnúť, ako by nám to bolo umožnené u iných panovníkov našej viery. Ale po prerušení mlčania bez toho, aby bola vypočutá druhá strana, už prijali rozhodnutie, ktoré chceli, ako to vyplýva z pripojeného listu. Pretože sa javí, že sa to stalo nie bez zneuctenia kráľovského veličenstva a akéhosi pohrdania nami, keď sme boli donútení asistovať pri takomto postupe, nevieme, čo si o tom bude myslieť kráľovské veličenstvo. Nemysleli by sme si však, že treba túto záležitosť nechať prejsť bez povšimnutia s tým, že sa všetko pripíše dobrým úmyslom. Ak totiž vyslali svojich komisárov ku kráľovskému veličenstvu, aby tieto záležitosti vyriešili, bolo potrebné nájsť niečo, aby sme tu nadarmo uviazli, a to tým skôr, že po predložení akoby jedinej podmienky, ponúknú nedôstojný mier jeho veličenstvu, ak vráti chlapcovi²⁸⁰ Sedmohradsko, a ak nevráti, vyhlásia vojnu.²⁸¹

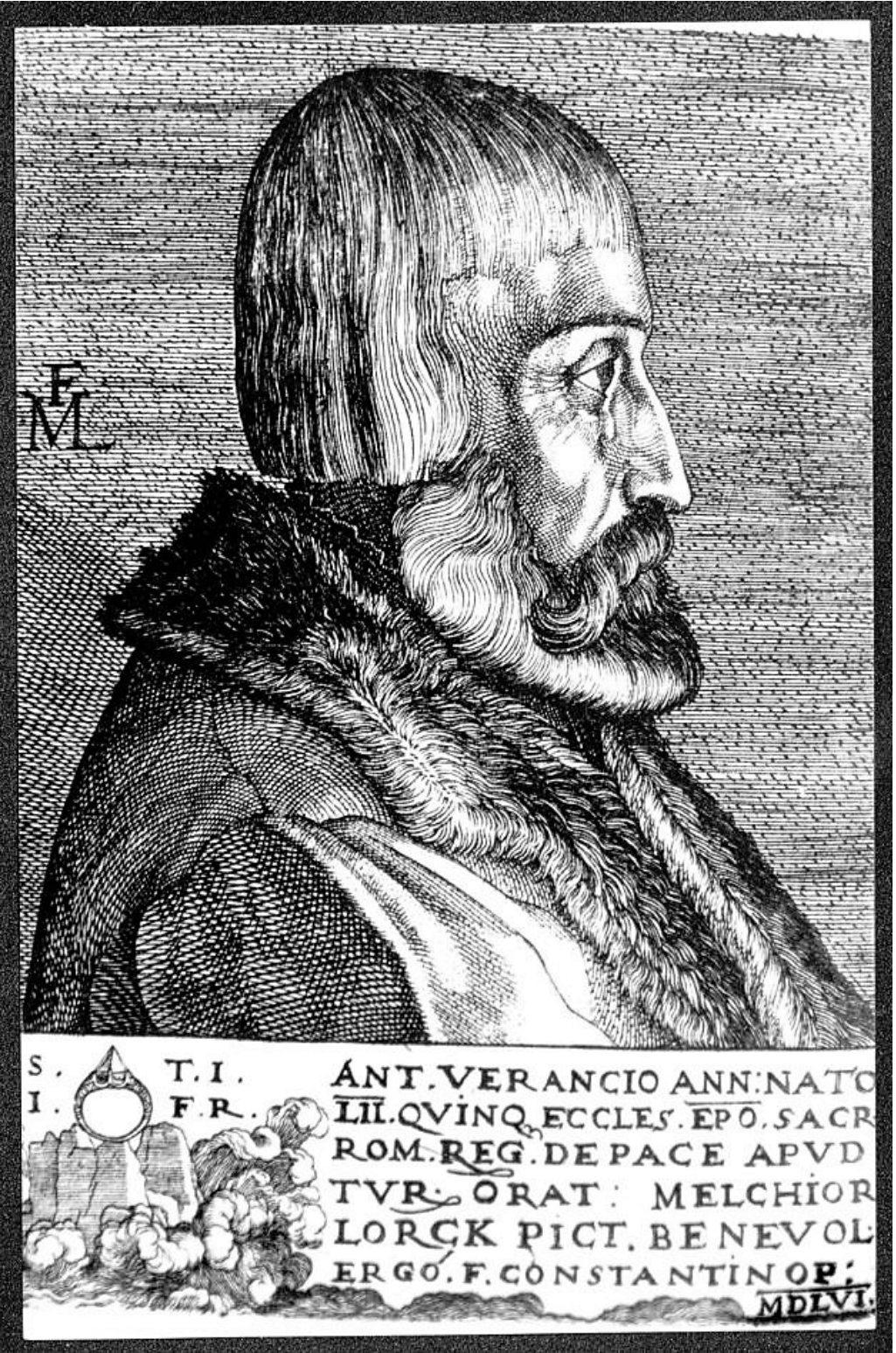
[2] Týchto pár informácií sme napísali vášmu dôstojnému panstvu, aby sme dostali povinnosti voči nemu, lebo neprajeme si nič iné, ako slúžiť kráľovskému veličenstvu, nášmu najmilostivejšiemu pánovi podľa prísahy, ktorú sme mu ako kresťania zložili, a našej vlasti, ktorú títo jej nevďační synovia sa veru neboja zničiť, aby niečo máličko dosiahli, čo im, ak Turci svoje staré zvyky nezmenili, vyjde raz veľmi drahé. Boh to však uvidí a aj kráľovské veličenstvo, ak sa už raz začne hnevať. Preto naskutku, keby sa tu ako ryby dobrovoľne sami nevyhadzovali, neboli by lapení do siete a na udicu. Nakoniec by vaše dôstojné panstvo malo vedieť, že je u nás, ako sme počuli, veľa takých, ktorí sa chcú vzdať do poroby a veria, že budú blažení, keď za ochrancu budú mať toho, kto nepozná zľutovanie. Výpočet dôvodov, ako veľmi sa mýlia, odložíme na inokedy.

[3] Na našom postavení sa dosiaľ vôbec nič nezmenilo, iba čo sme rozrušení rôznymi chýrmi, najmä takými, ktoré sem nechajú pustiť Turci z bezprostredného susedstva Uhorska o vojnových podnikoch kráľovského veličenstva. Teda že nedávno už obsadil Ostrihom a Temešvár a teraz straší Budín a vedie vojnu s tromi armádami. Každý deň k nám prichádzajú takéto správy, rovnaké, len s obmenami raz tak, raz onak; pochopili sme, že náš mier sa mu veru nepozdáva a praje si skôr príležitostne ukončiť existenciu Uhorského kráľovstva. Azda to však zariadi prozreteľnosť, ktorá často prostredníctvom takýchto nešťastí dáva prísľub šťastnejšieho údely. Seba, svojich i všetko svoje odporúčame vášmu dôstojnému panstvu a od Boha mu vyprosujeme všetko dobré.

III. Maii, Constantinopolo, 1554.

Z Konstantínopolu 3. mája 1554.

EM

S. T. I.
I. F. R.

ANT. VERANCIO ANN. NATO
LII. QVINQ. ECCLES. EPŌ. SACR
ROM. REG. DE PACE APVD
TVR. ORAT: MELCHIOR
LORCK PICT. BE NEVOL
ERGO. F. CONSTANTINOP.
MDLVI.

Magnifico domino Francisco de Batthyán consiliario S. regiae maiestatis etc. domino et amico nobis honorandissimo

Magnifice domine et amice nobis honorandissime, salutem et nostri commendationem. Az el mwłth napokban, mikoron Maximilianus kyrál az my kegielmes wrunk kegielmedet leweleben ede fel hewata wolna, az koron te kegielmed yrth wala egy leweleth w felsegenek, kyben mynketh es az twb atyafyakal arra ynth wala, hog ez wdwarth el hadnayok és tanetanyok az alatonk walo ywhokath. Mi az te kegielmed ynteseth mynd az atyafyakal egetemben io newen wettek merth arrol twgyok, hogy te kegielmed nem kewanya gonozonkath, jolleth megy wacion irwan, hogy az ywnak nem illyk paztorath ynteny, hanem az paztornak kel az ywhokat inteny es meg feddeny es meg nyrny is. De bator en praedicallanek es, nylwan twdom azt hogy Wywwarath, ky egy hazat illeth, kynm bochyatanad kezedbewl. Ertem towaba hogy kegielmed Toth orzagban az atyafyakhoz ment wolna. Azt nem banom hogy kegielmed oda ment, merth meg enyes eremesth kegielmetekel egietemben oth wolnek, ha lehetne, de chyak azt banom, hogy mykor kyrál hewath, az koron myndha azzal mented magadath, hogy beteges wag, mykoron peniglen az te magad dolgaban zygseged tertenendyk, semy nyawalyad nynczen. Azt es ertem Zabragy pispek wramtwl, hog te kegielmed nem bannaya ha engemeth tennenek papawa, kyt en istentwl soha nem kewantam, merth wgy es rezed lenne marhamban, nem welem hogy az en marhamban ollyan modon menth az mastany papaieban, sakmanth tegenek. En nylwan oly zandekban wagiok hogy nem chyak Zolonak warath, ky imar eniem, hanem meg Wywwarath es azt remelenem hog ream maradna, mert elewtem akarlak meg el bochyatanomn.

Towaba ym egy estallonak walo hazath wettem masth et kyn az Zelekezben az Wyhel capwyanak elleneben ezer lepesnere wacion, annak okaerth mykoron te kegielmed ede fel ywend, chyak hogy jo borokath haznol weled, eremesth zalast adok te kegielmednek. Isten tarchya meg kegielmed mynd azzonomwal egietemben. Ex domo nostra Nicoletó, kynek mast attanak ellien neweth, 15, die may anno 1555.

Strigoniensis manu propria.

Semmy wysagoth mosth nem yrhathok. Az Imperiumba megh semmith nem wegesthek, Erdelybe gylesth thethether wala wrwnk oth mynden yoth wegesthek Czar es franciay kyrál es Angliay kyrály walasthotthak commissariosokath kyk tractalnak az bekeseznek ew kewtzhek wlo sersesben. Ban wramnak mongyon kegyelmed kesenethemet es solgalathomath. Nadrispan wuram rhegen Sarwarra mene engemet hatthok yth mynd nyayan.

Veľkomožnému pánovi Františkovi Battyánymu, radcovi svätého kráľovského veličenstva atď., pánovi a nášmu veľactenému priateľovi

Veľkomožný pane a náš ctený priateľu, posielame ti pozdrav a naše odporúčanie. V uplynulých dňoch, keď náš milostivý pán kráľ Maximilián listom povolal sem tvoju milosť, vtedy tvoja milosť napísala jeho veličenstvu list, v ktorom nás a viacerých príbuzných vyzývala, aby sme opustili tento dvor a starali sa o svoje podriadené ovečky. My sme vedno s príbuznými túto tvoju výzvu zobrali v dobrom, lebo o tom vieme, že tvoja milosť si nepraje naše zlo, hoci je napísané, že ovečke sa nepatrí vyzývať svojho pastiera, lež pastier má ovečky vyzývať, napomínať, ba i ostrihať. Ale aj keby som mal odvahu kázať, zjavne viem, že Nový hrad²⁸², ktorý náleží cirkvi, by si nepustil zo svojich rúk. Dozvedel som sa ďalej, že tvoja milosť odišla do Slavónska za rodinou. To mi neprekáža, že tvoja milosť tam odišla, lebo aj ja by som ochotne tam bol s vašimi milosťami, keby to bolo možné, prekáža mi iba to, že keď ňa volá kráľ, vtedy sa akoby zachraňuješ tým, že si chorľavý, keď však ide o vec, ktorá je potrebná pre teba samého, nemáš žiadnu chorobu. Od môjho pána záhrebského biskupa²⁸³ som sa dozvedel, že tvojej milosti by neprekážalo, keby zo mňa urobili pápeža, čo som si ja od Boha nikdy neprial, lebo aj tak by si mal účasť na mojom majetku. Nemyslím si, že takým spôsobom ako pri mojom majetku by to išlo s majetkom terajšieho pápeža. Otvorene mám teraz ten zámer, že nielen hrad Szolnok, ktorý mi už patrí, ale dúfam, že aj Nový hrad mi ostane, lebo ešte pred tým, ako prejde na mňa, chcem ňa z neho prepustiť.

Ďalej som kúpil jeden dom na stajňu a druhý tam vonku vo vinohradoch tisíc krokov naproti bráne Viedenského Nového Mesta s tým úmyslom, že keď by tvoja milosť sem hore prišla, v prípade, ak by si so sebou doniesol dobré vína, s radosťou by som tvojej milosti poskytol ubytovanie. Nech Boh udrží Tvoju milosť vedno s manželkou v zdraví. Z nášho domu Nicoleta,²⁸⁴ ktorému dali takéto meno druhí, dňa 15. mája v roku 1555.

Ostrihomčan vlastnou rukou.

Žiadne novinky Ti teraz nemôžem napísať. V ríši ešte o ničom nerozhodli, v Sedmohradsku mohol náš pán usporiadať schôdzu, tak veľa dobrého urobili. Cisár, francúzsky kráľ a anglický kráľ si vybrali vyslancov, ktorí rokujú o uzavretí mieru medzi nimi. Nech Tvoja milosť vyjadrí moju vďaku a službu nášmu pánovi bánovi.²⁸⁵ Môj pán palatín²⁸⁶ dávno odišiel na Šárvár,²⁸⁷ mňa ste tu všetci zanechali.

Poznámky a vysvetlivky

- ¹ BUCKO: *Mikuláš Oláh a jeho doba*, 228 s.
- ² ALMÁSI: *Az Oláh Miklós elleni gyűlöletről*, s. 614.
- ³ OLAHUS: *Compendiarium suae Aetatis Chronicon*, s. 38.
- ⁴ KRISTÓF: *Egyházi középréteg a késő középkori Váradon (1440 – 1526)*, s. 123.
- ⁵ OLAHUS: *Compendiarium suae Aetatis Chronicon*, s. 38.
- ⁶ OLAHUS: *Compendiarium suae Aetatis Chronicon*, s. 39.
- ⁷ SÖRÖS: *Ötven év Oláh Miklós életéből*, s. 332.
- ⁸ HUSZTI: *Oláh Miklós pályafutása, levelezése és leveleskönyvének humanista vonásai*, s. 622.
- ⁹ SÖRÖS: *Ötven év Oláh Miklós életéből*, s. 334.
- ¹⁰ SÖRÖS: *Ötven év Oláh Miklós életéből*, s. 336; BUCKO: *Mikuláš Oláh a jeho doba*, s. 15.
- ¹¹ Zachovali sa nám viac ako tri desiatky listov z ich vzájomnej korešpondencie, ktoré vo svojich súboroch publikovali ich editori A. Ipolyi a P. S. Allen.
- ¹² IPOLYI: *Nicolai Oláh*, s. 123 – 124.
- ¹³ KOLLÁNYI: *Oláh Miklós irodalmi foglalkozásai a külföldön*, s. 176.
- ¹⁴ FAZEKAS: *Oláh Miklós, Mária királyné titkára*, s. 39.
- ¹⁵ OLAHUS: *Hungaria*, s. 1 – 38.
- ¹⁶ OLAHUS: *Atila*, s. 107 – 136. Prvé spoločné vydanie Oláhových historických spisov *Hungaria a Atila* pripravil v roku 1763 slovenský osvietenský učenec Adam František Kollár: OLAHUS: *Hungaria et Atila*, 258 s. Prvé textovo-kritické vydanie oboch Oláhových historických diel vyšlo až v roku 1938: OLAHUS: *Hungaria – Athila*, 108 s.
- ¹⁷ R. VÁRKONYI: *Oláh Miklós V. Károlyról*, s. 230.
- ¹⁸ OLAHUS: *Hungaria – Athila*, s. 39.
- ¹⁹ OLAHUS: *Hungaria – Athila*, s. 43 – 44.
- ²⁰ R. VÁRKONYI: *Oláh VI. Miklós*, s. 257.
- ²¹ SÖRÖS: *Ötven év Oláh Miklós életéből*, s. 430.
- ²² FAZEKAS: *Oláh Miklós, Mária királyné titkára*, s. 37.
- ²³ *Dnes Ormož v Slovinsku*.
- ²⁴ *Egyháztörténelmi emlékek IV*, s. 542 – 543.
- ²⁵ FAZEKAS: *Oláh Miklós Esztergomi érsek udvara*, s. 344.
- ²⁶ Na túto skutočnosť poukazuje aj v dátácii zakladacej listiny trnavského kňazského seminára: „Dané v Trnave, totiž v sídle nášho Ostrihonského arcibiskupstva preneseného sem kvôli tureckej samovláde, 19. dňa v mesiaci máji v roku Pána 1566, v 12. roku nášho arcibiskupátu.). ČIČAJ: *Pramene k dejinám Slovenska VII.*, s. 129.
- ²⁷ Bližšie k tomu pozri: BEKE: *Oláh Miklós esztergomi érseksége*, s. 7 – 12 a FAZEKAS: *Oláh Miklós reformtörekvései az esztergomi egyházmegyében 1553 – 1568 között*, s. 143 – 153.
- ²⁸ OLAHUS: *Catholicae Ac Christianae Religionis praecipua quaedam capita....* (Viedeň, 1560).
- ²⁹ Originál zakladajúcej listiny publikoval BUCKO: *Mikuláš Oláh a jeho doba*, s. 197 – 201. Slovenskú edíciu pripravila Eva Frimmová (Zakladajúca listina trnavského seminára arcibiskupa Mikuláša Oláha. In: ČIČAJ: *Pramene k dejinám Slovenska VII.*, s. 126 – 129). Podrob-

nejšie k okolnostiam vzniku a založenia kňazského seminára pozri jej štúdiu: (FRIM-MOVÁ: Založenie jezuitského kolégia a kňazského seminára v Trnave v 16. storočí, s. 14 – 31).

³⁰ FAZEKAS: Oláh Miklós Esztergomi érsek udvara, s. 346.

³¹ MERÉNYI: Oláh Miklós végrendelete, s. 136 – 159. s. 144.

³² ALMÁSI: Az Oláh Miklós elleni gyűlöletről, s. 615.

³³ TOURNOY: Petrus Nannius and Nicolaus Olahus, s. 129.

³⁴ CSONTOSI: Adalék Oláh Miklós könyvtárához, s. 62.

³⁵ IPOLYI: *Nicolai Oláh*. 639 s.

³⁶ Vychádzal z nich aj V. Bucko, ktorý tomuto vzťahu venoval celú jednu kapitolu vo svojej monografii: Oláh a Erazmus Rotterdamský. BUCKO: *Mikuláš Oláh a jeho doba*, s. 24 – 32. Osobitnú pozornosť tomuto priateľstvu venovala maďarská a rumunská historiografia: KOLLÁNYI: Oláh Miklós és Rotterdami Erazmus, s. 585 – 604 a 736 – 758; SCHLEICHER: *Oláh Miklós és Erasmus*, 71 s.; VIZKELETY: *Libri epistolaeque*, s. 225 – 239; ALBU: *La correspondance de Nicolaus Olahus avec Érasme*, s. 515 – 523.

³⁷ BARTONIEK: *Fejezetek a XVI. – XVII. századi Magyarországi történetírás történetéből*, s. 31.

³⁸ OLAHUS: *Compendiarium suae aetatis chronicon*, s. 38 – 41. V roku 2007 bola Oláhova *Krátka kronika o svojej dobe* publikovaná aj v maďarskom preklade P. Kulcsára: OLÁH: *Korának rövid krónikája*, s. 57 – 60.

³⁹ Redukcia interpunkcie podľa syntaktických pravidiel, redukcia kapitálok, rozpisovanie spojky „et“, rozlišovanie písmen „u“ a „v“ a pod.

⁴⁰ Ich slovenský preklad sme pôvodne publikovali už v rámci monografie NAGY: *Erazmovci na Slovensku*, s. 82 – 83. Tu prinášame revidovaný text prekladu, doplnený o latinskú predlohu.

⁴¹ *Latinský humanizmus*, s. 72 – 118.

⁴² NAGY: Mikuláš Oláh a Erazmus Rotterdamský – osudy jedného nenaplneného priateľstva, s. 145 – 155.

⁴³ DE VOCHT: *History of the foundation and the rise of the Collegium trilingue Lovaniense*, s. 41 – 42. Porov. list Petra Nannia adresovaný Mikulášovi Oláhovi z roku 1537: IPOLYI: *Oláh Miklós...*, s. 596 – 597.

⁴⁴ OLAHUS: *Carmina*, s. 34 – 37. Najnovšie tieto verše v rámci Oláhovej kompletnej literárnej tvorby analyzovala a edovala Cristina Neagu. NEAGU: *Servant of the Renaissance*, s. 346 – 350.

⁴⁵ Latinský text veršov sme konfrontovali s textovo-kritickým vydaním OLAHUS: *Carmina*, s. 27. Porovnaj tiež: NEAGU: *Servant of the Renaissance*, s. 333.

⁴⁶ List pápežovi Klementovi VII. datovaný 28. januára 1530 v Linzi. OLAHUS: *Epistulae*, s. 89.

⁴⁷ ALLEN: *Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami II*, list č. 335, s. 85.

⁴⁸ Z Oláhovho listu Karolovi V. datovaného 11. marca 1530 v Linzi. OLAHUS: *Epistulae*, s. 124.

⁴⁹ OLAHUS: *Epistulae*, s. 135.

⁵⁰ SZILÁGYI: *Epistolae familiares – barátai (?) levelek*, s. 670.

⁵¹ SZILÁGYI: Oláh István levele fiához, Miklóshoz, s. 218.

⁵² Aby sa o jeho obsahu nedozvedeli nepovolane osoby, bol zašifrovaný. Použitá šifra bola

rozlúštená až v 19. storočí.

⁵³ HUSZTI: Oláh Miklós pályafutása, levelezése és leveleskönyvének humanista vonásai, s. 628.

⁵⁴ OLAHUS: *Epistulae*, 589 s. Ďalší, nadväzujúci zväzok je už v tlači.

⁵⁵ IPOLYI: *Oláh Miklós*, 639 s.

⁵⁶ Bližšie o tom: OKÁL: *Antická metrika a prekladanie gréckej a latinskej poézie do slovenčiny*, 224 s.

⁵⁷ Dionýz zo Seče (asi 1410 – 1465) bol od roku 1439 ostrihomským arcibiskupom a od roku 1449 uhorským kancelárom.

⁵⁸ Matej I. Korvín (1443 – 1490) bol uhorským kráľom už od roku 1458. Jeho oficiálna korunovácia v Stoličnom Belehrade sa však mohla uskutočniť až v roku 1469, ako to zaznamenal vo svojej kronike Oláh, po vrátení svätoštefanskej koruny cisárom Fridrichom III.

⁵⁹ Ján Huňady (asi 1407 – 1457) – sedmohradský vojvoda a regent Uhorska, ktorý sa vyznamenal v bojoch proti Osmanom pri obrane južnej hranice Uhorska.

⁶⁰ Podľa všetkého ide o Mikuláša z Temešváru, ako to vyplýva z kronikárskych údajov publikovaných J. Szabóom, podľa ktorých však mal umrieť 1. 7. 1457. SZABÓ: Egy XVI. századi napló, s. 307. V archontológii ostrihomských kapitúl sa vikár Mikuláš (syn Jána Temešváriho) uvádza v rokoch 1428 – 1447. TÓTH: *Az Esztergomi székes- és társaskáptalanok archontológiája*, s. 256.

⁶¹ Ján zo Sredny alebo Ján Vitéz (asi 1408 – 1472) bol ostrihomským arcibiskupom od roku 1465.

⁶² Martina z Pešti uvádza vo svojej archontológii päťkostolskej kapituly T. Fedeles iba v súvislosti s dokumentom viažucim sa k roku 1459 a konštatáciou, že v roku 1475 už bol po smrti. FEDELES: *A Pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban*, s. 425.

⁶³ Anna de Foix (1484 – 1506) bola trefou manželkou Vladislava II., ktorému porodila dcéru Annu a syna Ludovíta.

⁶⁴ Vladislav II. Jagelovský (1456 – 1516) z poľského panovníckeho rodu Jagelovcov bol od roku 1471 českým a od roku 1490 uhorským kráľom.

⁶⁵ Mária Habsburská (1505 – 1558) bola dcérou Filipa I. Habsburského a Jany Kastílskej (Šialenej). Sobáše Márie s Ludovítom a Anny Jagelovskej s Ferdinandom Habsburským, ktorými sa mali prepojiť panovnícke rody Habsburgovcov a Jagelovcov, sa dohodli na Viedenskom kongrese v roku 1515 medzi cisárom Maximiliánom I. a poľským kráľom Žigmundom I. Starým.

⁶⁶ Povstanie Juraja Dóžu vzniklo z neúspešne zorganizovanej križiackej výpravy proti Osmanom, ktorú zvolal ostrihomský arcibiskup Tomáš Bakóc 9. apríla 1514.

⁶⁷ Juraj Satmári (1457 – 1524) bol päťkostolským biskupom v rokoch 1505 – 1521 a od roku 1522 ostrihomským arcibiskupom. Od roku 1504 bol aj kráľovským kancelárom.

⁶⁸ Tomáš Bakóc (1442 – 1521) bol kardinál a ostrihomský arcibiskup od roku 1497.

⁶⁹ Ludovít II. (1506 – 1526) z dynastie Jagelovcov sa po smrti svojho otca Vladislava stal v roku 1516 uhorským a českým kráľom.

⁷⁰ Sülejmán I. Nádherný (asi 1494 – 1566) bol osmanským sultánom od roku 1520. Za jeho vlády dosiahla Osmanská ríša svoj mocenský vrchol a získala rozsiahle územné zisky v Stredomorí a vo vnútrozemí Európy (Balkán a Uhorsko).

⁷¹ Veliteľmi Belehradu v lete 1521 boli František Héderváry a Valentín Török. Tí však po príchode osmanského vojska opustili hrad a odišli do Budína, aby zadovážili zásoby pre posádku, bez ktorých odmietali viesť obranu hradu. Velenie obrany hradu počas ich neprítomnosti prevzali poručníci Michal Móre a Blažej Oláh. Ján Morgay bol jedným z nižších veliacich dôstojníkov. Móre prebehol k Osmanom, Morgay padol v boji 16. augusta a Oláh sa vzdal so zvyškom posádky 29. augusta 1521.

⁷² Ladislav Salkai (1475 – 1526) bol ostrihomským arcibiskupom od roku 1524. Padol v bitke pri Moháči v roku 1526.

⁷³ Pavol Tomori (asi 1475 – 1526) bol kaločský arcibiskup a hlavný veliteľ uhorských vojsk v bitke pri Moháči, v ktorej padol.

⁷⁴ František Perényi (+1526) bol varadínskym biskupom od roku 1514.

⁷⁵ Filip Móre (+1526) bol päťkostolským biskupom od roku 1524.

⁷⁶ Blažej Paksy (+1526) bol rábskym županom a od roku 1525 rábskym biskupom.

⁷⁷ Ján Zápoľský (1487 – 1540) bol sedmohradský vojvoda. So svojím vojskom sa nezapojil do bitky pri Moháči. Následne ho časť uhorskej šľachty na sneme v Tokaji 5. 11. 1526 zvolila za uhorského kráľa (Ján I.).

⁷⁸ Juraj Zápoľský (asi 1488 – 1526) bol mladším bratom Jána Zápoľského, s ktorým spolu potlačili povstanie Juraja Dóžu. Spoločne vystupovali aj ako spišskí veční župani. V bitke pri Moháči velil vedno s Tomorim uhorskému vojsku.

⁷⁹ Ján Dragfi (+1526) sa v roku 1518 stal taverníkom. Na sneme v Hatvani v roku 1525 ho zvolili za krajinského sudcu. Ako zástavník niesol v bitke pri Moháči krajinskú zástavu.

⁸⁰ Tomáš Séchy (+1526) z rodu Séchyovcov z Hornej Lendavy (dnes Grad v Slovinsku) bol županom Železnej stolice.

⁸¹ Matej Frangepán (+1526) bol zo Slunjskej (dnes mesto v Chorvátsku) vetvy mocného a vplyvného rodu Frangepánovcov. Bol kráľovským familiárom Ľudovíta II.

⁸² Ferdinand I. Habsburský (1503 – 1564) bol po smrti svojho švagra Ľudovíta II. zvolený v roku 1526 za českého a uhorského kráľa.

⁸³ Dnes súčasť mesta Mosonmagyaróvár na severozápadnej hranici Maďarska.

⁸⁴ Maximilián II. Habsburský (1527 – 1576) sa narodil 31. 7. 1527. Titulárnym českým kráľom bol od roku 1549 (tak ho uvádza Oláh), hoci korunovaný bol až v roku 1562 krátko po tom, ako ho korunovali za cisára Svätej ríše rímskej. Za uhorského kráľa ho korunovali v roku 1563. Faktickej vlády sa ujal až po smrti svojho otca Ferdinanda I. v roku 1564.

⁸⁵ Korunovácia Ferdinanda I. za uhorského kráľa v Stoličnom Belehrade sa konala 3. novembra 1527.

⁸⁶ Sülejmanove vojská obliehali Viedeň od 27. septembra do 16. októbra 1529. Pri obrane Viedne sa vyznamenal veliteľ gróf Niklas Salm.

⁸⁷ Karol V. Habsburský (1500 – 1558) bol od roku 1506 burgundským vojvodom, od roku 1516 španielskym kráľom a od roku 1519 cisárom Svätej ríše rímskej. Stal sa panovníkom ríše, „nad ktorou slnko nezapadá“. Dva roky pred svojou smrťou – v roku 1556 – sa stiahol do ústrania.

⁸⁸ Mária Habsburská bola nizozemskou regentkou v rokoch 1531 – 1555.

⁸⁹ V Belovej edícii Oláhovho textu je tu uvedený nesprávny názov Crisium, ktorý je latinským názvom mesta Križevci (dnes v Chorvátsku), ktorý Sülejman v roku 1532 vyplienil.

⁹⁰ Osmani obliehali Kőszeg, ktorý bránila posádka pod velením Mikuláša Jurišiča od 5. augusta do 30. augusta 1532. Stiahli sa pred jesennými dažďami, hoci obrancovia tesne predtým ponúkli kapituláciu.

⁹¹ Cisárske vojsko pod velením bratov Karola V. a Ferdinanda I. bolo zhromaždené na obranu Viedne a nemalo v úmysle opustiť tieto pozície.

⁹² Karol II. František Štajerský (1540 – 1590) – bol najmladším synom Ferdinanda a Anny – po svojom otcovi zdedil vnútrorakúske vojvodstvá a stal sa rakúskym a štajerským arcivojvodcom (od roku 1564).

⁹³ Ján (II.) Žigmund Zápoľský (1540 – 1571) bol synom Jána Zápoľského a Izabely Jagelovskej. Jeho nároky na uhorskú korunu po svojom otcovi hájila jeho matka a jej radca Juraj Utešenovič. Rok pred svojou smrťou v roku 1570 sa Ján Žigmund definitívne vzdal akýchkoľvek nárokov na uhorskú korunu.

⁹⁴ Dnes Sebeş, po maďarsky Szászebes, je mesto Rumunsku (v Sedmohradsku).

⁹⁵ Fráter Juraj (1482 – 1551), vlastným menom Juraj Utešenovič (známy aj ako Juraj Martinuzzi) bol radcom Jána Zápoľského a od roku 1534 varadínskym biskupom, tesne pred násilnou smrťou v roku 1551 ho pápež Július III. vymenoval za kardinála a ostrihomského arcibiskupa.

⁹⁶ Izabela Jagelovská (1519 – 1559), manželka Jána Zápoľského, po jeho smrti bola v rokoch 1540 – 1551 regentkou za ich syna Jána Žigmunda.

⁹⁷ Hrad Valpovo (po maďarsky Valpó vára) v Slavónsku (dnešnom Chorvátsku).

⁹⁸ Žoldnierska posádka hradu po dvoch týždňoch obliehania prinútila svojich veliteľov vydať Ostrihom Osmanom.

⁹⁹ V skutočnosti Anna Jagelovská umrela o dva dni neskôr 27. januára 1547.

¹⁰⁰ Jana Habsburská (1547 – 1578) – najmladšia dcéra Ferdinanda a Anny Jagelovskej sa vydala za Františka z rodu Medici a stala sa toskánskou vojvodkyňou. Jej matka Anna zomrela na tretí deň po pôrode.

¹⁰¹ Hiršava, po nemecky Hirschau, je mesto v Bavorsku neďaleko hraníc s Českom.

¹⁰² V pôvodnom texte je uvedený nemecký názov mesta – Egra.

¹⁰³ Bitka pri Mühlbergu, ktorá sa odohrala 24. 4. 1547, bola rozhodujúcou bitkou šmalkaldskej vojny, v ktorej cisár Karol V. so svojimi spojencami porazil vojsko šmalkaldského spolku.

¹⁰⁴ Ján Fridrich I. (1503 – 1554) bol v rokoch 1532 – 1547 saským kurfirstom a kniežaťom. Po bitke pri Mühlbergu bol donútený zriecť sa titulu saského kurfirsta.

¹⁰⁵ Žigmund I. Starý (1467 – 1548) bol poľským kráľom od roku 1506.

¹⁰⁶ Pavol z Várady (1483 – 1549) bol kráľovským pokladníkom, vesprémskym a jágerským biskupom. Po bitke pri Moháči, na ktorej sa osobne zúčastnil, sa pridal na stranu Jána Zápoľského, ktorý ho menoval za ostrihomského arcibiskupa. V roku 1527 však zmenil stranu a pridal sa k Ferdinandovi I., hoci naďalej lavíroval medzi oboma stranami tak, aby zo svojej pozície vyťažil čo najviac pre seba. Aj z týchto dôvodov sa napokon rozhodol pre Ferdinandovu stranu. V roku 1542 sa stal kráľovským miestodržiteľom. V roku 1543 zavŕšil presun sídla ostrihomského arcibiskupa z Turkami okupovaného Ostrihomu do Trnavy a začal s budovaním dôležitej protiosmanskej pevnosti v Nových Zámkoch.

¹⁰⁷ Hrad Drégeľ neďaleko Šiah, ktorý mal strategickú polohu pri ochrane prístupovej cesty

k stredoslovenským banským mestám, dobyl v roku 1552 Ali Hadim paša z Budína.

¹⁰⁸ Štefan Lošonci (†1552) spočiatku podporoval Jána Zápoľského, ale potom sa pridal na stranu Ferdinanda I. Kapitánom Temešváru a temešvárskeho županom sa stal v roku 1551. Na naliehanie svojej žoldnierskej posádky vydal hrad Osmanom za prísľub voľného odchodu. Ahmed paša však svoj sľub porušil a so svojím vojskom zaútočil na posádku, ktorá opustila hrad.

¹⁰⁹ Kara Ahmed paša (†1555) bol veliteľom osmanského ťaženia do Uhorska v roku 1552. V rokoch 1553 – 1555 bol veľkovezírom Osmanskej ríše.

¹¹⁰ Osmanské vojsko obliehalo Jágerský hrad od 9. septembra do 17. októbra 1552.

¹¹¹ Štefan Dobó (asi 1502 – 1572) sa preslávil ako hrdinský obranca Jágerského hradu v roku 1552. Ferdinand I. mu za odmenu udelil barónsky titul a vymenoval ho za sedmohradského vojvodu. Po odtrhnutí sa Sedmohradska v roku 1558 sa stal tekovským županom. Posledné roky života strávil vo väzení na Bratislavskom hrade, obvinený zo zrady kráľa.

¹¹² Štefan Mecsky (†1553) sa stal hradným kapitánom na Jágerskom hrade v roku 1551. Počas obliehania bojoval po boku Š. Dobóa. Ferdinand I. mu za odmenu dal peniaze a pozemky. Umrel v potýčke, do ktorej sa zaplietol na ceste domov za svojou manželkou.

¹¹³ Katarína Habsburská (1533 – 1572), v poradí siedme dieťa Ferdinanda a Anny Jagelovskej, bola vydatá za mantovského vojvodu Františka III. Gonzagu. Po jeho smrti (1550) sa manželstvom so Žigmundom II. Augustom stala poľskou kráľovnou a litovskou veľkokňažnou. Svadba sa konala 19. júla 1553 v Krakove a jej korunovácia potom o mesiac neskôr. Keďže však nedokázala mať kráľovského potomka (po smrti dcéry pri pôrode už nemohla mať deti), kráľ ju v roku 1559 poslal späť do Rakúska.

¹¹⁴ Žigmund II. August (1520 – 1572) bol jediným synom Žigmunda I. Starého. Od roku 1529 bol litovským veľkokniežaťom a od roku 1548 až do svojej smrti poľským kráľom. Zomrel bezdetný, takže s ním vymiera Jagelovská dynastia poľských kráľov.

¹¹⁵ V Belovej edícii Oláhovho textu je tu uvedená číslica v tvare VX.

¹¹⁶ Tomáš Nádašdy (1498 – 1562) sa po bitke pri Moháči dal v spore o uhorský trón na stranu Ferdinanda I. Keď po páde Budína v roku 1529 padol do zajatia, rozhodol sa využiť ponuku od Lodovica Grittiho a vstúpil do služieb Jána Zápoľského. Aby si však uchoval majetky, ktoré ležali na území ovládanom Ferdinandom I., po úspešnom vyjednávaní sa vrátil do jeho tábora, a odštartoval si tak skvelú politickú kariéru, ktorú zavížila voľba a následné menovanie za uhorského palatína.

¹¹⁷ František Újlaky (1485 – 1555) bol najprv tajomníkom Ľudovíta II., po bitke pri Moháči sa postavil na stranu Ferdinanda I., ktorý ho ustanovil za svojho tajomníka a neskôr podkancelára. V roku 1539 sa stal rábskym biskupom, v roku 1550 uhorským miestodržiteľom a v roku 1553 ho Ferdinand I. preložil do Jágra za biskupa, fakticky však nikdy nenavštívil Jáger.

¹¹⁸ Osmani po päťdňovom obliehaní obsadili pevnosť a benediktínsky kláštor. Spod osmanského panstva sa mesto oslobodilo až v roku 1686.

¹¹⁹ Obranu hradu viedol proti obrovskej osmanskej presile Marek Horváth Stančič. Szigetvár potom padol o 10 rokov neskôr, v roku 1566, keď jeho obrancovia pod velením Mikuláša Zrínskeho takmer všetci padli pri poslednom pokuse o výpad z obliehaného hradu.

¹²⁰ Dnes mesto Oradea v Rumunsku (v Sedmohradsku).

¹²¹ Matej Zaberdi, tiež Saberdini alebo Zabardi (†1556), z urodzeného chorvátskeho rodu bol dôverníkom Ferdinanda I., ktorý ho menoval dolnouhorským kapitánom, biharským županom a v roku 1553 veľkovaradínskym biskupom. Neslávne sa stal známym svojím ukrutným prístupom k prívržencom druhej strany.

¹²² Matej II. Habsburský (1557 – 1619) bol od roku 1608 uhorským kráľom, od roku 1611 českým kráľom a po smrti svojho staršieho brata Rudolfa II. sa v roku 1612 stal cisárom Svätej ríše rímskej.

¹²³ Mihnea I., zvaný Diabolský (asi 1462 – 1510), syn chýrneho Vlada Țepeșa (zvaného Nabodávač alebo Dracula), bol v rokoch 1508 – 1509 valašským kniežaťom.

¹²⁴ Toto priezvisko, vlastne prezývka Krautemflas, pochádza z nemeckého Krautemfleisch, t. j. mäso na kapuste.

¹²⁵ Dnes Sibiu (Sibiň) v Rumunsku (v Sedmohradsku).

¹²⁶ Sviatok Nájdenia Sv. Kríža sa slávi 3. mája.

¹²⁷ Pravdepodobne kniha veštieb.

¹²⁸ Môže to byť právna príručka, ale tiež kniha astrologických predpovedí. E. Szilágyi považuje druhú možnosť za pravdepodobnejšiu. SZILÁGYI: Oláh István levele fiához, Miklóshoz, s. 223.

¹²⁹ T. j. halenu (kabát).

¹³⁰ Dnes mesto Orăștie v Rumunsku (v Sedmohradsku).

¹³¹ Sviatok sv. Vojtecha sa slávi 23. apríla, teda list bol datovaný 22. apríla.

¹³² Johann Ludwig Brassicanus (1509 – 1549) bol nemecký humanista, jurista a politik, mladší brat slávneho profesora Univerzity v Tübingene Johanna Alexandra Brassicana. Obaja boli v tom čase vo Viedni.

¹³³ Felix Rex (†1549) pracoval vo Frobenovej tlačiarňi v Gente. Humanistické meno Polyphemus mu dal Erazmus. S Erazmom si často dopisoval a v dobrom ho spomínal aj Luther s Melanctonom. Napriek tomu sa mu podarilo nájsť si patróna až v roku 1534, keď s Dantyszekom prišiel do Pruska na dvor kniežata Alberta. Stal sa prvým knihovníkom Univerzity v Königsbergu. Polyphemus prišiel do Znojma okolo 28. mája 1529 po tom, čo sa stretol s Brassicanom vo Viedni. *Contemporaries of Erasmus 3*, s. 150.

¹³⁴ Johann Alexander Brassicanus (asi 1500 – 1539) bol nemecký humanista a profesor na Univerzite v Tübingene a potom vo Viedni. *Contemporaries of Erasmus 1*, s. 191 – 192.

¹³⁵ Imrich Kálnai (asi 1490 – 1544) – uhorský humanista, člen krúžku Jakuba Pisona. Kálnai v rokoch 1505 – 1510 študoval spolu s Oláhom v Arade, potom pokračoval v štúdiách na univerzite v Bologni. V rokoch 1525 – 1526 bol tajomníkom Ludovíta II. a po bitke pri Moháči sa pridal na stranu Jána Zápoľského.

¹³⁶ Marcus Tullius Cicero (106 – 43 pred Kr.), rímsky rečník, filozof a politik, ktorý po nástupe Caesara k moci ho formálne podporil, hoci bol presvedčeným zástancom republiky a senátu a v občianskej vojne stál za Pompeiom Veľkým, Caesarovým súperom.

¹³⁷ Čestný titul „pater patriae“ (otec vlasti) získal Cicero od senátu za záchranu republiky počas Catilinovho sprisahania v roku 63 pred Kr., keď zastával funkciu konzula.

¹³⁸ Gnaeus Pompeius Magnus (106 – 46) – rímsky politik a vojvodca, člen prvého triumvirátu.

¹³⁹ Gaius Iulius Caesar (100 – 44 pred Kr.) – rímsky politik a vojvodca. Spolu s Pompeiom a M. Liciniom Crassom bol členom prvého triumvirátu. Po Crasovej smrti sa triumvirát rozpadol a bývalí spojenci sa obrátili proti sebe. Ich spor sa skončil občianskou vojnou, v ktorej Caesar porazil Pompeia v bitke pri Farsale v roku 48 pred Kr.

¹⁴⁰ Podľa všetkého referencia na apoštola Pavla, ktorý vykonal tri misijné cesty, na ktorých kázal evanjelium a zakladal kresťanské obce. Sk, 13,1 – 28, 31.

¹⁴¹ Bol to pozlátený pohár, ktorý Henkel nakoniec poslal Erazmovi spolu s listom datovaným 13. 4. 1530 v Linzi, kde bol spolu s Oláhom v sprievode kráľovnej Márie Habsburskej. ALLEN: *Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami VIII*, s. 420.

¹⁴² Člen obchodníckej rodiny Sauermannovcov (Saurmanovcov) z Vratislavi.

¹⁴³ Neidentifikovaná osoba z okruhu Tomáša Nádašdyho.

¹⁴⁴ Ladislav Macedónsky (asi 1480 – 1536) uhorský diplomat a prelát, po bitke pri Moháči ostal verný Ferdinandovi I., ktorý ho za odmenu vymenoval veľkvaradínskym biskupom. Biskupský stolec však fakticky nemohol zaujať, pretože Veľký Varadín ležal na území kontrolovanom Jánom Zápoľským, zotrval preto pri dvore vo Viedni.

¹⁴⁵ Neidentifikovaná osoba.

¹⁴⁶ Oláh touto poznámkou reaguje na neúspešné ťaženie Wilhelma von Roggendorfa, ktorého Ferdinand I. v roku 1530 vyslal oslobodiť Budín, ktorý bránila osmanská posádka.

¹⁴⁷ Už zmienený Wilhelm Freiherr von Roggendorf (asi 1481 – 1541) bol v rokoch 1529 – 1530 vrchným veliteľom Ferdinandových vojsk. Budín sa pokúsil dobyť aj v roku 1541, toto obliehanie sa však skončilo katastrofou jeho vojska a sám na následky zranenia utŕženého v boji zakrátko zomrel.

¹⁴⁸ Pápež Klement VII. sa v skutočnosti stretol s cisárom Karolom V. 24. februára 1530 v Bologni.

¹⁴⁹ Klement VII. – vlastným menom Giulio di Giuliano de Medici – bol príslušníkom mocného a vplyvného florentského rodu Mediciovcov na pápežskom stolci (už druhým po pápežovi Levovi X., ktorým bol jeho bratranec Giovanni di Lorenzo de Medici).

¹⁵⁰ Oláh tu reaguje na napäté vzťahy až otvorené nepriateľstvo medzi pápežom a cisárom, ktoré pretrvávalo od sformovania ligy z Cognacu (jej členmi boli: Francúzsko, Benátska republika, Anglicko, Milánske vojvodstvo, Florentská republika a Pápežský štát) proti Karolovi V. v roku 1526. V roku 1527 potom došlo k tzv. sacco di Roma – obsadeniu a vyplieneniu Ríma cisárskymi vojskami. Pápež sa de facto dostal do závislosti cisára a musel zosúlaďiť svoje rozhodovanie so záujmami Karola V.

¹⁵¹ Štefan Bátori (asi 1485 – 1530) sa stal uhorským palatínom v roku 1519. Pre podozrenie zo sprenevery peňazí určených na vojsko proti Turkom, ho na sneme v roku 1523 odvolali, ale o 3 roky neskôr ho opäť potvrdili za palatína. Zúčastnil sa na bitke pri Moháči, z ktorej však ušiel. Podpora, ktorú prejavil Ferdinandovi, mu priniesla veľké zisky v podobe majetkov a politického vplyvu.

¹⁵² Štefan Brodarič (asi 1471 – 1539) bol chorvátsky humanista, päťkostolský, neskôr vacovský biskup, kancelár Ľudovíta II. Ako očitý svedok spísal kroniku bitky pri Moháči: *De conflictu Hungarorum cum Turcis ad Mohacz verissima historia* (Krakov, 1527). V modernej textovo-kritickej edícii: BRODERICUS: *De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohach historia verissima*, s. 7 – 59.

¹⁵³ Tomáš Szalaházy (asi 1473 – 1535) bol vtedajším zvoleným vesprémskym biskupom. V spore o uhorský trón sa postavil na stranu Ferdinanda I., ktorý ho v novembri 1526 vymenoval za jagerského biskupa a kancelára.

¹⁵⁴ Alexej Turzo (1490 – 1543) – syn banského podnikateľa Jána Turza. V roku 1521 sa stal kremnickým komorským grófom, potom kráľovským pokladníkom, v roku 1525 taverníkom a nakoniec v roku 1527 kráľovským dvorským sudcom.

¹⁵⁵ Rákošský snem v roku 1505 na návrh Vladislava II. Jagelovského odhlasoval zákon, že v prípade, ak kráľ umrie bez potomka, treba hlasovať o novom kráľovi, ktorým nemá byť cudzinec, ale veľmož domáceho pôvodu. FRIMMOVÁ: Ján Zápoľský očami súčasníkov i nasledovníkov, s. 116.

¹⁵⁶ Obliehanie Viedne trvalo od 27. septembra do 16. októbra 1529.

¹⁵⁷ Hoci sa Brodarič po bitke pri Moháči pridal na stranu Ferdinanda Habsburského, odmietol sa zapojiť do otvoreného vojenského konfliktu medzi Ferdinandom a Jánom Zápoľským a radšej si zvolil dobrovoľnú emigráciu v Poľsku u svojho priateľa, krakovského biskupa Petra Tomického.

¹⁵⁸ Rozumej ostrihomskému arcibiskupovi Pavlovi z Várady.

¹⁵⁹ Pavol z Várady sa síce v roku 1527 pridal na Ferdinandovu stranu, ale v roku 1529 sa počas Sülejmanovho ťaženia na Viedeň (podľa Ištvánfiho zo strachu) dobrovoľne pridal k Osmanom. ISTHVANFI: *Historiarum de rebus Ungaricis*, s. 157.

¹⁶⁰ Rozumej ostrihomský arcibiskup a kardinál Tomáš Bakóc.

¹⁶¹ Palatín Štefan Bátorí zomrel 8. mája 1530.

¹⁶² Pápež Klement VII. korunoval Karola V. za cisára Svätej ríše rímskej 24. februára 1530 v Bologni. Bola to posledná cisárska korunovácia vykonaná pápežom.

¹⁶³ Poslednou výpravou Turka, ktorú tu spomína Oláh, bolo Sülejmanovo ťaženie v lete a na jeseň 1529 zakončené neúspešným obliehaním Viedne.

¹⁶⁴ Latinské etnonymum Sclavus prekladáme v zaužívanom význame ako Slovan, hoci z kontextu Oláhových listov je zrejmé, že ho používa vo význame "obyvateľ Sclavonie", pod ktorou rozumie historické Slavónsko, t. j. časť dnešného Chorvátska.

¹⁶⁵ Belehrad padol 29. augusta 1521.

¹⁶⁶ Bitka pri Moháči sa odohrala 29. augusta 1526.

¹⁶⁷ Ťaženie Sülejmana v roku 1529 zakončené neúspešným obliehaním Viedne 27. septembra až 15. októbra 1529.

¹⁶⁸ Odkazuje na predchádzajúceho adresáta, ktorým bol gróf Pavol [Ad Paulum comitem]. Táto osoba však nie je bližšie identifikovaná.

¹⁶⁹ Myslí sa cisár Karol V. Habsburský.

¹⁷⁰ Oláh tu odkazuje na priebeh ríšskeho snemu v Augsburgu, ktorý otvoril cisár Karol V. 20. júna 1530.

¹⁷¹ Hesenský landgróf Filip I. (1504 – 1567), prezývaný der Großmütige [=veľkodušný], patrilo k prominentným prívržencom Lutherovej reformácie v nemeckých krajinách.

¹⁷² Saský kurfirst Ján Fridrich I., prezývaný der Großmütige [=veľkodušný], bol presvedčeným Lutherovým prívržencom a neskôr hlavou Šmalkaldského spolku, ktorý založil spolu s hesenským landgrófom Filipom I. v roku 1531 na obranu protestantov.

¹⁷³ Cieľom bolo dobyť späť Budín, ale kráľovské vojsko prišlo k Budínu až koncom októbra

1530, keďže sa zdržalo pri Ostrihome, Vyšehrade a Vacove.

¹⁷⁴ Oláh tu uviedol nesprávne meno, v skutočnosti išlo o Matúšovu zem, t. j. južnú časť Považia, pomenovanú po stredovekom oligarchovi Matúšovi Čákovi – trenčianskom pánovi.

¹⁷⁵ Išlo o plienenie smederevského bega Mehmeda, ktoré sa začalo koncom septembra 1530, keď jeho oddiely prekročili Dunaj pri Ostrihome a Komárne. Podrobnejšie o tom: KOPČAN: *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*, s. 34 – 35.

¹⁷⁶ Reč bola publikovaná ako príležitostná tlač v čase konania augsburského snemu pod názvom: *Oratio ad invictissimum Romanorum Imperatorem Carolum V. Fe(licem) Pi(um) semper Aug(ustum) Reverendissimosque Principes et reliquos sacri Ro(mani) Imperii status pro Hungaris et Sclavis per reveren(dissimum) Ladislaum de Macedonia Episcopum Varadiensem, Sereniss(imi) principis et D(omini) D(omini) Ferdinandi, Hungarie et Bohemiae Regis etc. Consiliarium, oratorem Hungariae Augustae in Comiciis Imperii habita Pridie Kal(endas) Octob(ris) Anno MDXXX. Modernú edíciu reči Ladislava Macedónskeho pozri v LADISLAUS de Macedonia: *Orationes II. et III. cum "Libello Supplicatorio"* (a. MDXXX), s. 19 – 28.*

¹⁷⁷ Myslí sa kráľ Ferdinand I.

¹⁷⁸ Nedá sa bližšie identifikovať.

¹⁷⁹ Myslí sa apoštol sv. Pavol.

¹⁸⁰ Ide o kaločského prepošta Michala zo Stoličného Belehradu. Porovnaj: TÓTH: *A kalocsabácsi főegyházmezgye káptalanjainak középkori archontológiája*, s. 86.

¹⁸¹ Vavrinec Kretschmer (asi 1485 – 1543) bol od roku 1513 stoličnobelehradským prepoštom a od roku 1537 vychovávateľom detí Ferdinanda I. Bližšie k nemu pozri: FAZEKAS: *Besztercei Kretschmer Lőrinc székesfehérvári prépost*, s. 63 – 71.

¹⁸² Titul "Rex christianissimus", t. j. najkresťanskejší kráľ, udelil pápež Alexander VI. monarchom Španielskeho kráľovstva. Cisár Karol V. ako dedič španielskej koruny bol teda jeho nositeľom.

¹⁸³ Už spomínaný saský kurfirst Ján Fridrich I. a jeho syn Ján Fridrich II., neskorší saský vojvoda.

¹⁸⁴ Už spomínaný Filip I., hesenský landgróf.

¹⁸⁵ Juraj I., zvaný Zbožný (1484 – 1543), brandenbursko-ansbašský markgróf.

¹⁸⁶ František Révai (1498 – 1553) bol tajomníkom palatína Štefana Bátoriho a protonotárom uhorskej kráľovskej kancelárie. Po bitke pri Moháči sa pridol na stranu Ferdinanda I. V roku 1537 sa stal turčianskym županom a v roku 1542 palatínskym miestodržiteľom.

¹⁸⁷ Paolo Giovio, v latinskej humanistickej podobe Paulus Jovius (1483 – 1552), bol talianskym humanistom, lekárom, prelátom a historikom – kronikárom talianskych vojen prvej polovice 16. storočia. V čase korešpondencie s Mikulášom Oláhom bol pápežským legátom.

¹⁸⁸ Už zmieňovaná vojenská výprava pod velením Wilhelma Roggendorfa, ktorá si vytýčila za cieľ oslobodiť Budín.

¹⁸⁹ Podľa dobovej správy nemeckého žoldniera Haufeho: „S veľkými stratami a hanbou a bez peňazí sme odtiahli a na Štedrý večer sme prišli do Ostrihomu.“ RATKOŠ: *Memoár habsburského žoldniera Haufeho*, s. 149.

¹⁹⁰ Okolo roku 1530 sa spomína bratislavský kanonik Ladislav Soklyósi (Ladislaus de Soklyos canonicus Posoniensis ac custos Jauriensis). LÁNYI: *Magyar egyháztörténelme I*, s. 590 –

591.

¹⁹¹ Gašpar Ursinus Velius (1493 – 1539), sliezsky humanista, ktorému cisár Maximilián I. v roku 1517 udelil titul „poeta laureatus caesareus“. Bol tiež členom Sodalitas litteraria Danubiana. V roku 1521 sa v Bazileji zoznámil s Erazmom Rotterdamským, s ktorým nadviazal priateľské kontakty. Po bitke pri Moháči ho Ferdinand I. vymenoval za svojho dvorného historika. V roku 1531 sa stáva vychovávateľom Ferdinandových detí – nielen synov, ale aj dcéry Alžbety. Jeho predčasná smrť je zastretá rúskom tajomstva (jeho telo našli v rieke Dunaj vo Viedni). SZEBELÉDI: Caspar Ursinus Velius, s. 194 – 200.

¹⁹² Collegium Trilingue v Leuvene, založené v roku 1517, si v duchu erazmovských humanistických ideálov vytýčilo za cieľ štúdium troch jazykov Biblie – hebrejčiny, starej gréčtiny a latinčiny – za účelom poznania a pochopenia pôvodného významu najstarších kresťanských prameňov.

¹⁹³ Bližšie neidentifikovaná osoba.

¹⁹⁴ Vtedajším tridentským biskupom bol kardinál Bernard z Cles (1485 – 1539). Od roku 1527 až do svojej smrti bol predsedom tajnej rady Ferdinanda I.

¹⁹⁵ T. j. humanisti znali poznatkov z dejín a kultúry starovekého Grécka a Ríma.

¹⁹⁶ Rieka Léthé podľa mýtov tiekla v Hádovej ríši v podsvetí a bola označovaná za riekku zabudnutia: duša mŕtveho, ktorá sa z nej napila, zabudla na svoj pozemský život.

¹⁹⁷ Je nutné konštatovať, že išlo o predčasnú radosť: mierové rokovania počas príméria nevedli celý rok k želanému výsledku: o podmienkach mieru vyjednávali s Portou Ferdinandovi vyslanci Mikuláš Jurišič a Jozef Lemberg. Súčasne sa s vojskom Wilhelma z Roggenborfu pokúsil neúspešne dobyť Budín. To dalo zámienu sultánovi Süleimanovi, aby 25. apríla 1532 v Istanbule začal nové ťaženie do Uhorska. KOPČAN: *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*, s. 34 – 35.

¹⁹⁸ Tu sa Oláh pomýlil, pretože čanádskym biskupom, ktorý padol na čele svojho bandéria, bol František Csaholy (1469 – 1526). Vladislav II. ho menoval za čanádskeho biskupa už 15. augusta 1514, hneď po smrti jeho predchodcu Mikuláša Csákyho. Pápežský súhlas však prišiel až 1. októbra 1520. Až potom dostal kňazské svätenie. *Magyar katolikus lexikon II*, s. 326.

¹⁹⁹ Juraj Palisnai (†1526) bol titulárne bosnianskym biskupom od roku 1521, ale fakticky celé svoje pôsobenie bojoval proti Osmanom.

²⁰⁰ Šimon Erdódi (1489 – 1543) bol od roku 1518 záhrebským biskupom. Po bitke pri Moháči sa pridal na stranu Jána Zápoľského, za čo dostal jágerské biskupstvo. Už na konci roka 1527 však odprisahal vernosť Ferdinandovi, vďaka čomu si mohol ponechať záhrebské biskupstvo. Ferdinand ho navyše vymenoval za chorvátskeho bána.

²⁰¹ Štefan Podmanický (asi 1480 – 1530) bol nitrianskym biskupom od roku 1505. Po bitke pri Moháči korunoval Jána Zápoľského v Stoličnom Belehrade (11. novembra 1526). Vzápätí však prešiel na Ferdinandovu stranu, ktorého korunoval 3. novembra 1527.

²⁰² Ambróz Šarkan (†1526) bol najprv bratislavským hradným kapitánom a županom a v roku 1520 sa stal zalianskym županom.

²⁰³ Peter Korlátčkovi (asi 1480 – 1526) bol od mladosti na dvore Vladislava II., ktorý ho v roku 1515 vymenoval za kráľovského dvormajstra a dverníka a povýšil ho do barónskeho stavu. NEUMANN: *A Korlátčkóviek*, s. 55 – 56.

- ²⁰⁴ Anton II. Pálóczy (†1526) bol zemplínskym županom a kráľovským radcom. BOTLIK: *Az 1526. évi Mohácsi csata „árnyékseregei“*, s. 21.
- ²⁰⁵ František Országh (†1526) bol hlavným komorníkom na dvore Ludovíta II. BOTLIK: *Az 1526. évi Mohácsi csata „árnyékseregei“*, s. 9.
- ²⁰⁶ Gabriel Peréni (†1526) bol hlavným komorníkom a ugočským a marmarošským županom. BOTLIK: *Az 1526. évi Mohácsi csata „árnyékseregei“*, s. 10.
- ²⁰⁷ Mikuláš Tarczay (†1526) patril medzi barónov, od roku 1519 bol hlavným komorníkom. Bol tiež hlavným županom Šarišskej stolice. NAGY: *Magyarország családai 11*, s. 44.
- ²⁰⁸ Michal Podmanický (†1526) bol mladším bratom nitrianskeho biskupa Štefana Podmanického. V čase bitky bol v pozícii kráľovského komorníka a kapitána pešej kráľovskej telesnej stráže. NAGY: *Magyarország családai 9*, s. 336.
- ²⁰⁹ Ondrej Trepka (†1526) bol dvormajstrom Ludovíta II. pravdepodobne poľského pôvodu, lebo v dokumentoch z tej doby sa objavuje ako poľský vyslanec, resp. informátor. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 22.
- ²¹⁰ Štefan Aczél (†1526) pochádzal z Erdőskereku v Sedmohradsku (dnes Caporal Alexa v Rumunsku). Bol bratislavským hradným veliteľom a v rokoch 1524 – 1525 podžupanom Bratislavskej stolice. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 132.
- ²¹¹ Peter Peréni z Trebišova (1502 – 1548) bol od roku 1519 abovským dedičným županom. V rokoch 1519 – 1529) bol strážcom koruny, v roku 1521 dalmátsko-chorvátsko-slavónskym bánom a v rokoch 1526 – 1527 županom Temešvárskej stolice. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 34.
- ²¹² František Battyány (1497 – 1566) bol v rokoch 1517 – 1526 hlavným pohárnikom, v rokoch 1525 – 1526 županom Železnej stolice a v rokoch 1522 – 1531 dalmátsko-chorvátsko-slavónskym bánom. Počas zastávania tohto úradu sa dostal do sporu s Krištofom Frangepánom, a keď sa dozvedel, že sa ten pridá na stranu Jána Zápoľského, Battyány okamžite prešiel k Ferdinandovi I., za čo sa mu kráľ patrične odmenil.
- ²¹³ Imrich III. Országh (1536) bol od roku 1516 hlavným komorníkom Ludovíta II. V tejto hodnosti pokračoval aj u Jána Zápoľského. Neskôr však prešiel k Ferdinandovi, u ktorého zastával pozíciu kráľovského dverníka. NAGY: *Magyarország családai 8*, s. 284.
- ²¹⁴ František II. Drugeth (†pred rokom 1540) bol komorníkom Ludovíta II. Po bitke pri Moháči sa pridá na stranu Jána Zápoľského, za čo sa dostal do konfliktu so zvyškom svojej rodiny, ktorá lavírovala, resp. priamo podporila Ferdinanda I. Ján ho v roku 1527 menoval taverníkom a za jeho vernosť mu udelil titul dedičného župana Užskej stolice. BORBÉLY: *A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon*, s. 81 – 82.
- ²¹⁵ Ladislav Móré (†asi 1550) z Ciula Mare v dnešnom Rumunsku bol v rokoch 1520 – 1526 kráľovským stolníkom na uhorskom dvore. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 188.
- ²¹⁶ Peter Erdódi bol v roku 1526 hlavným županom Železnej stolice. Po bitke pri Moháči sa pridá na Ferdinandovu stranu, na jeho dvore potom pôsobil ako hlavný komorník a stajník. NAGY: *Magyarország családai 4*, s. 63.
- ²¹⁷ Ondrej Bátori (†1534) bol v rokoch 1519 – 1520 belehradským bánom, v roku 1521 pokladníkom, v rokoch 1503 – 1533 satmárskym a v rokoch 1511 – 1519 a 1522 – 1533 sabolčským županom. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 188.
- ²¹⁸ Väčšina z menovaných osôb zastávala funkcie na kráľovskom dvore, ktoré im zaručovali

zaradenie do stavu barónov (*barones ex officio*). PÁLFFY: Baróni a magnáti v Uhorskom kráľovstve v 16. storočí, s. 105.

²¹⁹ Michala Imreffiho (asi 1458 – 1536) uvádzajú pramene pod prezývkou Fekete (Čierny). Bol stajníkom, kráľovským komorníkom, administrátorom kaločského biskupstva, budínskym hradným veliteľom a v rokoch 1517 – 1527 stoličnobelehradským županom. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 182.

²²⁰ Mikuláš Herczeg (Herczog) bol kráľovským komorníkom. Podrobnejšie o ňom a o jeho osudoch v osmanskom zajatí píše Brodarič v liste adresovanom poľskému kancelárovi K. Szydłowieckému. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 179 – 180.

²²¹ Boli nimi komorníci Mikuláš Pileczki a Ján Macziejowski. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 182.

²²² Ibrahim paša (1493 – 1536) bol veľkovezírom Sülejmana I. B. SZABÓ – FARKAS: *Örök Mohács*, s. 132.

²²³ Pavol z Várdy.

²²⁴ Tomáš Szalaházy.

²²⁵ Vojvoda Ján Zápoľský.

²²⁶ T. j. 26. augusta 1529.

²²⁷ T. j. k 29. septembru.

²²⁸ Ján Henkel ml. sa zapísal na univerzitu v Leuvene v roku 1532. PALLOS: *Ifjabb Henckel János a Leuveni Egyetem első ismert diákja*, s. 167.

²²⁹ Dnes Kőszeg v Maďarsku.

²³⁰ Sülejman sa na spiatočnej ceste zameril na pustošenie západného Uhorska, Štajerska, Korutánska a Chorvátska. KOPČAN: *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*, s. 36.

²³¹ Sviatok *spomienka sv. Maurícia a spolovníkov mučeníkov* (Commemoratio ss. Mauritii et sociorum martyrum) pripadá v katolíckom kalendári na 22. septembra.

²³² Marek Pemfflinger (†1537) bol grófom zo Sibine a kráľovským sudcom. Od roku 1523 sa otvorene hlásil k luteranizmu. FABRITIUS: *Pemfflinger Márk szász gróf élete*, s. 23.

²³³ Medzi znepriateľenými stranami sa dohodlo prímélie s platnosťou od 1. januára 1533. Samotné mierové rokovania medzi zástupcami Ferdinanda I. (Katzianer, Szalaházy, Alexej a Stanislav Turzo a ďalší radcovia) a vyslancami Jána Zápoľského (Brodarič, Frangepán, Verbőci) sa však začali v Prešporku až na konci februára 1533.

²³⁴ Cetatea Ciceu v Bistricke-nasodskej župe v Rumunsku.

²³⁵ Cetatea de Baltă v župe Alba v Rumunsku.

²³⁶ List je bez uvedenia lokácie, Oláh ho však pravdepodobne napísal v Bruseli, kde sa v tom čase zdržiaval.

²³⁷ Sebastián Pemfflinger (†1536) bol hradným kapitánom Diósgyőru v susedstve Miškovca a Tapolce a boršodským županom.

²³⁸ Jeden z vplyvných súrodencov Bubekovcov – hlavný kapitán Horného Uhorska a gemerský dedičný župan František alebo jeho brat Imrich.

²³⁹ Hadrianus Amerotius, vlastným menom Adrien Amerot z Quenville (asi 1495 – 1560), bol francúzsky humanista, od roku 1545 profesor gréčtiny na Collegium Trilingue v Leuvene.

²⁴⁰ Levinus Panagathus, vlastným menom Lieven Algoet z Gentu (asi 1500 – 1547), v roku

1519 vstúpil v Leuvene do služieb Erazma Rotterdamského ako jeho osobný služobník (Erazmus používa na neho výraz *famulus*) – figuroval najmä ako doručovateľ jeho listov. Po roku 1531 sa Erazmus rozhodol zaistiť pre neho miesto na nizozemskom dvore Márie Habsburskej, preto ho odporučil Oláhovi, ktorý z neho urobil svojho tajomníka. *Contemporaries of Erasmus 1*, s. 35.

²⁴¹ Iacobus Iasparus Danus, vlastným menom Jakob Jespersen z Aarhusu, bol dánskym humanistom s vynikajúcimi znalosťami gréčtiny a orientálnych jazykov. Od roku 1531 bol v Oláhových službách, okrem iného bol jeho súkromným učiteľom gréčtiny. V roku 1539 odišiel s Oláhom do Uhorska, po dvoch rokoch sa však vrátil do Nizozemska. *Contemporaries of Erasmus 2*, s. 234 – 235.

²⁴² Mikuláš Gerendi (+1542) bol tajomníkom Ľudovíta II. Po bitke pri Moháči zostal verný Ferdinandovi I. Ten mu potom v roku 1527 udelil sedmohradské biskupstvo, hoci pápež mu to nikdy nepotvrdil. Biskupský stolec totiž mal pridelený Ján Statileo, ktorý bol na strane Jána Zápoľského. Gerendi však ostal kľúčovým spojencom Ferdinanda I. v Sedmohradsku.

²⁴³ Štefan Majláth (+1550) bol sedmohradským vojvodom v rokoch 1534 – 1540. Postavil sa do čela vzbúrencov proti Lodovicovi Grittimu, ktorý sa utiahol na hrad Mediaș (Medgyes). Po dobytí hradu dal Majláth Grittiho sťaf (29. 9. 1534). Oláh vo svojom liste teda reaguje na tieto udalosti.

²⁴⁴ Sülejmanovo ťaženie proti sáfijovskej Perzii sa začalo v roku 1534. Osmanom sa vtedy podarilo dobyť Bagdad a pripojiť k svojej ríši územie Mezopotámie.

²⁴⁵ Oláh, demonštrujúci v tomto liste svoje poznatky starogréckeho jazyka a starogréckej kultúry, tu používa termín *Hesperia*, t. j. v antickej mytológii „krajina na západe“.

²⁴⁶ Rábsky biskupský stolec bol od smrti Blažejha Paksyho, ktorý padol v bitke pri Moháči (1526), vakantný až do roku 1535.

²⁴⁷ Biskupský stolec v Nitre, uprázdnený po zosnulom Štefanovi Podmanickom (+1530), získal až v roku 1534 Alexej Turzo pre svojho príbuzného Františka Turza.

²⁴⁸ HESIODOS: Erga kai hemerai, 189 – 193.

²⁴⁹ HESIODOS: Erga kai hemerai, 180.

²⁵⁰ Jágerským biskupom bol v tom čase Tomáš Szalaházy.

²⁵¹ Oláh odpovedá na predchádzajúci list Fransa van Cranevelta.

²⁵² Franciscus Craneveldius Noviomagus, vlastným menom Frans van Cranevelt (1485 – 1564), bol nizozemský humanista a právnik. Udržiaval korešpondenčné styky s najvýznamnejšími humanistami svojej doby: Erazmom Rotterdamským, Thomasom Moreom či so svojím blízkym priateľom Juanom Luisom Vivesom. Oláh sa s ním radil o literárnych otázkach a vzájomne si dávali posudzovať svoje práce. *Contemporaries of Erasmus 1*, s. 354 – 355.

²⁵³ Erazmus Rotterdamský zomrel 12. júla 1536.

²⁵⁴ Ide o epizódu z vojen medzi Františkom I. a Karolom V. Cisárske vojsko sa od 12. augusta 1536 počas 32 dní neúspešne pokúšalo dobyť toto francúzske mesto, až napokon v noci z 10. na 11. septembra ustúpilo.

²⁵⁵ Texty Oláhových elégií v origináli sú upravené podľa textovo-kritického vydania OLAHUS: *Carmina*, s. 34 – 37.

²⁵⁶ Ako Iberovia sa v antickej gréčtine označovali obyvatelia Pyrenejského polostrova. Oláh tu odkazuje na fakt, že Karol V. bol dedičom španielskej koruny a kráľom Španielska od roku 1516.

²⁵⁷ Flámsko a Brabantsko boli historické súčasťou Nizozemska, ktoré spravovala ako regentka Mária Habsburská.

²⁵⁸ Oláh tu poukazuje na význam slova *basileus* v gréčtine – kráľ a etymológiu názvu mesta – Basilia (kráľovská pevnosť), doloženého v roku 374 počas vlády rímskeho cisára Valentiána.

²⁵⁹ Oláh tu odkazuje na tri sudičky z antickej mytológie – moiry, ktoré pomyselne ovládali niť života človeka: Klóthó ju spriadala, Lachesis vymeriavala jej dĺžku a Atropos strihala, čiže ukončovala život.

²⁶⁰ Pieria je krajina na severnom úpätí Olympu, kde podľa antickej mytológie žili múzy.

²⁶¹ Opätovná narážka na sudičky – moiry.

²⁶² Erazmovo meno Desiderius je odvodené z latinského slova *desiderium*, čo znamená túžba po tom, čo nie je, čo chýba.

²⁶³ Oláh v latinčine použil meno *parcae*, čo je latinský (rímsky) ekvivalent gréckeho mena moiry.

²⁶⁴ Pavol III. bol pápežom v rokoch 1534 – 1549. Konfrontovaný postupujúcou reformáciou započal reformu katolíckej cirkvi. Vyvrcholením tohto jeho úsilia bolo zvolanie Tridentského koncilu, ktorý sa začal v roku 1545.

²⁶⁵ V latinčine slovná hra s Erazmovým menom Desiderius.

²⁶⁶ Uršuľa Kanižajová (1521 – 1571) sa v roku 1535 stala manželkou Tomáša Nádašdyho, ktorý bol od nej o 23 rokov starší.

²⁶⁷ Išlo o majetkové záležitosti týkajúce sa banských miest, ktoré kráľovná Mária nadobudla ako veno.

²⁶⁸ Š. Brodarič naozaj zomrel 7. novembra 1539 vo Vacove.

²⁶⁹ Pravdepodobne ide o Oláhovu sesternicu, s ktorou sa 14. 11. 1554 zasnúbil a 15. 6. 1555 v Bratislave zosobášil kráľovský tajomník Ján Liszthy.

²⁷⁰ Vergiliov verš tu má miesto slova *nobis* výraz *nullum*. Tento význam je aj v preklade. VERGILIUS: *Aeneis*, 3, 495.

²⁷¹ VERGILIUS: *Aeneis*, 3, 493 – 495. Použitý preklad z vydania VERGILIUS: *Aeneis*, s. 88.

²⁷² Text Oláhovej elégie je upravený podľa textovo-kritického vydania OLAHUS: *Carmina*, s. 27.

²⁷³ Brodarič bol od roku 1537 až do svojej smrti 7. 11. 1539 vacovským biskupom.

²⁷⁴ Foibos (z gréčtiny „žiarivý“) je v antickej gréckej mytológii iným menom pre slnečné božstvo (Hélios), stotožňované s Apolónom (Apolón Foibos).

²⁷⁵ Cynthia je v antickej mytológii iným menom pre bohyňu lovu a mesiaca Artemis a dvojča Apolóna.

²⁷⁶ Ludovít Pekry z Petroviny (†asi 1554) z chorvátskeho šľachtického rodu sa v boji o uhorský trón pridol na stranu Ferdinanda I., ktorému slúžil ako veliteľ jazdy. Ten ho za verné služby odmenil viacerými donáciami. V roku 1536 sa stal liptovským županom. Do nemilosti u kráľa sa dostal po neúspešnom obliehaní Osijeku a následnej katastrofe Ferdinandovho vojska v roku 1537. Bol uväznený a prišiel o svoje majetky. V roku 1545 sa jeho práv

zastal uhorský snem, ktorý žiadal kráľa o vrátenie Likavského hradu do Pekryho držby, ale neúspešne.

²⁷⁷ Oláh získal záhrebské biskupstvo v auguste 1543.

²⁷⁸ Anton Vrančič (1504 – 1573) bol dalmátskym humanistom (dopisoval si s Erazmom Rotterdamským a Filipom Melanchthonom), venoval sa dejepisectvu (začal pracovať na pokračovaní Bonfiniho diela o dejinách Uhorska), bol tiež diplomatom a prelátom. Spočiatku bol na strane Jána Zápoľského, ale v roku 1549 sa pridal k Ferdinandovi I. V rokoch 1553 – 1557 bol päťkostolským biskupom. V tomto čase bol zároveň spolu s F. Zayom vyslancom v Istanbule. Po Oláhovej smrti jeho nástupcom na ostrihomskom arcibiskupskom stolci.

²⁷⁹ František Zay (1498 – 1570) bol historikom, diplomatom, hornouhorským hlavným kapitánom. Ferdinand I. mu za verné služby udelil v roku 1560 dedičný barónsky titul.

²⁸⁰ Ján Žigmund, syn Jána Zápoľského, mal vtedy 14 rokov.

²⁸¹ Rokovania prebiehali v Amasyi a Ferdinandovými vyslancom okrem Vrančiča a Zaya bol nizozemský humanista a diplomat Ogier Ghiselin de Busbecq (1522 – 1592).

²⁸² Castrum Novum alebo Nový hrad dal Oláh vybudovať na základoch pevnosti na majetku Lék, ktorú založil Pavol z Várdy. Podľa svojho zakladateľa a majiteľa sa označuje tiež ako Oláhujvár, t. j. Oláhov Nový hrad.

²⁸³ Záhrebským biskupom od roku 1550 až do roku 1557 bol Pavol Gregoriansz (†1565), ktorý bol od roku 1554 rábskym biskupom a pred smrťou v roku 1565 ho zvolili aj za kaľočského arcibiskupa.

²⁸⁴ Išlo o dom na majetku St. Margaretenhof pri Viedenskom Novom Meste, ktorý bol vyplienený počas obliehania Viedne Osmanmi v roku 1529. Oláh si ho kúpil a dal prestavať na obytný dom v roku 1555. V roku 1562 si tu dal postaviť kaštieľ so záhradou a s kaplnkou a na časti majetku založil dedinu, ktorú pomenoval takisto po sebe Nikolsdorf. FAZEKAS: Oláh Miklós Esztergomi érsek udvara, s. 345.

²⁸⁵ Chorvátskym bánom bol v tomto období (1544 – 1556) Mikuláš Zrínsky.

²⁸⁶ Uhorským palatínom bol vtedy (1554 – 1562) Tomáš Nádašdy. Do úradu ho uviedol práve Mikuláš Oláh.

²⁸⁷ Šárvár v Železnej stolici dal Nádašdy honosne vystavať ako svoj sídelný hrad.

Pramenné edície a paleotypy

ALLEN, Percy Stafford (ed.): *Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami*, tom. II. 1514 – 1517. Oxonii : In Typographeo Clarendoniano, 1910, 603 s.

ALLEN, Percy Stafford (ed.): *Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami*, tom. VIII. 1529 – 1530. Oxonii : In Typographeo Clarendoniano, 1934, 516 s.

BALOGH, József – TÓTH, László (eds.): *Magyar leveleskönyv I.* Budapest : Corvina, 2001, 636 s.

BRODERICUS, Stephanus: *De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohach historia verissima ; Oratio ad Adrianum VI. pontificem maximum*; ed. Petrus KULCSÁR [et] Csaba CSAPODI. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum 6.) Budapest : Akadémiai Kiadó, 1985, 92 s.

ČIČAJ, Viliam (ed.): *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VII. : Turci v Uhorsku I.* Bratislava : Literárne informačné centrum, 2005, 365 s.

Egyháztörténelmi emlékek a Magyarországi hitujítás korából. Szerkesztették BUNYITAY V., RAPAICS R., KARÁCSONYI J. Harmadik kötet (III): 1535 – 1541. Budapest : Kiadja a Szent-István-Társulat Tud. és Irod. Osztálya, 1906, 593 s.

Egyháztörténelmi emlékek a Magyarországi hitujítás korából. Szerkesztették KARÁCSONYI J. és KOLLÁNYI F. Negyedik kötet (IV): 1542 – 1547. Budapest : Kiadja a Szent-István-Társulat Tud. és Irod. Osztálya, 1909, 650 s.

Hesioidea quae feruntur carmina. Ad codicum manuscriptorum et antiquorum testium fidem recensuit criticorum conjencturas adjecit Arminus KOECHLY. Lectionis varietatem subscripsit Godofredus KINKEL. Lipsiae : In aedibus B. G. Teubneri, MDCCCLXX. [=1870], xlviii + 192 s.

IPOLYI, Arnold (ed.): *Oláh Miklós, II. Lajos és Mária királyné titkára, utóbb Magy. orsz. cancellár, Esztergomi érsek-primás és kir. helytartó levelezése.* Budapest : A M. T. Akademia könyvkiadó hivatala, 1875, 639 s.

ISTHVANFI, Nicolaus Pannonus: *Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV.* Nunc primum in lucem editi. Coloniae Agrippinae : Sumptibus Antonij Hierati, Anno M.DC.XXII. [=1622], 852 s.

IUSTUS LIPSIUS: *Lovanium: id est opidi et academiae eius descriptio. Libri tres. Altera editione, quae est ab ultima Auctoris manu aucti et correcti.* Antverpiae : Ex officina Plantiniana, Apud Ioannem Moretum. (C).DC.X. [=1610], 121 s.

LADISLAUS de Macedonia: *Oratio ad invictissimum Romanorum Imperatorem Carolum V. Fe(licem) Pi(um) semper Aug(ustum) Reverendissimosque Principes et reliquos sacri Ro(mani) Imperii status pro Hungaris et Sclavis per reveren(dissimum) Ladislaum de Macedonia Episcopum Varadiensem, Sereniss(imi) principis et D(omini) D(omini) Ferdinandi, Hungarie et Bohemiae Regis etc. Consiliarium, oratorem Hungariae Augustae in Comitiis Imperii habita Pridie Kal(endas) Octob(ris) Anno MDXXX. S. l., s. n., [1530], 13 s.*

LADISLAUS de Macedonia: Orationes II. et III. cum "Libello Supplicatorio" (a. MDXXX) In: HORVÁTH, Károly István – VALACKAI, László (eds.): *Orationes Ladislai de Macedonia. Acta Antiqua et Archeologia 7. Szeged : Szegedi Tudományegyetem, 1964, s. 19 – 28.*

Latinský humanizmus. Ed. Daniel ŠKOVIERA. Bratislava : Kalligram – Ústav slovenskej literatúry SAV, 2008, 616 s.

MERÉNYI, Lajos (ed.): Oláh Miklós végrendelete. In: *Történelmi Tár*, roč. 1896, s. 136 – 159.

Neue Zeyttung, Wie die Schlacht in Ungern mit dem Türckischen Keyser ergangen: Hat einer von Wienn so dabey gewest, herauff gen Otingen geschriben. Auch volget hernach des Bluthundts der sich nent ein Türckischen Keyser, gethattn, so er und die seinen, nach eroberung der Schlacht auf den XXVIII. tag Augusti nechst vergangen, geschehen, an unsern mitbruedern der Vngerischen Landschafften ganz un menschlich getriben hat und noch teglicht thut. M. D. XXVI. Dostupné on-line: <https://mek.oszk.hu/03400/03461/03461.pdf>

OLAHUS, Nicolaus: *Carmina.* Ediderunt I. FÓGEL et L. JUHÁSZ. Lipsiae : B. G. Teubner, MCMXXXIV. [=1934], 52 s.

OLAHUS, Nicolaus: *Catholicae Ac Christianae Religionis praecipua quaedam capita, de Sacramentis, Fide et operibus, de Ecclesia, Iustificatione, ac aliis: a Reverendissimo D. d. Nicolao Olaho, Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Stringoniensis, Pimate Hungariae, et Legato nato. Etc. ex purissimis sacrae scripturae, traditionum Apostolicarum, Canonum, ac Sanctorum Patrum fontibus derivata, et in Synodo sua Diocesana Tirnaviaie proposita, ac breviter explicata.* Viennae Austriae : In Aedibus Collegii Caesarei, Societatis Iesv, Excudebat Raphael Hoffhalter, 1560, 274 s.

OLAHUS, Nicolaus: *Compendiarium suae aetatis chronicon, ex manuscripto nunc primum editum.* In: BÉL, Matthias (ed.): *Adparatus ad historiam Hungariae, sive collectio miscella monumentorum ineditorum partim, partim editorum, sed fugientium.* Posonii : Typis Joannis Paulli Royer, A. MDCCXXXV. [=1735], s. 38 – 41.

OLAHUS, Nicolaus: *Epistulae.* Pars I (1523 – 1533). Edidit, introduxit et commentariis instruxit Emőke Rita SZILÁGYI. Budapest : Reciti kiadó, 2018, 589 s.

OLAHUS, Nicolaus: *Hungaria et Atila sive de originibus gentis, regni Hungariae situ, habitu, opportunitatibus et rebus bello paceque ab Atila gestis libri duo*. Nunc primum ex codice caesareo Olahi manu emendato coniunctim editi. Vindobonae : Typis Ioannis Thomae Trattner caes. reg. aulae typogr. et bibliop., MDCCLXIII [=1763], 258 s.

OLAHUS, Nicolaus: *Hungaria – Athila*. Ediderunt Colomannus EPERJESSY et Ladislaus JUHÁSZ. Budapest : K. M. Egyetemi Nyomda, MCMXXXVIII. [=1938], 108 s.

OLAHUS, Nicolaus: *Hungaria sive De originibus gentis, regionibus situ, divisione, habitu atque opportunitatibus liber singularis, nunc primum in lucem editus. Decadis I. Monumentum I*. In: BÉL, Matthias (ed.): *Adparatus ad historiam Hungariae, sive collectio miscella monumentorum ineditorum partim, partim editorum, sed fugientium*. Posonii : Typis Joannis Paulli Royer, A. MDCCXXXV. [=1735], s. 1 – 38.

OLAHUS, Nicolaus: *Nicolai Olahi, Metropolitae Strigoniensis, Primatis Hungariae, Legati summis et Secretarii et Cancellarii S. Caes. Regiaeque M. ac Locumtenentis Regni, etc. viri doctissimi Atila*. In: BONFINIUS, Antonius: *Rerum Ungaricarum decades quatuor cum dimidia. Quarum tres priores ante annos XX, Martini Brenneri Bistriensis industria editae, iamque diversorum aliquot codicum manuscriptorum collatione multis in locis emendatiores: Quarta vero Decas, cum quinta dimidia, nunquam antea excusae, Ioan. Sambuci Tirnaviensis, Caes. Maiest. Historici, etc. opera ac studio nunc demum in lucem proferuntur: Una cum rerum ad nostra usque tempora gestarum Appendicibus aliquot, quorum seriem versa Pagina indicabit*. Basileae : Ex officina Oporiniana, 1568, s. 107 – 136.

OLÁH, Miklós: *Hungária – Athila*. Prekl. Péter KULCSÁR, Béla NÉMETH. Budapest : Osiris Kiadó, 2000, 143 s.

OLÁH, Miklós: *Korának rövid krónikája (1558)*. In: KULCSÁR, Péter (ed.): *Krónikáink magyarul III/2*. Budapest : Balassi Kiadód, 2007, s. 57 – 60.

Ordo et ritus sanctae metropolitanae ecclesiae Strigoniensis, quibus parochi et alii animarum pastores in ecclesiis suis uti debent. Viennae Austriae : In Aedibus Collegij Caesarei, Societatis Iesu, Anno M.D.LX. [=1560], [188] s.

RATKOŠ, Peter: *Memoár habsburského žoldniera Melchiora Haufeho (1526 – 1543) : Das Memoire des habsburgischen Söldners Melchior Haufe (1526 – 1543)*. In: *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Historica XVII*, 1966, s. 140 – 158.

SZABÓ, József: *Egy XVI. századi napló*. In: *Magyar Sion*, roč. 2. Esztergom : Horák Egyed betüivel, 1864, s. 305 – 309.

SZALAY, Ágoston: *Négyszáz magyar levél a XVI. században, 1504 – 1560.* Pesten : Nyomatott Landerer és Heckenastnál, 1861, 432 s.

SZALAY, László: *Verancsics Antal M. kir. helytartó, Esztergomi érsek összes munkái. Harmadik kötet. Első Portai követség. 1553 – 1554.* Pest : Nyomatott Emich Gusztáv könyvnyomdájában, 1858, 463 s.

V. KOVÁCS, Sándor: *Magyar humanisták levelei : XV. – XVI. század.* Budapest : Gondolat kiadó, 1971, 711 s.

VELIUS, Caspar Ursinus: *Lajos király haláláról és Magyarország bukásáról : Egy elveszettnek hitt beszámoló a Mohácsi csatáról.* Szerkesztette KASZA Péter. Budapest : Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Országos Széchényi Könyvtár, 2020, 193 s.

VERGILIUS: *Aeneis.* Preklad Viera BUNČÁKOVÁ, Pavol BUNČÁK. Martin : Vydavateľstvo THETIS, 2013, 432 s.

Literatúra

ALBU, Corneliu: La correspondance de Nicolaus Olahus avec Érasme. In: *Revue Roumaine d'histoire*, roč. 7, 1968, č. 4, s. 515 – 523.

ALMÁSI, Gábor: Az Oláh Miklós elleni gyűlöletről : Szélsőséges nemzeti-társadalmi előítéletek humanista körökben. In: ERDÉLYI, Gabriella – TUSOR, Péter (eds.): *Mindennapi választások : Tanulmányok Péter Katalin 70. születésnapjára*. Budapest : MTA Történettudományi Intézete, 2007, s. 586 – 616.

B. SZABÓ, János – FARKAS, Gábor Farkas (eds.): *Örök Mohács : szövegek és értelmezések*. Budapest : Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020, 967 s.

BARTONIEK, Emma: *Fejezetek a XVI. – XVII. századi Magyarországi történetírás történetéből*. Budapest, 1975, 586 s.

BEKE, Margit: Oláh Miklós esztergomi érseksége. In: MÓZES, Huba (ed.): *Program és mítosz között : 500 éve született Oláh Miklós*. Budapest : Szent István Társulat – Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 1993, s. 7 – 12.

BOTLIK, Richárd: *Az 1526. évi Mohácsi csata „árnyékseregei“*. E-book. Budapest, 2017, 84 s. Dostupné on-line:

https://www.academia.edu/34807761/Az_1526_%C3%A9vi_moh%C3%A1csi_csata_%C3%A1rny%C3%A9kseregei._Bp._2017._Shadow_Militaries_of_the_Battle_of_Moh%C3%A1cs_-_1526_

BORBÉLY, Zoltán: *A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben*. Doktori (PhD) értekezés. Eger : Eszterházy Károly Főiskola, 2015, 255 s.

BUCKO, Vojtech: *Mikuláš Oláh a jeho doba*. Bratislava : Vydaly Vedecké ústavu mesta Bratislavy, 1940, 227 s.

Contemporaries of Erasmus : A biographical register of the renaissance and reformation. Volume 1. A – E. Ed. Peter G. BIETENHOLZ – Thomas B. DEUTSCHER. Toronto – Buffalo – London : University of Toronto Press, 1985, 462 s.

Contemporaries of Erasmus : A biographical register of the renaissance and reformation. Volume 2. F – M. Ed. Peter G. BIETENHOLZ – Thomas B. DEUTSCHER. Toronto – Buffalo – London : University of Toronto Press, 1986, 490 s.

Contemporaries of Erasmus : A biographical register of the renaissance and reformation. Volume 3. N – Z. Ed. Peter G. BIETENHOLZ – Thomas B. DEUTSCHER. Toronto – Buffalo – London : University of Toronto Press, 1987, 503 s.

CSONTOSI, János: Adalék Oláh Miklós könyvtárához. In: *Magyar Könyv-Szemle*, roč. 8 (1883), č. 1 – 4, s. 61 – 66.

DE VOCHT, Henry: *History of the foundation and the rise of the Collegium trilingue Lovaniense 1517 – 1550. Part the third: The full growth*. Nendeln/Liechtenstein : Kraus Reprint, 1976, 669 s.

FABRITIUS, Károly: *Pemfflinger Márk szász gróf élete : különös tekintettel a reformáció elterjedésére az erdélyi szászok között*. Budapest : A M. T. Akadémia könyvkiadó-hivatala, 1875, 174 s.

FAZEKAS, István: Bezstercei Kretschmer Lőrinc székesfehérvári prépost, királyi nevelő. In: G. ETÉNYI, Nóra – HORN, Ildikó (eds.): *Politikai propaganda és reprezentáció a kora újkorban*. Budapest : L'Harmattan – Transylvania Emlékeiért Tudományos Egyesület, 2008, s. 63 – 71.

FAZEKAS, István: Oláh Miklós Esztergomi érsek udvara (1553 – 1568). In: G. ETÉNYI, Nóra – HORN, Ildikó (eds.): *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16. – 17. században*. Budapest : Balassi kiadó, 2005, s. 343 – 360.

FAZEKAS, István: Oláh Miklós, Mária királyné titkára (1526 – 1539). In: RÉTHELYI, Orsolya et al. (eds.): *Habsburg Mária, Mohács ozoegyje: A királyné és udvara 1521 – 1531*. Budapest : A Budapesti Történeti Múzeum, 2005, s. 37 – 43.

FAZEKAS, István: Oláh Miklós, az Ősrégi Szeminárium alapítója. In: *Magyar Sion*. Új folyam XI./LIII. (2017/2), s. 215 – 228.

FAZEKAS, István: Oláh Miklós reformtörekvései az esztergomi egyházmegyében 1553 – 1568 között. In: *Történelmi Szemle*, roč. XLV (2003), č. 1 – 2, s. 139 – 153.

FEDELES, Tamás: *A Pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354 – 1526)*. Pécs : Pécs Története Alapítvány, 2005, 481 s.

FRIMMOVÁ, Eva: Ján Zápoľský očami súčasníkov i nasledovníkov. In: *Historie – otázky – problémy*, roč. 6 (2014), č. 2, s. 116 – 124.

FRIMMOVÁ, Eva: Založenie jezuitského kolégia a kňazského seminára v Trnave v 16. storočí. In: *Kniha 2005 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2005, s. 14 – 31.

HUSZTI, Vilmos: Oláh Miklós pályafutása, levelezése és leveleskönyvének humanista vonásai. In: JANKOVICS, József et al. (eds.): *A magyar művelődés és kereszténység : A IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai, Róma – Nápoly, 1996. szeptember 9 – 14. Vol. II*. Budapest – Szeged : Nemzetközi Magyar Filológiai

Társaság – Scriptum Rt., 1998, s. 622 – 630.

KOLLÁNYI, Ferencz: Oláh Miklós és Rotterdami Erazmus. In: *Új magyar Sion*, roč. 16, 1885, s. 585 – 604 a 736 – 758.

KOLLÁNYI, Ferencz: Oláh Miklós irodalmi foglalkozásai a külföldön. In: *Új Magyar Sion*, roč. 16, 1885, s. 171 – 179 a 252 – 262.

KRISTÓF, Ilona: *Egyházi középréteg a késő középkori Váradon (1440 – 1526)*. Thesaurus Historiae Ecclesisticae in Universitate Quinqueecclesiensi 4. Pécs : Pécsi Tudományért Kulturális Egyesület, 2014, 319 s.

KOPČAN, Vojtech: *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*. Bratislava : Veda – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, 222 s.

LÁNYI, Károly: *Magyar egyháztörténelme. I. kötet. (889 – 1526.)* Esztergom : Nyomattott Horák Egyednél, 1866, 716 s.

Magyar katolikus lexikon. II. kötet : Bor – Éhe. Főszerk. DIÓS István, szerk. VICZIÁN János. Budapest : Szent István Társulat, 1996, 964 s.

NAGY, Imrich: *Erazmovci na Slovensku*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2017, 140 s.

NAGY, Imrich: Mikuláš Oláh a Erazmus Rotterdamský – osudy jedného nenaplneného priateľstva. In: *Decus Sapientiae : Sambucus Supplementum III*. Trnava : Trnavská univerzita – Filozofická fakulta, 2011, s. 145 – 155.

NAGY, Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. Negyedik kötet*. Pest : Kiadja Ráth Mór, 1853, 504 s.

NAGY, Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. Nyolczadik kötet*. Pest : Kiadja Ráth Mór, 1861, 340 s.

NAGY, Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. Kilencedik kötet*. Pest : Kiadja Ráth Mór, 1862, 861 s.

NAGY, Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. Tizenegyedik kötet*. Pest : Kiadja Ráth Mór, 1865, 440 s.

NEAGU, Cristina: *Servant of the Renaissance : The Poetry and Prose of Nicolaus Olahus*. Bern : Peter Lang, 2003, 439 s.

NEUMANN, Tibor: *A Korlátköviék : Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15. – 16. században*. Győr : A Győri Egyházmegyei Levéltár, 2007, 235 s.

OKÁL, Miloslav: *Antická metrika a prekladanie gréckej a latinskej poézie do slovenčiny*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1990, 224 s.

PALLOS, Zsuzsanna: Ifjabb Henckel János a Leuveni Egyetem első ismert diákja (1532). In: ANTOS, Balázs – TAMÁS, Ágnes (eds.): *Rajzolatok a magyar történelemről*. Szeged : Szegedi Tudományegyetem, 2010, s. 167 – 175.

PÁLFFY, Géza: Baróni a magnáti v Uhorskom kráľovstve v 16. storočí. In: *Forum Historiae*, č. 2, roč. 2010, s. 105 – 118.

R. VÁRKONYI, Ágnes: Oláh Miklós V. Károlyról. In: LENGVÁRI, István: *In memoriam Barta Gábor. Tanulmányok Barta Gábor emlékére*. Pécs, 1996, s. 229 – 241.

R. VÁRKONYI, Ágnes: Oláh VI. Miklós: 1553. március 20. – 1568. január 14. In: BEKE, Margit (ed.): *Esztergomi érsekek 1001 – 2003*. Budapest : Szent István Társulat, 2003, s. 256 – 261.

SCHLEICHER, Pál: *Oláh Miklós és Erasmus*. Budapest : Pécsi egyetemi könyvkiadó, 1941, 71 s.

SÖRÖS, Pongrácz: Ötven év Oláh Miklós életéből. In: *Katholikus szemle*, roč. 17, 1903, s. 327 – 343 a 416 – 432.

SZEBELÉDI, Zsolt: Caspar Ursinus Velius. In: THOMAS, David – CHESWORTH, John (eds.): *Christian-Muslim Relations : A Bibliographical History*. Volume 7. Central and Eastern Europe, Asia, Africa and South America (1500 – 1600). Leiden – Boston : Brill, 2015, s. 194 – 200.

SZILÁGYI, Emőke Rita: Epistolae familiares – baráti (?) levelek. In: *Monographia*. Budapest : Kossuth Kiadó, 2016, s. 668 – 672.

SZILÁGYI, Emőke Rita: Oláh István levele fiához, Miklóshoz : Egy régi magyar nyelvemlék 1520-ból. In: *Irodalomtörténeti Közlemények*, č. 125, roč. 2021, s. 210 – 225.

SZILÁGYI, Emőke Rita: Oláh Miklós epitaphiuma Brodarics István halálára. In: *Lymbus : Magyarságtudományi forrásközlemények 11*. Budapest, 2015, s. 7 – 16.

TÓTH, C. Norbert: *Az Esztergomi székes- és társaskáptalanok archontológiája 1100 – 1543*. Budapest : MTA, 2019, 358 s.

TÓTH, C. Norbert: *A kalocsa-bácsi főegyházmegye káptalanjainak középkori archontológiája*. Kalocsa : Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, 2019, 191 s.

TOURNOY, Gilbert: Petrus Nannius and Nicolaus Olahus. In: *Humanistica Lovaniensia*, roč. LV (2006), Leuven : University Press, 2006, s. 129 – 160.

VIZKELETY, András: Libri epistolaeque... Dokumente einer Humanisten freundschaft. In: *Bibliothek und Wissenschaft*, roč. 1967, č. 4, s. 225 – 239.

Summary

Vale et me, ut soles, ama

Humanist correspondence of Nicolaus Olahus

Nicolaus Olahus (1493 – 1568) is a prominent figure of the period of Hungarian history that came after the Battle of Mohács. His career began at the Jagiellonian court in Buda, continued in the service of Queen Mary of Hungary during her regency in the Netherlands, and culminated with Ferdinand I, thanks to whom he became the archbishop of Esztergom and the chancellor. From a humanist, an official, and a diplomat, he became a committed prelate, who, as his main goal, set the consolidation of the Catholic Church in Hungary, which was destroyed due to the consequences of the Ottoman occupation of a part of the country after the Battle of Mohács, and especially due to the reformation movement.

His efforts to build a barrier against the spreading reformation are usually contrasted with his humanistic views, which he presented mainly in his letters from the period of his service to Queen Mary. During his nine-year stay in the Netherlands, Olahus gained extraordinary space for developing humanistic studies. He was also helped by the new contacts he established with personalities of Dutch humanism. He primarily used the proximity of the Collegium trium linguarum in Leuven and the opportunity to communicate with the professors there – Frans Cranevelt, Conrad Goclenius, Petrus Nannius, and Rutgerus Rescius. Even the letters he exchanged with them bear witness to a characteristic humanist activity: reading, assessing, and commenting on his own works as well as the works of ancient authors, studying languages, especially Greek, or gifting himself with books. Olahus's two historical works *Hungaria* (1536) and *Atila* (1537) were also created in the Netherlands.

The most important part of his literary legacy, which fully underlines Olahus's universalistic humanistic character, is the collection of letters (*Epistolae familiares N. Olahi ad amicos*), which contains more than six hundred letters that he exchanged (Olahus is the author of more than two-thirds of them, and the addressee of the rest) with various representatives of the church and secular hierarchy, political officials, representatives of the humanistic and scientific community during his stay in the Netherlands. Among Olahus's addressees, we find Pope Clement VII, Emperor Charles V, King Ferdinand I, prelates, magnates, ordinary priests and religious persons, humanist scholars, and other persons. His letters reflect the face of a humanist with an extremely broad scope who, in addition to political matters surrounding the queen, can dedicate his time to the most mundane things, and material concerns, but also to the most specific philological questions.

It is interesting that even though Olahus remained faithfully serving the Habsburg side after the Battle of Mohács, the whole time he maintained a friendly correspondence with his friends from his youth who supported the opposite side – a classmate from the Varadin school Emericus Kálnai or Stephanus Brodericus, the chief diplomat of John Zápolya. Thirty letters that he exchanged with Erasmus of Rotterdam in the years 1530 – 1534 have a great telling value about the degree of Olahus's acceptance in elite humanist circles. When reading Olahus's letters, the figure of a Central European humanist from the 16th century appears before us, whose life attitudes and opinions were shaped by two great experiences – Erasmus's *bonae litterae*, i.e. ancient education, and the Ottoman occupation of Hungary, which he considered to be the defeat of the entire Christian world and an immanent and persistent threat to the whole Europe. At the same time, the subtle nuances of diplomacy of that period are revealed to us, and a fine drawing of court life with the unceasing ambitions of individuals comes to the fore, which are linked by the fragile but ultimately very successful career of Nicolaus Olahus.

The presented selection of documents related to Olahus's person offers the reader the opportunity to look behind the curtain of history and uncover details about his life, to see the events that influenced him through his eyes, and to get to know the people who moved him forward and shaped him. In the introduction, we included Olahus's autobiographical *Short Chronicle of His Time*. This small-in-scope, historiographic text contains chronicled records of events in the history of Hungary from 1464 to 1558, which he intertwined with his own biography. In the selection of correspondence, we included thirty letters written by Olahus himself, and supplemented them with four letters addressed to him. In the selection of these documents, we also included two of Olahus's speeches intended for the Diet of Augsburg in 1530. The texts are arranged chronologically and fall into the period from 1520 to 1555. The addressees are twenty-five different persons who are the representatives of Olahus's main or important correspondence partners of a personal and official nature. Among them we find the already mentioned Pope Clement VII., also the monarch Ferdinand I., the foreign humanists Brassicanus, Giovio, Ursinus Velius, Amerotius, Cranevelt, the bishops Ladislaus de Macedonia, Stephanus Brodericus, Paulus of Várda, Thomas Szalaházy, Nicolaus Gerendi, the provost of Kalocsa Michael and provost of Székesfehérvár Laurentius Kretschmer, the Hungarian humanists and personal friends Johann Henckel, Emericus Kálnai, Thomas Nádasdy, and Franciscus Révai, or the individuals he needed to handle his affairs, as was the case with Marcus and Sebastian Pemfflinger or Ludovicus Pekry. In two cases, the addressees are unidentifiable, which was undoubtedly Olahus's intention. The authors of the four letters written to Olahus are his father Stephanus, Alexius Turzo, Johann Henckel, and the humanists Antonius Vrančić and Fran-

ciscus Zay, working as Ferdinand's ambassadors at the Ottoman Porte at the time the letter was written.

We have taken the original versions of letters from Olahus's correspondence into our selection from its modern text-critical edition, which is to be published by Emőke Rita Szilágyi, an employee of the Institute of Literary Studies of the Hungarian Academy of Sciences. In our bilingual edition, however, we also took into account Ipolyi's original edition of Olahus's epistolary from 1875. The source of the letters from the later period were other selected editions of the primary sources. We offer their complete overview in the list of documents. During the translation, we tried to preserve the spirit of Olahus's letters and his elegant humanistic Latin, and at the same time to translate it into modern language, which means that we did not adhere to the Latin structure and word order but adapted to the maximum possible extent to the principles of Slovak syntax.

This publication is published with the support of the Scientific Grant Agency of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic as an output of the research project Renaissance Influences on Modern Society in Relation to Slovakia, which was originally prepared, led and coordinated by a former scientific employee of the Institute of History of Slovak Academy of Sciences dr. Eva Frimmová, for which we owe her our sincere thanks.

Zoznam použitých vyobrazení

- Str. 1 Podpis ostrihonského arcibiskupa Mikuláša Oláha. Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Signature_olah_miklos.gif
- Str. 7 Podobizeň ostrihonského arcibiskupa Mikuláša Oláha. Drevoryt z paleotypu: *Ordo et ritus sanctae metropolitanae ecclesiae Strigoniensis, quibus parochi et alii animarum pastores in ecclesiis suis uti debent*. Viedeň, 1560.
- Str. 10 Cornelis Anthonisz (16. storočie): Portrét Márie Uhorskej. (*Rijksmuseum Amsterdam*). Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Marie_de_hongrie_par_Cornelis_Anthonisz2.jsp.jpg
- Str. 12 Titulná strana Oláhovho spisu Atila v edícii Jána Sambuca: BONFINIUS, Antonius: *Rerum Ungaricarum decades quatuor cum dimidia*. Bazilej, 1568.
- Str. 17 Titulná strana Oláhovho spisu Hungaria v edícii Mateja Bela: *Adparatus ad historiam Hungariae, sive collectio miscella monumentorum ineditorum partim, partim editorum, sed fugientium*. Bratislava, 1735.
- Str. 20 Frans Huys (podľa Hansa Holbeina ml., 1555): Portrét Erazma Rotterdamského. (*Rijksmuseum Amsterdam*). Zdroj:
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Portret_van_Desiderius_Erasmus,_R_P-P-1948-238\(V\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Portret_van_Desiderius_Erasmus,_R_P-P-1948-238(V).jpg)
- Str. 56 Cicero píšuci listy. Drevoryt z vydania Ciceronových listov: *Epistulae ad familiares*. Benátky, 1547. Zdroj:
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:CiceroEpistulaeAdFamiliaresVenice1547page329Detail.jpg>
- Str. 63 Martino Rota (1575): Portrét cisára Ferdinanda I. Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ferdinand_I_by_Martin_Rota.jpg
- Str. 77 Giovanni Battista Cavalieri (1580): Portrét Klementa VII. Medirytina z paleotypu: *Pontificum Romanorum effigies*. (Rím, 1580). Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Clemens_VII._Clemens_VII.jpg
- Str. 90 Georg Köler (podľa Michaela Heera, 17. storočie): Augsburský snem 1530. (*Rijksmuseum Amsterdam*). Zdroj:
<https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/RP-P-1910-2189>

- Str. 101 Bartholomäus Beham (1502 – 1540): Obliehanie Viedne v roku 1529. (*Wien Museum*). Zdroj:
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Siegeofvienna1529.jpg>
- Str. 125 Josse van der Baren (1605): Veduta Leuvenu. Rytina z knihy *Iusta Lipsia: Lovanium: id est, opidi et academiae eius descriptio*. Antverpy, 1610.
- Str. 133 Bojový výjav z bitky pri Moháči publikovaný v dobovom letáku: *Neue Zeyttung, Wie die Schlacht in Ungern mit dem Türckischen Keyser ergangen* (1526). Zdroj: <https://mek.oszk.hu/03400/03461/03461.pdf>
- Str. 143 Erhard Schön (16. storočie): Portrét Jána Zápoľského. Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Szapolyai_J%C3%A1nos_fametszet.jpg
- Str. 153 Anonymný benátsky autor (16. storočie): Portrét sultána Sülejmana. (*Metropolitan Museum of Art, New York City*). Zdroj:
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/338723>
- Str. 173 Melchior Lorck (16. storočie): Portrét Antona Vrančiča. Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antun_Vran%C4%8Di%C4%87_1556.jpg

Menný register

A

Aczeel, Stephanus *pozri* *Aczél, Štefan*
Aczél, Štefan 128, 129, 187
Achmat passa *pozri* *Kara Ahmed paša*
Albu, Corneliu 177, 196
Alexander VI., pápež 185
Algoet, Lieven z Gentu 146, 147, 188
Ali Hadim paša 181
Allen, Percy Stafford 176, 177, 183, 192
Almási, Gábor 176, 196
Alžbeta Habsburská, dcéra Ferdinanda I.
186
Ambrosius *pozri* *Ambróz, sv.*
Ambróz, sv. 110, 111
Amerocius, Hadrianus *pozri* *Amerotius,*
Hadrián
Amerot, Adrien z Quenville *pozri* *Amerotius,*
Hadrián
Amerotius, Hadrián 18, 27, 146, 147, 188,
202
Amhath Passa *pozri* *Kara Ahmed paša*
Andreas *pozri* *Andrej*
Andreas Faber 110, 111
Andrej 110, 111
Anna de Foix 178
Anna Jagelovská 9, 34, 35, 178, 180, 181
Anna, regina *pozri* *Anna Jagelovská*
Anthonisz, Cornelis 204
Antos, Balázs 199
Apolón Foibos 164, 165, 190
Artemis 190
Athila *pozri* *Atila*
Atila 11, 13, 30, 31, 176, 194, 201, 204
Atropos 158, 159, 190
Augustín, sv. 36, 37, 110, 111
Augustinus, Beatus *pozri* *Augustín, sv.*

B

B. Szabó, János 187, 188, 196

Bakóc, Tomáš, ostrihomský arcibiskup
30, 31, 80, 81, 178, 184
Bakocz, Thomas de Erdeodi, cardinalis
Strigoniensis *pozri* *Bakóc, Tomáš,*
ostrihomský arcibiskup
Balogh, József 28, 192
Baren, Josse van der 205
Bartoniak, Emma 177, 196
Bathoreus, Andreas *pozri* *Bátori, Ondrej*
Bathoreus, Stephanus, palatinus *pozri*
Bátori, Štefan, palatín
Bátori, Ondrej 128, 131, 187
Bátori, Štefan, palatín 68, 69, 82, 83, 128,
131, 183 – 185
Bathyany, Franciscus de *pozri* *Battyány,*
František
Batthyan, Franciscus de *pozri* *Battyány,*
František
Battyány, František 23, 28, 128, 131, 174,
175, 187
Bebek, Ferenc *pozri* *Bubek, František*
Bebek, Imre *pozri* *Bubek, Imrich*
Bebekovci *pozri* *Bubekovci*
Beham, Bartholomäus 205
Beke, Margit 176, 196, 199
Bel, Matej 11, 16, 25, 179, 181, 193, 194,
204
Bél, Matthias *pozri* *Bel, Matej*
Benuir, de 154, 155
Bernard z Cles 186
Bietenholz, Peter G. 196
Blasius a Pakos *pozri* *Paksy, Blažej*
Bonfini, Antonio 11, 191, 194, 204
Bonfinius, Antonius *pozri* *Bonfini, Anto-*
nio
Borbély, Zoltán 187, 196
Botlik, Richárd 187, 196
Brabanti 156, 157
Brassicanus, Iohannes *pozri* *Brassicanus,*
Johann Alexander

Brassicanus, Johann Alexander 18, 19, 25,
42, 43, 182, 202

Brodarič, Štefan 16, 18, 19, 25, 27, 68, 69,
78, 79, 128, 129, 140, 141, 162, 164,
165, 183, 184, 188, 190, 192, 199,
202

Brodarod 154, 155

Brodericus, Stephanus *pozri Brodarič,
Štefan*

Bubek, František 188

Bubek, Imrich 188

Bubekovci 11, 188

Bucko, Vojtech 8, 176, 177, 196

Bunčák, Pavol 195

Bunčáková, Viera 195

Bunyitay, Vince 192

Busbecq, Ogier Ghiselin de 188, 191

C

Caesar, Gaius Iulius 44, 45, 182, 183

Carolus caesar *pozri Karol V., cisár*

Carolus Quintus *pozri Karol V, cisár*

Carolus, filius caesaris Ferdinandi *pozri
Karol II. František Štajerský*

Catharina, filia regis Ferdinandi *pozri
Katarína Habsburská*

Catilina, Lucius Sergius 182

Cavalieri, Giovanni Battista 204

Cicero, Marcus Tullius 44, 45, 182, 204

Claudius, M. 146, 147

Clemens VII. *pozri Klement VII.*

Clement VII. *pozri Klement VII.*

Cornelius, vojenský komisár 154, 155

Cranevelt, Frans van 11, 18, 19, 27, 154,
155, 189, 201, 202

Cranveldius, Franciscus *pozri Cranevelt,
Frans van*

Crassus, Marcus Licinius 183

Cravttemflas, Stanczhvl *pozri Krautem-
flas, Stanczhul*

Csaholy, František 186

Csáky, Mikuláš 186

Csapodi, Csaba 192

Csontos, János 177, 197

Cynthia 164, 165, 190

Č

Čák, Matúš 185

Čičaj, Viliam 176, 192

D

Dalmáti 15

Danus, Iacobus Iasparus *pozri Jespersen,
Jakob z Aarhusu*

De Vocht, Henry 177, 197

Deutscher, Thomas B. 196

Dionysus de Zeech, archiepiscopus *pozri
Dionýz zo Seče*

Dionýz zo Seče 30, 31, 178

Diós, István 198

Dobo, Stephanus *pozri Dobó, Štefan*

Dobó, Štefan 13, 34, 35, 181

Dóža, Juraj 178, 179

Dracula *pozri Ťepeš, Vlad zvaný Nabodávač*

Dragffy, Ioannes *pozri Dragfi, Ján*

Dragfi, Ján 32, 33, 128, 129, 179

Dragfy, Joannes *pozri Dragfi, Ján*

Draškovič, Juraj 15

Drugeth, František II. 128, 131, 187

Drugethek *pozri Drugethovci*

Drugethovci 187, 196

Dudith, Andrej 15

E

Ellebodius, Nicasius Casletanus 15

Emich, Gusztáv 195

Emreffy, Michael *pozri Imreffy, Michal*

Eperjessy, Colomanus *pozri Eperjessy,
Kálmán*

Eperjessy, Kálmán 194

Érasme *pozri Erasmus Rotterdamský*

Erasmus Roterodamus, Desiderius *pozri
Erasmus Rotterdamský*

Erasmus Rotterdamský 9, 16, 19 – 21, 42,
43, 48, 49, 154 – 161, 177, 182, 183,
186, 189 – 192, 196, 198, 199, 202,

Erdélyi, Gabriella 196
 Erdódi, Šimon 128, 129, 186
 Erdódi, Peter 128, 131, 187
 Esterházyovci 15

F

Fabritius, Károly 188, 197
 Farkas, Gábor Farkas 187, 188, 196
 Fazekas, István 176, 177, 185, 191, 197
 Fedeles, Tamás 178, 197
 Ferdinand I., Habsburský 9, 13, 14, 16,
 18, 19, 22, 23, 25, 27, 32 – 37, 58, 59,
 63, 70, 71, 92, 93, 96, 97, 114, 115,
 126, 127, 136, 137, 140, 141, 154,
 155, 178 – 191, 201 – 204
 Ferdinandus, rex Hungariae et Bohemiae
pozri Ferdinand I., Habsburský
 Filip I. der Großmütige, hesenský
 landgróf 184, 185
 Filip I. Habsburský 178
 Flámi 126, 127, 156, 157
 Flandri *pozri Flámi*
 Fógel, József 193
 Foibos *pozri Apolón Foibos*
 Forgách, František 15
 Franciscus a Homona *pozri Humenský,*
František
 Franciscus a Peren *pozri Peréni, František*
 Frangepán, František 188
 Frangepán, Krištof 187
 Frangepán, Matej 32, 33, 179
 Frangepánovci 179
 František I. Medicejský 180
 František I., z rodu Valois 189
 František III. Gonzaga 181
 Frater Georgius *pozri Utišinovič, Juraj*
 Fráter Juraj *pozri Utišinovič, Juraj*
 Fridrich III. Habsburský, cisár 178
 Frimmová, Eva 23, 176, 184, 197, 203

G

G. Etényi, Nóra 197

Gábor, Lubomír 24
 Georgius a Sathmar *pozri Satmári, Juraj,*
ostrihomský arcibiskup
 Georgius, doctor Bosnensis *pozri Palisnai,*
Juraj
 Georgius, marchio Brandenburgensis
pozri Juraj I. Zbožný, brandenbursko-
ansbašský markgróf
 Georgius, sanctus *pozri Juraj, sv.*
 Gerendi, Mikuláš 18, 27, 148, 149, 189,
 202
 Gerendi, Nicolaus *pozri Gerendi, Mikuláš*
 Gevrgh vram *pozri Juraj, môj pán*
 Giovio, Paolo 18, 26, 121, 122, 185, 202
 Goclenius, Conradus 11, 201
 Gothschalcus *pozri Gotschalk, vojenský*
komisár
 Gotschalk, vojenský komisár 154, 155
 Gradeus, Hieronym z Ragusy 126, 127
 Gradeus, Hyeronimus Rhagusius *pozri*
Gradeus, Hieronym z Ragusy
 Gregoriancz, Pavol 191
 Gritti, Lodovico 148, 149, 181, 189

H

Habsburg Mária *pozri Mária Habsburská,*
uhorská kráľovná
 Habsburgovci 18, 178
 Hádes 186
 Haufe, Melchior 185, 194
 Heckenast, Gustáv 195
 Héderváry, František 179
 Heer, Michael 204
 Hélios 190
 Henkel Johann *pozri Henkel, Ján*
 Henkel, Ján 18, 19, 22, 25, 27, 48, 49, 134,
 135, 183, 202
 Henkel, Ján ml. 134, 135, 188, 199
 Henkel, János ifjabb *pozri Henkel, Ján ml.*
 Henkellus, Ioannes iunior *pozri Henkel,*
Ján ml.
 Henkellus, Iohannes *pozri Henkel, Ján*
 Herczeg, Mikuláš 130, 131, 188

Herczegh, Nicolaus *pozri* *Herczeg, Mikuláš*
Hesiodos 148, 150, 151, 189, 192
Hesperidky 23
Hieratus, Antonius 192
Hoffhalter, Raphael 193
Holbein, Hans ml. 204
Horák, Egyed 195, 198
Horn, Ildikó 197
Horváth, Károly István 193
Humenský, František *pozri* *Drugeth, František II.*
Huňady Matej *pozri* *Matej Korvín*
Huňady, Ján 30, 31, 178
Hungari *pozri* *Uhri*
Huni 11
Husztí, Vilmos 176, 178, 197
Huys, Frans 204

CH

Charles V., emperor *pozri* *Karol V, cisár*
Chesworth, John 199
Chorváti 15
Chrisostomus *pozri* *Ján Zlatoústý*

I

Iberovia 156, 157, 190
Ibrahim paša 130, 131, 188
Ibraimum bassa *pozri* *Ibrahim paša*
Imreffí, Michal 130, 131, 188
Ioannes *pozri* *Ján*
Ioannes Chanadiensis episcopus *pozri* *Ján, čanádsky biskup*
Ioannes rex *pozri* *Zápoľský, Ján, sedmohradský vojvoda*
Ioannes Venceslaus *pozri* *Ján Václav*
Ioannes, dux Saxoniae senior *pozri* *Ján Fridrich I., saský kurfirst*
Ioannes, tuus *pozri* *Ján, tvoj*
Iovius, Paulus *pozri* *Giovio, Paolo*
Ipolyi, Arnold 16, 23, 25 – 27, 176 – 178, 192, 203
Isabella, regina *pozri* *Izabela Jagelovská*

Isthvanfi, Nicolaus *pozri* *Ištvánfi, Mikuláš*
Ištvánfi, Mikuláš 15, 184, 192
Iustus Lipsius 192, 205
Izabela Jagelovská 23, 34, 35, 168, 169, 180

J

Jagelovci 178
Ján 110, 111
Ján Fridrich I., saský kurfirst 34, 35, 102, 103, 114, 115, 180, 184, 185
Ján Fridrich II., saský vojvoda 185
Jan IV. z Pernštejna 13
Ján starší, saský vojvoda *pozri* *Ján Fridrich I., saský kurfirst*
Ján Václav 26, 110, 111
Ján z Turca 11
Ján Zlatoústý 110, 111
Ján zo Sredny 30, 31, 178
Ján, čanádsky biskup 128, 129
Ján, tvoj 50, 51, 54, 55
Jana Habsburská 34, 35, 180
Jana Kastílska (Šialená) 178
Jankovics, József 197
Jespersen, Jakob z Aarhusu 146, 147, 189
Ježiš Kristus 48, 49, 64, 65, 72, 75, 84, 85
Joanna, filia reginae Annae *pozri* *Jana Habsburská*
Joannes de Hunyad *pozri* *Huňady, Ján*
Joannes Fridericus *pozri* *Ján Fridrich I., saský kurfirst*
Joannes Sigismundus, filius Joannis regis *pozri* *Zápoľský, Ján Žigmund*
Joannes Vayvoda *pozri* *Zápoľský, Ján, sedmohradský vojvoda*
Joannes, archiepiscopus Strigoniensis *pozri* *Ján zo Sredny*
Johann Friedrich I. *pozri* *Ján Fridrich I., saský kurfirst*
Jovius, Paulus *pozri* *Giovio, Paolo*
Juhász, Ladislaus *pozri* *Juhász, László*
Juhász, László 193, 194
Július III., pápež 180

Jupiter 11
Juraj I. Zbožný, brandenbursko-ansbaš-
ský markgróf 114, 115, 185
Juraj, môj pán 38, 39
Juraj, sv. 34, 35
Juríková, Erika 24
Jurišič, Mikuláš 180, 186

K

Kalnay, Emericus *pozri Kálnai, Imrich*
Kálnai, Imrich 11, 16, 18, 25, 26, 44, 45,
108, 109, 182, 202
Kanižajová, Uršuľa 190
Kara Ahmed Paša 34, 35, 168, 169, 181
Karácsonyi, János 192
Karol I, španielsky *pozri Karol V, cisár*
Karol II. František Štajerský 32, 33, 180
Karol V, cisár 9, 11, 13, 16, 18, 21, 22, 26,
32 – 37, 64, 65, 70, 71, 84, 85, 114,
115, 136, 137, 156, 157, 176, 177,
179, 180, 183 – 185, 189, 190, 199,
201
Kasza, Péter 195
Katarína Habsburská 36, 37, 181
Katzianer, Ján 188
Katzianer, Johann von *pozri Katzianer, Ján*
Kinkel, Godofredus 192
Klement VII, pápež 16, 18, 21, 25, 64, 65,
77, 84, 85, 177, 183, 184, 201, 202,
204
Klóthó 190
Koechly, Arminus 192
Kollányi, Ferenc 176, 177, 192, 198
Kollár, Adam František 176
Kopčan, Vojtech 185, 186, 188, 198
Korlátkövci 186, 198
Korlátkövi, Peter 128, 129, 186
Korlátköviék *pozri Korlátkövci*
Kovács, V. Sándor 195
Köler, Georg 204
Krautemflas, Stanczhul 38, 39, 182
Kretschmer, Laurentius *pozri Kretschmer,*
Vavrinec, stoličnobelehradský prepošt

Kretschmer, Lőrinc *pozri Kretschmer,*
Vavrinec, stoličnobelehradský prepošt
Kretschmer, Vavrinec, stoličnobelehrad-
ský prepošt 18, 26, 114, 115, 185,
197, 202
Kristóf, Ilona 176, 198
Kristus *pozri Ježiš Kristus*
Kulcsár, Péter 25, 177, 192, 194

L

Ladislav de Macedonia *pozri Ladislav*
Macedónsky
Ladislav Macedónsky 18, 25, 26, 54, 55,
82, 83, 106, 107, 183, 185, 193, 202
Lachesis 158, 190
Lajos király *pozri Ludovít II, uhorský kráľ*
Landerer, Ludovít 195
Lányi, Károly 185, 198
Laurentianus, Arnold Gerard 15
Laurentius, praepositus Albensis *pozri*
Kretschmer, Vavrinec
Lemberg, Jozef 186
Lev X, pápež 21
Liszthy, Ján 190
Lorck, Melchior 205
Lossonczi, Stephanus *pozri Lošonci, Štefan*
Lošonci, Štefan 34, 35, 181
Lucianus *pozri Lukianos zo Samosaty*
Lucretia *pozri Lukrécia*
Ludovicus, rex *pozri Ludovít II, uhorský*
kráľ
Lukaczh *pozri Lukáš*
Lukáš 38, 39
Lukianos zo Samosaty 146, 147
Lukrécia 164, 165
Luther, Martin 8, 102, 103, 182, 184

E

Ludovít II, uhorský kráľ 8, 30 – 35, 64 –
69, 86, 87, 92, 93, 128, 129, 178, 179,
181 – 183, 187, 189, 195

M

- Macziejowski, Ján 188
 Magdaléna Székely z Ormošdu 13
 Majláth, Štefan 148, 149, 189
 Margaréta Habsburská, nizozemská regentka 11
 Mária Habsburská, uhorská kráľovná 9 - 11, 13 - 15, 18, 19, 22, 27, 30 - 33, 68, 69, 134, 135, 176, 178, 179, 183, 189, 190, 192, 197, 201, 204
 Mária Uhorská *pozri Mária Habsburská, uhorská kráľovná*
 Maria, regina *pozri Mária Habsburská, uhorská kráľovná*
 Mars 11, 66
 Martin z Pešti 30, 31, 178
 Martinus de Pesth *pozri Martin z Pešti*
 Matej I. Korvín 30, 31, 178
 Matej II. Habsburský 36, 37, 182
 Matej, gróf zo Slunju *pozri Frangepán, Matej*
 Mathe, ackzyafya *pozri Matúš, brat*
 Mathias, rex *pozri Matej I. Korvín*
 Matthias de Hunyad *pozri Matej I. Korvín*
 Matthias, filius Maximiliani regis Bohemiae *pozri Matej II. Habsburský*
 Matúš, brat 38, 39
 Maurícius, sv. 136, 137, 188
 Mauritius, sanctus *pozri Maurícius, sv.*
 Maximilián I, cisár 178, 186
 Maximilián II. Habsburský 32 - 37, 174, 175, 179
 Maximilianus, archidux Austriae *pozri Maximilián II. Habsburský*
 Maximilianus, rex Bohemiae *pozri Maximilián II. Habsburský*
 Maylath, Stephanus *pozri Majláth, Štefan*
 Mecskey, Štefan 34, 35, 181
 Medici, Francesco I. de *pozri František I. Medicejský*
 Medici, Giovanni di Lorenzo *pozri Lev X, pápež*
 Medici, Giulio di Giuliano de *pozri Klement VII, pápež*
 Mediciovci 183
 Mehmed beg *pozri Mehmed Jahja paša oglu*
 Mehmed Jahja paša oglu 185
 Mechke, Stephanus de *pozri Mecskey, Štefan*
 Melanchthon, Filip 182, 191
 Merényi, Lajos 177, 193
 Merkúr 11
 Mihnea I. zvaný Diabolský 38, 39, 182
 Michael, divus *pozri Michal, sv.*
 Michael, prepositus Colocensis *pozri Michal, kaločský prepošt*
 Michal, kaločský prepošt 18, 26, 112, 113, 185, 202
 Michal, sv. 134, 135
 Mikuláš z Temešváru 178
 Morae, Philippus *pozri Móré, Filip*
 Móré, Filip 32, 33, 128, 129, 179
 More, Ladislaus *pozri Móré, Ladislav*
 Móré, Ladislav 128, 131, 187
 Móré, Michal 179
 More, Philippus *pozri Móré, Filip*
 More, Thomas 189
 Moretus, Ioannes 192
 Morgay, Ján 30, 31, 179
 Morgay, Joannes *pozri Morgay, Ján*
 Mózes, Huba 196
 Mýhne wayda *pozri Mihnea I. zvaný Diabolský*

N

- Nannius, Petrus 11, 19, 177, 199, 201
 Nadasdinus, Thoma *pozri Nádašdy, Tomáš*
 Nádašdy, Tomáš 18, 22, 25, 36, 37, 50, 51, 53, 181, 183, 190, 191, 202
 Nagy, Imrich 177, 198
 Nagy, Iván 187, 198
 Nanninck, Pieter *pozri Nannius, Petrus*
 Neagu, Cristina 177, 198
 Németh, Béla 194

Neumann, Tibor 186, 198

O

Okál, Miloslav 178, 199

Olaus, Nicolaus *pozri Oláh, Mikuláš*

Olah, Stephanus *pozri Oláh, Štefan*

Olahus, Nicolaus *pozri Oláh, Mikuláš*

Oláh, Blasius *pozri Oláh, Blažej*

Oláh, Blažej 30, 31, 179

Oláh, István *pozri Štefan Oláh*

Oláh, Miklós *pozri Oláh, Mikuláš*

Oláh, Mikuláš 8, 9, 11 – 25, 27, 28, 30 –
37, 40, 41, 122, 123, 125, 126, 134,
135, 144, 145, 162 – 165, 168, 169,
176 – 179, 181 – 186, 188 – 194, 196
– 200, 201 – 204

Oláh, Štefan 18, 25, 38, 39, 177, 182, 199,
202

Origenes 110, 111

Orsag, Emericus *pozri Országh, Imrich III.*

Országh, František 128, 129, 187

Országh, Imrich III. 128, 131, 187

Orzag, Franciscus *pozri Országh, František*

Osmani 9, 13, 21, 30 – 35, 58, 59, 64, 66 –
– 75, 80, 81, 84, 86 – 89, 92 – 99,
104, 105, 114 – 117, 126, 130, 136 –
139, 148, 149, 154, 155, 168, 169,
178 – 181, 183, 184, 186, 189, 191

P

Paksy, Blažej 32, 33, 128, 129, 179, 189

Palisnai, Juraj 128, 129, 186

Pallos, Zsuzsanna 188, 199

Paloczy, Antonius *pozri Pálóczi, Anton II.*

Palvram *pozri Pavol, môj pán*

Panagathus, Levinus *pozri Algoet, Lieven
z Gentu*

Paulus de Várda *pozri Pavol z Várdy*

Paulus noster *pozri Pavol, apoštol*

Paulus, episcopus Strigoniensis *pozri
Pavol z Várdy*

Pavol III., pápež 160, 161, 190

Pavol z Várdy 18, 25, 34, 35, 80, 81, 130,

131, 180, 184, 188, 191, 202

Pavol, apoštol 48, 49, 110, 111, 183, 185

Pavol, gróf 18, 26, 103, 184

Pavol, môj pán 38, 39

Paxy, Blasius *pozri Paksy, Blažej*

Pálffy, Géza 188, 199

Pálóczi, Anton II. 128, 129, 187

Pekry, Lodovicus *pozri Pekry, Ludovít*

Pekry, Ludovít z Petroviny 18, 27, 166,
167, 190, 191, 202

Pemfflinger, Marcus, comes Cibiniensis
pozri Pemfflinger, Marek

Pemfflinger, Marek 18, 27, 138, 139, 188,
197, 202

Pemfflinger, Márk *pozri Pemfflinger, Ma-
rek*

Pemfflinger, Sebastián 18, 30, 144, 145,
188, 202

Pemfflinger, Sebastianus *pozri Pemfflin-
ger, Sebastián*

Pereneus, Gabriel *pozri Peréni, Gabriel*

Pereneus, Petrus *pozri Peréni, Peter*

Peréni, Franciscus *pozri Peréni, František*

Peréni, František 32, 33, 128, 129, 179

Peréni, Gabriel 128, 129, 187

Peréni, Peter 128, 131, 187

Peter Jakub 110, 111

Petrus a Corlathkew *pozri Korlátkövi,
Peter*

Petrus ab Erdewd *pozri Erdódy, Peter*

Petrus Iacobus *pozri Peter Jakub*

Péter, Katalin 196

Phoebus *pozri Foibos*

Pileczki, Mikuláš 188

Piso, Jakub 182

Podmanický, Michal 128, 129, 187

Podmanický, Štefan 128, 129, 186, 189

Podnamicius, Michael *pozri Podmanický,
Michal*

Podnamicius, Stephanus *pozri Podmanic-
ký, Štefan*

Polyphemus *pozri Rex, Felix*

Pompeius Magnus, Gnaeus 44, 45, 182,
183

Q

Queen Mary of Hungary *pozri Mária
Habsburská, uhorská kráľovná*

R

R. Várkonyi, Ágnes 176, 199
Rapaics, Rajmund 192
Ratkoš, Peter 185, 194
Ráth, Mór 198
Rescius, Rutger 11, 19, 201
Reway, Franciscus *pozri Révai, František*
Rex, Felix 42, 43, 182
Réthelyi, Orsolya 197
Révai, František 18, 26, 118, 119, 185, 202
Royer, Johannes Paullus 193, 194
Rota, Martino 204
Rudolf II. Habsburský, cisár 182

S

Salkai, Ladislav, ostrihomský arcibiskup
31 – 33, 80, 81, 128, 129, 179
Salm, Niklas 179
Sambucus, Ján 11, 194, 204
Sarkan, Ambrosius *pozri Šarkan, Ambróz*
Satmári, Juraj, ostrihomský arcibiskup 8,
9, 30, 31, 80, 81, 178
Sauermann 48, 49
Sauermannovci 183
Saurmanovci *pozri Sauermannovci*
Sawormanus *pozri Sauermann*
Sclavi *pozri Slovakia*
Séchy, Tomáš 32, 33, 179
Séchyovci 179
Schleicher, Pál 177, 199
Schön, Erhard 205
Sigismundus Augustus *pozri Žigmund II.
August*
Sigismundus, rex Poloniae *pozri Žigmund
I. Jagelovský*
Simon, episcopus Zagrabiensis *pozri*

Erdódi, Šimon

Slovania 88, 89, 92 – 97, 99, 184
Soklyósi, Ladislav 122, 123, 185
Soklyosi, Ladislaus *pozri Soklyósi, Ladi-
slav*
Solymanus, imperator Turcarum *pozri
Sülejman I. Nádherný*
Sörös, Pongrácz 176, 199
Stančić, Marek Horváth 181
Statileo, Ján 189
Sulenius, Guilelmus 15
Sülejman I. Nádherný 30 – 35, 153, 178,
179, 184, 186, 188, 189, 205
Szabó, János B. 187, 188, 196
Szabó, József 178, 195
Szalaházy, Tomáš, jágerský biskup 18,
19, 26, 27, 68, 69, 104 – 107, 130,
131, 162, 163, 184, 188, 189, 202
Szalay, Ágoston 195
Szalay, László 28, 195
Szebelédi, Zsolt 191, 199
Szilágyi, Emőke Rita 23 – 27, 177, 182,
193, 199, 203
Szydłowiecki, Krzysztof, poľský kance-
lár 8, 188

Š

Šarkan, Ambróz 128, 129, 186
Škoviera, Daniel 19, 193

T

Tamás, Ágnes 199
Tarczay, Mikuláš 128, 129, 187
Tarczay, Nicolaus *pozri Tarczay, Mikuláš*
Telegdi, Miklos *pozri Telegdy, Mikuláš*
Telegdy, Mikuláš 14
Temešvári, Ján 178
Tępeş, Vlad zvaný Nabodávač 182
Teubner, Benedictus Gotthelf 192, 193
Thoma, episcopus Agriensis *pozri Szala-
házy, Tomáš, jágerský biskup*
Thoma, Vesprimiensis antistes *pozri Sza-
laházy, Tomáš, jágerský biskup*

Thomas, David 199
 Thomoreus, Paulus *pozri Tomori, Pavol*
 Turzo, Alexej, uhorský palatín 18, 22, 27,
 68, 69, 122, 123, 130, 131, 184, 188,
 189, 202
 Turzo, Ján 184
 Turzo, František 189
 Turzo, Stanislav 188
 Tomický, Peter 184
 Tomori, Pavol 32, 33, 66, 67, 128, 129, 179
 Tomory, Paulus *pozri Tomori, Pavol*
 Tournoy, Gilbert 177, 199
 Tóth, C. Norbert 178, 185, 199
 Tóth, László 28, 192
 Török, Valentín 179
 Trepka, Andreas *pozri Trepka, Ondrej*
 Trepka, Ondrej 128, 129, 187
 Turca *pozri Osmani*
 Turci *pozri Osmani*
 Turek *pozri Osmani*
 Turzo, Alexius *pozri Turzo, Alexej, uhor-
 ský palatín*
 Tusor, Péter 196

U

Uhri 34, 44, 46, 47, 68, 70, 88, 89, 92 – 97,
 99, 130, 131, 148, 149
 Utešenovič, Juraj 32, 33, 180
 Újlaky, František 36, 37, 181

V

V. Kovács, Sándor 195
 Valackai, László 193
 Valentinián, cisár 190
 Velius, Caspar Ursinus *pozri Velius, Gaš-
 par Ursinus*
 Velius, Gašpar Ursinus 18, 27, 126 – 129,
 186, 195, 199, 202
 Venuša 11
 Verancius, Antonius *pozri Vrančič, Anton*
 Verancsics, Antal *pozri Vrančič, Anton*
 Verbóci, Štefan 188
 Vergilius, Publius Maro 190, 195

Viczián, János 198
 Vitéz, Ján *pozri Ján zo Sredny*
 Vives, Juan Luis 189
 Vizkelety, András 177, 200
 Vladislaus, rex Hungariae *pozri Vladislav
 II. Jagelovský*
 Vladislav II. Jagelovský 8, 30, 31, 34, 35,
 178, 184, 186
 Vojtech, sv. 38, 39, 182
 Vrančič, Antonius *pozri Vrančič, Anton*
 Vrančič, Anton 15, 18, 23, 28, 167, 168,
 173, 191, 195, 202, 205

W

Werbóczy, István *pozri Verbóci, Štefan*
 Wilhelm Freiherr von Roggendorf *pozri
 Wilhelm z Rogendorfu*
 Wilhelm z Rogendorfu 104, 105, 183, 185,
 186
 Wilhelmus de Rogendorff *pozri Wilhel-
 mus de Rogendorff*
 Wylaky, Franciscus *pozri Újlaky, František*

Z

Zaberdi, Matej 36, 37, 182
 Zaberдинus, Matthias *pozri Zaberdi, Matej*
 Zalkanus, Ladislaus *pozri Salkai, Ladislav,
 ostrihomský arcibiskup*
 Zapolya, Georgius a *pozri Zápoľský, Juraj*
 Zapolya, Georgius de *pozri Zápoľský,
 Juraj*
 Zathmár, Georgius *pozri Satmári, Juraj*
 Zay, Franciscus *pozri Zay, František*
 Zay, František 18, 23, 28, 168, 169, 191,
 203
 Zápoľský, Ján Žigmund 23, 32, 33, 180,
 191
 Zápoľský, Ján, sedmohradský vojvoda 9,
 11, 16, 18, 32, 33, 58, 59, 68 – 71, 82,
 83, 128 – 131, 140, 141, 143, 148,
 149, 179 – 184, 186 – 189, 191, 197,
 202, 205
 Zápoľský, Juraj 32, 33, 128, 129, 179

Zápolya, John *pozri Zápolský, Ján, sedmo-
hradský vojvoda*
Zeechy, Thomas *pozri Séchy, Tomáš*
Zeus 150, 151
Zluny, Matthias, comes de Zlun *pozri
Matej, gróf zo Slunju*
Zrínsky, Mikuláš 181, 191

Ž

Žigmund I. Jagelovský 34, 35, 178, 180,
181
Žigmund I. Starý *pozri Žigmund I. Ja-
gelovský*
Žigmund II. August 36, 37, 181

Miestny register

A

Aarhus 189
Agriensis arx *pozri Jágerský hrad*
Alba Regalis *pozri Stoličný Belehrad*
Alba, župa 188
Altenburg *pozri Mosonmagyaróvár*
Amasya 191
Amerika 84, 85, 148, 149
Amsterdam 204
Anglicko 183
Antverpia *pozri Antverpy*
Antverpy 126, 127, 134, 135, 192, 205
Arad 182
Arelatum *pozri Arles*
Argentina *pozri Štrasburg*
Arles 154, 155
Augsburg 9, 11, 26, 84, 85, 98, 99, 102 –
113, 116 – 119, 184, 202
Augusta Vindelicorum *pozri Augsburg*
Austria *pozri Rakúsko*
Austria Inferior *pozri Dolné Rakúsko*
Austria Superior *pozri Horné Rakúsko*

B

Balkán 178
Bagdad 189
Banská Bystrica 198
Basilea *pozri Bazilej*
Bavorsko 180
Bazilej 19, 156, 157, 186, 194, 204
Belehrad 30, 31, 92, 93, 179, 184
Belgradum *pozri Belehrad*
Benátky 183, 204
Benátska republika *pozri Benátky*
Bergae *pozri Mons*
Bergen (Belgicko) *pozri Mons*
Bern 198
Bistricko-nasodská župa 188
Bohemia *pozri Česko*
Bologna 22, 182 – 184

Boston 199
Brabantsko *pozri Nizozemsko*
Bratislava 9, 23, 32 – 37, 68, 70, 71, 130,
131, 138, 139, 188, 190, 192, 193,
196, 198, 199, 204
Bratislavská stolica 187
Bratislavský hrad 181
Britské more *pozri Lamanšský prieliv*
Bros *pozri Orăștie*
Brusel 19, 27, 130, 131, 144 – 147, 150,
151, 154, 155, 166, 167, 188
Bruxella *pozri Brusel*
Bruxelles *pozri Brusel*
Buda *pozri Budín*
Budapest *pozri Budapešť*
Budapešť 192 – 199
Budín 9, 30 – 35, 58, 59, 68 – 71, 120, 121,
126, 127, 130, 131, 136, 137, 168,
169, 179, 181, 183 – 186, 201
Buffalo 196

C

Caporal Alexa 187
Caposujvar *pozri Kapošvár*
Castrum Novum *pozri Nové Zámky*
Cetatea Ciceu 138, 139, 188
Cetatea de Baltă 138, 139, 188
Cibinium *pozri Sibiu*
Ciula Mare 187
Civitas Tirnaviensis *pozri Trnava*
Cognac 183
Colonia Agrippina *pozri Kolín nad Rýnom*
Constantinopolis *pozri Konštantínopol*
Cremps *pozri Krems*
Crisium *pozri Križevci*
Csicsó *pozri Cetatea Ciceu*

Č

Česko 25, 32, 34, 36, 58, 59, 70, 71, 130,
131, 180, 185, 193

D

Damme 154, 155
Dammum *pozri* *Damme*
Danubius *pozri* *Dunaj*
Diósgyőr 188
Dolné Rakúsko 72, 73
Dreghel *pozri* *Drégel'*
Drégel' 34, 35, 180
Dunaj 68, 69, 185, 186

E

Ecclesia Strigoniensis *pozri* *Ostrihomské arcibiskupstvo*
Eger 181, 196
Egra *pozri* *Cheb*
Erdély *pozri* *Sedmohradsko*
Erdőskerek *pozri* *Caporal Alexa*
Esztergom *pozri* *Ostrihom*
Esztergomi egyházmegye *pozri* *Ostrihomské arcibiskupstvo*
Esztergomi érsekség *pozri* *Ostrihomské arcibiskupstvo*
Europa *pozri* *Európa*
Európa 13, 16, 19, 21, 148, 149, 178, 199, 202
Europe *pozri* *Európa*

F

Farsalos 183
Felső-Magyarország *pozri* *Horné Uhorsko*
Flámsko *pozri* *Nizozemsko*
Flandria *pozri* *Nizozemsko*
Floencia 155, 183
Florentská republika *pozri* *Floencia*
Franckfordia *pozri* *Frankfurt nad Mohanom*
Francúzsko 183
Frankfurt nad Mohanom 36, 37, 114, 115

G

Gent 182, 188
Genua *pozri* *Janov*
Germania *pozri* *Nemecko*

Ginsium *pozri* *Kőszeg*
Goncz *pozri* *Kőszeg*
Grad 179
Grécko 186
Güns *pozri* *Kőszeg*
Győr *pozri* *Ráb*

H

Hatvan 179
Hesensko 114, 115
Hesperia *pozri* *Španielsko*
Hessia *pozri* *Hesensko*
Hirsha *pozri* *Hirschau*
Hirschau 34, 35, 180
Híršava *pozri* *Hirschau*
Hispania *pozri* *Španielsko*
Hollandia *pozri* *Nizozemsko*
Horná Lendava *pozri* *Grad*
Horné Rakúsko 72, 73
Horné Uhorsko 187, 188, 196
Hungaria *pozri* *Uhorsko*
Hungary *pozri* *Uhorsko*

CH

Cheb 34, 35, 180
Chorvátsko 179, 180, 184, 188
Chycho *pozri* *Csicsó*

I

Innsbruck 26, 82, 83, 128, 129
Inspruck *pozri* *Innsbruck*
Istanbul *pozri* *Konštantínopol*
Italia *pozri* *Taliansko*

J

Jáger *pozri* *Eger*
Jágerské biskupstvo 186
Jágerský hrad 13, 34, 35, 181
Janov 154, 155
Jaurinum *pozri* *Ráb*

K

Kalocsa 199

Kalocsa-bácsi főegyházmegye *pozri* *Kaločsko-báčska arcidiecéza*
Kaločsko-báčska arcidiecéza 185
Kapošvár 36, 37
Kokelburg *pozri* *Cetatea de Baltă*
Kolín nad Rýnom 134, 135, 192
Komárno 185
Königsberg 182
Konštantínopol 170, 171
Korutánsko 188
Köln *pozri* *Kolín nad Rýnom*
Kószeg 32, 33, 136, 137, 180, 188
Krakov 181, 183
Krems 11, 26, 118 – 121
Križevci 179
Kykellew *pozri* *Kokelburg*

L

Lamanšský prieliv 154, 155
Leiden 199
Leipzig *pozri* *Lipsko*
Lék *pozri* *Nové Zámky*
Léthé 126, 127, 186
Leuven 11, 15, 19, 126, 127, 134, 135, 186,
188, 189, 192, 199, 201, 205
Likavský hrad 191
Lincium *pozri* *Linz*
Linz 9, 22, 25, 32, 33, 52 – 54, 57, 60, 61,
74, 75, 78 – 81, 136, 137, 177, 183
Lipsia *pozri* *Lipsko*
Lipsko 192, 193
London *pozri* *Londýn*
Londýn 21, 196
Lovanium *pozri* *Leuven*

M

Maďarsko 179, 188
Magyarország *pozri* *Uhorsko*
Martin 195
Matejova zem *pozri* *Matúšova zem*
Matúšova zem 104, 105, 185
Medgyes *pozri* *Mediaș*
Mediaș 189

Mezopotámia 189
Milánske vojvodstvo 183
Miskolc *pozri* *Miškovec*
Miškovec 22, 122, 123, 144, 145, 188
Mohacz *pozri* *Moháč*
Mohach *pozri* *Moháč*
Mohács *pozri* *Moháč*
Moháč 16, 18, 32, 33, 66, 68, 69, 80, 81, 92,
93, 179 – 189, 192, 195 – 197, 201,
202, 205
Mons 27, 138, 139
Morava 40, 58, 59, 70, 71, 104, 105
Moravia *pozri* *Morava*
Mosonmagyaróvár 9, 32, 33, 179
Mühlberg 34, 35, 180
Mylpergh *pozri* *Mühlberg*
Myskolcz *pozri* *Miškovec*

N

Nagyszeben *pozri* *Sibiu*
Nápoly *pozri* *Neapol*
Neapol 197
Nemecko 64, 65, 84, 85, 88, 89, 91 – 93,
101, 103, 114, 115, 130, 131
Nendeln 197
Netherlands *pozri* *Nizozemsko*
New York City 205
Nicoletum *pozri* *St. Margaretenhof*
Nikolsdorf 191
Nitra 148, 149, 189
Nitria *pozri* *Nitra*
Nizozemsko 11, 13, 15, 32, 33, 36, 37, 189,
190, 201
Norimberg 114, 115
Nové Zámky 174, 175, 180, 191
Novus mundus *pozri* *Amerika*
Novus orbis *pozri* *Amerika*
Nový hrad *pozri* *Nové Zámky*
Nový svet *pozri* *Amerika*
Nurmberga *pozri* *Norimberg*

O

oceanum Britannicum *pozri* *Lamanšský*

prieliv

Oenipons *pozri Innsbruck*
Oláhujvár *pozri Nové Zámky*
Olymp 164, 165, 190
Olympus *pozri Olymp*
Oradea 36, 37, 176, 182, 183, 198, 202
Orăștie 25, 38, 39, 182
Ormož 176
Osijek 190
Osmanská ríša 23, 178, 181
Ostrihom 9, 14, 120, 121, 168, 169, 180,
185, 195, 198, 201
Ostrihomská cirkev *pozri Ostrihomské*
arcibiskupstvo
Ostrihomské arcibiskupstvo 30, 31, 176,
193
Ostrihomský hrad 34, 35
Ovar *pozri Mosonmagyaróvár*
Oxford 192
Oxonium *pozri Oxford*

P

Padova 15
Pápežský štát 183
Perona *pozri Perrone*
Perrone 154, 155
Perzia 189
Pešť 30, 31, 178, 195, 198
Petrovina 190
Pécs 178, 197 – 199
Pieria 190
Polonia *pozri Poľsko*
Poľsko 58, 59, 70, 71, 184
Posonium *pozri Bratislava*
Považie 185
Praga *pozri Praha*
Praha 27, 34, 35, 122, 123
Prešporok *pozri Bratislava*
Prusko 182
Pyrenejský polostrov 190

Q

Quenville 188

R

Rakúsko 34, 35, 70, 72, 73, 84 – 88, 91 –
93, 130, 131, 136, 137, 181
Ratisbona *pozri Rejno*
Ráb 148, 149, 198
Regensburg 11, 136, 137
Regnum Hungariae *pozri Uhorsko*
Rejno *pozri Regensburg*
Rím 64, 65, 183, 186, 197, 204
Roma *pozri Rím*
Romanum imperium sacrum *pozri Soáta*
rímska ríša
Rumunsko 180, 182, 187, 188

S

Saag *pozri Šahy*
Sarwar *pozri Šárvár*
Sasko 34, 102, 114
Saxonia *pozri Sasko*
Sclavonia *pozri Slavónsko*
Sebeș 32, 33, 180
Sedmohradské biskupstvo 189
Sedmohradsko 68, 69, 130, 131, 138, 139,
148, 149, 168, 169, 174, 175, 180 –
182, 187, 189
Schveidnica *pozri Świdnica*
Sibiň *pozri Sibiu*
Sibiu 8, 27, 31, 38, 39, 139, 182, 188
Silesia *pozri Sliezske*
Slavónske kráľovstvo *pozri Slavónsko*
Slavónsko 92 – 99, 166, 167, 174, 175, 180,
184
Sliezske 58, 59, 70, 71
Slovak Republic *pozri Slovensko*
Slovakia *pozri Slovensko*
Slovensko 8, 23, 176, 177, 185, 186, 188,
192, 198, 203
Slovinsko 176, 179
Sopronium *pozri Šopron*
Sriem 126, 127
St. Margaretenhof 174, 175, 191
Starý hrad *pozri Mosonmagyaróvár*

Stoličný Behrad 9, 30 – 35, 68, 69, 71,
178, 179, 185, 186

Stredomorie 178

Strigoniensis arx *pozri Ostrihomský hrad*

Strigonium *pozri Ostrihom*

Svätá rímska ríša 26, 36, 37, 92, 93, 179,
182, 184

Świdnica 22, 27, 134 – 137

Syrmiium *pozri Srijem*

Szászebes *pozri Sebeş*

Szeged 193, 197, 199

Székesfehérvár *pozri Stoličný Behrad*

Szigetvár 36, 37, 181

Szolnok 34, 35, 174, 175

Szygeth *pozri Szigetvár*

Š

Šahy 164, 165, 180

Šarišská stolica 187

Šárvár 174, 175, 191

Šopron 36, 37

Španielske kráľovstvo *pozri Španielsko*

Španielsko 36, 37, 86, 87, 148, 149, 185,
189, 190

Štajersko 188

Štrasburg 114, 115

T

Taliansko 64, 65, 84, 85, 154, 155

Tapolca 144, 145, 188

Temešvár 34, 35, 168, 169, 178, 181

Temšvárska stolica 187

Terra Mathiae *pozri Matúšova zem*

Thapolcza *pozri Tapolca*

Themesvar *pozri Temešvár*

Tibiscus *pozri Tisa*

Tirnavia *pozri Trnava*

Tisa 70, 71, 148, 149

Tokaj 9, 32, 33, 68 – 71, 179

Tokajský hrad 71

Tokay *pozri Tokaj*

Toronto 196

Toth orzag *pozri Slavónsko*

Transilvania *pozri Sedmohradsko*

Trebišov 187

Trident 127

Trnava 14, 15, 58, 59, 104, 105, 176, 177,
180, 193, 197, 198

Tübingen 182

U

Uhorsko 8, 9, 11, 13 – 16, 18, 21, 23, 26,
27, 30 – 36, 58, 59, 66 – 73, 80 – 82,
84 – 89, 92 – 99, 104 – 109, 126, 129
– 131, 134 – 141, 148, 149, 154, 155,
162, 163, 168, 169, 176 – 178, 181,
186 – 189, 191 – 196, 198, 199, 201,
202, 204

Uhorské kráľovstvo *pozri Uhorsko*

Ulm 114, 115

Ulma *pozri Ullm*

Užská stolica 187

V

Vacov 185, 190

Valpovo 34, 35, 180

Valpó *pozri Valpovo*

Várad *pozri Oradea*

Varadinum *pozri Oradea*

Vác *pozri Vacov*

Veľký Varadín *pozri Oradea*

Vesprém 34, 35

Vesprimium *pozri Vesprém*

Viedeň 13, 19, 27, 30 – 33, 36, 37, 70, 71,
73, 126, 129, 136, 137, 164, 165, 176,
179, 180, 182 – 184, 186, 191, 193,
194, 204, 205

Viedenské Nové Mesto 174, 175, 191

Vienna *pozri Viedeň*

Vindobona *pozri Viedeň*

Visegrád *pozri Vyšehrad*

Vittemberga *pozri Wittenberg*

Vormacia *pozri Worms*

Vratislav *pozri Vroclav*

Vratislavia *pozri Vroclav*

Vroclav 48, 49, 134, 135, 183

Vyšehrad 185

W

Walpo *pozri Valpovo*

Wien *pozri Viedeň*

Wiener Neustadt *pozri Viedenské Nové Mesto*

Vienna *pozri Viedeň*

Wittenberg 13, 34, 35

Worms 27, 166, 167

Wyhel *pozri Viedenské Nové Mesto*

Wywwar *pozri Nové Zámky*

Z

Zazwaros *pozri Orăștie*

Záhrebské biskupstvo 13, 186, 191

Zebem *pozri Sibiu*

Zeeland 154, 155

Zelandia *pozri Zeeland*

Znojmo 9, 25, 40 – 43, 46 – 49, 182

Znoyma *pozri Znojmo*

Zolnok *pozri Szolnok*

Zolonak *pozri Szolnok*

Ž

Železná stolica 179, 187, 191

Názov: Vale et me, ut soles, ama – Humanistická
korešpondencia Mikuláša Oláha

Autor: Imrich Nagy

Recenzentky: PhDr. Eva Frimmová, DrSc.
doc. Mgr. Erika Juríková, PhD.

Jazykový redaktor: Mgr. Ľubomír Gábor, PhD.

Preklad resumé: Bc. Marianna Nagyová

Grafický návrh obálky: Róbert Malček

Formát: B5

Rozsah: 222 s. (11,11 AH)

Vydanie: prvé

Vydavateľ: BELIANUM. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela
v Banskej Bystrici

Rok vydania: 2022

ISBN 978-80-557-2021-0

<https://doi.org/10.24040/2022.9788055720210>